

B I B L I O

ZABRANA DELA«

štampa: »RADIgA TJMOTIC«, Beograd, J«*W8e\ra 9

KOLO VI Knjiga 2

, '■ ■ !. ■ :> 'A . ■

IZDAVAČKO PREDUZEĆE »BRATSTVO - JEDW#TVO« NOVI SAD —1972.'!' -1 -? '* !

Naslov originala: ■' ■ XI' '■ ■ •-' ' '*

Margaret Mitcheli GONE W! i H THE WIND

CopyTlght © 1936 by The Macmillan Company

CopyrIght renewed 1964 by Stephens Mitcheli and Trust Company of Georgla

as Executors of the Will of Margaret Mitcheli Marsh

Copyright renewed 1964 by Stephens Mitcheli

Ali right reserved Protected under Berne, Universal and Buenos Alres Converttlooa

P revod: MiHAILO ĐORĐEVIĆ

MARGARET MiČEL

PROHUJALO SA VIHOROM

II

Redakcija: Dr ALEKSANDAR ANĐELIĆ

Oprema: M-ilfii»-yJt'«.*i(P(Mrl#, !.-,-i;.-In

v. br

01465

U vreme kad su se bućni dani avgusta /bližili kraju bombardovanje iznenada prestade. Mir koji je pao na varoš čudio je ljude. Susedi se sretahu na ulicama i gledahu u nedoumici, sa nelagodnošću, kao da se pitaju šta li će ovo da donese. Zatišje posle bućnih dana nije doneio olakšanje zategnutim živicima, već ih je, ako je to bilo moguće, zategio još više. Niko nije znao zašto su baterije Jenkija začutaie; nije bilo vesti o trupama osim da su povučene u velikom broju sa grudobrana oko grada i da maršuju na jug da bi odbranile železničku prugu. Niko nije znao gde se vodi borba ako uopšte ima neke borbe, ili kako se razvija bitka ako se vodi kakva bitka.

Tih dana vesti su se mogle širiti samo od usta do usta. U nestašici hartije, mastila i ljudi novine su bile obustavljene od početka opsade, a najčudnije vesti izvirale su niotkud i širile se po gradu. Sada, u ovom zlokobnom zatišju, mnoštvo je opsedalo vojnu komandu generala Huda u želji za obaveštenjima, gomilalo se oko zgrade telegrafa i stanice u nadi da će doznati nešto povoljno, jer se svako nadao da ovo ćutanje Šermanovih topovaš

r znači da se Jenki nalaze u punom povlačenju i da ih Kon-federirci gone drumom prema Daltonu. Ali vesti nije bilo. Telegrafске žice su ćutale, vozovi nisu stizali ni onom jedinom preostalom prugom sa juga, a poštanska služba je bila prekinuta.

Ušunjala se i jesen sa svojom prašnjavom i zagušljivom vrućinom da priguši iznenada zamukao grad, da na usplahirena srca natovari i svoj suvi sumorni teret. Za Skarlet, koja je gorela od želje da nešto čuje o Tari, ali još uvek hlabrog izraza lica, prošla je čitava večnost od dana kad je počela opsada. Njoj se činilo da je oduvek živela sa tutnjavom topova u ušima sve do trenutka otkad zavlada ova zloslutna tišina. A međutim prošlo je svega trideset dana od početka opsade. Trideset dana opsade! Grad opkoljen šančevima u crvenoj ilovači, jednoliko i neprestano bućanje topova, dugačke kolone ambulantanhi i volovskih kola iz kojih se sliva krv na prašnjave ulice u pravcu bolnica, preopterećeno odeljenje grobara koji odvlače ljude tek što se ohlade i bacaju ih kao klade u beskrajne redove jarkova koji zjape! Samo trideset dana!

I zar je proasio svega četiri meseca od vremena kad su Jenki pošli na jug od Daltona! Svega četiri meseca! Skarleti se učini, sećajući se tog davnog dana, da se to događalo u nekom drugom životu. O, ne! Nemoguće da je prošlo samo četiri meseca. Čitav život je od tada prošao.

Pre četiri meseca! Pa zar pre četiri meseca nisu za nju Dalton, Resaka, Keneso-planine bila samo imena mesta na pruzi. Sada su to okršaji, očajne bitke, uzaludne borbe uz Džonstonovo povlaćenje prema Atlanti. Sada ni Breskvina Dolina, Dekatur, Ezra Čerč i Atoj Krik nisu više imena prijatnih mesta. O njima više nikad neće misliti kao o mirnim selima punim prijatelja koji je pozdravljaju, ili kao o zelenilu u koje je izlazila na piknik sa lepim oficirima na tihe obale sporih potoka. I ta imena sada znače bitke, a meka zelena trava na kojoj je sedela izbrazdana je topovskim točkovima, grčevito zgnječena stopama ljudi koji se bore bajonetom prema bajonetu i pritisnuta telima koja se trzaju u samrtnim mukama... A tihi potoci crve-

niji su sada nego ranije kada su se crveneli samo od džordžijske ilovače. Breskvina Dolina je purpurna, kažu, otkad su je Jenki pregazili. Breskvina Dolina, Dekatur, Ezra čerč, Atoj Krik! Nikada više to neće biti imena mesta, već imena grobova u kojima leže prijatelji, imena zamršenog korova i guste šume gde trunu nesahranjena tela, imena četiri strane Atlante odakle je Šerman pokušao da se probije u grad dok su ga Hudovi ljudi očajno odbijali.

Najzad u uznemireni grad stigoše novosti, i to neprijatne, naročito za Skarlet. General Šerman je pokušao da sa četvrte strane uđe u grad i bori se na pruži za Džons-boro. Na toj četvrtoj strani grada napada veliki broj Jen-kija. Nije to čarkanje manjih odreda pešaka ili konjice, već masovni napad, i hiljade vojnika Konfederacije behu povučene sa unutrašnjih gradskih opkopa da budu bačene na tu stranu. To objasni iznenadno zatišje.

— Zašto Džonsboro? — pomisli Skarlet, pomišljajući s užasom na blizinu Tare. — Što uvek napadaju Džonsboro? Zar nemaju koje drugo mesto da napadnu prugu?

Čitavu nedelju dana nije čula ništa sa Tare, a po-slednje Džeraldovo pismo je još više zabrinulo.

Karinina bolest bila je pošla na gore, i ona je vrlo teško bolesna. Ko zna koliko će još dana biti potrebno da pošta uspe da se probije, te da ona dozna da li je Karin živa ili mrtva. O, trebalo je da odmah ode kući, na početku opsade, pa bilo teško Melani ili ne!

Kod Džonsboroa se vodila bitka —■ toliko je znala Atlanta, ali kako se bitka razvija niko nije znao da kaza te su grad mučile nemoguće vesti. Najzad stiže iz Džonsboroa kurir sa utešnom vešću da su Jenki odbijeni, ali su izveli prepad na Džonsboro, zapalili vojnu stanicu, pra-sekli telegrafске žice i zapalili tri milje pruge pre no što su se povukli. Odeljenje pionira radilo je kao ludo na op-ravci pruge, ali će za to biti potrebno dosta vremena jer su Jenki izvalili pragove, naložili od njih vatru, naslagali na nju šine i grejali ih do usijanja, a zatim ih savili oko telegrafskih stubova tako da su ovi dobili izgled džinovskih otvarača za boce. U to vreme bilo je vrlo teško za-meniti gvozdene šine, zameniti ma šta što je od gvožđa.¹⁰

Ne, Jenki nisu stigli do Tare. U to je ubedio Skarlet baš isti kurir koji je doneo izveštaj generalu Hudu. On je u Džonsborou sreo Džeralda posle bitke, baš pre nego što je pošao za Atlantu, i Džerald ga je zamolio da joj odnese jedno pismo.

Ali šta je otac tražio u Džonsborou? Mladi kurir je izgledao zbunjen dok je odgovarao. Džerald je tražio vojnog lekara da ga odvede na Taru.

Dok je stajala na suncu na prednjem tremu i zahvaljivala mladom čoveku na usluzi, Skarlet je osećala kako joj klecaju kolena. Mora da je Karin umirala kad je bila tako teško bolesna da nije bila dovoljna Elenina lekarska veština te je Džerald morao da ide po doktora. Dok je kurir odlazio kroz mali oblak crvene prašine Skarlet otvori Džeraldovo pismo drhtavim prstima. U Konfederaciji je bila tako velika nestašica papira da je Džerald svoje reci morao da piše između redova njenog poslednjeg pisma njemu, i čitanje nije baš išlo lako.

»Draga ćerko, tvoja majka i obe sestre imaju tifusnu groznicu. Sve su jako bolesne, ali se moramo nadati najboljem. Kad tvoja mati pade u krevet reče mi da ti pišem da nipošto ne dolaziš ovamo da ne bi izložila i sebe i Veida zarazi. Ona te pozdravlja i želi da se moliš za nju«,

— Da se molim za nju! — Skarlet ustrča uz stepenice u svoju sobu i klečeći pred posteljom molila se kao nikada ranije. Nije šaputala naučene rozarije, već je neprestano ponavljala: — Majko božja, ne daj da umre! Biću tako dobra ako ti ne dozvoliš da ona umre! Molim te, ne daj da umre!

Čitave sledeće sedmice Skarlet se vukla oko kuće kao ranjena životinja iščekujući vesti, trzala se na svaki zvuk konjskih potkovic, jurila niz stepenice u mrkloj noći kad bi vojnici dolazili i kucali na vratima, ali vesti sa Tare nije bilo. Izgledalo je kao da se prostor čitavog kontinenta isprečio između nje i njenog doma umesto dvade* set i dve milje prašnjavog puta.

Pošta još nije radila i niko nije znao gde se nalaze Konfederirci ni šta Jenki nameravaju da učine. Niko nije znao ništa drugo sem da se hiljade vojnika u piavom ili

11

sivom nalaze negde između Atlante i Džonsboroa. Ni reći sa Tare za čitavu sedmicu.

Skarlet je videla dovoljno slučajeva tifusne groznice u bolnicama Atlante i znala je šta sve jedna sedmica može da donese u toku ove strašne bolesti. Elen je bolesna, možda umire, a Skarlet sedi bespomoćno ovde u Atlanti sa trudnom ženom na vratu i sa dve vojske između nje i zavičaja. Elen je bolesna — možda umire. Ali nemoguće je da je Elen bolesna. Sama pomisao na tako nešto izgledala je neverovatna i udarila u same temelje sigurnosti Skarletinog života. Svaki drugi bi se mogao razboleti, ali Elen — nikada! Elen je dvorila bolesnike i lečila ih. Nemoguće je da je ona bolesna. Skarlet požele da je već kod kuće. Požele Taru očajnom željom uplašenog deteta koje žudi za jedinim nebom za koje je odvajkada znalo.

Dom! široka i niska bela kuća sa lepršavim belim za-vesama na prozorima i sa debelom detelinom na livadi i pčelama zaposlenim po njoj, zatim mali crni dečak na prvoj stepenici koji tera patke i ćurke iz leje sa cvećem. vedra crvena polja, i milje, milje pamuka koji sve više beli na suncu! Dom!

Da se vratila kući odmah na početku opsade, kad su i svi drugi pobjegli! Mogla je mirne duše da povede i Me-lani sa sobom.

»O, prokleta Melani! — mislila je po hiljaditi put. — što nije otišla u Makon sa tetkom Piti? Ona tamo pripada, svojoj rodbini, a ne meni. Ja joj nisam nikakav rod. šta mi se tako obesila o vrat? Da je, nešto, otišla u Makon, ja bih mogla da odem majci. Čak i sad — čak i sad mogla bih da ugrabim priliku i da se probijem do kuće uprkos Jenkima, samo da nije te njene bebe. Možda bi mi general Hud dao i pratnju, znam da bih mogla izvesti da mi da pratnju i zastavicu primirja da bih prošla kroz položaje. Ali imam da čekam da se ta beba rodi!... O, majko, majkoi Nemoj da umreš!... Što ta beba ne dolazi već jednom? Naći ću danas doktora Mida i pitaću ga ima li načina da se bebe malo požure, tako da bih mogla da odem kući što pre — ako bih mogla da dobijem pratnju. Dr Mid reče da će taj porođaj ići teško. Svemogućí bože! šta bi bilo da12

13

ona umre? Melani mrtva. Melani mrtva! A Ašli — ne, o tome ne smem da mislim, to nije lepo. Ali Ašli... — Ne, ne smem da mislim o tome, jer je on svakako mrtav. On mi je iznudio obećanje da ću se starati o njoj. Ali — ako se ne staram o njoj pa ona umre a Ašli je još živ? — Ne, o tome ne smem da mislim. To je grešno. A obećala sam bogu da ću biti dobra ako ne dopusti da majka umre. O, kad bi samo došla ta beba! Kad bih samo mogla da odem odavde — da odem kući — da odem ma kud odavde.

Skarlet je mrzela sadašnji izgled zlokobno tihog grada, a nekad ga je volela. Atianta nije više bila ono veselo, očajnički veselo mesto koje je ona volela. Postalo je to sada strašno mesto, kao grad udaren kugom, tako tiho, tako užasno tiho mesto posle one bučne opsade. U galami i opasnosti od bombardovanja bilo je nečega što je podržavalo čoveka. U tišini, međutim, koja je potom nastupila bilo je samo užasa. Grad je izgledao uklet, uklet strahom, neizvesnošću i uspomenama. Lica ljudi izgledala su upala a ono nekoliko vojnika koje je Skarlet još viđala imali su izraz iznurenih trkača koji se vuku na zadnjem zaokretu trke koja je već izgubljena.

Stiže poslednji dan avgusta a sa njim uzbudljivi glasovi da se vodi najžešća bitka posle bitke za Atlantu. Ne-gde na jugu. Atianta je očekivala novosti o razvoju bitke

1 pokušavala da se smeje i šali. Svaki je sada znao ono što su vojnici znali još pre dve nedelje: da je odbrana Atlante sada na svom poslednjem položaju, da će Atianta pasti ako bude zauzet drum za Makon.

Ujutru prvog septembra Skarlet se probudi sa teškim osećanjima straha u grudima, straha sa kojim je legla u krevet prošle večeri. Razmišljala je još bunovna: »Šta me je ono mučilo kad sam legla u krevet prošle večeri? O, da, bitka. Negde se odigrala juče bitka! O, ko li je po-bedio?« Ona ustade žurno, potrllja oči, i njeno umorno srce ponovo podiže jučerašnji teret.

Vazduh je bio zaparan čak i u jutarnjim časovima, vreo od nastupajuće podnevne žege bleštavog neba i ne-

milosrdnog zažarenog sunca. Drum pred kućom bio je tih. Kola po njemu nisu škripala. Vojska nije podizala crvenu prašinu svojim trupkavim koracima. Iz susednih kuhinja nisu se čuli leni crnački glasovi niti prijatni odjeci spremanja doručka, jer su svi prvi susedi — osim gospođa Mid i Merivedar — izbegli u Makon. A ni iz njihovih kuća nije moglo ništa da se čuje. Dalje, dole niz ulicu, trgovački deo varoši bio je tih, a mnogi dućani i kancelarije zaključani i zakovani daskama, dok su njihovi vlasnici otišli nekud sa puškom u rukama.

Tišina koja je vladala ovoga jutra izgledala je kobnija nego ikad dosada u toj čudnovato tihom sedmici. Ona ustade žurno, bez svog uobičajenog prethodnog zevanja i pro-tezanja, i ode do prozora u nadi da će videti lice koga suseda ili kakav prijatan prizor. Ali drum je bio sasvim pust. Ona opazi kako je lišće na drveću još uvek tamno-zeleno ali suvo i teško ogrnuto crvenom prašinom i kako je zanemareno cveće u prednjoj bašti izgledalo uvelo i tužno.

Dok je tako stajala i gledala kroz prozor dopre joj do ušiju daleki zvuk, slab i turoban, kao prva daleka grmljavina bure koja se približava.

— Kiša — pomisli ona u prvi mah, a njen urođeni seljački duh dodade: — Svakako je sada potrebna.

— Ali već idućeg trenutka: — Kiša? Ne! Ne kiša! Topovi!

Srce joj je lupalo dok se naslanjala na prozor, uši r,u bile napregnute da uhvate daleko tutnjanje, da pokušaju da odrede pravac iz koga ono dolazi. Ali je nejasna grmljavina bila tako daleko da odmah to nije mogla odrediti. — O, daj bože, da bude od Marijete! — molila je ona. — Ili od Dekatura. Ili od Breskvine Doline. Ali ne sa jugaf Samo ne sa juga! — Ona čvršće steže prozorski ragastov i bolje napreže uši kada se udaljena tutnjava učini glasnija. Dolazila je baš sa juga.

Topovi sa juga! A na jugu leži Džonsboro i Tara... i Elen!

Možda su Jenki na Tari baš sad, ovog trenutka! Ona oslušnu opet, ali joj kucanje srca u ušima pomuti odjek daleke paljbe. Ne, ne mogu još biti u Džonsborou. Da su14

tako daleko odjeci bi bili još slabiji i neodređeniji. Ali mora da su bar deset milja odavde, na drumu za Džons-boro, verovatno kod malog naselja Raf end Redi. A Džons-boro jedva da je deset milja dalje od Raf end Redija.

Topovi s juga; možda zvone kao posmrtno zvono At-tantinog pada. Ali za Skarlet, zabrinutu za život svoje majke, borba na jugu značila je samo borbu blizu Tare. Ona je šetala po sobi, kršila ruke, i prvi put njoj sinu u glavi misao da siva vojska može biti potučena! Ta se misao pojavila tek sada kada su se Šermanove armije približile Tari. To joj je predočilo svu strahotu rata, iako to nisu mogli svi topovi opsade od kojih se tresu prozorska okna, ni sva nestašica hrane i odela, niti beskrajni redovi ljudi koji umiru. Šermanova vojska na pet milja od Tare! Pa čak i ako bi Jenki bili potučeni, oni bi se niz drum mogli povući do Tare. A Džerald se naravno ne bi mogao skloniti s puta sa tri bolesne žene.

O, kad bi samo ona bila tamo, pa bilo tamo Jenkija ili ne. Gazila je po podu bosonoga, u noćnoj košulji koja joj se vila oko nogu, i što je više hodala sve joj je teže bilo na duši. Želela je da bude kod svoje kuće. Želela je da bude blizu Elen.

Iz kuhinje dole čulo se zveckanje porculana. Prisi je pripremala doručak, ali se Betsi gospođe Mid nije čula. Prisi je pevala svojim drhtavim melanholičnim glasićem: »Još sam' nekoliko dan' pa zbacim strašni tehet...« Pe-sma je neprijatno dirala Skarlet, njeni tužni prizvuci plašili su je, i zaplićući se o košulju ona otapka u hol do zadnjih stepenica i viknu: »Prestani sa tim pevanjem, Prisi!«

Tužno »Da, gospoja« stiže do nje, i ona duboko uzdahnu osećajući se iznenada postidena.

— Gde je Betsi?

— ■ Ja ne znala. Ona nije došla.

Skarlet priđe Melaninim vratima i odškrinu ih da proviri u sunčanu sobu. Melani je u noćnoj košulji ležala na krevetu očiju zatvorenih i okruženih crnim kolutovima, dok je njeno oduhovljeno lice bilo kao zamagljeno, a mršavo telo strašno i bezoblično. Skarlet zlobno požele da je sad

15

vidi Ašli. Izgledala je gore nego ijedna trudna žena koju je dosad videla. Dok je gledala, Melanine oči se otvoriše i po njenom licu se razli topao, mek osmeh.

— Uđi — pozva je ona, okrećući se nezgodno na stranu. — Budna sam već od izlaska sunca, mislim tako i, Skarlet, imam nešto da te zamolim.

Ona uđe u sobu i sede na krevet koji se sijao od jake sunčeve svetlosti.

Melani dohvati Skarletinu ruku i steže je prijateljski.

— Draga — reče ona — žao mi je ali... oni topovi... Izgleda da su kod Džonsboroa, zar ne?

Skarlet promrmlja nešto u znak potvrđivanja i srca joj poče življe da kuca čim se ponovo seti toga.

— Znam dobro kako ti je teško. Znam da bi otišla kući još prošle nedelje kad si čula ono o svojoj majci da ja nisam na putu. Zar ne?

— Da — odgovori Skarlet nemilosrdno.

— Skarlet, draga. Ti si bila tako dobra prema meni. Sestra mi nikad ne bi mogla biti slađa i hrabrija. I ja te zato volim. Tako mi je žao što ti stojim na putu.

Skarlet se zagleda u nju. Nju voli, zar je to moguće? Glupača!

— I, Skarlet, dok sam ležala ovako i razmišljala, odlučila sam da zatražim od tebe jednu veliku uslugu.

— Njen stisak ruke se pojača. — Ako ja umrem, hoćeš li da se staraš o mojoj bebi?

Melani raširi oči i one zasijaše od nežne molbe.

— Hoćeš li?

Skarlet trže ruku od straha koji je svu obuze. Od straha ogrube i glas kojim je odgovorila:

— O, ne budi guska, Meli. Nećeš ti umreti. Svaka žena misli da će zaglaviti pri prvom porođaju. I ja sam tako mislila.

— Ne, nisi ti tako mislila. Nikad se ti ničega nisi plašila. To govoriš samo zato da me ohrabriš. Ne bojim se ja smrti, nego se bojim da ostavim bebu ako je Ašli... Skarlet, obećaj mi da ćeš uzeti k sebi moju bebu ako ja umrem. Onda se neću plašiti. Tetka Pitipat je suviše stara da bi mogla da neguje dete, Honi i Indija su slatke ali... Ja16

želim da ti preuzmeš moju bebu. Obećaj mi, Skarlet. Ako bude dečko odgaji ga da bude kao Ašli, a ako bude de-vojčica ja bih želela, draga, da bude kao ti.

— Svemogući bože! — viknu Skarlet i skoči sa kreveta. — Zar stvari ne stoje dovoljno rđavo i bez tog tvog pričanja o umiranju?

— Oprosti, draga. Ali obećaj mi. Čini mi se da će to biti danas. Čak sam sigurna da će to danas biti.

Molim te, obećaj mi.

— O, dobro, dobro, obećavam ti — reče Skarlet i

pogleda je zbunjeno.

Je li moguće da je Melani takva glupača da ne vidi koliko ona voli Ašlija? Ili možda zna sve i oseća da će Skarlet baš zbog te ljubavi voditi računa o Ašijevoj bebi? Skarlet oseti potrebu da joj dovikne ta

pitanja, ali joj ona zamreše na usnama kada Melani dohvati njenu ruku i pri-tište je za trenutak o svoj obraz. Mir joj se vrati u očima.

— Zašto misliš da će to biti baš danas, Meli?

— Imam bolove već od zore — ali ne mnogo jake.

— Imaš bolove? Pa zašto me nisi pozvala? Poslaću Prisi po doktora Mida.

— Ne, nemoj još, Skarlet. Ti znaš koliko je on zaposlen, koliko su svi zaposleni. Javi mu samo da će nam biti potreban danas. Pošalji po gospođu Mid i reci joj da dođe i da sedi pored mene. Ona će dobro znati kada zaista treba poslati po doktora.

— Oh, prestani, molim te, da budeš toliko nesebična. Ti znaš da je sada doktor potreban tebi isto koliko i ma kome u bolnici. Ja ću odmah poslati po njega.

— Nemoj, molim te, nemoj. Ponekad se čeka čitav dan na porođaj, a ja ne mogu da tražim od doktora da satima sedi ovde dok je svima onima sirotim mladićima toliko potreban. Pošalji samo po gospođu Mid. Ona će znati.

— Dobro, dobro — reče Skarlet.

XXI

Skarlet najpre posla Melani doručak, a zatim naredi Prisi da požuri do gospođe Mid i najzad sede sa Veidom da i sama doručkuje. Ali nije imala nikakav apetit. Nije bila u stanju da jede mučena s jedne strane mislju da se približuje vreme porođaja, a s druge strane neprestanim osluškivanjem topova. Njeno srce se ponašalo vrlo čudnovato: pravilno bi kucalo nekoliko minuta, a onda bi zalupalo tako glasno i brzo da bi joj se čisto smučilo. Teški kačamak zastajao joj je u grlu kao lepak; nikad nije bila tako odvratna mešavina isprženog ječma i samlevenog slatkog krompira, koja je trebalo da bude zamena za kafu. Bez šećera ili pavlake bila je gorka kao žuč, jer je sor-gum¹ vrlo slabo popravljao ukus. Posle prvog gutljaja ona odgumu šoljicu. Ako ni zbog čega drugog ona je mrzela Jenkije što su je lišavali prave kafe sa šećerom i debelim slojem pavlake odozgo.

1 Sorgum — kineska šećerna trska.

2 Prohujalo sa vihorom II

(,;...!■'. \r.:>!18

Veid je bio mirniji nego obično i nije gnjavio svojom svakodnevnom tužbom na kačamak koji je toliko mrzeo. Čutke je gutao kašičice kačamaka koje mu je ona trpala u usta i spirao ih niz grlo bučno gutajući vodu. Njegove tople smeđe oči pratile su je svakog trenutka, krupne, okrugle kao dolari, sa nekom detinjom zbuñenošću u sebi kao da je na njega prelazilo njeno slabo prikriveno strahovanje. Kada je završio doručak posla ga u zadnje dvorište da se igra prateći ga pogledom kako se tetura preko nabujale trave prema svom igralištu i osećajući neko olakšanje.

Ona ustade i zaustavi se neodlučno kod najniže stepenice. Trebalo bi da ode gore i sedne pored Melani da bi joj odvrćala misli od predstojećeg mučenja, ali se nije osećala nimalo raspoložena za to. Od svih dana u godini Melani je izabrala baš ovaj da rađa! I od svih dana baš ovaj da priča o umiranju!

Sede na najnižoj stepenici i pokuša da se sabere. Ponovo se zamisli kako li je prošla jučerašnja bitka, kako li se razvija današnja borba. Kako je to čudno da čov-vek baš ništa ne može da zna o velikoj bici koja se odigrava na svega nekoliko milja od njega! Kako je danas čudna tišina ovog napuštenog de!a grada u poređenju sa onim danom borbe kod Breskvine Doline! Kuća tetke Pi-tipat je jedna od krajnjih na severnoj strani Atlante, i pošto se bitka vodi negde daleko na jugu nema nikakvih pojačanja da žure ubrzanim maršem, nikakvih ambulantskih kola i teturavih redova ranjenika koji se vraćaju. Pitala se da li se sada takvi prizori viđaju u južnom delu grada i zahvaljivala je bogu što nije tamo. Da samo nisu svi osim Midovih i Merivedarovih pobjegli iz ovog severnog dela Breskvine ulice! Osećala se sama. Da se bar čika Petar nađe ovde pa da ona može da otrči do vojne komande i dozna vesti. Samo je Melani sprečavala da to ne učini odmah, jer je nije mogla ostaviti dok ne dođe gospođa Mid. Zašto već ne dolazi? I gde je Prisi?

Ona ustade, iziđe na prednji trem i pogleda nestrpljivo da li već dolaze, ali se kuća Midovih nije mogla vi-deti zbog zavijutka ulice i ona ne ugleda nikoga. Posla

19

izvesnog vremena Prisi stiže na domak njenih očiju, ali sama, idući bezbrižno kao da ima vremena čitav dan, ljuljajući suknjom ovamo-onamo i gledajući preko ramena da vidi kakav utisak ostavlja.

— Spora si kao puž — obrecnu se Skarlet kada Prisi otvori kapiju. — šta je rekla gospođa Mid? Kada će da dođe ovamo?

— Ona nema tamo — reče Prisi.

— Gde je? Kada će se vratiti?

— Ovako gospođa — odgovori Prisi razvlačeći namer-no reci da bi svom izveštaju dala što više dostojanstva — njihov kuvahica kazala gospođa Mid čuo ovo jutro mladi gospodin Fil bila ranjena i gospođa Mid ona uzeo kola i stari Talbot i Betsi i oni biti otišla da donesi njega kući. Kuvahica kazalo on hđavo hanjeno i gospođa Mid ne može misli da biti dođiti 'vamo nama.

Skarlet je pogleda i dobi želju da je zadavi. Crnci su uvek gordi kada nose loše vesti.

— Dobro, šta sad stojiš tu kao glupača! Otiđi do gospođe Merivedar i zamoli je da dođe ovamo ili da pošalje njihovu Mami. Hajde, požuri.

— ■ Oni ne bili tamo, gospođa Skarlet. Ja otišao tamo da provela vreme pa našao njihov Mami kad se ja vraćao u naša kuća. Oni svi otišlo. Kuća ono zaključano. Možda oni bilo u bolnica.

— Dakle zato tebe nema tako dugo! Kad te nekud pošaljem moraš da ideš samo tamo kuda ti ja kažem, a ne da zastaješ »da provela vreme« sa kojekim. Idi...

Ona zastade i poče da pretura po mozgu. Ko je od prijatelja ostao u gradu i ko bi joj mogao biti od pomoći? Možda gospođa Elsing. Gospođa Elsing, istina, nju nije tih dana mnogo volela ali je uvek volela Melani.

— Otiđi do gospođe Elsing, objasni joj sve vrlo pažljivo i zamoli je da dođe ovamo. I, Prisi, slušaj me. Beba gospođe Melani tek što nije došla i ti mi možeš zatrebati svakog trenutka. Požuri dakle da budeš brzo ovde.

— Da, gospođa — reče Prisi, okrete se i poče niz stazu mileći sporo kao puž.

— Požuri, ti dangubo!

r

2*

JAVNA BIBLIOTEKA

127705 UZINCI

20

— Da, gospođa!

Prisi jedva nešto ubrza korak i Skarlet uđe u kuću. Opet poče da okleva pre no što poče gore kod Melani. Njoj treba objasniti zašto gospođa Mid ne može da dođe a vest da je Fil Mid teško ranjen mogla bi je suviše uznemiriti. Znači, treba joj reći neku laž.

Ona uđe u Melaninu sobu i vide da ova svoj doručak nije ni dotakla. Ležala je porebarke, bleđa lica.

— Gospođa Mid je već u bolnici — reče Skarlet. — Ali, doći će gospođa Elsing. Osećaš li se rđavo?

— Ne mnogo — lagala je Melani. — Skarlet, koliko ti je trebalo da rodiš Veida?

— Vrlo malo — odgovori Skarlet srećna što je prebrodila tu tegobu. — Bila sam u dvorištu kada me je snašlo tako da sam jedva ušla u kuću. Mami je govorila da je to skandalozno: rađati tako kao neka crnkinja.

— Nadam se da će i kod mene biti kao kod kakve crnkinje — reče Melani uspevši da se nasmeje. Ali taj osmeh iznenada iščeznu kad joj bol zgrči lice.

Skarlet baci pogled na njene uske kukove bez mnogo vere u dobar ishod, ali reče da je umiri: »Oh, nije to baš tako strašno«.

— O, znam ja to. Bojim se da sam pomalo kukavica. Hoće li gospođa Elsing skoro doći?

— Da, odmah — reče Skarlet. — Idem dole da donesem malo sveže vode pa da te istrljam sunđerom. Danas je jako toplo.

Ona se zadržala što je mogla duže oko donošenja vode, odlazeći svaka dva minuta do prednjih vrata da vidi dolazi li Prisi. Ali od Prisi nije bilo ni traga, tako da se ona pope do Melani, istrlja sunderom njeno oznojeno telo i iščešlja joj dugu tamnu kosu.

Pošto je prošao jedan sat ona začu lene crnačke korake kako se vuku niz ulicu i kad pogleda kroz prozor vide Prisi koja se vraćala polako, njišući se u hodu kao i pre i klimajući glavom sa toliko uobražene izveštačenosti kao da ima oko sebe mnogobrojnu i njom zainteresovanu publiku.

■ ■ .r

21

— Jednog dana išibaću kajšem tu malu nevaljalicu — pomisli Skarlet besno, žureći niz stepenice da je sretne.

— Gospođa Elsing gohe u bolnica. Njihova kuvahica kaže veliki gomila vojnici biti došla na rano voz. Kuvahica radila supa da nosi tamo gohe. Ona kazala...

— Nije važno šta je kazala — prekide je Skarlet, dok joj se srce stezalo. — Obuci čistu kecelju, jer hoću da odeš u bolnicu. Daću ti pisamce za doktora Mida, a ako on nije tamo, onda ćeš to dati doktoru Džonsu ili ma kom drugom lekaru. A ako se ni ovog puta ne vratiš brzo živu ću te odrati.

— Da, gospoja!

— I zapitaj ma koga za novosti sa bojišta. Ako tamo u bolnici ne budu znali idi do stanice i pitaj pionire koji dovoze ranjenike. Pitaj da li se borba vodi u Džonsborou ili blizu njega.

— Bože stvoritelj, gos' Skarlet! — i na Prisinom crnom licu pokazala se iznenada strah. — Jenki ne biti u Tara, ne biti?

— Ne znam. Kažem ti da pitaš za novosti.

— Bože stvoritelj, gos' Skarlet! Što učiniti oni biti sa moja majka?

Iznenada Prisi počela da se dere iz sveg glasa, i to deranje pojačalo Skarletinu nelagodnost.

— Prestani sa dernjavom! Čuće te gospođa Melani. Sada idi i promeni kecelju, brzo.

Zastrašena, Prisi požuri zadnjem delu kuće, dok je Skarlet žurno pisala belešku na praznom prostoru Džeral-dovog poslednjeg pisma njoj — na jedinom komadiću papira u kući. Dok je pisamce savijala tako da njena beleška ostane odozgo ugleda Džeraldove reci: »Tvoja majka... tifusnu groznicu ... nipošto ... doći kući...« i skoro zajeca. Da nije Melani, ona bi istog trenutka pošla kući pa makar morala svaki korak preći peške.

Prisi otrčala trkom sa pismom koje je stezala u ruci i Skarlet se pope uz stepenice trudeći se da smisli neku ubedljivu laž kojom će objasniti zašto nema gospođe Elsing. Ali Melani nije postavljala nikakva pitanja. Ležala je

na leđima, mirna i nežna lica, i njen izgled malo umiri Skarlet.

Ona sede pored nje i pokuša da priča o beznačajnim stvarima, ali su je neprestano uznemiravale misli na Taru i na eventualnu pobjedu Jenkija. Zamišljala je Elen kako umire i kako Jenki ulaze u Atlantu paleći sve pred sobom, ubijajući. Kroz sve to čula se neprestano daleka potmula grmljavina koja se kotrljala talasima straha u njenim ušima. Najzad, nije više mogla da govori i samo se zagleda kroz prozor u toplu tihu ulicu i u prašnjavo lišće koje nepokretno visi na drveću. Melani je takođe ćutala, ali bi se s vremena na vreme njeno lice grčilo od bola.

Posle svakog nastupa bolova ona bi govorila: »Nije baš tako strašno bilo«, ali je Skarlet znala da ona laže. Više bi volela da je čuje kako vrišti, nego da gleda kako ćutke podnosi bolove. Znala je da bi trebalo da oseća sažaljenje za Melani, ali se nekako nije mogla da prisili ni na iskru simpatije. Njene misli bile su suviše zauzete vlastitim brigama. U jednom trenutku pogledala je to lice zgrčeno od bolova i zapita se zašto je od tolikih ljudi baš ona morala da bude kraj Melani u ovom odsudnom trenutku — baš ona koja nema ništa zajedničko sa njom, koja je mrzi, koja bi je rado videla mrtvu. A možda će joj se želja ispuniti i pre no što prođe ovaj dan. Na tu misao spopade je hladan praznoverni strah. Nije dobro želeti nekom smrt; skoro isto toliko je opasno kao i nekoga proklinjati. Kletve se vraćaju onome ko ih šalje, govorila je Mami. Ona žurno počela da moli za Melanin život, a zatim da grozničavo priča neke nevažne stvari. Najzad Melani stavi svoju toplu ruku na njenu.

— Ne moraš ti mene zabavljati, draga. Znam ja koliko ti imaš briga. Toliko mi je žao što ti zadajem muke.

Skarlet začuta, ali nije mogla da sedi mirno, šta da radi ako ni doktor ni Prisi ne dođu na vreme? Ona ode do prozora i pogleda niz ulicu, a zatim se vrati i opet sede na krevet. Zatim ustade i pogleda kroz prozor na drugoj strani sobe.

Prođe jedan sat, a zatim i drugi. Dođe podne. Sunce se ispelo visoko i ražarilo, tako da ni dašak vazduha nije

23

pokretao prašnjavo lišće. Melanine muke se pojačale. Njena duga kosa bila je natopljena znojem, a košulja se prilepila za telo. Skarlet joj ćutke oprala lice sunderom, dok je strah počeo da je muči.

Nebeski bože, ako taj porođaj počne pre no što stigne doktor! šta bi ona mogla da radi? Ona savršeno

u nesvest. Dok je tako stajala naslonjena na stub ulične svetiljke, ugleda jednog oficira na konju kako juri niz ulicu od Fajv Pointsa i gotovo nehotice istrča na sredinu ulice i poče da mu maše.

— O, stanite! Molim vas, stanite!

On priteže uzde tako iznenada da se konj čak malo povede, posrnu i poče kopati prednjim nogama po vaz-duhu. Na njegovom licu bio je oštro urezan umor i užurbanost, ali on ipak zamahnu u znak pozdrava svojim odrpanim sivim šeširom.

— Izvolite, gospođo.

— Recite mi je li istina? Zar Jenki zaista dolaze?

— Bojim se da je tako.

— Zna li to pouzdano?

—• Da, gospođo. Znam dobro. Došao je telegram u vojnu komandu pre pola sata sa bojnog polja kod Džons-boroa.

•—Kod Džonsboroa? Jeste li sigurni? —!..■<26

— Siguran sam. Nema nikakve koristi zavaravati vas, gospođo. Vest je od generala Hardija, i on kaže: »Izgubio sam bitku i nalazim se u punom povlačenju«.

— O, bože moj!

Pocrnelo lice umornog čoveka gledalo je na nju bez uzbuđenja. On ponovo prikupi uzde i stavi na glavu šešir.

— On, gospodine, molim vas, još samo za trenutak, šta treba da radimo?

— Gospođo, ne znam šta da vam kažem. Vojska će uskoro napustiti Atlantu.

— Zar će otići i prepustiti nas Jenkima?

— Nažalost, tako je.

Podboden konj odjuri kao na krilima, i Skarlet ostade nasred ulice sa crvenom prašinom sve do članaka.

Jenki dolaze. Vojska napušta Atlantu. Jenki dolaze, šta da radi? Kuda da pobegne? Ne, nikuda ne može. Me-lani tamo leži u krevetu i očekuje bebu. O, zašto te žene moraju da rađaju? Da nije Melani, ona bi jednostavno uzela Veida i Prisi i sakrila se u šume gde ih Jenki ne bi nikad mogli naći. Ali Melani ne može da povede u šumu. Me, sada ne. O, da je ta beba naišla malo ranije, bar juče, možda bi mogli da nađu kakva ambulanta kola da je odnesu odavde i negde sakriju. Ali ovako — mora naći doktora Mida i odvesti ga kući. Možda on može da požuri porođaj.

Ona prikupi suknje i otrča niz ulicu, dok je u ritmu svojih koraka čula: »Jenki dolaze! Jenki dolaze!«

Fajv Points bese preplavljen narodom koji se komešao i vrteo tamo-ovamo sa očima koje nisu ništa videli, i sa mnogim kolima običnim i ambulatnim, volovskim i luksuznim, natovarenim ranjenicima. Iz mnoštva se dizala buka slična lomljenju talasa o obalu.

Tada ugleda čudan prizor. Pravcem od železničke pruge dolazila je gomila žena koje su na ramenima nosile šunke. Pored njih su žurila deca i posrtala pod vedrima sirupa. Veći dečaci su vukli džakove žita ili krompira. Jedan starac borio se sa malim buretom brašna na kolicima. Ljudi, žene i deca, crni i beli, žurili su, žurili napregnutih lica vukući hranu u paketima, vrećama, kuti-

27

jama — hrane koliko Skarlet nije videla za godinu dana. Mnoštvo iznenada načini prolaz opasno nakrivljenim kolima, i kroz taj prolaz prođe nežna i elegantna gospođa Elsing, stojeći na boku svojih kočija sa uzdama u jednoj ruci a bičem u drugoj. Bila je gologlava i bleđa, a njena duga seda kosa padala je niz leđa dok je šibala konje kao furija. Na zadnjem sedištu kočija odskakala je njena crna mami, Melisi, i pritiskivala uz sebe masnu stranu komada slanine jednom rukom, dok je drugom rukom i obe-ma nogama pokušavala da održi kutije i torbe nagomilane oko nje. Jedna torba suvog graška se raspala i grašak se prosuo po ulici. Skarlet pokuša da je dozove, ali buka gomile zaguši njen glas i kočije luđački odjuriše dalje.

Za trenutak nije mogla da razume šta taj prizor treba da znači, a onda se seti da se dole uz železničku prugu nalaze vojni magacini i shvati da ih je vojska otvorila narodu da bi se od Jenkija spasio ono što se moglo razneti.

Ona se žurno progura kroz mnoštvo, kroz nabijenu, histeričnu gomilu, do otvorenog mesta kod Fajv Pointsa i požuri što je brže mogla pored kratkog bloka kuća prema vojnoj stanici. Kroz splet ambulatnih kola i kroz oblake prašine ona ugleda doktore i nosače nosiljki kako se sa-ginju, podižu, žure. Hvala bogu, najzad će naći doktora Mida. Kad zaobiđe ugao hotela »Atlanta« i ugleda vojnu stanicu ona zastade zaprepašćena.

Stotine ranjenika ležalo je na nemilosrdnom suncu, rame uz rame, glavom uz tuđe noge, preko šina, preko perona, postavljeni u beskrajne redove pod peronskim krovom. Neki leže ukočeni i tihi, dok se neki uvijaju pod vrelim suncem i ječe. Rojevi muva lete svuda oko ljudi, mile im po licu i zuje, svuda je krv, prljavi zavoji, stenjanje, krici bola uz psovke kada bi nosači podigli koga čoveka. Na talasima vrućine koja je izazivala plikove na koži dizao se zadah znoja, krvi, neopranih tela, izmeta, smrad

toliko jak da se njoj gotovo smučilo. Ljudi iz ambulantnih kola žurili su tamo-amo između telesa prostrtih po zemlji, pri čemu bi često nagazili ponekog ranjenika, jer su redovi bili tako gusto zbijeni. A oni koje su obišli gledali su tupo očekujući da i na njih dođe red. v128

U prvi mah Skarlet zastade i pritisnu usta rukama, osećajući da će povraćati. Nije bila u stanju da ide daljs. Vidala je ranjenike u bolnici, ranjenike na livadi tetka Piti posle bitke u Dolini, ali nikad nije videla ovako nešto. Nikad nije srela ovakav smrad, ovoliko krvi, ovoliko tela koja se prže pod žestokim suncem. Bio je to pravi pakao od muka i smrada, buke i žurbe,.. žurbe... žurbe! Jenki dolaze! Jenki dolaze!

Ona povi ramena i pođe u gomilu, upravljajući oči na uspravne figure ne bi li ugledala doktora Mida. Ali brzo je došla do zaključka da je nemoguće tako ići, jer čim ne bi pazila nagazila bi na kog sirotog vojnika. Podiže suknje i pokuša da gazi između njih prema grupi ljudi od koje su polazili nosači nosiljki.

Dok je išla za njenu suknju su se grozničavo hvatale ruke i promukli glasovi vikali: »Gospodo — vode! Molim, gospodo, vode! Tako vam Hrista — vode!«

Znoj joj je niz lice tekao potocima dok je izvlačila suknje iz grčevitih ruku. Da je stala na koga od tih ljudi sigurno bi vrisnula i pala u nesvest. Gazila je preko mrtvih ljudi, preko ljudi koji su ležali praznih očiju, ruku zgrčenih na trbuhu gde je zgrušana krv lepila pocepane uniforme na rane, preko ljudi čije su brade bile okorele od krvi i iz čijih su slomljenih vilica dolazili glasovi koji su izgleda trebalo da znače: — Vode! Vode!

Činilo joj se da će početi histerično da vrišti ako ne bude skoro našla doktora Mida. Ona pogleda prema grupi ljudi pod peronskim krovom i uzviknu koliko je glasnije mogla: »Doktore Mid! Je li doktor Mid tamo?«

Iz grupe se izdvoji jedan čovek i pogleda prema njoj. To je bio doktor. Bio je bez kaputa i njegovi rukavi su bili zasukani do ramena. Košulja i pantalone bili su mu crveni kao u mesara, pa je čak i kraj njegove metalno-sive forade bio škoren od krvi. Njegovo lice bilo je pijano od umora, od nemoćnog besa, od mučnog sažaljenja. Bilo je sivo i prašnjavo, a znoj je tekao potocima preko njegovih obraza. Ali mu je glas bio miran i odlučan dok joj je dovikivao.

29

— Hvala bogu, vi ste ovde. Meni je potreban svaki par ruku.

Za trenutak ona se zagleda u njega zbunjena i u užasu ispusti suknje. One padoše preko lica jednog ranjenika, koji nemoćno pokuša da skloni njihove nabore koji su ga gušili. Šta to doktor misli? U lice je udari prašina od ambulantnih kola koja je gušila, a truo smrad punia joj je nozdrve kao prljava tečnost.

— Požuri, dete! Hodi ovamo!

Ona podiže suknje i pođe prema njemu što je brže mogla preko redova telesa. Stavi ruku na njegovu šaku i oseti da drhti od slabosti, ali mu na licu nije bilo slabosti.

— O, doktore! — uzviknu ona. Vi morate sa mnom. Melani treba da dobije bebu.

On je pogleda kao da nije shvatio njene reči. Čovek koji je ležao na zemlji kod njenih nogu, glave naslonjene na svoju čuturu, nasmeja se drugarski na njene reci.

— Urediće oni već to — reče on veselo.

Ona ga čak i ne pogleda već zatrese doktorovu ruku.

— Melani... porađa se. Doktore, vi morate da dođete. Ona... bolo ... — vreme nije bilo za obzire uljudnosti, ali su reci o porođaju teško prelazile preko usana u prisustvu tolikih stranih ljudi.

— Bolovi postaju sve jači. Molim vas, doktore!

— Porođaj? Svemogućí bože! — jeknu doktor, i njegovo lice se najednom zgrči od mržnje i besa, besa koji nije bio upravljen na nju niti na ma koga, već na čitav svet gde se takve stvari dešavaju. — Jeste li poludeii? Kako mogu sada da ostavim ove ljude? Oni umiru na stotine. Ne mogu ja njih da ostavim za ljubav te proklete bebe. Nadite neku ženu da vam pomogne. Nadite moju ženu.

Ona već zausti da kaže zašto gospođa Mid ne može da dođe, ali se naglo zaustavi. Doktor ne zna da mu j& rođeni sin ranjen! Pitala se da li bi i dalje bio ovde kad bi to znao, i nešto joj reče da bi on ovde ostao da pruža pomoć mnogima umesto jednom pa ma umirao i sam Fil.

— Ne, vi morate doći, doktore. Vi dobro znate da st& sami rekli kako će njen porođaj biti vrlo težak.

— Zar to30

zaista ona, Skarlet, stoji ovde, u ovom paklu vrućine i jauka, i izgovara tako nepristojne reci što glasnije može? — Ona će umreti ako vi ne dođete!

On se grubo otrese njene ruke i odgovori kao da je jedva čuje, kao da jedva zna šta mu govori:

— Umreti? Da, svi će oni umreti — svi ti ljudi. Nema zavoja, nema lekova, kinina, Moroforma. O, bože, da Tii je malo morfijuma! Samo malo morfijuma za one najgore. Samo malo hloroforma. Neka su prokleti Jenki! Neka su prokleti!

— Neka idu u pakao, doktore! — reče čovek koji je ležao na zemlji i zubi mu se pokazase u bradi.

Skarlet poče da drhti i na oči joj navreše suze straha. Doktor, dakle, neće da pođe s njom. Melani će umreti i ona čak požele da tako bude.

— Za ime boga, doktore, molim vas!

Doktor Mid se ujede za usnu a vilica i čelo lice dobiše izraz čvrstine i hladnoće.

— Drago dete, pokušaću. Ne obećavam. Ali pokušaju. Kad završimo sa ovim ljudima. Jenki dolaze i trupe se povlače iz grada. Ja ne znam šta se namerava sa ranjenicima. Vozova nema. Pruga za Makon je presečena... Ali pokušaću. Sada požuri. Ne uznemiravaj me. Nije teško izvesti porođaj. Samo odreži vrpču ...

On se okrete kada mu jedan bolničar dotače ruku i poče da pokazuje u raznim pravcima na ove ili one ranjenike. Čovek koji je ležao kod Skarletinih nogu pogleda u nju sa sažaljenjem. Ona se okrete i pođe, jer je doktor bio sasvim zaboravio na nju.

Prođe brzo preko ranjenika ka Breskvinoj ulici. Doktor dakle neće doći. To je mogla unapred znati. Hvaia bogu, Prisi zna sve o poslu babice. Glava je bolela od vrućine i osećala je kako joj se bluza natopljena znojem iepi uz telo. Mozak kao da joj je obamro, a noge isto tako obamrle kao u teškom snu kad pokušava da trči ali ne može ni da ih pomakne. Mislila je koliko još ima da prođe do kuće i put joj se učini beskrajn.

Zatim poče ponovo da se javlja u njenom mozgu kao refren misao: »Jenki dolaze!« Srce poče da joj udara i

31

nova snaga joj prostruja kroz udove. Požuri u gomilu kod Fajv Pointsa, koja je sad postala tako gusta da na trotoarima nije bilo mesta te je bila prinuđena da pođe sredinom ulice. Prolazili su dugi redovi vojnika pokrivenih prašinom, potpuno premorenih. Bilo ih je izgleda na hiljade, bradatih, prljavih, sa puškama koje su se klatile o ramenima dok su išli korakom pobeđenih. Pored nje su tutnjali topovi, dok su kočijaši šibali leđa mazgi kajiševima od sirove kože. intendantska kola pokrivena poderanim platnom klatila su se preko kolotečina. Konjica je prolazila u beskrajnim redovima i podizala zagušljivu prašinu. Nikad dosada Skarlet nije videla toliko vojnika na okupu. Povlačenje! Povlačenje! Vojska odlazi iz grada.

Kolone koje su žurile potisnuše je natrag na prenatrpani trotoar i ona oseti zadah jevtine rakije. U gomili kod Dekatur ulice bilo je i nekih žena, blistavo obučenih, čija su raskošna i namazana lica odavala neskladnu notu prazničnog dana. Većina njih bila je pijana, a isto tako i vojnici na čije su se ruke oslanjale. Ona za trenutak ugleda glavu sa crvenim uvojcima i prepozna ono stvorenje Bel Votling, ču njen oštar, pijani smeh i vide je kako se oslanja o jednorukog vojnika koji se klatio i posrtao.

Kada se progurala kroz gomilu do iza Fajv Pointsa mnoštvo se proredi i ona skupivši suknje poče opet da trči. Kad je stigla do Veslejanske crkve ostala je sasvim bez daha i bila sva ošamućena, sa mukom u stomaku. Steznik ju je pritiskivao i oduzimao dah. Ona se spusti na crkvene stepenice i zagnjuri glavu u ruke čekajući da počne lakše disati. Kad bi samo mogla da jednom duboko uvuče vazduh u pluća. Kad bi joj srce prestalo da lupa tako neuredno. Kad bi se samo mogla bar na nekog obratiti u ovoj ludnici. Pa ona još u svom životu nije imala da se stara sama o sebi. Uvek se našao neko da se brine umesto nje, da pazi na nju, da je štiti i da je kvari na taj način. Nemoguće je da se sada baš ona našla u takvom škripcu da nema ni suseda ni prijatelja koji bi joj mogli pomoći. Uvek je bilo prijatelja, suseda, spretnih ruku dobroćudnih crnaca. A baš sada, u času najveće nužde, nema nikoga.³²

Nemoguće je da je tako potpuno napuštena, uplašena i daleko od kuće.

Dom! O, samo kad bi bila kod kuće, pa bilo Jenkija ili ne. Kući, čak ako je Elen i bolesna! Čeznula je da vidi Elenino slatko lice, da oseti snažne ruke Mami oko sebe.

Nesvesno se podiže na noge i pođe dalje. Kad stiže do kuće ugleda Veida kako se ljulja na prednjim vratnicama. Kad je spazi njegovo se lice iskrivi u grimasu plača i on joj pokaza svoj povređeni prst.

— Bo — jecao je on. — Bo!

— Čuti, čuti ili ćeš dobiti batine. Idi u zadnje dvorište, igray se na pesku i da se nisi makao odande!

— Veid gladan — jecao je on stavljajući povređeni prst u usta.

— Vrlo važno! Idi odmah tamo u dvorište i da se nisi...

Slučajno pogleda naviše i opazi kako se Prisi nagi-nje napolje kroz prozor na gornjem spratu s izrazom užasnog straha na licu; ali taj strah odmah iščeze kad opazi gospođu. Skarlet joj dade znak da siđe pa uđe u kuću. Kako je divna hladovina u holu! Ona odreši pantljike svog šešira, baci ga na sto i prevuče rukama preko čela. Čula je otvaranje nekih gornjih vrata i tiho, bolno jecanje kao da je neko u najvećim samrtničkim mukama. Prisi siđe niz stepenice preskačući po tri stepenika odjednom.

— Oče doktah dodži?

*

— Neće, ne može da dođe!

— Bože, gospa Skahlet! Gospa Meli mnogo teško.

— Doktor ne može da dođe. Niko ne može da dođe. Ti moraš da budeš babica, a ja ću ti pomagati.

Prisina se usta široko otvoriše a jezik joj stade palacati bez reci. Gledala je koso u Skarlet i stala da trlja nogama po zemlji uvijajući se čitavim mršavim telom.

— Nemoj da mi se tu praviš glupa! — viknu Skarlet koju taj njen glupi izraz dovede do besa. — Šta ti je sad? i Prisi se stade koso povlačiti prema stepenicama.

— Za ime boga, gospa Skahlet... — U njenim crnim Očima kojima je kolutala čitao se strah i sram.

— No? Šta je bilo?

— Za imaš boga, gospa Skahlet, mora ima doktoh. C... o... gospa Skahlet, ja ne zna ništa kako babica hadi. Moja majka nikad ne pusti mene blizu žena kad deie rodi se!

U Skarletinim grudima se za časak preseče dah, p^ht je onda obuze silna Ijutina. Prisi se saže da šmugne pored nje i da pobegne, ali je Skarlet zgrabi.

— Ti crna lažljivice — šta to sad znači? Uvek si mi govorila da znaš sve što se radi kad ima beba da se rodi. Sta je sad istina? Govori! — I stade je drmusati, tako da joj se kudrava crna glava njihala kao da je pijana.

— Ja bila lagao, gospa Skahlet! Ja ne zna zašto ja tako lagao. Ja ima video samo jedan beba kad on rodio, a majka hteo tučeš mene što ja video!

Skarlet je gledala u nju pogledom kao da će da je smrvi o zemlju, a Prisi se izmicala i trudila da se oslobodi. Za izvesno kratko vreme njena glava nije prosto htela da shvati istinu, ali kad joj najzad bese sasvim jasno da Prisi ne zna o babičkom poslu ništa više od nje obuze je silna Ijutina kao nagli plamen. U svom životu ona dotle nije nikad udarila nijednog crnca, ali sad pljesnu po crnom obrazu iz sve snage svoje zamorene ruke. Prisi vri-snu iz sveg glasa, više od straha nego od bola, i stade poigravati gore-dole pokušavajući da se izmakne od Skar-letinih šaka.

Kad ona vrisnu jecanje na gornjem spratu prestade, a za trenutak se ču kako Melanin slab i drhtav glas dovikuje:

— Jesi li to ti, Skarlet? Oh, molim te dođi ovamo! Molim te!

Skarlet ispusti Prisinu ruku, a devojka se plačući spusti na stepenice. Skarlet neko vreme stajaše mirno, gledajući naviše i osluškujući tiho iečanje koje bese opet otpočelo. I dok je tako stajala činilo joj se da se težak jaram spustio na njen vrat, kao neki vrlo težak teret u vezi sa tim jarmom, neki teret koji će osetiti čim bude kročila.

Trudila se da se seti svega onoga što su Mami i Elen radile oko nje kad se Veid rodio, ali je blagotvorna maglovitost usled porođajnih bolova činila da je sve videla

3 Prohujalo sa vihorom II34

kao u snu. Ipak se setila nekoliko stvari, te se okrete prema Prisi i stade joj govoriti glasom kome nije moglo biti pogovora.

— Naloži vatru u štednjaku i drži stalno ključalu vodu u loncu. Onda mi donesi sve peškire koje budeš mogla da nađeš i ono klupče konca. Nadi mi i makaze. Da nisi došla da mi kažeš kako ne znaš gde su. Donesi mi ih, i to brzo. Hajde sad, požuri!

Jednim naglim pokretom ruke ona postavi Prisi na noge pa je gumu u pravcu kuhinje. Zatim uzdiže ramena i krenu uz stepenice. Biće teško kazati Melani da samo ona i Prisi moraju da je oslobode tereta.

XXI!

Nikad više neće doživeti tako dugo popodne kao što je bilo to. Ni tako toplo. Ni tako puno lenih i bezobraznih muva. One su se prosto rojile oko Melani prkoseći lepezi kojom je Skarlet neprestano mahala. Već su je ruke bo-lele od neprestanog mahanja širokim palminim listom. Izgledalo je kao da su svi njeni naponi uzaludni, jer dok ih je ona terala sa Melaninog vlažnog lica one su milele po njenim znojem okupanim nogama i terale je da se trza i da više slabačkim glasom: »Po nogama, molim te!«

Soba je bila u polutam, jer je Skarlet spustila zavese da odstrani vrućinu i svetlost. Kroz sitne rupice na zave-sama i oko ivica probijale su se igličaste tračice svetlo-sti. Soba je bila kao peč za pečenje hleba, a na Skarletu se znojem natopljene haljine nisu nikako sušile, već su postajale sve vlažnije i sve se više lepile. Prisi je čučala u jednom kutu, znojila se tako isto i mirisala tako neprijatno da bi je Skarlet odmah izbacila iz sobe da se nije plašila da će devojka pobeći negde čim joj ode s očiju.³⁶

Melani je ležala na krevetu, na čaršavu tamnom od znoja i umrljanom od vode koju Skarlet bese prosula. Prevturala se neprestano, čas na ovu čas na onu stranu, čas na levo, čas na desno, i opet natrag. Ponekad bi pokušala da sedne, pa bi se odmah opet zavalila i stala da se ponovo previja. Isprva se trudila da se uzdrži da ne jauče, grizla usne dok ih ne bi raskrvavi-la, a Skarlet, čiji su živci bili isto tako razdraženi i bolni kao i njene raskrvavljene usne, reče promuklo:

— Slušaj, Meli! Za ime božje, nemoj da se trudiš da budeš hrabra. Jauci, ako ti se jauče. Nikoga nema da te čuje osim nas dve.

Dok se popodne otezalo u beskraj Melani je ječala, htela ne htela, a ponekad bi vrisnula. Kad bi se to dogodilo Skarlet bi spustila glavu na ruke, zapušila uši, stala da se vrpolti celim telom i da želi da i sama umre. Bolje je makar šta, nego biti nemoćan očevidac takvih bolova. Sve je drugo bolje nego biti

ovako privezan i čekati novorođenče kome treba tako dugo vremena da se pojavi. Čekati, kad su po svoj prilici Jenki možda već na samom trgu Fajv Points.

Od sveg srca je sada žalila što nije obraćala malo više pažnje na razgovore koje su udate gospođe vodile šapatom između sebe. Da je samo to radila! Da je samo pokazivala više interesovanja za takve stvari sad bi znala da li to kod Melani već suviše dugo traje ili ne. Kao kroz san se sećala nekakve priče koju je tetka Piti pričala o nekoj svojoj prijateljici koja se mučila u porođajnim mukama puna dva dana pa je umrla, a dete nije nikad ni došlo na svet. Šta bi bilo kad bi i kod Melani to potrajalo dva dana! Melani je tako nežna. Ona ne bi mogla izdržati dva dana bolova. Sigurno će umreti ako beba ne dođe brzo. A kako bi ona mogla izići Ašliju na oči — ako je on još živ — i kazati mu da je Melani umrla, kad je obećala da će se starati o njoj?

Melani je isprva želela da drži Skarlet za ruku čim bi je napali jaki bolovi, ali ju je toliko pritiskivala i gnječila u svojim rukama da je izgledalo kao da će joj prelomiti kosti. Posle jednog sata takvog stiskanja Skarle-

37

ne ruke behu tako natečene i pune masnica da ih je jedva mogla savijati. Onda ona uveza dva dugačka peški-•a i priveza ih za dno kreveta pa dade Melani u ruke zavezani kraj. Melani je tako grčevito držala peškire kao da je to uže za spašavanje iz vode, vukla je iz sve snage, potezala tako da su peškiri pucali i kidali se, a ponekad ih je i popuštala. Čitavog toga dugog popodneva njen se glas razlegao kao glas neke životinje koja umire na dnu svoje jazbine. Ponekad bi isпустиła peškiri pa bi slabakim pokretima stala da trlja rupe i da gleda u Skarlet očima uvećanim od bola.

— Pričaj mi nešto! Molim te, pričaj mi nešto! — ša-

putala je ona, a Skarlet bi stala da mrmlja nešto sve dok Melani ne bi opet dočepala zavezane peškire i počela da se previja.

Mračna soba bila je puna vrućine, bola i dosadnih muva, a vreme se otezalo tako strašno da se Skarlet jedva sećala jutra. Imala je osećanje kao da je celog veka bila u toj mračnoj parionici gde se sve kupalo u znoju. Dolazilo joj je da i ona vrišti kad god bi Melani jauknula i samo je grizući usne do krvi uspevala da se savlada i sačuva od nastupa histeričnog ludila.

Jednom se Veid na vrhu prstiju prikrađe uz stepenice i stajaše plačući pred vratima.

— Veid gladan! — jaukao je on, i Skarlet učini pokret kao da će da pođe njemu, ali je Melani zadržala i prošapta: — Ne ostavljaj me! Lakše podnosim sve kad si ti pored mene.

Na to Skarlet posla Prisi dole da podgreje ostatke doručka malome Veidu i da dete nahrani, što se nje same tiče, činilo joj se da posle toga popodneva neće nikad više moći ništa da okusi.

Časovnik na polici iznad kamina bese stao te nije mogla da zna koliko je sati, ali pošto je vrućina bivala slabija i igličaste tračice svetlosti postajale manje sjajne, ona podiže zavese. Na svoje veliko iznenađenje vide da je kasno popodne i da je sunce, kao ogromna purpurna kugla, nisko na vidiku. Ni sama nije znala zašto, ali je³⁸

nekako zamišljala da će ona zagušljiva podnevna vrećina većito trajati.

Gorela je od silne želje da sazna šta se događa tamo dole u varoši. Da li su se već sve jedinice vojske povukle? Da li su Jenki došli? Da li će Konfederirci odstupiti bez ikakve borbe? Zatim se odjednom, uz neko mučno grčenje u stomaku, seti kako je malo Konfederiraca, koliko vojske ima Šerman i kako se ta vojska dobro hrani! Ni samo ime Satane nije joj zadavalo ni izbliza toliki strah. Ali sad nije vreme da se razmišlja o svemu tome kad Melani svaki čas traži ili malo vode ili hladan oblog na glavu, ili da je hladi lepezom i da joj se oteraju muve sa lica.

Kad se spusti suton i Prisi skakućući kao neka crna avet upali lampu, Melani izgledaše slabija.

Počinjala je da doziva Ašlija i to neprestano, kao da je u bunilu, sa tako jezivom jednolikošću da je Skarlet osećala neobuzdanu želju da joj uguši glas ispod nekog jastuka. Možda će ipak na kraju krajeva doktor doći. Samo kad bi brzo došao! Pošto joj se ta nada javi u glavi, ona se okrete prema Prisi i naredi joj da brzo otrči do kuće doktora Mida da vidi da li je tamo on ili g-đa Mid.

— A ako on nije tamo upitaj gospođu Mid ili kuva-ricu šta da radimo. Zamoli ih da dođu ovamo.

Prisi ode kloparajući niz stepenice i Skarlet je gledala kako se žuri ulicom brže nego što je uopšte mogla misliti da je crna nevaljalica u stanju da trči. Posle poduzeg bavljenja ona se vrati sama.

— Doktah nema došla kući celo dan. Javilo mora otišla s vojnik. Gospa Skahlet, gos'n Fil umri.

— Mrtav?

— Jeste, gospa — reče Prisi šepureći se važno. — Talbot, kočijaš, mene rekla. On bilo ranjen ...

— Ostavi to sada.

— Ja nije vidi gospa Mid. Kuvahica kaži gospa Mid njega kupa i spremi za pogreb zašto Jenki doći.

Kuvahica kaži kad boli mnogo jako staviš jedno noš pod khe-vet od gospa Meli pa bol preseče na pola.

39

Skarlet zažele da je ponovo pljusne po licu zbog toga korisnog saveta, ali tada Melani otvori široke, razrogačene oči i prošapta:

— Je li, mila — zar Jenki dolaze?

— Ne — reče Skarlet sigurnim glasom. — Prisi je lažljivica.

— Jeste, gospa. Ja jeste lažljivica — saglasi se Prisi od sveg srca.

— Oni dolaze — šaputala je Melani koja nije dala da je prevare, pa zari glavu u jastuk. Glas joj je otuda dolazio prigušen.

— Jadna moja beba! Jadna moja beba! — Pa posie dužeg vremena nastavi: — Oh, Skarlet, ti ne treba da os-taješ ovde. Moraš ići i povesti Veida!

To što je Melani govorila nije bilo ništa drugo nego ono o čemu je Skarlet mislila, ali kad ču tu svoju misao izraženu recima ona se razbesne postideana, kao da joj se kukavičluk video jasno ispisan na licu.

— Nemoj da budeš ćurka! Ja se ne plašim. Ti znaš dobro da te ja neću ostaviti.

— Možeš me slobodno ostaviti. Umreću i onako. — Onda opet stade da ječi.

Skarlet je lagano silazila niz mračne stepenice, neprestano pipala pri svakom koraku, držala se za ogradu bojeći se da ne padne. Noge su joj bile teške kao da su od olova i drhtale od straha i umora, a ona se sva ježila od hladnog i lepljivog znoja u kome joj je celo telo bilo okupano. Jedva se dovuče do prednjeg trema i skljoka se na najvišu stepenicu. Pošto se zaveli unazad i nasloni na jedan stub ona drhtavom rukom otkopča dugmeta na bluzi do polovine prsa. Noć je bila prožeta toplom tamom i ona je ležala buljeći u nju tupo.

Sve je bilo svršeno. Melani nije umrla, a mali muš-karčić koji je puštao od sebe glasove kao malo mače sad je u Prisinim rukama doživljavao svoje prvo kupanje. Melani je spavala. Kako je mogla da spava posle one grozne more i onih strašnih bolova, pored one neznačajke⁴⁰

babičke pomoći koja joj je zadavala više muka nego pomoći? Kako to da nije umrla? Skarlet je znala da bi i ona sama morala umreti pored takvog zlostavljanja. No kad se sve svršilo Melani je čak prošaputala — ali tako tiho da je ona morala da prinese uho da bi je čula — jedno »Hvala ti«. A zatim je tvrdo zaspala. Kako može da spava? Skarlet je zaboravljala da je i ona isto tako zaspala pošto se Veid rodio. Sve je bila zaboravila. U glavi je ose-ćala strašnu prazninu: život uopšte nije postojao pre toga beskrajnog dana, niti će odsada postojati — postoji samo ova teška, vrela noć, samo šum njenog hrapavog, umornog disanja, samo znoj što se lagano sliva u hladnim kapljama ispod pazuha pa do pasa, od kukova do kolena, vlažan, lepljiv i hladan.

Čula je kako njeno disanje od glasne ujednačenosti prelazi u dahtanje isprekidano jecanjem, ali su joj oči bile suve i pекle je kao da nikada više neće biti suza u njima. I ona se lagano i naporno podiže i zagrmu svoje suknje do preko polovine butina. Bila je u isti mah sva vrela i hladna, sva mokra od znoja, te joj je svežina noćnog vaz-duha po udovima neobično godila. Mislila je tupo šta bi tetka Piti rekla kad bi je odnekud videla tako opruženu tu na prednjem tremu, zadignutih sukanja tako da joj se gaćice vide, ali nije marila. Nije marila više nizašta. Vre-me je bilo zastalo. Moglo je možda biti još veće, a možda i ponoć. Ona nije znala ništa i nije marila nizašta.

Iznad sebe je čula korake, pa pomisli: »Neka vrag nosi tu prokletu Prisi«, a oči joj se sklopiše i na nju se spusti nešto nalik na san. Zatim, posle nekog neodređenog vremena, Prisi se stvori kraj nje i stade brbljati zadovoljno:

— Mi mnogo dobro uradila, gospa Skahlet. Ja misli moje majka ne može radi ništa bolje.

Skarlet je iz mraka besno gledala u nju, suviše umorna da bi joj se smejala, suviše umorna da je izgrdi ili da nabraja njene glupe pogreške: razmetljivo hvalisanje znanjem koje nije imala, njen strah, njenu nedotupavnu nespretnost, krajnju smetenost u nuždi, pogrešno namešta-nje makaza, prosipanje lavora s vodom po krevetu, ispu-

41

stanje novorođenog deteta iz ruku. Sad se tu još razmeće kako je bila dobra i vesta!

A ti Jenki još hoće da oslobode crnce! E, neka su im na čast.

Zavalila se ćutke natrag na stub, a Prisi, nazirući njeno raspoloženje, požuri da iščezne u tami na tremu. Posle dužeg vremena, pošto joj se disanje umirilo a neraspoloženje stišalo, Skarlet ču šum slabih glasova ozdo s puta, pa topot mnogih nogu koji je dolazio sa severa. Vojnici! Ona se polako uspravi i sede spustivši svoje suknje, iako je dobro znala da je niko ne može videti u mraku. Kad neki ljudi naidoše pored kuće, prolazeći kao senke, ona im doviknu:

— Slušajte, molim vas!

— Jedna senka se izdvoji od ostalih i primače se ogradi.

— Vi odlazite? Ostavljate nas?

Senka kao da skide kapu, pa onda neki miran glas dopre iz mraka:

— Jeste, gospođo. Tako je. Mi smo poslednji ljudi s bedema na jednu milju odavde.

— Je l' se vi to... da li se vojska povlači? — ■ Jeste, gospođo! Znate, Jenki dolaze!

Jenki dolaze! Ona je i zaboravila na to. Odjednom je nešto steže u grlu te ne bese u stanju da ma šta progovori. Ona senka krenu opet napred i stopi se s drugim senkama, a bat njihovih nogu iščeze u pomrčini. »Jenki dolaze! Jenki dolaze!« To je njoj govorio takt njihovih koraka, to joj stade i njeno srce govoriti svakim svojim otkucajem. Jenki dolaze!

— Jenki dođi! — jeknu Prisi pored nje i pripri se uz nju. — o, gospa Skahlet! Ono ubije sve nas. Oni zabodi bajonet u naše trbuh. Oni...

— De, umukni! — Dosta joj je što sama misli o tim stvarima, nije potrebno da sluša i kako neko govori o njima. Opet je obuze silan strah. Šta može sad da radi? Kako da im umakne? Kome da se obrati za pomoć? Svi su je prijatelji izneverili.

Odjednom se seti Reta Batlera i iznenadni mir joj rastera strah. Zašto nije mislila na njega još toga jutra kad se koprcala kao pile bez glave? Ona ga mrzi, ali je on snažan i okretan i ne boji se Jenkija. A još se nalazi u gradu. Ona je, razume se, ljuta na njega što joj je po-slednji put rekao one neoprostive stvari, ali može maio i zažmuriti u ovakvim prilikama. Uz to on ima kola i konja. O, kako da se nije ranije setila njega? On ih može sve odvesti nekuda dalje od tog prokletog mesta, dalje od Jenkija, negde, kuda bilo!

Okrenu se prema Prisi i stade joj govoriti u grozničavoj žurbi.

— Ti znaš gde stanuje kapetan Batler — u »Atlanta« hotelu?

— Jeste gospa, samo ...

— E, idi tamo sad odmah što možeš brže, i kaži mu da mi je potreban. Neka brzo dođe i dovede kola i konja, ili neka bolnička kola ako ih može dobiti. Ispričaj mu o bebici. Kaži mu da želim da nas on odvede odavde. Hajde sad, požuri!

I uspravi se sedeći, pa gurnu Prisi da stane na noge.

— Bože milosti, gospa Skahlet! Ja ima mnogo stvart ide samo po mrak. Ako Jenki uhvati mene?

— Ako potrčiš stići ćeš one vojnike pa će te oni čuvati da te Jenki ne uhvate. Požuri!

— Ja se plaši! Ako gos'n kapetan Batler ne budi hotel?

— Onda pitaj gde je. Zar nemaš malo mozga? Ako nije u hotelu idi u bar u Dekatur ulici pa raspitaj gde je. Otiđi i kod Bel Votling. Svuda ga traži. Ludo jedna, zar ne vidiš da će nas Jenki sve pohvatati ako se ti sad ne požuriš?

— Gospa Skahlet! Moja majka mene strašno šiba ako čuji ja išla u krčma i u nepoštena kuća.

Skarlet skoči na noge.

— A ja ću te išibati ako ne odeš. Možeš o% polju na ulici i zvati ga iz glasa, zar ne? Ili pitati ne da li je unutra. Da si odmah pošla!

43

Kako se Prisi još predomišljala, vukla noge i nešto gundala, Skarlet je opet gurnu tako da se zamalo ne sruši glavačke niz stepenice.

— Idi odmah, ili ću te prodati tamo niz reku da kopaš na polju. Nikad više nećeš videti majku niti koga drugog svoga. Požuri!

— Bože milosti, gospa Skahlet!...

— Ali, pred odlučnim navaljivanjem svoje gospodarice ona ipak pođe niz stepenice. Prednja vrata zalupiše, a Skarlet joj doviknu: — Potrči, ćurko!

Do ušiju joj dopre tapkanje Prisinih nogu u trku, pa i taj šum zamre u daljini.

XXIII

Pošto Prisl ode Skarlet siđe umorno u donji hol i pripali lampu. U kući je bila zagušljiva vrućina, kao da su zidovi sačuvali svu vrelinu žarkog dana. Sad joj je prošla ona otupelost i obamrlost i osećala je glad. Seti se da nije ništa okusila još od prošle noći sem jedne kašike kukuruzne kaše pa uze lampu i pođe u kuhinju. Vatra se u štednjaku bila ugasila, ali je u kuhinji vladala zagušljiva vrućina. U nekom loncu nađe parče tvrde pogače od kukuruza i gladno je zagrize, tražeći neprestano očima nešto drugo za jelo. Našla je i nešto malo kukuruzne kaša i stade je jesti jednom velikom varjačom, ne čekajući da je izruči u tanjir. Kaša je bila jako neslana, ali je ona bila isuviše gladna da bi imala vremena da traži so. Pošto je progutala četiri kašike, vrućina u kuhinji joj se učini tako nesnosna da ona uze lampu u jednu ruku a parče pogače u drugu i pođe u hol.

Dobro je znala da bi morala da ide gore i da sedi pored Melani. Ako bi se nešto okrenulo na zlo Melani

bila suviše slaba da zove u pomoć. Ali i sama pomisao da se vrati u onu sobu gde je provela toliko groznih časova bese joj odvratna i nepodnošljiva. Čak i kad bi Melani umirala ona se ne bi više mogla vratiti gore. Nije uopšte želela da ponovo vidi tu sobu. Spusti lampu na jedan stočić pored prozora pa se vrati na prednji trem. Tamo je bilo mnogo svežije iako je noć bila prepuna neke topline. Sede na stepenice u krug svetlosti koju je lampa bacala oko sebe i nastavi da grize svoj komad pogače.

Kad svrši s njim povrati joj se nešto snage, a sa snagom se vrati i staro strahovanje. Daleko dole niz ulicu čula se neka nejasna buka, ali ona nije znala šta to znači. Nije mogla da razazna ništa drugo osim nekakav neodređen šum koji je rastao i opadao. Naže se napred i napreže da bolje čuje tako da je od napregnutosti mišići zabo-leše. Više od svega na svetu žudela je da čuje topot kopita i da vidi Retove bezbrižne i samopouz dane oči kako se smeju njenom strahu. Ret će ih odvesti nekuda. Ni ona sama ne zna kuda, a i ne mari da zna.

Dok je napregnuto slušala glasove i buku iz grada iznad drveća se ukaza nekakav slab sjaj. Stade ga posmatrati i vide kako postaje sve jači. Tamno nebo poru-mene, pa zatim postade tamnocrveno, pa odjednom iznad vrhova drveća vide kako ogroman plameni jezik suknu prema nebu. Ona skoči na noge i srce joj opet stade mučno udarati.

Jenki su dakle tu! Znala je da su došli i da pale grad. Plamen je izgledao daleko, negde prema istoku od sredine grada. Lizao je sve više u visinu i brzo se širio i ra-zastirao svoj crveni prostor pred zaplašenim očima. Mora da gori čitav blok kuća. Lak i vreo povetarac koji se bese podigao donese joj miris dima. Ona potrča uz stepenice i naže se kroz prozor da bolje vidi. Nebo je dobilo neku jezivo crvenu boju, a visoki stubovi crnog dima uzdizahu se uspravno da kasnije lebde u vidu gomile oblaka iznad plamena. Sad je i miris dima bio postao jači. Njene misli su bez veze skakale sa stvari na stvar; čas je mislila o tome koliko će vremena biti potrebno vatri da se proširi do Breskvine ulice i da

47

pruguta njihovu kuću, čas o tome kad će Jenki jurnuti na nju, kuda će ona potrčati i šta će raditi. Izgledalo je kao da joj u ušima piste sve nemani pakla, a mozak joj se vrteo u vihoru, zabuni i očajnom strahu, koji je toliko savladaše da se morade uhvatiti za prozor da ne padne.

— Moram nešto da smislim! — ponavljala je ona u sebi neprestano. — Moram nešto da smislim!

Ali su misli bežale od nje, uletale u njenu glavu i izle-tale kao poplašene ptice kolibri. I dok je tako stajala grčevito se držeći za prozor da ne padne, u ušima joj odjeknu zaglušujući tresak, jači od svih pucnjeva topova koje je dotle slušala, a nebo se procepi od nekog džinovskog plamena. Zatim nastadoše nove eksplozije jedna za drugom. Zemlja se tresla a okna na prozorima iznad nje zadrhtaše i sručiše se svuda oko nje.

Dok su eksplozije treštale neprestano u zaglušnom nizu, svet bese postao pravi pakao pun huke i plamena, a zemlja se neprestano tresla. Bujice varnica sukljale su prema nebu i padale naniže lagano i leno kroz krvavo obojene oblake dima. Činilo joj se da iz susedne sobe čuje slabo dozivanje, ali ne obrati pažnju na to. Sad nije imala vremena da misli na Melani. Nije imala vremena nizašta drugo osim za neobuzdan strah koji joj je strujao kroz žile isto tako brzo kao i ti plamenovi koje je gledala. Bila je kao dete poludelo od straha i želela je da zagnjuri glavu u majčino krilo pa da sve to ne vidi. Da joj je samo da je kod svoje kuće i kod svoje majke!

Kroz svu buku koja joj je potresala živce ona odjednom ču bat žurnih koraka koji dolaze uz stepenice preskačući sve po tri odjednom i glas kao kad pseto zavija. Prisi upade u sobu pa pritrčavši do Skarlet zgrabi je za mišicu i tako je grčevito steže da joj se činilo da će joj otkinuti komad mesa.

— Jenki... — viknu Skarlet.

— Ne, gospa, to su naše gospoda! — uzviknu Prisi jedva dišući i zabijajući nokte još dublje u Skarletinu mišicu. — Ona pali livnica, i vojni magacin i hrana i, gospa Skahlet, ona baci vazduh sedamdeset vagon đule i bahut. Za ime Isus, mi sve ide vazduh zajedno!⁴⁸

Ona opet poče da kreštavo cvili i da štipa Skarlet tako strašno da ona jauknu od bola i besa i otrese se njene ruke.

Dakle, Jenki još nisu tu! Onda znači da još ima vremena za bežanje! I ona ponovo pribra svu svoju snagu.

»Ako se ne pribere — pomisli — ja ću uskoro drečati kao oparena mačka«, i pogled na Prisinu odvratnu poplašenost pomože joj da se umiri. Ona je dohvati za ramena i stade je drmati.

— Prestani da jaučeš i govori pametno. Jenki nisu još došli, ludo! Jesi li videla kapetana Batlera? Šta je kazao? Hoće li doći?

Prisi prestade da zavija, ali su joj zubi cvokotali.

— Jes, gospa, ja lepo njega našlo. U jedna khčma kako ti kazao. Ono ...

— Nije važno gde si ga našla. Hoće li doći? Jesi ii mu rekla da dovede konja?

— Bože, gospa Skahlet, ono kaži naša gospoda uzmi njegov konja i kola za bolesno vojnik.

— Svemogući bože!

— Ali ono oče dodži...

— Šta je rekao?

Prisi se bese povratio dah i pomalo pribranost, al! je još kolutala očima.

— Pa znaš, gospa, kako ti meni kazao, ja njega našao u jedna khčma. Ja stani phed khčma pa viči a on dodži napolje. Ono odma dodži kad mene vidi, pa ja njemu počne priča, a vojnik zapali jedna kuća na Dekatur ulica, pa on mene uzmi za ruka kaži »hajdi«, i mi dva trči do Fajb Points, pa ono onda kaži:

Šta ima sad? Priča brzo! A ja njemu kaži kako ti kaži da kapetan Batier treba brzo dodži i da donese njegovo konj i kola. Mis Meli dobio njegovo beba, a ti hoće brzo ideš iz ovo grad. Ono posle pita: »Na koje mesto ona hoće ide?« A ja kaži: ja ne zna, gospon, ali ti treba dodžiš pre no što Jenki dodže ovde, i ona hoće idi s vama. A onda se ono smeje i kaži vojnik uzelo njegovo konj.

Skarleti se srce skameni kad joj iščeze i ta poslednja nada. Kako je mogla biti luda da se ne seti da će vojska

49

u povlačenju, sasvim prirodno, uzeti svaka kola i svakog konja koji se još nađe u varoši? Za trenutak je stajala tako zapanjena da nije ni čula šta joj Prisi kaže, ali se brzo pribra da čuje ostatak priče.

— Posle ono rekla: »Kažiš gospa Skahlet theba bude miran, ništa ne brini. Ja hoće ukradi konj iz vojno štala, ako ima samo jedan.« Pa posli kaži ja već često krala konja i pre sada. Kaži gospa ja nadžem konja za njega, ako mene i puška ubije. Posle se smeje i kaži — hajde sad kidaj i trči kući, a pre nego što ja podži, opet strašno bum-bum-bum! Tako strašno puca da ja skoro padni na zemlja, a ono veli ni to ništa, to samo naše gospoda zapali naše mernicija da Jenki njega ne nadži, pa...

— Hoće li doći? Hoće li dovesti konja? — Tako kazala.

Ona duboko odahnu od silnog olakšanja. Ako ima ikakvog načina da se dođe do konja Ret Batier će doći do njega! Bistar je to čovek, taj Ret! Oprostiće mu sve samo ako ih izvuče iz ove nevolje. Samo da pobegnu! A pored Reta se ona neće bojati ničega. Ret će je zaštititi. Hvala bogu za Reta! I s tim izgledom na zaštitu ona postade praktična.

— Idi probudi Veida, pa ga obuci i spakuj nešto stvari za sve nas. Stavi ih u mali kofer. I nemoj da govoriš gospodi Meli da idemo. Ne još. Samo umotaj bebu u nekoliko debelih peškira i nemoj da propustiš da spakuješ njene stvari.

Prisi se još grčevito držala za njene suknje i od očiju joj se nije videlo ništa drugo osim beonjača.

Skarlet je gurnu i otrže se od njenih ruku.

— Požuri! — viknu ona, i Prisi otrča kao zec. Skarlet je znala da bi trebalo da uđe unutra i da umiri Melani, jer je znala da Melani mora da je poludela od straha od te silne pucnjave koja neprestano traje s istom žestinom i od toga vatrenog bleska na nebu. Tutnjalo je i izgledalo kao da je došao smak sveta.

Ali, nije mogla prisiliti sebe da se vrati u onu sobu. Strča niz stepenice s nekom nejasnom namerom da spa-kuje nešto tetkinog porculana i srebrnog posuđa što bese

4 Prohujalo sa vihorom II50

ostalo posle njenog odlaska u Makon. Kad dođe do trpezarije ruke su joj tako drhtale da ispusti tri tanjira i oni se razbiše u paramparčad. Zatim istrča na trem da osluš-ne, pa se opet vrati u trpezariju i s treskom ispusti srebro na pod. U žurbi se spotače o čilim i pade na pod, ali se pridiže tako brzo da skoro i ne oseti nikakav bol. Čula je kako gore Prisi trči po sobi kao neka divlja zver, i taj je šum još više zbuni jer je i ona sama trčala isto tako bezglavo.

Već dvanaesti put istrča na trem, ali se ovoga pu'a ne vrati svome beznačajnom pakovanju. Sad sede na trem. Bilo joj je prosto nemoguće da ma šta pakuje, nemoguće da radi makar šta, osim da sedi tako s ustreptalim srcem i da očekuje Reta. Činilo joj se da su dugi časovi prošli, a njega još nema. Najzad, daleko ozgo s puta, ču se jaka škripa nepodmazanih osovina i spor, nesiguran topot kopita. Zašto se ne požuri? Zašto ne potera konja kasom?

Zvuči su se primicali i ona skoči na noge i viknu Reta po imenu. Zatim ga nejasno nazre kako silazi s boka nekakvih malih kola, ču kako škljocnuše vratnice dok on ulazi i ide prema njoj. Najzad se on pojavljuje i svetlost lampe ga jasno pokaza. Bio je odeven isto onako brižljivo kao da ide na neki bal, u lepo skrojenom kaputu i pantalo-nama od belog platna, i sivom izvezenom prsniku od sirove svile i beloj košulji lako nabranoj na prsima. Njegov beli panama šešir bio je kicoški nakrivljen na jednu stranu, a za pojasom su virila dva duga revolvera s koricama od slonove kosti. Džepovi na kaputu su teško visili pod teretom municije.

On se približi stazom gipkim koracima kao neki snažni divljak a držao je svoju lepu glavu ponosito kao kakav paganski vladar. Izgledalo je da opasnosti te noći koje su Skarleti zadale toliki strah njega samo raspaljuju i pod-stiču. Na njegovom mrkom licu kao da se čitala neka uz-držljiva surovost, neka bezobzirnost od koje bi se ona uplašila da je imala dovoljno pribranosti da je opazi.

Njegove crne oči su poigravale kao da ih zanima čela ta stvar, kao da su ti pucnji od kojih se zemlja prolama

51

i taj blesak zapaljenog neba stvari za zastrašivanje dece. Dok se peo uz stepenice ona se uputi prema njemu, ble-da lica i usplamtelih očiju.

— Dobro veče! — reče on svojim otegnutim glasom skidajući šešir jednim širokim pokretom. —

Imamo prekrasno vreme! Čujem da želite da se malo provozate.

— Ako budete pravili šale neću više nikad progovoriti s vama.

— Nećete valjda reći da se plašite? — On se pravio da je iznenađen i smešio se tako da njoj dođe da ga gurne natrag niz strme stepenice.

— Da, plašim se! U smrtnom sam strahu i kad biste vi imali ma i toliko razuma koliko jedna koza i vi biste se plašili. Ali, nemamo vremena za razgovor. Moramo ići odavde.

— Stojim vam na raspolaganju, gospođo! Nego kuda vi to nameravate da idete? Ja sam skoknuo do vas iz radoznalosti, tek koliko da vidim kuda vi to mislite da krenete. Ne možete ići ni na sever, ni na istok, ni na jug. Jenki su svuda unaokolo. Postoji samo jedan put koji vodi iz grada, a koji Jenki još nisu presekli, ali se vojska povlači tim putem. Ni taj put neće još dugo biti otvoren. Konjica generala Štiva Lija bori se kao zaštitnica kod Raf end Redija da ga održi otvorenog dok se vojska ne izvuče. Ako vi pođete za vojskom putem Mek Donou, oni će vam uzeti konja, iako ovo nije bogzna kakav konj. Imao sam mnogo muke dok sam ga ukrao. Dakle, kuda idete?

Ona je stajala i drhtala, slušala njegove reci a skoro ih nije ni čula. Ali, na njegovo pitanje odjednom joj bi jasno kuda želi da ide, znala je da je čitavog tog groznog dana znala kuda treba da ide. Na jedno jedino mesto.

— Idem kući — reče ona.

— Kući? Mislite na Taru?

— Da, da, na Taru! Oh, Rete, moramo žuriti! On je gledao u nju kao da je sišla s uma.

— Na Taru? Svemoguću bože, Skarlet! Pa zar ne znate da su se celog dana tukli kod Džonsboroa?

Tukli se preko deset milja uz put i niz put od Raf end Redija sve do52 samih ulica varoši Džonsboroa? Jenki sad već mogu bili na Tari i po celoj Pokrajini. Niko ne zna tačno, ali su sigurno u toj okolini. Vi ne možete ići kući! Ne možete ići pravo kroz vojsku Jenkija!

— Ja hoću da idem kući! — viknu ona. — Hoću! Hoću!

— Slušajte, ludice! — a glas mu postade brz i grub. — Ne možete ići tim putem. Čak i kad ne biste naleteli na Jenkije, šume su pune begunaca i dezertera iz obe vojske. A delom se i naše trupe još povlače od Džonsboroa. Oni bi vam oteli konja isto tako brzo kao i Jenki. Jedini vam je izlaz da idete za vojskom niz Mek Donou put i da molite boga da vas ne opaze u mraku. Vi ne možete ići na Taru. Čak i kad biste stigli tamo, verovatno biste je našli spaljenu do temelja. Ja vas neću pustiti kući. To bi bila ludost!

— Ja hoću kući! — viknu ona, a glas joj se podiže r pređe u pravi vrisak. — Ja hoću kući! Vi me ne možete zadržati! Ja hoću kući! Ja hoću majci! Ubiću vas ako me zadržavate! Hoću kući!

I suze straha i histeričnog napada obliše joj lice kad najzad popusti usled silne napregnutosti. Stade se tući pesnicama u prsa i ponovo vrištati: — Hoću kući! Hoću! Hoću! Makar morala ići peške sve donde! Odjednom se nađe u njegovom zagrljaju, s mokrim obrazom naslonjena na uštirkane nabore njegove košulje i ratobornim rukama smirenim uz njega. Njegove ruke su je blago milovale po kosi i umirivale je, a glas mu je bio takođe blag. Tako blag, tako tih, tako bez traga podsme-vanja da uopšte nije ličio na glas Reta Batlera nego na glas nekog snažnog stranca koji miriše na konjak, duvan i konje, na sve one ugodne mirise koji su je podsećali na Džeralda.

— No, no, mila! — govorio je on blago. — Ne plaćite. Ići ćete kući, hrabra moja devojkjo. Morate ići kući. Ne plaćite!

Ona oseti kako joj nešto lako dodirnu kosu i kroz svu svoju uznemirenost pomisli nejasno da li su to njegove usne. Bio je tako blag, tako ju je beskrajno umirivao da je

53

osećala želju da večito ostane u njegovom zagrljaju. Sigurno joj niko i ništa ne bi moglo naškoditi pored tako snažnih, zaštitničkih ruku!

On se pipnu za džep, izvadi maramicu i obrisao joj oči.

— A sad obrišite nos kao svako dobro dete — naredi joj on sa osmehom u očima — pa mi kažite šta treba da radim. Moramo brzo da radimo.

Ona se poslušno obrisao maramicom drhteći još sva, ali nije nikako mogla da smisli šta da mu kaže da radi. Videći kako joj usne drhte i kako njene oči gledaju nemoćno naviše u njega on preuze komandu u svoje ruke.

— Je li gospođa Vilks već dobila bebu? Biće opasno pokretati je — opasno voziti je preko sedamdeset i pet milja u ovim rasklimatanim kolima. Bilo bi bolje da je ostavimo kod gospođe Mid.

— Midovi nisu kod kuće. Ja je ne mogu ostaviti.

— Vrlo dobro. Onda u kola s njom! Gde vam je ona glupa devojkica?

— Gore je, pakuje kofer.

— Kofer? Ne možete poneti nikakav kofer na ovim kolima. Mislim da su suviše mala za sve vas, a točkovi su gotovi da spadnu samo ako im makar malo u tome pomognemo. Zovite je i recite joj da donese najmanji dušek koji imate u kući i stavi ga u kola.

Ali se Skarlet još ne pomače. On je snažno stisnu za mišicu i nešto od životne snage kojom on bese prožet kao da pređe na nju. Kad bi samo mogla i ona da bude Isto tako mirna i pribrana kao što je on!

Ret je stade blago gurati kroz hol ali je ona još gledala nemoćno u njega. Njegove usne se razvukoše u podsmešljiv osmeh:

— Je li moguće da je ovo ona ista junačka žena koja me je uveravala da se ne boji ni boga ni čovetka? Pa odjednom udari u smeh i pusti joj ruku. Uvređe-na, ona pogleda ljutito u njega s puno mržnje.

— Ja se ne bojim — reče ona.

— Plašite se, i još kako! Još koji trenutak pa ćete pasti u nesvest, a ja nemam pri sebi mirišljave soli. Ona tresnu nogom o zemlju, jer nije mogla da smisli ništa drugo — pa bez reci diže lampu i pođe uz stepe-54

niče. On je išao odmah za njom i ona je mogla da čuje kako se on tiho smeje za svoj račun. Taj joj zvuk uspravi kičmu. Ona ode u Veidovu sobu i zateče ga kako poluo-bučen sedi u Prisinom naručju i mirno štuca. Prisi je plakala. Dušek na Veidovom krevetu bese mali, te ona naredi Prisi da ga odnese dole u kola. Prisi spusti dete i poslušala. Veid pođe naniže za njom i prestade štucaći us-led interesovanja koje svi ti postupci probudiše u njemu.

— Hodite — reče Skarlet okrećući se prema Mela-ninoj sobi, a Ret pođe za njom sa šeširov u ruci. Melani je ležala mirno sa čaršavom navučenim do brade. Lice joj bese samrtnički blede, ali njene oči, upale i s crnim podočnjacima, behu vedre. Ona ne pokaza nikakvo iznenađenje kad vide Reta u svojoj sobi — izgledalo je da shvata to kao sasvim prirodnu stvar. Pokuša da se slabo nasmeši, ali joj osmeh zamre na usnama pre nego što dođe do kraja usta.

— Idemo kući na Taru — objasni joj Skarlet brzo.

— Jenki dolaze. Ret će da nas vodi. To je jedini izlaz, Meli!

Melani pokuša da klimne slabo glavom i pokaza jednim pokretom na bebu. Skarlet podiže detence i uvi ga žurno u jedan debeo peškir. Ret pristupi krevetu.

— Paziću da vas ne povredim — reče on mirno pod--vlačeći krajeve čaršava oko nje. — Vidite da li možete da me obuhvatite rukama oko vrata.

Melani pokuša, ali joj ruke padoše natrag. On se sa-že, proturi joj jednu mišicu ispod ramena, a drugom je obuhvati preko kolena pa je blago podiže. Ona ne pusli ni glasa, ali Skarlet vide kako grize usne i kako postaje još bleđa. Ona diže lampu visoko da Ret vidi, pa pođe prema vratima kad Melani učini jedan slab pokret prema zidu.

— Šta je sad? — upita Ret blago.

— Molim — prošaputa Melani i pokuša da pokaže.

— Čarls!

Ret pogleda dole u nju kao da misli da je u bunilu, ali Skarlet je shvati i naljuti se. Znala je da Melani želi

55

Čarlovu starinsku fotografiju koja je visila na zidu ispod sablje i pištolja.

— Molim — šapnu opet Melani — i sablju.

— No, dobro — reče Skarlet, pa pošto osvetli da se

Ret pažljivo spusti niz stepenice vrati se i skide s klina opasač sa sabljom i pištoljem. Biće joj nezgodno da nosi dole zajedno njih i detence, kao i lampu. To je sasvim ličilo na Melani, da se ne brine što je skoro na umoru i što Jenki dolaze, nego da se stara za Carisove stvari.

Kad skide s klina starinsku fotografiju ona pogleda Čarlovo lice. Njegove krupne, smeđe oči sretoše se s njenim i ona za trenutak zastade da radoznalo zagleda bolje sliku. Taj čovek je bio njen muž, ležao je nekoliko noći pored nje, dao joj dete sa isto tako blagim smeđim očima kao što su i njegove. A ona ga se jedva seća.

Detence u njenom naručju stade mahati majušnim pesnicama pa kmeknu tiho i ona pogleda u njega.

Tada prvi put shvati da je to Ašlijevo detence, i odjednom zažele od sveg srca da je to njeno detence, njeno i Ašlijevo.

Prisi dotrča skačući uz stepenice i Skarlet joj preda-de dete. Zatim žurno sidoše dole, dok je lampa bacala nepostojane senke na zidove. U holu Skarlet opazi jedan šešir, stavi ga brzo na glavu i priveza pantljike ispod brade. To je bio Melanin šešir za žalost i nije bio zgodan za njenu glavu, ali se Skarlet nije mogla nikako seliti gde je ostavila svoj šešir.

Ona iziđe iz kuće i s ide niz prednje stepenice noseći lampu i trudeći se da zadrži sablju da je ne lupka po nogama. Melani je ležala u zadnjem delu kola, a pored nje je sedeo Veid i u peškir umotano detence. Prisi se pope u kola i podiže dete na krilo.

Kola su bila vrlo mala a daske sa strane vrlo niske. Točkovi su se naginjali na spoljnu stranu, kao da će pri prvom obrtanju da spadnu. Ona baci jedan pogled na konja i zaprepasti se, — bilo je to sitno i iznureno konjče, a stajalo je glave klonulo oborene, spuštene između prednjih nogu. Leđa su mu bila puna rana od amova, a disalo je kako nijedan zdrav konj ne diše.56

— Nije sjajno kljuse, zar ne? — reče smešeći se Ret. — Izgleda kao da će lipsati upregnuto. Ali to je najbolje što sam mogao naći. Jednog dana ću vam ispričati s nešto malo ulepšavanja gde sam ga i kako

sam ga ukrao, i kako sam za dlaku umakao da me ne ubiju. Samo moja odanost prema vama mogla me je u ovom stupnju moje karijere pretvoriti u konjokradicu, i to da kradem ovakvog konja. Dopustite da vam pomognem da se popnete.

On prihvati lampu od nje i spusti je na zemlju. Prednje sedište se sastojalo iz jedne uske daske preko bočnih ograda kola. Ret odiže Skarlet od zemlje i posadi je gore. Kako je divno biti takav čovek i tako jak kao što je Ret, mislila je ona podvlačeći svoje široke suknje pod sebe. Dok je Ret kraj nje ona se ne boji ničega, ni vatre, ni pucnja, pa ni Jenkija.

On se pope na sedište pored nje i uze dizgine.

— Oh, pričekajte! — viknu ona. — Zaboravila sam da zaključam ulazna vrata.

On udari u glasan smeh i stade udarati uzdama po konjskim leđima.

— Čemu se toliko smežete?

— Vama — što hoćete da zaključate i da ostavite sirote Jenkije napolju — reče on i konj krenu, lagano i preko volje.

Lampa je pred kućom gorela i dalje i bacala jedan majušan krug svetlosti koji je postajao sve manji ukoliko su odmicali.

Ret skrenu spore korake svoga konja sa Breskvine ulice i rasklimatana kola stadoše odskakati tamo-amo preko rupčaga jedne sporedne uličice, tako strašno da Me-lani odjednom jeknu ali se brzo savlada. Nad glavama su im se prepletale grane tamnog drveća; tamne i čutljive kuće su se uzdizale s obe strane, a bele letve na ogradama svetlele su slabo kao redovi nadgrobnog kamenja. Uzana uličica bese kao mračan tunel, samo se kroz gust lisnat svod slabo probijao jeziv crven sjaj i senke su gonile jedna drugu kao lude aveti kroz mračnu ulicu. Miris dima bio je sve jači, a na krilima povetarca doletala je paklena buka iz sredine grada, vika, potmuli tutanj teških

57

vojnih kola i postojano tapkanje koraka u maršu. Baš kad Ret skrenu konja u jednu novu ulicu vazduh se prolomi od nove zaglušne eksplozije, a na zapadu suknu u nebo ogroman stub plamena i dima.

— To je sigurno poslednji voz sa municijom — reče Ret mirno. — Budale! Zašto ih nisu izvukli izvan grada danas pre podne. Bilo je dovoljno vremena. Utoliko gore po nas. Ja sam mislio da ću obilazeći sredinu grada izbe-ći možda vatru a i onu pijanu gomilu u Dekatur ulici, pa preći u jugozapadni deo varoši bez ikakve opasnosti. Ali ćemo morati da pređemo preko Marijetine ulice, a ova eksplozija je bila negde oko Marijetine ulice ako se ne

varam.

— Moramo li... zar moramo da prođemo kroz vatru?

— upita Skarlet drhtavim glasom.

— Ne, ako požurimo — reče Ret, pa skočivši s kola iščeze u mraku u jedno dvorište. Kad se vrati u ruci je imao tanku granu nekog drveta koju nemilosrdno položi preko ranjavih leđa jadnog konja.

Životinja udari u hromo kaskanje dišući teško i naprežući se, a kola stadoše odskakati kao zrno pasulja u rešetu. Bebica stade plakati, Prisi i Veid takođe, jer se behu udarili o ivice kola. Samo Melani ne pusti ni glasa.

Kad se stadoše približavati Marijetinoj ulici drveće postajaše sve rede, a visoki plameni jezici suktahu s hukom iznad grada i obasjavahu ulice i kuće bleštavom svetlošću, jačom od svetlosti dana, bacajući čudovišne senke koje su se zapletale tako besno kao pocepana jedra koja se lepršaju na olujnom vetru na nekoj lađi koja tone.

Od silnog straha Skarlet stade cvokotati zubima, a ne bese ni sama svesna toga. Bilo joj je hladno pa je drhtala, iako im je toplota plamena već dopirala do lica. Ovo je bio pravi pakao i da je samo mogla da se pouzda u svoja kolena koja su drhtala skočila bi s kola i vrisnu-vš! pobegla natrag mračnim putem, natrag da traži utočišta u kući mis Pitipat. Ona se pribi bliže uz Reta, steže njegovu mišicu prstima koji su drhtali i stade gledati u nJega, očekujući da nešto kaže, da je uteši, da je ohra-.58

bri. U demonskom, crvenom sjaju koji ih je sve oblivao njegov tamni profil se isticao tako jasno kao glava na nekom starinskom novcu, lepa, svirepa i izrodnička. Kad ga ona dodirnu, on se okrete, oči mu zasijaše nekim sjajem isto tako strašnim kao i vatra. Skarleti se učini da sve to njega tako veseli i da se prema svemu drži prezrivo kao da silno uživa u tome položaju i kao da mu je dobrodošao pakao kome su se primicali.

— Evo vam — reče on stavljajući ruku na jedan od svojih dugih pištolja za pojasom. — Ako ma ko, bio beo ili crn, naiđe s vaše strane kola pa pokuša da stavi ruku na konja, pucajte na njega pa ćemo posle pitati šta hoće. Samo, za ime božje, nemojte da u zabuni ubijete kljuse!

— I ja... imam pištolj — šapnu ona, hvatajući grčevito oružje koje joj bese na krilu, potpuno uverena da kad bi joj neko zavirio u lice ona od straha ne bi mogla da potegne okidač.

— Zar imate? A otkud vam to?

,■!

— To je Čarlsov pištolj.

i

— Čarlsov?

— Da, Čarlsa, moga muža.

— Zar ste vi zaista imali muža, draga moja? — šapnu on i tiho se nasmeja.

Samo kad bi on hteo da bude ozbiljan! — I kad bi se požurio!

— A šta mislite, otkud mi sin? — viknu ona ljutito.

— O, pa ima za to i drugih načina, i bez muža!

— Umuknite i požurite!

Ali on naglo zateže dizgine, skoro kod Marijetine ulice, u senci jednog magacina koga plamen još ne bese zahvatio.

— Požurite! — To je bilo jedino što joj se vrzmalo po glavi. Žuriti! Žuriti!

— Vojska! — reče on.

Odred je silazio niz Marijetinu ulicu između zgrada koje su gorele, ljudi su išli proizvoljnim korakom, umorno noseći puške kako ko hoće, oboreni glava, isuviše iznureni da bi mogli da žure, toliko iznureni da već kao da nisu ni marili da li će zapaljene grede padati

59'

desno i oblaci dima ih obavijati sa svih strana. Svi su bili u ritama, toliko iscepani da nije bilo nikakve vidne razlike između oficira i vojnika, niti kakvih znački osim što se ovde-onde na šeširu ponekog oficira videla iglom prikačena isprepletana slova »C. S. A.«¹. Mnogi su išli bosonogi, a ovde-onde je poneki imao zavoj na ruci ili na glavi. Prolazili su ne gledajući ni levo ni desno, tako tiho da bi čovek, samo da nije bilo stalnog tapkanja njihovih nogu, pomislio da su to sve same aveti.

— Dobro ih pogledajte — reče Ret tonom punim podsmeha — da biste mogli da pričate unučićima da ste videli zaštitnicu vojske Slavne Stvari kako se povlači.

Njoj se on odjednom učini neobično odvratan i ona oseti prema njemu tako silnu mržnju da ta mržnja za jedan trenutak nadvlada strah, učini da taj strah izgleda sitan i beznačajan. Znala je da njen spas, kao i spas svih ostalih u kolima iza nje zavisi od njega i samo od njega, ali ga je omrznila zbog njegovog prezrivo podsmevanja tim odrpanim vojnicima. Pomislila je na Čarlsa koji je mrtav i na Ašlija koji je možda isto tako mrtav, i na sve one-vesele i hrabre mlade ljude koji trunu u plitkim grobovima, pa zaboravi da ih je i ona nekad smatrala za budale. Nije skoro mogla da govori od ljutine, jer su joj mržnja i odvratnost sevale iz očiju dok ga je netremice gledala.

Baš kad naiđoše poslednji vojnici neka mala prilika u poslednjim redovima čija se puška skoro vukla po zemlji zastade i gledaše za ostalima, prjava lica tako otu-pelog od umora da je izgledao kao mesečar. Bio je ista toliko mali kao i Skarlet, toliko mali da mu je puška bila skoro koliko i on, a čađu umrljano lice mu je bilo još golobrado. Ni dan više od šesnaest godina, pomisli Skarlet rasejano, mora biti da je iz Narodne odbrane ili neki! utekli gimnazist.

Dok ga je ona tako posmatrala dečaka izdadoše ko-lena i on se skljoka u prašinu. Dva čoveka bez reci istu-piše iz poslednjeg reda i vratiše se natrag do njega. Jedan od njih, neki visok i mršav čovek crne brade do po-

1 »Confederated States Army« — Vojska konfederiranih država. — Značka koju su oficiri Južnjačke vojske nosili na šeširu. •60

jasa, čutke predade svoju kao i dečakovu pušku onom drugom. Zatim zabaci dečaka na leđa s takvom lako-ćom da je bilo pravo čudo i pođe lagano za kolonom u povlačenju, pognutih pleća pod teretom, dok je dečak, iako slab i nemoćan, besneo kao neko dete koga stariji zadirkuju: »Ali, pustite me na zemlju, prokleti bili! Spustite me dole; mogu valjda i sam da idem!«

Onaj s bradom ne reče ništa nego nastavi da i dalje tromo korača i izgubi se iz vida na jednom savijutku ■ulice.

Ret je sedeo mirno držeći labavo uzde u rukama i -gledao za njima s nekim čudnim izrazom neraspoloženja na mrkom licu. Zatim se ču tresak kao da se nešto ruši sasvim blizu i Skarlet vide kako jedan tanak plameni jezik suknu preko krova magacina u čijoj su senci oni stajali zaklonjeni. Crvene zastave od plamena dizahu se po-bedonosno u nebo iznad njih. Dim im stade peći nozdrve, a Veid i Prisi počеше kašljati. Beba je puštala slabe zvuke kao da kija.

— O, Rete, za ime boga! Požurite! Ta požurite! Niste valjda poludeli!

Ret ne odgovori ništa, osinu samo konja preko leđa onom granom i to tako nemilosrdno da jedna životinja ■skoro odskoči unapred. Oni pojuriše napred što je konj mogao brže i stadoše odskakati i truckati se niz Marijetinu ulicu. Pred njima je bio pravi vatreni tunel od zgrada u plamenu s obe strane uličice koja je vodila naniže prema železničkom koloseku. Oni jurnuše u njega. Oči im zaseni blesak mnogo jači od sunčevog sjaja, vrelina im je palila kožu na licu, a huka, praskanje i pucketanje vatre je prosto zaglušivalo uši. Prolaženje kroz taj pakao trajalo je, kako im se činilo, čitavu večnost, pa se onda ponovo nađoše u polutama.

Dok su jurili iz sve snage i odskakali preko železnič-kih šina Ret je bez razmišljanja neprestano šibao konja. Lice mu je izgledalo namršteno i rasejano kao da je za-boravio gde se nalazi. Njegova široka ramena behu pognuta unapred, a brada isturena, kao da misli u njegovoj

glavi nisu baš najugodnije. Niz čelo i obraze mu se slivao» znoj od vreline vatre ali ga on nije brisao. Pređoše u jednu sporednu ulicu, pa zatim u drugu i> tako sve dalje dok Skarlet potpuno ne izgubi moć snalaženja i dok tutanj vatre ne zamre za njima. A Ret još nikako nije govorio ništa. Samo je sasvim pravilno i bez' prestanka šibao konja. Sad je crveni odsjaj vatre na nebu-bio već bleđ a put postaješe taman i zadavaše strah. Skarlet bi jedva dočekala neku reč, makar kakvu reč s. njegove strane, čak i podrugljivu, ili uvredljivu reč, koja prodire. Ali on nije govorio.

Čutao ili ne ona je ipak zahvaljivala bogu što je on tu. Tako je divno imati pored sebe jednog čoveka, naslanjati se na njega i osećati njegove tvrde i nabrekle mišice, znati da on stoji između vas i neukrotivih strahota, čak i ako taj čovek samo sedi tu i gleda ukočeno.

— Oh, Rete — šapnu ona stežući ga za mišicu — šta li bismo mi radile da nije bilo vas? Tako mi je milo što niste i vi u vojsci!

On se okrete i osinu je jednim pogledom, pogledom od koga ona ispusti njegovu mišicu i ustuknu. Sad se u njegovim očima nije video podsmeh. Bile su jasne i u njima se čitala silna Ijutina pomešana s nekakvim čuđenjem. Njegova donja usna se povi i on okrenu glavu-u stranu. Vozili su se i odskakali po putu dosta dugo, u li-šini koju su narušavali samo slabi zvuči bebinog plakanja. i Prisinog šmrkanja. Kad više ne bese u stanju da podnosi to Skarlet se okrete i uštinu Prisi tako pakosno da je natera da sasvim istinski vrisne a zatim da prestrašeno učuti.

Najzad Ret skrenu konja pod pravim uglom i posle kratkog vremena izbiše na ravniji put. Nejasni oblici kuća ostajahu pozadi sve dalje i dalje, a neprekidna šuma se uzdizala kao dva zida sa svake strane puta.

— Sad smo već izvan varoši — reče Ret kratko, zatežući uzde — i na glavnom drumu za Raf end Redi. H.

— Požurite! Nemojte da stajete!

■

\\■62

— Pustite životinju da malo odahne. — Zatim okrećući se prema njoj on upita lagano: — Skarlet, jeste li vi još čvrsto rešeni na onu ludu stvar?

— Na koju stvar?

— Da li još želite da pokušate da idete do Tare? To je pravo samoubistvo! Konjica Štiva Lija i vojska Jenkija su između vas i Tare.

O, preblagi bože! Zar će sad da odbije da je vodi kući, posle svih onih grozota koje je pretrpela toga dana?

— O, da, da! Molim vas, Rete, hajde da požurimo! Konj nije umoran!

— Samo jedan minut. Vi ne možete ovim putem ići prema Džonsborou. Ali ne možete ići ni železničkom prugom. Celog današnjeg dana su se vodile borbe i uz prugu i niz prugu od Raf end Redija prema jugu. Da li vi znate za neki drugi put, za neki sporedni kolski put koji ne prolazi kroz Raf end Redi, ni kroz Džonsboro?

— O, da — uzviknu Skarlet s velikim olakšanjem. — Ako možete samo da pridete blizu do Raf end Redija ja znam jedan kolski put koji se odvaja od glavnog puta za Džonsboro i vodi miljama kroz polja. Tata i ja smo imali običaj da jašemo tim putem. On izbija tačno pored Imanja Mekintoševih, a odatle ima samo jedna milja do Tare.

— Dobro. Možda ćete moći da srećno stignete do Raf end Redija. General Stiv Li je danas bio tamo i štiti povlačenje. Možda Jenki još nisu stigli donde. Možda ćete moći da prođete onuda ako vam ljudi generala Lija ne oduzmu konja.

— Možda ću ... ja moći srećno da prođem onuda?

— Da, vi. — Glas mu je bio grub.

— Ali, Rete — pa vi ste... Zar nećete vi da nas vodite?

— Neću. Ja vas ovde ostavljam.

Ona pogleda oko sebe kao luda, u modro nebo iza njih, u tamno drveće koje ih je okružavalo sa svih strana kao zid nekog zatvora, u preplašena lica u zadnjem delu kola — pa najzad u njega. Je li on poludeo? Da li je ona dobro čula?

On se sad smeja. Jasno mu je videla bele zube pri slaboj svetlosti, a u očima mu je bio njegov stari izraz podsmeha.

— Da nas ostavite? Pa kuda... kuda vi idete?

— Ja idem, draga moja, s vojskom.

Ona uzdahnu od olakšanja i Ijutine. šta mu je da se šali u ovakvom trenutku? Ret u vojsci! Posle svega ono-qa što je govorio o budalama koje lupa doboša i hrabre reci raznih govornika namame da izgube život — o budalama koje gube glave da bi pametni ljudi zarađivali novac!

— Oh, prosto bih vas udavila što ste me tako popla-šili. Hajdemo dalje!

— Ja se ne šalim, draga moja. I to me vređa, Skarlet, što vi malo lepše ne shvatite moju hrabru žrtvu. Gde vam je vaše rodoljublje i vaša ljubav prema našoj Slavnoj Stvari? Sad vam se pruža prilika da mi kažete da se vratim »sa štitom ili na njemu«. Nego kažite to brzo, jer meni je potrebno vremena da vam održim jedan hrabar govor pre nego što pođem u rat.

Njegov otegnuti govor je zvučao podrugljivo u njenim ušima. On se podsmeva njoj, a na neki način je znala da se podsmeva i sebi samom. Šta on to govori? Kakvo rodoljublje, štitovi, hrabri govori? Ne može biti da on ozbiljno misli ono što govori. Prosto se ne može verovati da on tako veselo govori o tome kako će da je ostavi tu na tome mračnom putu sa ženom koja svakoga časa može da umre, s malim novorođenčecom, budalastom mladom crkinjom i poplašanim detetom, da je ostavi da se muči sama i da ih vodi miljama kroz bojna polja, kroz dezertare i Jenkije, vatru i bogzna šta još.

Jednom, kad joj je bilo tek šest godina, ona je bila pala s nekog drveta potrbuške. Još se sećala mučnog kratkog trenutka pre nego što joj se dah povratio u grudi. I eto sad dok je tako gledala u Reta ona je imala ono isto osećanje koje i nekada, nije mogla da predahne, bila je ošamućena i osećala se rdavo.

— Rete, vi se šalite!⁶⁴

Ona ga zgrabi grčevito za mišicu, a suze straha joj kanuše na članak od ruke. On podiže njenu ruku i poljubi je bezbrižno.

— Sebični ste do kraja, zar ne, draga moja? Mislite uvek samo na svoju dragu i skupocenu kožu, a ne na našu hrabru Konfederaciju! Pomislite samo kako će nasu vojsku osokoliti moja pojava u jedanaestom času! — U glasu mu se osećao prizvuk neke zlobne nežnosti.

— O, Rete — jauknu ona — kako možete da to učinite meni? Zašto me napuštate?

— Zašto? — nasmeja se on podrugljivo. — Možda zbog one izdajničke sentimentalnosti koja se krije u svakom Južnjaku. Možda... možda i zato što se stidim?

— Stidite se? Trebalo bi da umrete od stida. Da nas napustite ovde, same, nemoćne ...

— Dragi Skarlet! Vi niste nemoćni. Svaki onaj ko je tako sebičan i odlučan kao što ste vi nije nikad nemoćan. Neka je bog na pomoći Jenkima ako vas uhvate!

I on naglo skoči s kola, pa dok ga je ona posmatrala zabezegnuta od zaprepašćenja on pređe na njenu stranu kola.

— Siđite — zapovedi joj on.

Ona je ukočeno gledala u njega. On grubo diže ruke naviše, dohvati je ispod pazuha i skide na zemlju pored sebe. Držeći je čvrsto uza se odvuče je nekoliko koraka dalje od kola. Skarlet je osećala kako joj prašina i ka-mičci u sandalama bodu noge. Tiha topla tama obavila ih kao san.

— Ja vas ne molim da shvatite i da mi oprostite. Mene se nimalo ne tiče da li ćete vi uraditi bilo jedno bilo drugo, jer ja ni sam neću nikad ni shvatiti ni oprostiti samome sebi ovu glupost. Mene je stid što vidim da je toliko donkihoterije još ostalo u meni. Ali, našem lepom Jugu potreban je svaki čovek. Zar nije naš guverner Braurii rekao baš to isto? Bilo kako bilo, ja odlazim u rat! — f odjednom se nasmeja zvonkim, neobuzdanim smehom, koji se razleže po tamnoj šumi.

— »Ne bih te, mila, voleo tako mnogo, da čast ipak ne volim jače« — deklamovao je on. — To mu sad zgo-

6S

dno dođe, zar ne? Na svaki način zgodnije nego šta drugo što bih mogao sam smisliti u ovom trenutku. Jer ja vas volim, Skarlet, i pored svega onoga što sam rekao one noći prošlog meseca, tamo, na tremu. Njegov razvučeni govor bese pun nežnosti, a njegove, ruke pođoše uz njene gole mišice, njegove tople, snažne ruke. — Ja vas volim, Skarlet, zato što smo toliko slični jedno drugom, oboje otpadnici i sebični bednici, mila. Nijedno od nas ne mari nimalo ako i ceo svet ode do vraga samo da je nama dobro!

Glasi mu je odjekivao kroz mrak i ona je čula reći, ali one nisu imale nikakvog smisla. Njene su misli umorno pokušavale da shvate grubu istinu da je on ostavlja da sama sretne Jenkije. U glavi joj se neprestano vrtela misao: »On me ostavlja! On me ostavlja!« Ali se više nije javljalo nikakvo uzbuđenje. Zatim se njegove ruke obavije oko njenog pasa i ramena i ona oseti čvrste mišice njegovih butina uz svoje telo i dugmeta njegovog kaputa kako se pritiskuju na: njena prsa. Kroz celo telo joj prođe neki topao talas zanosnog i uplašenog osećanja koje zbrisa iz sećanja svaku pomisao na vreme, mesto i okolnosti. Oseti se meka kao lutka od krpe, topla, slaba i nemoćna, a njegove ruke koje je pridržavahu behu tako prijatne.

— Vi ne mislite da promenite odluku o onome što sam vam rekao prošlog meseca, zar ne? Ništa tako ne daje draži i podstreka stvarima kao opasnost i smrt. Budite rodoljubivi, Skarlet. Pomislite kao da šalžete jednog vojnika da umre sa lepim uspomenama!

Poljubio je u usta, a njegovi brkovi su joj golicali usne, ljubio je sporo, vrećim usnama koje se nisu nimalo žurilo kao da imaju pred sobom čitavu noć. Čarls ja • nije nikad tako poljubio. A ni poljupci mladih Tarltonovih, ni Kalvertovih mladića nisu nikad bili takvi da se osećaju čas u vatri čas u ledu i da

tako drhti. On savi njeno telo • unazad, a usnama joj stade pokrivati grlo sve do mesta na kome je jedan broš od kameje zakopčavao bluzu.

— Slatka! — šaputao je on — slatka moja! i

5 Prohujalo sa vihorom II

*;fOna je nejasno videla u

mraku kola i čula piskavl glasić maloga Veida.

— Mamice! Veid boji!

Odjednom joj se u otupeli um povrati hladna trezvenost kao snažna bujica i ona se seti onoga što za časak bese zaboravila — seti se da se i ona boji, i da je Ret ostavlja, ostavlja nju, prokleta kukavica. A povrh svega toga još ima i krajnju drskost da stoji tu na tome putu i da je vređa svojim bestidnim predlozima. Bes i mržnja ispuniše je svu, učvrstiše njenu kičmu, i ona se jednim snažnim pokretom ote iz njegova zagrljaja.

— O, vi gadni nevaljalče! — viknu ona, a u mislima stade očajno tražiti najgore izraze kojima bi ga nazvala, feraze koje je čula od Džeralda o g. Linkolnu, o Mekinto-ševima i o tvrdoglavim mazgama, ali joj te reci sad nisu padale na pamet. — Vi niski, kukavički, pakosni gade! — f zato što nije mogla smisliti ništa porazavajuće, ona raz-mahnu rukom i pljesnu ga preko usta iz sve snage koju je još imala. On učini jedan korak unazad, pošto podiže ruku prema svome licu.

— Ah! reče on mirno i za trenutak stajahu tako jedno prema drugom u tome mraku. Skarlet je čula njegovu teško disanje, a i sama je disala s prekidima kao da se zaduvala od silnog trčanja.

— Oni su imali pravo! Svi su imali pravo! Vi niste nikakav džentlmen!

— Draga moja mala — reče on — to je sad jako neumesno!

Znala je da joj se on podsmeva i ta je misao pekla.

— Hajde, odlazite! Odlazite samo! Idite što pre! Ne želim da vas vidim nikad više! Dao bog da vas neko topovsko đule pogodi i da vas raznese na milion komada! Ja...

— Ne morate reći ostalo. Ja uglavnom shvatam šta vi hoćete da kažete. Kad budem pao za otadžbinu nadam se da će vas grist! savest.

I ona ga ču kako se smeje i okreće od nje da se u puti kolima. Vide ga kako zastaje pored njih i ču kako 67

govori, a glas mu je bio promenjen, uljudan i pun poštovanja, kao i uvek kad je govorio Melani.

— Gospođo Vilks!

Iz kola mu odgovori Prisin uplašeni glas.

— Bože milos, kap'tan Batlah. Mis Meli ima nesvest još tamo daleko.

— Nije valjda umrla? Diše li?

— Jest, gos'n, ona diši.

— Onda je još i bolje tako. Da je svesna sumnjam da bi podnela bolove. Dobro je pazi, Prisi. Evo nešto malo bakšiša za tebe. Potrudi se da ne budeš veća budala no što si.

— Jest, gos'n. Hvala, gos'n!

— Zbogom, Skarlet!

Ona je znala da se okrenuo prema njoj, ali ne reče ništa. Mržnja joj nije dala da progovori. Šljunak na putu zaškripa pod njegovim nogama i ona za trenutak vide kako se njegova široka ramena naziru u mraku. Zatim ga nestade. Još se neko vreme čuo bat njegovih koraka, pa se zatim i to izgubi u daljini. Ona se lagano vrati kolima, a kolena su joj klecala.

Zašto je on otišao, u mrak, u rat, za stvar koja propada, u svet koji je poludeo? Zašto da ode taj Ret koji je voieo da uživa u ženama i u piću, u dobroj hrani i mekoj postelji, u mekanom i finom rublju i dobroj koži, koji je mrzeo Jug i podsmevao se budalama koje su se borile za njega? Sad je svoje sjajno očišćene cipele uputio po jednom tegobnom putu na kome glad korača neumornim koracima zajedno sa ranama, iznurenošću i očajanjem koji jure kao izgladneli vukovi. A taj put vodi u smrt. On nije imao potrebe da ide. Bio je van opasnosti, bogat, imao je svaku udobnost. Ali, on je ipak otišao i ostavio je samu usred mraka, crnog kao što je mrak pred očima večitog slepca, sa Jenkima između nje i njenog doma.

Sad joj padoše na pamet svi gadni izrazi kojima je htela da ga zaspe, ali je već bilo kasno. I ona nasloni glavu na sagnuti vrat jadnog konja i zaplaka.lil',

I . . .
' i I

l l) ' (

"■i,l: '(T v. .i,, !,.' ; ' ' »,'

' I' l I

, I

■ j.l

l I',

XXIV

Skarlet se probudi od sjajnog bleska jutarnjeg sunca koje se probijalo kroz grane na drveću iznad nje. Za kratak trenutak onako ukočena od zgrčenog položaja u kome je spavala ona nije znala gde je. Sunce joj je za-senilo oči, tvrde daske na kolima su je žuljale, a nekakav težak teret joj je ležao preko nogu. Ona pokuša da se uspravi i da sedne i vide da je taj teret Veid koji je zaspao glave naslonjene na njena kolena. Melanine bose noge su bile skoro uz samo njeno lice, a ispod sedišta za kočijaša ležala je Prisi sva sklupčana kao neka crna mačka pored male bebece prignječene između nje i Veida.

Zatim se seti svega. Brzo se uspravi i sede, pa stade gledati svuda oko sebe. Hvala bogu, nigde Jenkija na dohled oka! Mesto na kome su se one bile sakrile nije niko pronašao u toku noći. Sad joj je opet sve bilo sveže u sećanju: strahovito mučno putovanje pošto su Retovi koraci zamrli u daljini, beskrajna noć, crni put pun rupca-ga i kamenja preko kojih su se kotrljali i dubokih jarko-70

va s obe strane puta u koje bi kola često skliznula, zatim pomamne snage od straha s kojom su ona i Prisi izvlačile točkove iz jaraka. Sećala se sva naježena kako je često terala slabačkog konja u njive i u šumu kad bi čula da im neki vojnici dolaze u susret, ne znajući ni sama da li su prijatelji ili neprijatelji — a sećala se i strepnje da ih nečiji kašalj, ili kijanje, ili Veidovo štucanje ne odadu ljudima koji su prolazili.

O, taj tamni put po kome su ljudi prolazili kao aveti, prigušeni glasovi, potmulji topot koraka po mekoj prašini, slabo zveckanje uzda i škripa zategnute kože! I, oh! Da strašnoga trenutka kada slabi konj bese posmuo, a konjica i laka artiljerija protutnjaše u mraku baš pored tnesta gde su oni ležali ne dišući, tako blizu da je ona skoro mogla da pruži ruku i da ih dotakne, tako blizu da je osećala otužni zadržak sa tela vojnika.

Kad najzad dođoše blizu mesta Raf end Redi, nekoliko logorskih vatri zasvetlucaše onde gde su poslednji deiovi zaštitnice generala Štiva Lija još čekali naređenje za dalje povlačenje. Ona ih je obišla preko poorane njive i išla punu milju sve dok se svetlost vatri ne izgubi iza nje. Ali u tome lutanju bese izgubila put u mraku, te poče da jeca kad ne mogaše pronaći mali kolski put koji je tako dobro poznavala. Zatim, kad ga naposletku pronađe konj se bese skljkao onako upregnut i ne htede da make, ne htede čak ni da ustane kad ga ona i Prisi stadoše vući za uzdu.

Onda ga je ona ispregla i odvukla se sva slomljena od umora da legne u zadnji deo kola i da opruzi noge koje su je strašno bolele. Sećala se sad kao kroz san Melaninog glasa baš pre nego što joj je san sklopio oči, slabog glasa koji se izvinjavao i koji je molio: »Skarlet, mogu li dobiti malo vode, molim te?«

Ona je samo odgovorila: »Nema ni kapi!« i zaspala pre nego što je završila.

A sad je već jutro, i svet je tih, vedar i zelen, i zlatan, prošaran sunčanim zlatom. A vojnika nigde dokle oko doseže. Bila je gladna i usta su joj bila suva od žeđi, sva bolna kao prebijena, sva utrnula i puna čuđenja

71

što ona, Skarlet O'Hara, koja je nekad mogla da se odmara dobro samo između lanenih čaršava i na najmekšem krevetu od perja, sada spava »kao neka poljska radnica na golim i tvrdim daskama. Dok je žmurila od sunčane svetlosti pogled joj pade na Melani i ona zadržta od straha i zaprepašćenja. Me-(ani je ležala mirna i bleđa, tako da Skarlet pomisli da Je umrla. Izgledala je kao mrtvac, kao neka mrtva, stara žena izmučenog lica, a njena crna kosa, razbarušena i zamršena, padala je preko njega. Zatim Skarlet radosno vide dizanje i spuštanje njenih grudi pri slabom disanju i bi joj jasno da je Melani preživela tu noć.

Skarlet joj zakloni oči od sunca i stade se osvrtaći oko sebe. Bilo je očevidno da su proveli noć pod drvetom u nečijem prednjem dvorištu, jer se jedna kolska staza posuta peskom i šljunkom pružala ispred nje i krivudate kroz aleju kedrovih drveta.

— Pa to je kuća porodice Malorii — pomisli ona i srce joj skoči od radosti na pomisao da su tu prijatelji i pomoć.

Ali je nad celim naseljem vladala mrtva tišina. Ukrasno žbunje i trava na travnjaku bili su sasvim uništeni onde gde su kopite, točkovi i noge lutali gore-dole sv© dok nisu potpuno preorali ceo prostor. Ona baci pogled na kuću, ali mesto stare bele kuće od drveta koju je tako dobro poznavala vide samo pocrneo pravougaonik od granitnog temelja i dva visoka dimnjaka koji su dizali čađave cigle prema opaljenom lišću mirnog drveća.

Ona uzdahnu duboko i svu je prođe jeza od užasa. Da li će i Taru naći ovako savrnjenu sa zemljom i ttha kao da je mrtva?

— Ne smem sad misliti o tome — reče ona samoj sebi žurno. — Ne smem sebi dopustiti da mislim o tome. Opet ću poludeti od straha ako mislim na to. — Ali joj jo i mimo volje srce brže lupalo i kao da je svaki otkucg govorio: »Kući! Požuri! Kući! Požuri!«

Moraju odmah opet krenuti na put prema kući. AB prvo moraju doći do malo hrane i vode, naročito vodo.⁷²

Ona gurnu Prisi i probudi je. Prisi iskolači oči i stade gledati oko sebe.

— Bog milosti! gospa Skahlet, ja mislio ja se probudim samo u Obećana Zemlja.

— Još si dosta daleko od nje — reče Skarlet trudeći se da zagladi svoju razbarušenu kosu. Lice joj bese mokro a telo već vlažno od znoja. Osećala se sva prljava, neuredna i ulepljena. Njene haljine, uvek čiste i uredne, behu izgužvane i naborane zato što je spavala u njima, a nikad se u svom životu nije osećala tako bolno umorna. Mišići za koje nije znala da postoje boleli su je od neuobičajenih napora prethodne noći i svaki joj je pokret donosio po jedan oštar bol.

Pogleda naniže u Melani i vide da su njene oči otvorene. Bile su to bolesne oči, grozničavo svetle, a oko njih behu tamni podbuli kolutovi. Ona otvori ispucale usne i prošaputa molećivo: »Vode!«

— Ustani, Prisi! — naredi Skarlet. — Idemo na bunar da donesemo malo vode.

— Ali, gospa Skahlet! Tamo mora biti ima duhovi, ako neko ima tamo umri.

— Napraviću ja duha od tebe ako odmah ne skočiš s kola — reče Skarlet koja nije bila raspoložena za razgovor, te ona bez volje siđe na zemlju.

Zatim se seti konja. Milostivi bože! šta će biti ako je konj lipsao u toku noći! Kad ga je ispregla izgledao je kao da će svaki čas izdahnuti. Optrča oko kola i vide ga gde leži na strani. Da je lipsao ona bi samo proklela boga pa bi i sama umrla. Neko je u Bibliji učinio baš to isto — prokleo boga i umro. Ona je potpuno shvatila kako se taj neko osećao. Ali je konj bio živ — disao je teško, bo-tesne oči su mu bile polusklopljene, ali je bio živ. E pa, malo vode će i njemu dobro doći.

Prisi preko volje siđe s kola silno ječeći, pa s puno straha pođe za Skarlet. Iza ruševina je stajao red belo ©krečenih čvrtljivih kućica, pustih ispod lisnatog drveća. Između tih stanova za robove i temelja od kamena nai-dođe na bunar; njegov krov je bio još čitav, ali je kofa bila duboko dole u bunaru. One obe zajedno stadoše iz-

73

vlačiti uže i kad se vedro puno sveže, iskričave vode ukaza iz dubine ona ga nakrenu do usta i stade piti glasno srčuci i poli se vodom po prsima.

Pila je neprekidno sve dok Prisi ne viknu razdraže-no: »Bože, pa i ja žedan, gospa Skahlet!«, i tako je pod-seti na potrebe onih ostalih.

— Odreši sad uže pa ovo vedro odnesi tamo do kola j daj im da piju. Ostatak podaj konju. Zar ne misliš da bi Melani morala da podoji dete? Ono će skapati od gladi

— Za ime bog' gospa Skahlet, pa mis Meli nema mleko — ona neće može da ima.

— Otkud ti to znaš?

— Ja vidi mnogo kao on.

— Nemoj tu da mi se praviš važna. Juče, kad je trebalo, nisi ništa znala o deci. Hajde, sad požuri. Ja idem da pokušam da nađem nešto za jelo.

Skarlet je uzalud tražila sve dok ne dođe do voćnjaka gde nađe nekoliko jabuka. Vojska je prošla kroz njega pre nje i na drveću ih nije uopšte bilo. Onih nekoliko našla je po zemlji, ali one behu većinom trule. Pokupi najbolje u zadignutu suknu pa se vrati preko meke zemlje, a sandale joj se napuniše sitnim kamićcima. Kako se nije setila da obuie neke jače cipele? Zašto nije ponela i šešir za sunce? Zašto nije ponela nešto za jelo? Ponašala se kao luda. Ali, razume se, ona se nadala da će se Ret brinuti za njih.

Ret! Ona pijunu na zemlju, toliko joj to ime bese odvratno. Kako ga silno mrzi! Kako je odvratno postupio. A ona je čak mirno stajala na putu s njim i pustila da je poljubi — pa joj se to još skoro i dopadalo. Bila je luda prošle noći. Kako je to gnusan čovek!

Kad se vrati natrag podeli jabuke a ostatak baci u zadnji deo kola. Konj bese ustao, ali nije izgledalo da ga je voda mnogo osvežila. Igledao je mnogo gore po danu nego sinoć u mraku. Bokovi su mu štrcali kao u neke stare krave, rebra su mu izgledala kao mašina za pranje rublja, a leđa bila sva u ranama. Čuvala se da ga ne dotakne dok ga je uprezala. Kad mu uvuče đem u usta⁷⁴

vide da konj u stvari nema zuba. Star kao i okolni bre-govi! Zar Ret kad je već krao konja nije našao nekog dobrog?

Ona se pope na bok i položi dugački prut po njegovim leđima. On zašišta i krenu, ali pre nego što ga je iste-' rala na put ona je jasno znala da bi ona sama mogla ići mnogo brže bez ikakve muke. On, samo da nema ovde Melani, Veida, bebice i Prisi da se o njima brine! Kako bi ona brzo stigla do kuće! Ta šta, ona bi sve trčala do kuće, trkom bi prešla svaku stopu koja bi je dovela bliže Tari i majci.

Do kuće ne može biti više od petnaest milja, ali sa brzinom kojom ide ova stara raga trebaće im čitav dan, jer će morati često zastajati da ga odmara. Čitav dan? Gledala je u bleštavocrven drum s dubokim kolotečinama koje behu izrili točkovi topova i bolničkih kola. Još će proći mnogo sati pre nego što sazna da li Tara još stoji čitava i da li je Elen tamo. Još mnogo časova pre nego što bude kraj tome putovanju pod vrelim zracima septembarskog sunca.

Osvrnu se i baci pogled na Melani koja je ležala očiju sklopljenih da se sačuva od sunca, pa jednim trzajem odveza pantljike svoje kape i dobaci je Prisi.

— Stavi joj to preko lica. To će joj bar zakloniti oči od sunca. — Zatim, kad joj sunce stade peći nezaštićenu glavu ona pomisli: — Pre nego što današnji dan prođe sva ću se osuti pegama kao svračje jaje.

Nikad još u svome životu nije bila napolju na suncu bez vela ili bez šešira, nikad nije rukovala uzdama bez rukavica koje su štatile kožu na njenim punačkim rukama. A sad se, eto, izlaže suncu na tim rasklimatanim kolima, sa ovim iznemoglim konjem, sva prljava, znojava, gladna, nesposobna da učini ma šta drugo osim da se vuče tako kao puž kroz taj opusteli kraj. A tek pre nekoliko kratkih nedelja osećala se tako bezbedna i sigurna! Kako je kratko vreme prošlo od onih dana kad je svako mislio da Atlanta ne može nikad pasti, da Džordžija neće nikad biti pregažena. Ali mali oblak koji se pre četiri meseca ukazao na severozapadu bese se pretvorio u silnu oluju,

75»

pa onda u hučan ciklon i zbrisao u nepovrat sav njen svet, izbacio je iz njenog bezbednog života i spustio je usred ove bezglasne i jezive pustoši.

Da li je Tara čitava? Ili je sve prohujalo sa vihorom-koji je besneo nad Džordžijom ...

Ona osinu jako prutom leđa umornog konja i pokuša da ga natera da pođe brže, dok su se labavi točkovi pijano krivilili čas na jednu čas na drugu stranu.

U vazduhu je svuda lebdela smrt. U zracima kasnog popodnevnog sunca svaka dobro poznata njiva, svaki ga-jić bili su zeleni i tihi, puni neke nezemaljske tišine koja je ulivala strah u Skarletino srce. Svaka prazna, granatama razorena kuća pored koje je prošla toga dana, svaki, crn dimnjak koji je usamljeno štrcao kao da čuva stražu na čađavim ruševinama, zadavali su joj sve veći strah. Od prošle noći nigde nisu naišli na živo ljudsko biće ni-! životinju. Na mrtve ljudi i mrtve konje jesu, kao i na mrtve mazge koje su ležale kraj druma pokrivene movama, ali ni na šta živo. Nije više bilo dalekog mukanja goveda, ni ptičjeg pevanja, niti je vetar njihao grane na drveću. Ništa nije narušavalo tišinu osim jednolikog kloparanja Konjskih nogu i slabog plača Melaninog detenceta.

Ceo kraj je ležao kao pod nekom ukletom koprenom, ili još gore, mislila je Skarlet u sebi ježeći se, kao poznato i drago majčino lice, lepo i mirno najzad posle strašnih muka. Činilo joj se da su poznate šume pune aveti. Hiljade su izginule u borbama oko Džonsboroa. I njihovi se duhovi sada vrzu po tim šumama gde se kosi zracij popodnevnog sunca nekako natprirodno sijaju kroz nepomično lišće, dok prijatelji i neprijatelji izviruju na nju u tim rasklimatanim kolima, sa očima zalivenim krvlju i crvenom prašinom — groznim, staklenim očima.

— Majko! Majko! — šaputala je ona. Kad bi same mogla da dođe do Elen! Kad bi samo nekim čudom Tara bila još čitava i kad bi ona mogla da pritera kola uz dugi' drvored, da uđe u kuću i da vidi majčino ljubavno i ne-žno lice, da još jednom oseti njene sposobne ruke koj@;76

;su odgonile strah, kad bi mogla da se grčevito uhvati za Elenine suknje i da zarije lice u njih. Majka bi znala šta »da radi. Ona ne bi dopustila da umre Melanino detence. Ona bi rasterala sve aveti i svaki strah svojim mirnim: »Psst! Umiri se, dete!« Ali je majka bolesna, možda i na samrti.

Skarlet snažno osinu umornu grbaču jadnog konja. Moraju ići brže! Već celog tog vrelog dana one mile po tom beskrajnom putu. Skoro će već i mrak, a one će biti same u toj pustoši koja znači smrt. Ona jače steže ka-jase rukama punim žuljeva i snažno njima osinu konjska leđa, dok su je pri tome pokretu ruke bolele i pekle.

Kad bi samo mogla da stigne u Tarino i Elenino naručje puno ljubavi, da spusti svoj tegobni teret, suviše težak za njena mlada ramena — tu ženu koja umire, detence koje se gubi, svoga rođenog .gladnog sinčića, po-plašenu crmkinju, koji svi gledaju u njenu snagu i očekuju •od nje uputstvo, u njenim uspravnim leđima čitaju hrabrost koje ona nema i snagu koja je nju odavno izdala.

Iznureni konj nije više nikakvim pokretom odgovarao na šibanje ni pruta ni kajasa nego se samo vukao dalje, povlačio noge po zemlji, spoticao se na najmanjem kamenu i povodio se kao da će sad pasti na kolena. Ali kad -se sumrak spusti najzad stupiše na poslednji deo svoga ■dugog puta. Saviše okukom malog kolskog puta i izbiše na glavni drum. Tara je bila na svega jednu milju odatle.

Već se videla tamna masa žive ograde od divlje na-randže, koja je obeležavala početak imanja Mekintoševih. li/lalo dalje napred Skarlet zaustavi konja ispred dugog hrastovog drvoreda koji je vodio s puta do kuće staroga Engasa Mekintoša. Ona pogleda kroz zgusnuti mrak niz dva reda starih drveta. Sve bese u tami. Ni iz kuće ni iz crnačkih stanova nije se video ni zračak svetlosti. Naprežući oči kroz mrak ona nazre nejasno prizor na koji se već bese navikla u toku tog strahovitog dana: dva viso-la dimnjaka kao dva džinovska nadgrobna spomenika koji su se nadnosili nad porušeni drugi sprat i razbijene neosvetljene prozore što su zurili iz zidova kao bezizraz-Tve, slepe oči.

77'

— Hej! — viknu ona iz sveg glasa. — Hej, vi tamo! Prisi je grčevito zgrabi u nastupu očajnog straha i Skarlet okrenuvši se vide da joj oči kolutaju.

— Nemoj vičiš, gospa Skahlet! Molim nemoj vičiš više — prošapta ona drhtavim glasom. — Ko zna ko može-odgovori!

— Bože moj — pomisli Skarlet i svu je prođe jeza. — Bože moj, ona ima pravo. Ko zna ko sve može izić» odande.

Ona osinu konja kajasima i konj krenu dalje. Taj izgled kuće Mekintoševih razbio je i poslednji zračak nade-koji joj još bese ostao. Spaljena, srušena, opustela kao-i sve plantaže pored kojih je prošla toga dana! Tara je-ležala svega na pola milje odatle, na istom putu, sasvim: na putu vojske. Sigurno je i Tara savrnjena sa zemljom! Naći će samo pocrnele cigle, sagledaće zvezde između zidova bez krova, Elen i Džerald otišli, Mami otišla, crnci otišli bog jedini zna kuda, i ova očajna tišina što vlada nad svim tim prostorom.

Zašto je pošla na taj bezumni put, uprkos zdravom razumu i povukla sa sobom Melani i njeno dete? Bolje b\ bilo i da su umrli u Atlanti nego što su se mučili celog dana i pekli na suncu u tim groznim kolima da bi umrli' u tihim ruševinama Tare!

Ali Ašli je poverio Melani njenom staranju »Pazite na nju«, rekao joj je. O, tog divnog dana kad joj je on rekao zbogom i poljubio je, pre nego što je pošao zanavek* »Pazićete na nju, zar ne? Obećajte!« Ona je obećala. Zašto se vezala jednim takvim obećanjem, i to dvostruko vezala, sad kad Ašlija više nema? Ona je čak i onako iznurena još mrzela tu Melani, mrzela onaj slabi glas koji je narušavao tišinu sve slabije i sve rede. Ali ona je dala obećanje i oni su sad njeni, onako isto kao što Veid i Prisi pripadaju njoj, i ona se mora mučiti i boriti za njih: do poslednje svoje snage, do poslednjeg daha. Mogla ih> je ostaviti u Atlanti, strpati Melani u bolnicu i napustiti je. Ali, da je to učinila ne bi nikad više mogla izići pred oči Ašliju ni na ovom ni na onom svetlu i reći mu da je ostavila njegovu ženu i dete da umru među tuđim ljudima.⁷⁸

On, Ašli! Gde li je on noćas kad se ona muči po ovome jezivom putu s njegovom ženom i detetom? Da li je živ i da li misli na nju iza gvozdениh rešetaka na Rok Ajlendu? Ili je umro od boginja pre toliko meseci i sad trune negde u nekom dugom jarku sa stotinama drugih svojih zemljaka?

Njeni napregnuti živci skoro popucaše kad se iz grmlja blizu njih odjednom razleže neka buka. Prisi vrisnu i leže na pod kola preko male bebe. Melani se slabo po-mače tražeći rukama dete, a Veid pokri oči rukama i zgrči se, suviše prestravljen da bi plakao. Onda se grmlje pored njih razmaknu pod teškim nogama i do ušiju im dopre glasno mukanje.

— Pa to je samo krava! — reče Skarlet glasom grubim od straha. — Ne budi luda, Prisi. Prignječila si bebu

<i poplašila Meli i Veida.

— To strašno duh! — jeknu Prisi, uvijajući se i krijući lice uz stranu kola.

Skarlet se odlučno okrete, podiže prut kojim se služila mesto biča pa udari Prisi po leđima. Bila je toliko iznemogla od zamorenosti i straha da nije više mogla da podnosi slabost kod drugoga.

— Uspravi se, ludo! — viknu ona — dok nisam slomila o tebe ovu batinu!

Prisi dreknu ali diže glavu, pogleda preko kola i vide da je to zaista krava, neka riđa i bela životinja koja je stajala i gledala u njih molećivo svojim krupnim i popla-šenim očima. Ona otvori usta i opet muknu kao da je nešto boli.

— Da nije ranjena? Nekako ne muče kao što krave obično muču.

— Mene čini njeno vime mnogo puno rnelko, pa treća njega muze — reče Prisi koja se bese malo povratila od straha. — To cigurno krava od gospon Mekintoš što crnac oteralo u šuma a Jenki ga nije našlo.

— Baš dobro, povešćemo je sa sobom pa ćemo imati mleka za bebicu — odluči brzo Skarlet.

— Kako može vodi krava s nama, gospa Skahlet? Mi ne može vodi krava s nama. Krava ne vhedu ništa ako du-

79

go ne muzlo niko. Njegov vime naduje se i prsne. Zato ovaj krava viče.

— E kad tako mnogo znaš onda skini tvoju donju suknju, rascepi je pa priveži kravu za stražnji deo kola.

— Gospa Skahlet, vi dobro znala ja nema donja suknja, a ako ja i ima, ja njega ne može daje za krava. I ja ne može veže nikako. Ja nikad ne imala posao sa krava. Ja mnogo plaši od krava.

Skarlet pusti uzde pa podiže suknju. Čipkom ukrašena donja suknja joj bese jedini komad rublja koji je imala, jedini lep i čitav. Odreši uzicu oko pasa i spusti suknju niz noge, gužvajući pri tome mekano platno u rukama. To platno i čipku joj je doneo Ret iz Nasaua poslednjim brodom koji se provukao kroz blokadu i ona je radila na njoj punu nedelju dana. Odlučno dohvati za rub i trže naglo, stavi ga u zube i stade vući dok najzad materijal ne popusti i procepi se uzduž. Besno je i dalje grizla, ce-pala obema rukama i suknja je brzo ležala u njenim rukama sva u trakama. Zatim zaveza krajeve prstima koji su krvarili od žuljeva i drhtali od umora.

— Prebaci joj ovo preko rogova — reče ona, ali se Prisi usprotivi.

— Ja mnogo plaši od krava, gospa Skahlet. Ja nikad nismo poslali s krava. Ja nije štala crnac, ja kućno crnac.

— Ti si blesavo crnac, i tata je učinio najveću ludost onoga dana kad je tebe kupio — reče Skarlet sporo, umorna da bi se mogla ljutiti. — I ako ikad još budem mogla da se služim rukom ja ću te izlupati ovim prutom.

»Eto —• mislila je ona u sebi — rekla sam »crnac«, a majka nije to nikako volela«.

Prisi stade divlje kolutati očima gledajući prvo u stro-£!O lice svoje gospodarice pa onda u kravu koja je žalosno mukala. Skarlet joj se učini manje opasna, te Prisi ostade držeći se grčevito za kola i ne mače se s mesta.

Skarlet sva ukočena siđe s kola, a svaki joj je pokret donosio silan bol u mišićima. Prisi nije bila jedini stvor koji se bojao krava. I Skarlet ih se uvek plašila te joj se i najmirnija krava činila strašna, ali sad nije bilo vremena za ta sitna strahovanja kad su se tolike opasnosti mno-80 žile oko njih. Srećom krava bese mirna i u svome bolu ona je tražila ljudsko društvo i pomoć te nije učinila nikakav opasan pokret dok joj je ona vezivala kraj rasceplje-ne suknje oko rogova. Zatim drugi kraj priveza za zadnji deo kola tako sigurno kako su joj to njeni nespretni prst dopuštali. Pošavši svome sedištu ona oseti tako silnu iz-nurenost da se povede kao da će pasti u nesvest i dohvati se za kola da ne bi pala.

Metani otvori oči, pa kad vide kako Skarlet stoji kraj nje prošaputa:

— Jesmo li stigli kući, draga?

Kući? Na tu reč se Skarletine oči napuniše toplim suzama. Kući! Melani i ne zna da nema više kuće i da su ostale same na ludom i pustom svetu.

— Ne još — reče ona što je mogla blaže kroz stegnuto grlo — ali ćemo brzo stići. Baš sad sam našla jednu kravu pa će biti mleka za tebe i za bebicu.

— Jadna moja bebica! — prošaputa Melani pružajući slabu ruku prema detetu ali ga ne dokući.

Skarlet morade da upotrebi i poslednji delić svoje snage da se ponovo popne na kola, ali najzad postiže i to pa onda ponovo uze uzde u ruke. Konj je stajao oborene glave i ne htjede da pođe. Skarlet ga je nemilosrdno šibala. Nadala se da joj bog neće upisati u greh što tako zlostavlja iznurenu životinju, ali ako joj i upiše njoj će biti žao ali ne može ništa drugo da radi... Na kraju krajeva do Tare je ostalo svega još jedno četvrt milje, a posle toga konj može i da lipše pokraj svoje rude ako baš hoće.

On najzad pođe vrlo lagano; kola su škripala, a krava je mukala na svakom koraku. To mukanje obolele životinje tako je dražilo Skarletine živce da joj je dolazilo da stane i da odreši kravu. Šta će im krava ako na Tari ne budu zatekle nikoga? Ona je svakako ne bi mogla musti, a i kad bi mogla životinja bi se svakako trzala čim bi joj neko dotakao bolno osetljivo vime. Ali ipak, kad već ima tu kravu može je i zadržati; ionako nema više bogzna šta na ovom svetu.

81

Skarlet se oči zamagliše kad najzad dođoše u podnožje jedne blage uzvišice, jer je odmah ispod nje ležala Tara. Zatim joj se srce ispuni očajanjem jer ih ova iznemogla životinja nikako neće moći da izvuče uz uzbrdicu. Ta kosa joj se uvek činila vrlo niska, tako blaga kad je uz nju jurila trkom na svojoj brzonogoj kobili. Izgledalo joj je nemoguće da je kosa postala tako strma otkako ju je poslednji put videla. Konj je neće nikako moći savladati sa tako teškim tovarom.

Sva slomljena od umora ona siđe s kola i uze životinju za uzdu.

— Silazi s kola, Prisi — naredi ona — i uzmi Ve-ida. Ponesi ga ili ga vodi da sam ide. Metni bebicu pored mis Melani.

Veid stade da jeca i da nešto govori kroz plač, ali Skarlet ču samo:

Mrak ... Mrak ... Veid boji!

— Gospa Skahlet, ja ne može ide. Moje noge puno žulja što moja cipela napravio, a Veid mnogo teško i...

— Silazi odmah! Silazi dok te ja nisam izbacila! A ako te ja skinem ostaviću te ovde u mraku sasvim samu. Hajde, požuri]

Prisi jeknu i stade gledati u tamno drveće koje se sklapalo nad njima s obe strane puta — u drveće koje je moglo dosegnuti do nje i zgrabiti je čim napusti zaklon u kolima. Ali ipak položi bebu pored Melani, skljojka se nekako na zemlju, pa digavši ruke skide i Veida s kola. Dečko je još jednako plakao i pripijao se uz svoju dadilju.

— Ućutkaj ga! Ne mogu to da trpim! — reče Skarlet, pa uze konja za uzdu i povuče dok on ne pođe preko volje. — Budi mali čovek, sine, nemoj da plačeš, inače ću doći tamo da te izbijem!

Zašto je bog stvorio decu, mislila je ona u sebi be-sno kad bolno iskrivi članak na nozi na tamnom putu. Da, zašto je stvorio te beskorisne, plačljive stvorove koji uvek traže da se neko o njima stara i koji se uvek pletu među noge. U njenoj iznurenoj duši nije bilo mesta za sažaljenje prema poplašenom detetu koje je kaskalo pored Pri-

6 Prohujalo sa vihorom II82

sine suknje, držalo se za njenu ruku i plakalo. Ona je osećala samo dosadu što ga je uopšte rodila, zamoreno čuđenje kako se uopšte mogla udati za čarisa Hamiltona.

— Gospa Skahlet! — šaputala je Prisi dohvativši je grčevito za ruku — ne theba mi idemo na Taha. Oni nema tamo. Ona svi otišla. Može bi i umrla — majka i sve dhugo.

To glasno izražavanje njenih sopstvenih strepnji razljuti Skarlet i ona se otrese grčevitih prstiju.

— Onda daj meni Veidovu ruku. Ti možeš šesti tu gde si i ostati.

— Ne, ne! Ja neće!

— Onda umukni!

Kako taj konj sporo mili! Na ruku joj kanu pena s njegovih zapenušenih usta. U glavi su joj se neprestano vr-zle reci pesme koju je jednom prilikom pevala sa Retom — ostalih reći nije se mogla setiti:

»Još samo koji dan posrći pod tegobnim tovarom!«

»Svega još koji korak!« zujalo joj je u mozgu uvek ispočetka — »Samo još koji korak posrći pod tegobnim tovarom!«

Zatim se ispeše na vrh kose i pred njima se ukazaše hrastovi plantaže na Tari, visoka, tamna masa koja se dizala prema modrom nebu. Skarlet brzo pogleda da vidi da li se negde vidi kakva svetlost. Nije bilo nikakve svetlosti.

»Otišli su!« — reče njeno srce, teško kao olovo u grudima. — »Otišli!«

Ona skrenu konja i utera ga u aleju, a kedrovi se sklopiše nad njihovim glavama i baciše ih u ponoćni mrak. Gledajući napred duž mračnog tunela, naprežući oči, vi-dela je ispred sebe — ili je možda oči varaju? Da je njene zamorene oči ne obmanjuju? Ispred sebe je videla sure i nerazgovetne bele cigle kuće na Tari. Kuća! Kuća! Mili beli zidovi, prozori sa zavesama koje se lepršaju, prostrane verande — da li je sve to tu ispred nje u tom mra-

83

ku? Mi taj mrak milostivo krije onakvu istu grozotu kao što je i kod Mekintoševe kuće?

Aleja joj se činila beskrajno duga, a konj je išao sve sporije i sve teže. Njene oči su nestrpljivo ponirale kroz mrak. Izgleda da je krov čitav. Je li moguće... da li je zbilja moguće? Ne, to nije moguće. Rat ne zastaje ni pred 5m, pa čak ni pred Tarom, sazidanom da traje pet stotina godina. Ne može biti da je rat poštedeo Taru.

Zatim se nejasne konture ocrtaše jasnije. Ona stade brže vući konja napred. Beli zidovi su se stvarno videli kroz mrak. I to ne čadavi od dima. Tara se sretno izvukla! Njena kuća! Ona pusti uzdu i pretrča ono nekoliko po-slednjih koračaji, stade skakati gonjena neobuzdanom željom da zagrlji rukama i same zidine. Zatim kroz još nejasan mrak ugleda nekakvu priliku koja kao senka izlazi iz tame na prednjem tremu i staje na vrh stepenica. Tara nije pusta. Neko je ostao kod kuće.

Iz grla joj pođe usklik radosti i zamre u njemu. Kuća je tako mračna i tiha, a ona prilika se ne miče, ne dovikuje joj ništa. Šta li to nije u redu? Šta nije u redu? Tara stoji netaknuta, ali obavljena nekom jezivom tišinom koja visi nad celim krajem. Zatim se ona prilika pomače. Ukočeno i lagano siđe niz nekoliko stepenica.

— Tata? — prošaputa ona promuklo, skoro sumnjajući da li je to on. — To sam ja... Skarlet. Doš!a sam kući.

Džerald pođe čuteći kao mesečar i vukući po zemlji ukočene noge. Pride joj sasvim blizu i stade je zagledati nekako kao u snu, kao da mu se čini da sanja. On pruži napred svoju ruku i položi je na njeno rame. Skarlet oseti kako ta ruka drhti, drhti kao da se baš sad probudila iz nekog mučnog sna u neko poluosećanje stvarnosti.

— Kćeri! — reče on teško govoreći. — Kćeri! Zatim opet učuta.

Kako? Pa on je pravi starac! pomisli Skarlet, užasnuta. Džeraldova ramena benu opuštena. Na njegovom licu koje je ona tek nejasno nazirala nije bilo ni traga od one muškosti, one Džeraldove životne snage, a u očima koje su gledale u nju video se skoro onaj isti izraz straha kao⁸⁴ i u očima maloga Veida. To je bio samo jedan mali i slomljen starčić.

I nju tek sad obuze strah od nečeg nepoznatog što kao da se bese ustremilo na nju iz toga mraka tako da je ona bila u stanju samo da stoji tu i da ukočeno gleda u njega dok joj se čitava bujica pitanja smrzla na usnama.

Iz kola se opet ču slabački plač, a Džerald kao da se sa nekim naporom trže i pribra.

— To je Melanina beba — šapnu brzo Skarlet. — Ona je jako bolesna... dovela sam je kući.

Džerald spusti ruku s njenog ramena i ispravi svoja. Dok je lagano prilazio kolima u njemu se nazirala neka daleka sličnost s nekadašnjim domaćinom Tare kad je dočekivao goste, i Džerald naporno progovori reci kojih se maglovito sećao:

— Rođako Melani!

Melanin glas promrmlja nešto nerazgovetno.

— Rođako Melani, ovo je tvoj dom. Kuća kod Dvanaest Hrastova je spaljena. Moraćeš ostati kod nas. Pomisao na Melanino dugo mučenje dala je podstreka Skarleti da pregnu na posao. Ona se opet vrati stvarnosti sadašnjice: potrebi da se Melani i njeno detence polože u mekan krevet i da se za nju učine sve one sitne stvari koje se mogu učiniti.

— Ona se mora preneti. Ne može da 'de.

Začu se šum brzih koraka i neka prilika se ocrtu u pećinskom mraku prednjeg trema. Pork strča niz stepenice.

— Gospoja Skahlet? Gospoja Skahlet!

Skarlet ga zgrabi za mišice. Pork, dragi Pork, isto tako nerazdvojni deo i isto tako mio kao i cigle u zidovima Tare i njeni hladoviti hodnici! Ona oseti kako njegove suze kaplju na njene ruke dok ih je neprestano i zbunjeno tapšao i govorio: — Sigurno, ja mnogo radujem što vi došla. Sigur...

Prisi brižnu u plač i stade nerazgovetno mumlati: — Pohk! Pohk! Zlatno Pohk! — Na to mali Veid, ohrabren slabošću starijih, stade da govori plačući: — Veid žedan.

Skarlet onda uze sve u svoje ruke.

85

— Mis Melani je u kolima i njena beba s njom. Pork. morate je preneti gore, ali vrlo pažljivo, i položiti je u krevet u gostinskoj sobi. Prisi, ponesi bebu i povedi Veida unutra u kuću pa mu daj da pije. Je li Mami tu, Pork? Reci joj da mi je potrebna.

Galvaniziran njenim zapovedničkim glasom Pork priđe kolima i spusti zadnju dasku na njima. Melani bolno zaječa kad je on upola diže a upola povuče sa dušeka na kome je provela ležeći toliko časova, a zatim se nađe u Porkovim snažnim rukama dok joj je glava visila preko njegovog ramena kao glava malog deteta koje nose u naručju. Noseći bebu i vukući Veida za ruku Prisi pođe ta njima uz stepenice i iščeze u mraku hola.

Skarlet raskrvavljenim prstima grozničavo potraži ruku svoga oca.

— Jesu li one dobro, tata?

— Devojke se oporavljaju.

Nastade tišina, a u toj tišini njoj se u glavi ocrtu jedna misao suviše grozna da bi se mogla recima iskazati. Ona nije mogla, prosto nije mogla da je prevali preko usta. Stade gutati i gutati nešto, ali njena usta benu tako suva da joj se učini kao da su joj strane grla prirasle jedna za drugu. Je li to odgovor na onu strašnu zagonetnu t'šinu na Tari? A Džerald, kao da odgovara na pitanje koje je njoj bilo u glavi, progovori:

— Tvoja majka... — počeo on pa stade.

— Majka? ...

— Majka ti je umrla juče.

Držeći čvrsto očevu mišicu ispod svoje Skarlet je pipajući išla kroz širok i mračan hol, koji je čak i tako u mraku vrlo dobro poznavala kao i ono što joj je u glavi. Obišla je sve stolice s visokim naslonom, prazan naslon za puške, stari kredenac s ispupčenim nogama nalik na kandže i osećala je kako je nagon vuče prema maloj kancelariji u zadnjem delu kuće gde je Elen uvek sedela i sređivala svoje beskonačne račune. Kad bude ušla u tu sobu majka će sigurno opet tamo sedeti ispred svog pisaćeg stola, pa će pogledati naviše držeći pero u vazduhu i us-taće uz sladak miris i šuštanje haljina da dočeka svojti86

umornu ćerku. Elen ne može biti mrtva, čak i ako je to tata kazao, iako je to ponavljao neprestano kao papagaj koji zna samo jednu rečenicu: »Umrla je juče... umrla je juče ... umrla je juče«.

Čudno kako sad ništa ne oseća, ništa osim velike iznemoglosti koja joj sputava ruke i noge teškim lancima i gladi od koje joj kolena klecaju. Kasnije će misliti o majci. Sad mora izbaciti iz glave majku jer će inače glupo posrtati kao i Džerald, ili će stati da jednoliko jeca kao mali Veid.

Pork siđe niz široke stepenice i pođe prema njima, nastojeći da se što bliže primakne Skarleti kao neka ozebla životinja vatri.

— A svetlost? — upita ona. — Zašto je kuća u mraku, Pork? Donesite svece!

— Oni odnela sve svece, sve osim jedna što mi palimo kad treba nešto naći, a i taj se skoro potroši.

Mami metne fitilj od krpa u jedno tanjirče svinjska mast kod bolesno mis Karin i mis Sjuelin.

— Donesite koliko ima svece — naredi ona. Donesite i majčinu... u kancelariju.

Pork odgega u trepezariju, a Skarlet pipajući uđe u kao katran mračnu i majušnu sobicu pa se umorno spusti na sof. Očeva ruka je još bila ispod njene, nemoćna, molećiva, puna poverenja, kako samo mogu biti ruke vrlo mladih i vrlo starih ljudi.

Pa on je sad starac, pravi star, umoran čovek! — mislila je ona čudeći se kako može da ne mari ništa za to.

Svetlost zatreperi u sobi kad Pork uđe držeći visoko poludogorelu svecu prilepljenu na tanjirić. Tamna pećina odmah ožive: propala stara sofa na kojoj su sedeli, visoki pisači sto koji se dizao prema tavanici s majčinom stolicom ispred njega, redovi pregradica za hartije još prepuni hartija ispisanih njenim sitnim i lepim rukopisom, otrcani tepih — sve, sve bese isto, samo što Elen ne bese više tu, Elen i njenog lakog mirisa iz kesice s limunovom vrbenom i blagim izrazom u malo kosim očima. Skarlet oseti neki mali bol u srcu kao od živaca utnulih posle neke duboke rane koji se trude da opet ožive.

Ona ih ne

V

■ 87

srne pustiti da sad ožive; tu je čitav njen život ispred nje, pa neka onda bole. Samo ne sad! Molim te bože, samo ne sad!

Džeraldovo nekada rumeno lice sad bese mrko i upalo. Ona ga pogleda i prvi put u životu vide ga neobri-jano, zaraslo u srebrnaste čvrste dlake. Pork stavi svecu na stalak za svećnjak i priđe joj bliže. Skarlet oseti da bi on da je pas sigurno stavio njušku na njeno krilo i zacvi-leo da mu ona stavi svoju prijateljsku ruku na glavu.

— Pork, koliko ima crnaca ovde?

— Gospojca Skahlet, grdno crnac pobeglo, a mnogo otišlo i sa Jenki vojska, i...

— A koliko ih je ostalo?

— Pa tu ima ja, gospojca Skahlet, pa Mami. Ona čuvala bolesno gospojca po celo dan. I Dilsu, ona sad sedi kod mlado gospojca. Mi tri, gospojca Skahlet!

»Mi tri«, a bilo ih je na stotinu. Skarlet s mukom podiže glavu na bolnom vratu. Bila je svesna da se mora čuvati da joj glas ne zadrhti. I sama se iznenadi što su joj reci tekle mirno i pribrano kao da nikad nije bilo nekog rata i kao da još može samo da mane rukom pa da joj pritrči deset kućnih slugu.

— Pork, ja umirem od gladi. Ima li što za jelo?

— Nema, gospojca! Oni uzela sve.

— A bašta?

— Oni pustilo njino konj u bašta.

— Pa zar nema ni slatkog krompira?

Nešto nalik na zadovoljan osmeh razvuče debele usne.

— Gospojca Skahlet, ja sigurno zabohavi slatko krompih. Ja misli ono ostalo još tamo. Jenki vojnici nikad ne videlo njima, pa misli to obično koren.

— Skoro će izići mesec. Izidi napolje pa iskopaj malo krompira i ispeci. Zar nema kukuruznog brašna? Ni suvog graška? Ni pilića?

— Ne, gospa! Ne, gospa! Koliko pilića oni ne pojediju cvde, oni poneli na njino sedlo.

Oni... oni... oni! Zar neće nikad biti kraja tome šta su »oni« počinili? Zar im nije dosta što su palili i ubijali?88

Zar još moraju ostavljati žene, decu i nemoćne crnce da umiru od gladi u kraju koji su oni opustošili?

— Gospojca Skahlet, ima nešto jabuka što Mami zakopao ispod kuća. Mi to jeli danas.

— Donesi ih pre nego što odeš da kopaš krompire. I slušaj, Pork, ja se osećam tako slaba. Ima li kakvog vina u podrumu, makar kupinovog?

— Oh, gospo'ca Skahlet. Oni prvo otišla u podhum čim došla ovde.

Skarlet se smuču i zavrtu u glavi nešto usled gladi, nešto zbog nespavanja, iznurenosti i iznenadnih udara koji joj se behu sručili na glavu, te se čvrsto uhvati za du-borezne ruže na fotelji koja joj bese pod rukom.

— Nema vina — reče ona tupo, sećajući se beskrajnih redova boca u podrumu. Na to se jedno sećanje probudi u njoj.

— Pork, a šta je sa onim viskijem od ječma koji je tata zakopao u hrastovom buretu ispod onog bresta? Ponovo se senka jednog osmeha ukaza na crnom licu punom zadovoljstva i poštovanja.

— Bože, gospojca Skahlet, kako vi sve pamtila! Ja sasvim zabohavi to bure. Ali, gospojca Skahlet, to viski ni dobro. Ono bilo u zemlja samo godina dan, a viski i tako ni za mlado gospa.

Kako su ti crnci glupi! Ne mogu ničega da se sete dok im se sve ne kaže. A Jenki još hoće da ih oslobode!

— Biće sasvim dobar za ovu gospođu i za tatu. Požuri, Pork, iskopaj ga pa donesi dve čaše, malo nane i šećera.

Njegovo lice bese puno prekora.

— Gospojca Skahlet, vi znala na Tara ne bilo šećeh-tako dugo i konji popasli sve nana a oni razbila sve čaša.

»Ako još jednom kaže to »oni« počecu da vrištım, ne mogu drukčije«, mislila je ona u sebi, pa onda reča glasno:

— Dobro, onda požuri i donesi samo viski, brzo. Pićemo ga samog. — A kad se on okrete, ona dodade: — Čekaj, Pork. Ima da se uradi toliko stvari da ja ne mogu svega da se setim ... Oh, da. Ja sam dovela kući jednog

89

konja i jednu kravu; tu kravu treba što pre pomusti a konja ispregnuti i napojiti. Idi i kaži Mami da se poštara za kravu. Reci joj da je nekako zbrine. Mala beba gospođe Melani će umreti ako ne dobije nešto da jede i...

— Gospojca Meli nije... ne može... — I Pork za-stade oprezno.

— Gospođa Melani nema mleka. — Bože gospođe! Ta majka bi presvisnula kad bi to čula.

— Pa sluša, gospojca Skahlet, moja Dilsı može brini za mis Melino beba. Moje Dilsı dobio novo beba, pa ima više mleka nego treba za dva deca.

— Vi imate novu bebu, Pork?

Deca, deca i opet deca! Zašto bog stvara toliko dece? Nego ne pravi ih bog. Prave ih glupi ljudi!

— Jest, gospojca, veliko, debelo crno beba. On ...

— Idi i kaži Dilsı da ostavi devojke. Ja ću da pazim na njih. Reci joj da podoji mis Melinu bebu i da učini sve što treba za mis Melani. Kaži Mami da se pobrine za kravu i da ostavi jadnog konja u štalu.

— Mi nema štala, gospojca Skahlet. Oni uzeli drva za vatha.

— Nemoj više da mi govoriš šta su »oni« učinili. Kaži Dilsı da se pobrine za njih. A ti, Pork, idi da iskopaš prvo viski pa onda malo krompira.

— Ali, gospojca Skahlet, kako može kopam kad nema svetlost?

— Možeš uzeti i zapaliti komad luča, zar ne?

— Nema luča. Oni...

— Radi šta znaš... Učini makar šta. Samo mi iskopaj to sve i to brzo! Hajd, požuri!

Pork se požuri da iziđe i Skarlet ostade sama 3a Džeraldom. Ona ga blago potapša po kolenu i opazi kako su mu usahle butine koje su nekad bile nabrekle od razvijenih mišića usled jahanja. Mora učiniti nešto da ga izvuče iz te obamrlosti — ali ne može da ga pita o majci. To će doći kasnije kad bude mogla da izdrži.

— A zašto nisu spalili Taru?

Džerald je za trenutak gledao ukočeno u nju kao *d\$ nije čuo i ona ponovi pitanje.

-'90

— Zašto... — stade on mucati — upotreбили su je za glavni stan.

— Jenki... u ovoj kući?

Nju svu ispuni osećanje da su ti mili zidovi umrljani. Ta kuća, tako sveta zato što je Elen živela u njoj, a ti... ti... u njoj!

— Da, bili su, kćeri. Videli smo dim kad je gorela kuća kod Dvanaest Hrastova, tamo preko reke, još pre nego što su oni došli ovamo. Mis Indija, mis Honi i neki njihovi crnci bili su se ranije sklonili u Makon te se nismo brinuli za njih. Ali mi nismo mogli da idemo u Makon. Devojke su bile tako teško bolesne — a i tvoja majka — prosto nismo mogli. Crnci su nam bili pobegli — ni sam ne znam kuda... Ukrali su nam kola i mazge. Mami, Dilsı i Pork, oni nisu pobegli. Devojke... tvoja majka ... nismo mogli da ih krećemo...

— Da, znam. — »Ne smem mu dopustiti da govori o majci! Šta bilo drugo. Ni o tome da je general šerman bio baš u toj sobi, u maminoj kancelariji, da mu je tu bio štab. Šta bilo drugo.«

— Jenki su išli za Džonsboro da preseku železničku prugu. Nastupali su uz put, od reke — hiljadama i hiljadama — a topova i konja na hiljade. Ja sam ih sačekao na tremu.

»Oh, hrabri, mili Džerald« — pomisli Skarlet dok joj se srce nadimalo. Džerald dočekuje neprijatelje na stepenicama Tare kao da čitava vojska stoji za njim a ne ispred njega.

— Rekli su mi da odlazim, jer oni hoće da spaie kuću. A ja sam im rekao da će je spaliti samo nad mojom glavom. Mi ne možemo da idemo... devojke... tvoja majka su...

— Pa onda? — »Zar se neprestano mora vraćati na Elen?«

— Rekao sam im da je u kući zaraza, tifusna groznica, i da bi pokretanje za bolesnice značilo smrt. Mogu spaliti krov nad našim glavama. Ja i inače ne želim da idem... da ostavim Taru. •«

91

Glas mu se razvlačio kroz tišinu dok je on rasejanim pogledom bludeo unaokolo po zidovima, i Skarlet ga shvati. Iza Džeraldovih leđa je veliki niz irskih predaka koji su umirali na ubogoj grudı, borili se do poslednjega pre nego da ostave domove gde su živeli, orali, voleli i izrodili sinove.

— Rekao sam im da ako hoće mogu spaliti kuću nad glavama triju žena koje su na samrti. Ali mi nećemo otići. Mladi oficir bese... bese pravi džentlmen.

— Jenki, pa džentlmen? Šta kažeš, tata?

— Pravi džentlmen. Odjahao je u galopu i odmah se vratio s jednim kapetanom, hirurgom, pa je ovaj pregledao devojke... i tvoju majku.

— Zar si dopustio da odvrajni Jenki uđe u njihovu sobu?

— Imao je opijuma, a mi ga nismo imali. On je spa-sao tvoje sestre. Sjuelin je imala krvarenje. Bio je i ljubazan, kako se samo može biti. A kad je on podneo izve-štaj da su one zaista teško bolesne... oni nisu zapalili kuću. Uselili su se u nju: nekakav general, njegov štab, puna kuća! Ispunili su sve sobe, osim bolesničke. A vojnici ...

On opet zastade kao da je umoran i ne može dalje. Čekinjasta brada i podbradak padahu mu u borama na grudi. Zatim se napreže i opet progovori.

— Ulogorili su se oko kuće, svuda, u pamuku, u žitu. Pašnjak se prosto plavio od njih. Noću je bilo hiljade logorskih vatri. Oborili su svu ogradu i izgoreli je za kuva-nje, zatim ambare, štale i pušnicu. Poklali su krave, živinu ... čak i moje ćurke. — »Džeraldove dragocene ćurke«. — Uzimali su sve stvari, čak i slike... nešto od na-meštaja, porculan ...

— A srebro?

— Pork i Mami su nešto učinili sa srebrom — sakrili ga u bunar, šta li? — Ali ja se toga sad ne sećam.

— Džeraldov glas je bio uzrujan. — Vodili su bitku odavde — sa Tare. — Bilo je mnogo buke, ljudi su neprestano jurili na konjima, trupkali oko kuće. A docnije, topovi oko Džonsboroa — tutnjalo je kao grmljavina — čak su i de-92

vojke mogle da čuju, iako su bile bolesne i neprestano su govorile: — »Tata, naredi da prestane ta grmljavina«-

— A majka? Je li ona saznala da su Jenki u kući?

— Ona... nije ništa znala.

— Bogu hvala! — reče Skarlet. — Majka je bila pošteđena od toga. Ona nije nikako saznala, nije čula da su neprijatelji u sobama ispod nje, nije čula topove kod Ožonsboroa, nije nikad saznala da je zemlja koja joj je ležala na srcu pregažena od Jenkija.

— Ja sam ih malo viđao jer sam bio neprestano gore kod devojaka i tvoje majke. Najčešće sam viđao mladog lekara, on je bio ljubazan, Skarlet, tako dobar! Pošto bi po ceo dan radio oko ranjenika došao bi i sedeo pored njih. Čak nam je ostavio i neke lekove. Kad su krenuli dalje rekao mi je da će devojke preboleti, ali tvoja majka... Ona je bila tako nežna... suviše nežna da izdrži sve to. Rekao je da je ona pokopala svoju snagu ...

U tišini koja zavлада Skarlet je zamišljala pred sobom svoju majku kao vitku kulu snage na Tari, onakvu kakva je morala biti tih poslednjih dana, kako neguje bolesne, radi, čini sve bez odmora i hrane samo da bi ostali mogli da se odmaraju i da jedu.

— ■ A posle su oni otišli dalje. Posle su otišli dalje ...

Dugo je ćutao, pa zatim pipajući potraži njenu ruku.

— Radujem se što si došla kući — reče on jednostavno.

Na zadnjem tremu se čulo struganje nogu. Jadni Pork, naviknut kroz punih četrdeset godina da briše obuću pre nego što uđe u kuću, nije zaboravio na to čak ni u ovakvo vreme. On uđe pažljivo noseći u rukama dva vrča, dok je ispred njega već dolazio jak miris prosutog alkohola.

— Ja dosta prosuo, gospojca Skahlet. Mnogo teško čovek puni vrč iz rupa od bure.

— Ništa ne mari, Pork, hvala. — Ona uze od njega jedan vrč a nozdrve joj se nabraše kad oseti odvratan zadah pića.

— Popij ovo, tata — reče ona gurajući viski u tome čudnom sudu u njegovu ruku i uzimajući od Porka drugi

vrč s vodom. Džerald ga poslušan kao dete prinese ustima i stade bučno gutati. Ona mu pruži i vodu, ali on manu glavom.

Kad ona uze viski od njega i prinese ga svojim ustima opazi kako njegove oči idu za njenom rukom i kako se u njima javlja izraz snažnog negodovanja.

— Znam ja da fina dama ne pije alkohol — reče ona kratko. — Ali ja danas nisam dama, tata, a noćas ima mnogo da se radi.

Ona nakrenu vrč, odahnu duboko pa brzo proguta dobar gutljaj. Jaka tečnost je opali niz grlo sve do želuca, zaguši je i natera joj suze u oči. Ona ponovo odahnu i opet povuče.

— Ketu Skarlet — reče Džerald, a u glasu mu se prvi put otkako je došla oseti zapovednički ton, — to j© dosta. Ti ne znaš šta je piće pa će brzo početi da ti se vrti u glavi.

— Da mi se vrti u glavi? — I nasmeja se zlobnim smehom. — Da mi se vrti u glavi? Dao bog da se napijem. Volela bih da se opijem pa da zaboravim sve ovo.

I poteže opet a blagi mlaz topline palio joj je sve žile i strujao kroz celo telo dok joj čak i vrhovi prstiju ne zakucaše. Ala je to neko blaženo osećanje, ta priyatna vatra! činilo joj se kao da se ona probija i kroz ledom okovano srce i snaga joj stade ponovo prožimati telo. Vi-deći Džeraldovo zbunjeno i uvređeno

lice ona ga opet potapša po kolenu i uspe da pokaže nešto nalik na onaj stari drski osmeh koji je on nekad toliko voleo.

— Otkuda može to meni da zavrti glavu, tatice? Zar js nisam tvoja ćerka? Zar nisam nasledila najpostojaniju glavu u Pokrajini Klejton?

On se skoro nasmeši prema njenom umornom licu. Viski bese i njega oživeo. Ona mu opet dodade vrč.

— Sad ćeš i ti da potegneš još malo, pa ću ja onda lepo da te povedem gore i da te stavim u krevet.

Ona naglo stade. Ta ona govori s njim na isti način kako govori i sa malim Veidom — ne bi trebalo da tako govori sa svojim ocem. To izgleda kao da ga ne poštuje. Ali je on gutao njene reci.⁹⁴

— Da, da te stavim u krevet — reče ona veselo — i da ti dam da još malo gucneš, možda i ceo vrč, pa da te to uspava. Potrebno ti je da spavaš, a sad je tu Keti Skarlet pa se ne moraš brinuti nizašta. Pij!

On opet stade piti poslušno, a ona proturi svoju ruku ispod njegove i podiže ga na noge.

— Pork...

Pork uze vrč u jednu ruku, Džeraldovu mišicu u drugu, a Skarlet uze raspaljenu svecu pa svi troje pođoše polako u tamni hol uz stepenice prema Džeraldovoj sobi.

U sobi u kojoj su Sjuelin i Karin ležale buncajući i prevrćući se na istom krevetu odvratno se osećao zadah uvrnute krpice koja je gorela u tanjiriću punom svinjske masti, jedine svetiljke koju su imale. Kad Skarlet otvori vrata skoro se onesvesti od gustog i teškog vazduha u sobi sa zatvorenim prozorima i od zadaha bolesničke sobe, mirisa lekova i smrdljive upaljene masti. Lekari mogu govoriti koliko hoće kako je svež vazduh ubitačan kad se pusti u bolesničku sobu, ali ona mora imati vazduha ili će umreti. Otvori sva tri prozora i pusti u sobu miris hrastovog lišća i zemlje, ali ni svež vazduh nije mogao lako da rastera otužni zadah koji se nedeljama gomilao u zatvorenoj sobi.

Sjuelin i Karin, izmršavele i blede, spavale su nemirno i budile se mrmljajući ponešto, široko otvarajući oči i gledajući ukočeno sa visokog kreveta na četiri stuba, u kome su u one bolje i srećnije dane šaputale jedna s drugom. U jednom kutu sobe nalazio se prazan krevet, uzan krevet stila francuskog carstva koji je Elen bila do-nela iz Savane. Na tome krevetu je ležala bolesna Elen.

Skarlet sede pored dveju devojaka i stade bezizraz-no gledati u njih. Viski, koji je došao na suviše dugo prazan stomak, počinjaše da joj izvodi pred oči razna priviđenja. Ponekad su joj se sestre činile daleke i majušne, a njihovi bunovni glasovi dolazili su joj do ušiju kao zujanje insekata. Malo kasnije su joj izgledale ogromne, kako jure prema njoj brzo kao munja. Bila je umorna,

95

mrtva umorna, u stanju da odmah legne i da se ne digne nekoliko dana.

Kad bi samo mogla da legne i da spava pa da se probudi kad oseti Eleninu blagu ruku kako je drma za mišice i kaže: »Kasno je već, Skarlet. Ne smeš biti tako lenja«. Ali to nikad više ne može biti. Da joj je samo da ima Elen, nekog starijeg od sebe, mudrijeg i nezamore-nog, kome bi se mogla obratiti. Nekoga na čije bi krilo mogla da položi glavu, nekoga na čija bi pleća mogla slobodno da prenese svoj teret! Vrata se tiho otvoriše i Dilsi uđe držeći Melanino dete na prsima i vrč sa viskijem u drugoj ruci. Pri dimljivoj, nesigurnoj svetlosti ona se učini Skarleti mršavija no što je izgledala kad ju je poslednji put videla, a na licu joj se jasnije videla indijanska rasa. Ispupčene jagodice su joj jače štrcale, orlovski povijen nos se jače ocrtavao, a bakarna koža se sijala svetlijim tonom. Izbledela cicana haljina bese joj otvorena do pasa, a krupne, bronzane dojke otkrivene. Melanino detence koje je ona čvrsto držala uza se pritiskivalo je požudno svoja bleđa ustašca slična pupoljku uz mrku bradavicu, stiskalo je majušna pesnice uz njenu mrku put kao malo mače uz toplo krzno na majčinom truhu.

Skarlet ustade nesigurno i stavi ruku na Dilsinu mišicu.

— Lepo je od tebe što si ostala, Dilsi.

— Kako ja može bi otidem sa ono crno lopovi, gospojca Skarlet, kad tvoje tata bilo tako dobro da kupi mene i moje malo Prisi, i tvoje majka bilo tako dobro?

— Sedni, Dilsi. Znači da će beba moći lepo da sisa'? A kako je mis Melani?

— Nema ništa zlo na ovo beba, ono samo gladno, a ja ima dosta što treba da se hvani gladan dete.

Gospojca Melani mnogo dobro. Ona neće da umri, gospojca Skah-let. Nema ništa brineš. Ja videla mnogo drugo kao ona, chno i beio. Ono mnogo umoran i nevoz, i ima stvah za njegovo bebica. Ali ja nju umirio, i da njemu što još osta-'o u ona vrč, pa ona sad spava.⁹⁶

Tako se dakle čitava porodica okrepila viskijem! Skarlet uzrujano pomisli da bi možda bilo dobro kad bi i malom Veidu dala da malo popije i vidi da li bi mu prestalo štucanje... A Melani neće umreti. I kad se Ašli vrati kući — ako se ikad vrati... Ne, i o tome će ona kasnije misliti. Ima tako mnogo da misli — kasnije. Toliko stvari koje treba razmrsiti — odlučiti. Kad bi samo mogla za-navek odložiti taj čas obračunavanja! Odjednom stade iz- v nenađena kad se ču neko ritmičko škripanje: »Krr-rr...!« koje iznenada naruši tišinu napolju.

— To je Mami; vadi voda za da pere mlade gospojce. Ono treba mnogo kupanje — objasni joj Dilsi, koja na-mesti vrč na stolu između bočice s lekom i čaše.

Skarlet odjednom pršte u smeh. Mora da su joj živci otišli do đavola kad se trza na šum točka na bunaru koji poznaje još od malena. Diksi se zagleda u nju ukočeno dok se smejala, nepomičnog i dostojanstvenog lica, ali je Skarlet osećala da je Diksi razume. I ona se spusti ma-laksalo u naslonjaču. Kad bi samo mogla da se oslobodi tog čvrstog steznika, okovratnika koji je guši i sandala .) punih peska i šljunka koji joj žulje noge.

Čekrk na bunaru je sporo krčkao dok se uže navijalo, a svako krckanje je donosilo vedro sve bliže vrhu. ■ Još malo pa će Mami biti pored nje — Elenina Mami, njena Mami. Sedela je i ćutala ne misleći ni o čemu doK se bebica gušila od mleka da ponekad zacvili kad izgubi prijatnu bradavicu. Diksi je takođe ćuteći vraćala natrag detinja usta, ljuškala ga u naručju, dok je Skarlet slu-I šala kako Mami teško i sporo vuče noge preko zadnjeg dvorišta. Kako je tih noćni vazduh! I najslabiji šum joj je tutnjao u ušima.

Izgedalo je da se sav gornji hol trese pod Maminim teškim koracima dok se primicala vratima. Zatim se Mami stvori u sobi — na ramenima je vukla dva teška drvena vedra — žalosnog, ljubaznog crnog lica nalik na majmunsko lice, puno neshvatljive tuge.

Oči joj sinuse kad ugleda Skarlet, a beli zubi se za-blistaše kad spusti vedra na pod i kad joj Skarlet pritrča i nasloni glavu na široka, opuštena prsa na kojima su se

97

odmarale mnoge glave, i bele i crne. Evo, ovo je nešto postojano, mislila je Skarlet, nešto od starog života što se nije promenilo. Ali Mamine prve reci rasteraše njene iluzije.

— Mamino dete opet došla kući! Ah, gospojca Skarlet. šta mi radimo sad kad gospojca Elen leži u groba? On, gospojca Skarlet, samo da sam i ja umro zajedno s gospojca Elen! Ja ne može ništa bez gospojca Elen. Sad nema ništa više ostalo, samo muka i jad. Samo teško tovar, srce, samo teško tovar! Dok je Skarlet tako stajala glave naslonjene uz Mamine grudi njene dve reci privukoše joj pažnju.

»Teško tovar.« To su reci koje su joj se vrmale po glavi neprestano celog dana tako da joj se skoro smučilo. Sad se sećala i ostalih reci u pesmi; sećala ih se s očajanjem u srcu:

»Još koji dan posrći pod tegobnim tovarom...

lako nikad neće biti lakši! Još samo koji dan da ga nosimo po putu...«

»lako nikad neće biti lakši« — primeni ona na svoj sopstveni slučaj. Zar zaista njen tovar neće nikad biti lakši? Zar povratak na Taru ne znači blaženi počinak nego samo nošenje novih tereta? Ona skliznu iz Maminog zagrljaja pa podigavši ruke pomilova njeno naborano crno lice.

— Tvoje ruke, srce! — Mami uze njene male ruke pune žuljeva i krvavih mrlja među svoje i stade gledati u njih sa zgranutim negodovanjem. — Gospojca Skarlet, ja uvek govorim i govorim jedno fino gospojca poznaje se po ruka, a i tvoje lice izgorelo od sunce!

Jadna Mami, ona još može da kljuca o tako beznačajnim stvarima i onda kad su rat i smrt prohujali preko njene glave. Još malo pa će reći da mlade dame sa žuljevima na rukama, i pegama na licu skoro nikad ne ulove muža, a Skarlet požuri da preduhitri tu njenu primedbu.

— Mami, hoću da mi pričaš o majci. Nisam mogla da podnesem da mi tata govori o njoj.

7 Prohujalo sa vihorom I!98

Iz Maminih očiju grunuše suze dok se saginjala da podigne vedra. Čutke ih prinесе krevetu, pa pošto zavnu čaršav stade svlačiti spavaće haljine sa Sjuelin i Karin. Gledajući u svoje sestre pri slaboj i dimljivoj svetlosti Skarlet vide da Karin ima na sebi noćni ogrtač, čist ali sav pocepan, a Sjuelin leži umotana u neki stari sobni ogrtač ukrašen irskom čipkom. Mami je tiho plakala dok je mokrom krpom trljala izmršavela tela, služeći se komadom neke stare kecelje mesto peškira.

— Gospojca Skarlet, ono gadno, ono propalo, siromašno beli Sleter i krivo što umri gospojca Elen. Ja toliko puta govori i govori ne treba ona čini ništa za propali ljudi, ali gospojca Elen tako dobar, tako meka, i imala tako meki srce da ne može nikad kaže ne nikome ko trebalo pomoć.

— Sleterijevi? — upita Skarlet iznenađena. — Kakva posla imaju tu Sleterijevi?

— Ono prvo bio bolestan od ovaj bolest — i Mami pokaza krpom na dve gole devojke s kojih je curila voda na mokre čaršave. — Devojka od staro gospa Sleter, Emi, razboleo se prvo, a gospa Sleter odma popeo se ovamo brzo, brzo zovi gospojca Elen da dođi kao što radila uvek kad neko bio bolestan. Zašto ona ne čuva sama svoje ćerka? Gospojca Elen imalo i tako više nego što može nosi. Ali gospojca Elen ide tamo dole i čuva Emi. A gospojca Elen i sama ne bio mnogo dobro, gospojca Skarlet. Tvoje majka ne bilo dobro mnogo vreme. Ovde ne bilo mnogo da se jedi kad vojno komesar uzelo sve što mi čuvali za nama. A gospojca Elen jelo kao tica. Ja njemu govori i govori ona ostavi belo propalica samo sebe čuva, ali ona ne sluša ništa. I tako kad Emi počeo da bude zdravo, mis Karin pao bolestan od isto bolest. Da, gospojca, tifos groznica leteo pravo uz put i uhvati mis Karin, pa posle pao bolestan i mis Sjuelin. I onda gospojca Elen počni čuva njima.

— Nešto zbog to bitka što dolazilo bliže pokraj puta, nešto zbog što Jenki bilo preko reka i što mi ne znala što bude sa nas, nešto opet što crno poljsko radnik bežalo svaka noć sve više, ja skoro postala luda. Ali gospojca

99

Ee hladan kao od kamen. Samo imao mnogo briga za mlado gospojca što mi nemala ništa medecina za njima. A jedno noć kad mi svršila da psremo mlado gospojca ona kaži mene: »Sluša, Mami, ako ja može da proda moje duša, ja bi prodao njega samo da dobijem malko led da metnem na glava od moje devojka«.

Mami duboko uzdahnu, a suza kanu iz njenih očiju.

— Nikad ne htelo pusti gos'n Džerald doći ovde nu-tra, ni Roza, ni Tina, niko samo mene, zašto ja već imalo tifos. A posle i ona dobila, i ja odma' vidim ne pomaži ništa, ono oči umri.

Mami se uspravi i podiže kecelju da obriše oči pune suza.

— Ona brzo išla dole, ni ono dobri Jenki doktor ne moglo ništa pomogni. Ja uvek zovi nju, i uvek govori, ali ona ne znala čak ni njegovo staro Mami.

— Je li ikad ... da li je nekad pomenula mene... je li me zvala?

— Ne, srce. Ona samo mislilo da ona mala devojka u Savana. Ona ne zvala nikog na ime.

Dilsi se pomače i spusti zaspalo detence sebi na krilo.

— Jeste, gospa, ona zvala neko po ime.

— Ti jezik za zubi, ti, indijansko crkinja! — viknu Mami prema Dilsi glasom punim pretnje.

— Mir, Mami! Koga je ona zvala, Dilsi! Tatu?

— Ne, gospojca. Ne vaše tata. To bilo ono noć kad pamuk gorelo ...

— Zar je pamuk izgoreo? ... Govori brzo!

— Jeste, gospa, sve izgorelo. Jenki vojnik izbaci sve bale iz magazin u zadnji dvorište pa viče: »Evo, sad bude najveća vatra u ćela Džordžija«, i zapali pamuk.

Trogodišnja berba pamuka — sto pedeset hiljada dolara u plamenu!

. _ _ — A vatra bilo tako sjajno kao da bilo dan. Mi uplašili i kuća izgori, a u ova soba bilo tako svetlo da možeš nađeš malo igla na pod. A kad plamen tako svetlilo u prozor, ono kao da probudilo gospojca Elen, ono sedila

7"100

u krevet i viče nekoliko put: »Filip! Filip!« Ja nikad ne čula tako ime, ali to bilo jedno ime i ono zvalo njega.

Mami je stajala kao da se okamenila i besno gledala u Dilsi, ali Skarlet pokri glavu rukama. Filip! Ko je taj v Filip i šta je on bio majci kad je umrla dozivajući ga?

Put od Atlante do Tare bio je svršen, ali se završio u jednom ćorsokaku — taj put koji je imao da je dovede u Elenino naručje. Nikad više neće Skarlet moći da legne kao dete, sigurna pod očinskim krovom, obuhvaćena sa . svih strana materinskom ljubavlju kao mekim i toplim ogrtačem. Sad više nije bilo sigurnosti ni utočišta u koje se mogla skloniti. Nikakvim vrdanjem ni zaobilazanjem na može se izvući iz ćorsokaka u koji je zapala. Nikoga nema na čija pleća može da prenese svoje terete. Otac joj je star i utučen, sestre bolesne, Melani nežna i slaba, ds-ca nemoćna, a crnci gledaju u nju s detinjastom verom, hvataju se za njene suknje znajući da će im Elenina ćer-ka biti utočište kakvo im je Elen uvek dosad bila.

Pri svetlosti meseca koji je izlazio Tara je gledana kroz prozor ležala pred njom, kao telo koje krvari na njene oči, kao njeno sopstveno telo koje lagano krvari: crnci otišli, jutra zemlje opustošena, ambari razrušeni. To je dakle kraj toga puta, ta drhtava starost, bolest, tolika gladna usta, nemoćne ruke koje se hvataju grčevito za njene suknje. A na kraju toga puta ništa — ništa osim male Skarlet O'Hara Hamilton, devetnaest godina stare udovice s malim detetom.

Šta sad može da radi? Tetka Piti i Barovi u Makonu mogli bi da uzmu Melani i njeno dete. Ako devojke ozdrave Elenina rodbina će morati da ih primi htela ne htela. A ona i Džerald mogu se obratiti čika Džemsu i Endrjusu. Gledala je u izmršavele prilike koje su se prevrtale pred njom na čaršavima vlažnim i tamnim od vode koja je kapala. Ona ne voli Sjuelin. Sad je to videla sasvim jasno. Nije je nikad volela. Ne voli bogzna kako ni Karin — ona ne može da voli nikoga ko je slab. Ali su one njena krv, deo Tare. Ne, ona ih ne bi mogla pustiti da žive

101

do kraja svoga života kod svojih tetaka kao siromašna rodbina. Zar da jedan O'Hara bude siromašan srodnik, da živi od tuđe milosti i sažaljenja! O ne, to nikad!

Zar baš nema nikakvog izlaza iz toga ćorsokaka? Njen umorni mozak je sporo radio. Podiže ruke prema glavi isto tako teško i umorno kao da je vazduh voda protiv koje njene ruke moraju da se bore. Uze vrč između bočice s lekom i čaše pa pogleda u njega. Na dnu bese ostalo još nešto viskija, ni sama nije znala koliko pri ovoj nesigurnoj svetlosti. Čudnovato kako joj sad oštri miris nije više udarao u nozdrve. Pila je lagano, ali je sad već tečnost nije više palila nego samo nastupi neka slaba toplina.

Spustila je prazan vrč i stala gledati oko sebe. Sve je ovo samo ružan san, ta zamagljena soba, te iznurene devojke, ova izobličena i ogromna Mami koja kleči pored kreveta, Dilsi kao mirna bronzana slika sa zaspalim ljudskim rumenim komadićem na svojim tamnim prsima; sve je to samo san iz koga će se probuditi da oseti miris slanine koja se prži u kujni, da čuje crnački smeh iz punog grla i škripu kola koja odlaze u polje i oseti Eleninu blagu ruku na sebi.

Odjednom oseti da je u svojoj sobi, na svome krevetu, dok slaba mesečeva svetlost probija pomrčinu a Mami i Dilsi je svlače. Mučiteljski steznik joj nije više pritiskivao struk i sad može da diše duboko i mirno sve do dna pluća. Osećala je kako joj pažljivo skidaju čarape s nogu i čula kako Mami pušta neke nerazgovetne i uteš-ne glasove dok joj pere nažuljene noge. Ala je voda sveža, i kako ie divno ležati u mekom, kao dete! Ona odahnu duboko i opusti sve mišiće: posle izvesnog vremena, koje je moglo trajati čitavu godinu kao i jednu sekundu, ona ostade sama a soba bese svetlija jer su sad mesečevi zraci obasjavali njen krevet.

Nije ni sama znala da je pijana, pijana od umora i od viskija. Činilo joj se samo da je izišla iz svoga umornog tela i da lebdi negde iznad njega, gde nema ni bola ni iznurenosti, a mozak joj je sad video stvari s nekom nadljudskom jasnoćom.¹⁰²

Videla je stvari novim očima, jer je negde na putu do Tare bila ostavila za sobom svoja devojka doba. Sad više nije bila meka ilovača koja prima utiske od svakog novog iskustva. Ilovača se bila stvrdnula u toku prošloga tako beskrajno dugog dana koji je trajao hiljadu godina. Ovo je noćas poslednji put kad su joj ukazali ns-gu kao nekom detetu. Sad je ona zrela žena i mladost je prošla.

Ne, ona se ne može i neće obraćati Džeraldovoj i Eleninoj rodbini za pomoć. Porodica O'Hara neće ničiju milostinju. Porodica O'Hara se stara sama o svojim. Njeni tereti su njeni, i to tereti za pleća koja su dosta jaka da ih ponesu. Sad je bez ikakvog iznenađenja prosuđujući sve ove prilike mislila da su joj pleća dovoljno snažna da ponesu ma šta, pošto su podnela najteže što ju je moglo snaći. Ona ne može ostaviti Taru; ona pripada toj crvenoj zemlji mnogo više nego što ta zemlja pripada njoj. Njeni koreni leže duboko u tom krvavo obojenom tlu vi izvlače iz njega život, kao što ga i pamuk sisa. Ostaće - na Tari i nekako će je održati, izdržavaće svoga oca i sestre, Melani i Ašlijevo dete, i crnce. Sutra — oh, to sutra! Sutra će ona staviti vrat u jaram. Sutra će biti toliko stvari koje se moraju uraditi. Otići do Dvanaest Hrastova i do kuće Mekintoševih da vidi da li se još nešto ■ može naći u njihovim opustošenim baštama, otići do baruština duž reke i pretražiti ih ne bi li našla neku zalutalu krmaču ili koji komad živine; otići do Džonsboroa i Lav-džoja s Eleninim nakitom — mora biti da će se tamo naći neko ko će hteti da proda nešto za jelo. Sutra... sutra... Mozak joj je radio sve sporije i sporije kao časovnik koji će skoro da stane, ali je jasnost viđenja neprestano trajala.

Odjednom joj sve stare porodične priče koje je slušala još od detinjstva, često slušala s dosadom, nestrpljivo i ne razumevajući ih potpuno, sad sinuse u sasvim novoj svetlosti i jasnoći. Priča o Džeraldju koji bez prebijene pare stvara Taru; o Eleni koja se uzdigla visoko nad nekom tajanstvenom žalošću; o starom dedi Robija-ru koji je preživeo pad Napoleonovog prestala i ponovo

103

zasnovao svoj život na plodnom primorju Džordžije; o pra-dedi Pridomu koji je u džungli na Haitima izvojevao sebi čitavu jednu malu kraljevinu pa je izgubio i doživeo da mu se ime izgovara s poštovanjem u Savani. Postojale su i mnoge Skarlet koje su se borile uz irske dobrovoljce za slobodnu Irsku i koje su mesto nagrade vešali, mnogi O'Hara koji su izginuli kod Bojne boreći se do kraja za ono što je njihovo.

Svi su oni pretrpeli teške nesreće i nisu podlegli ni klonuli. Nije ih slomio ni pad carevine, ni sekire pobunjenih robova, ni ratovi, ni pobune, proganjanja, konfiskacije. Zla sudbina im je možda često slomila vratove, ali nikad srca. Oni nisu plakali nego su se borili. A kad su padali, padali su iznureni ali ne klonuli duhom. Izgledalo joj je kao da se seni svih tih ljudi čija je krv tekla u njenim žilama tiho kreću po toj sobi punoj mesecine. I Skar-iet nije bila nimalo iznenađena što vidi sve te srodnike koji su vedra čela dočekali najgore što im je sudbina mogla poslati i iz tog iskovali nešto najbolje. Tara je njena sudbina, njena borba, i ona mora istrajati do po-bede.

Okrenula se sanjivo na stranu, dok joj je neki mrak koji je dolazio sporo obavijao misli. Da li su te seni zaista tu, da li one zaista šapuću neko nečujno ohrabrenje ili je to samo deo njenog sna?

»Bili vi tu, ili ne — mrmljala je ona sanjivo — laku vam noć — i hvala vam!«^{XXV}

Sledećeg jutra Skarletino telo bese tako ukočeno i tako bolno od tolikih milja hoda i treskanja u taljigama da je svaki pokret bio za nju pun očajnog bola. Lice joj bese crveno i preplanulo, nažuljene ruke ranjave, jezik prevučen belom prevlakom a grlo suvo i upaljeno kao da ga je plamen spalio i nikakva voda nije bila u stanju da joj ugasi žeđ. Glava joj je bila kao natečena, a bolela je strašno kad bi samo pokrenula oči u stranu. U želucu je osećala neku muku koja je podsećala na prve dane trudnoće i činila da joj čak i sam miris vrelih slatkih krom-pira na stolu za doručkom izgleda nepodnošljiv.

Džeraid bi joj mogao kazati da su to posledice njenog prvog upoznavanja s jakim pićem, ali Džeraid

nije video ništa. On je samo sedeo na čelu stola, sed i rasejan starčić, bez-izraznih očiju uperenih u vrata i glave lako nakrivljene na jednu stranu u očekivanju da čuje šuštanje Eleninih sukanja i da oseti miris kesice s limunovom vrbenom. 106

Kad Skarlet sede za sto on promrmlja: »Pričekaćemo malo g-đu O'Hara. Zakasnila je«. Ona podiže glavu puna bola i pogleda u njega iznenađeno i s nevericom, kad susrete molećiv pogled stare Mami koja je stajala iza Dže-raldove stolice. Ona ustade nesigurno i držeći se rukom za grlo pogleda naniže u svoga oca, osvetljenog jutarnjom svetlošću. On pogleda naviše u nju neodređeno, a ona vide da mu ruke drhte a da mu se i glava pomaio tresu.

Ona sve do toga časa nije shvatala koliko je računala na Džeralda da uzme upravu u svoje ruke, da joj govori šta treba da se radi, ali sada... Ta još i sinoć je on skoro izgledao onaj stari. Nije u njemu bilo one njegove stare životne snage i razmetljivosti, ali je bar bio u stanju da priča povezano, dok sad... sad se on više ne seća čak ni da je Elen umrla. Uzastopni potresi od dolaska Jenkija i njene smrti bili su ga potpuno utukli. Ona zausti da nešto kaže, ali Mami stade jako mahati glavom i podiže kecelju da obriše crvene oči.

»Oh, da li je moguće da je tata pomerio pameću? — pomisli Skarlet, a u glavi joj bol stade još jače kucati od ovog novog napora. — Ne, ne! On je samo potresen od svega toga. Kao da je bio teško bolestan. Preboleće on to. Mora preboieti! šta ću raditi ako ne preboli? — Neću sad da mislim o tome. Neću da mislim ni o njemu, ni o majci, niti o ma kojoj od tih strašnih stvari. Ne, sve dok ne budem u stanju da to podnesem. Ima toliko drugih stvari o kojima moram da mislim — stvari gde mogu nešto pomoći a da i ne mislim o stvarima gde ne mogu ništa učiniti.«

Ona iziđe iz trpezarije ne okusivši ništa, pa se za-drža na zadnjem tremu gde nađe Porka, bosog i u ritavim ostacima najbolje livreje, kako sedi na stepenicama i Ijušti kikiriki. U glavi joj je neprestano kucalo a oči su je pekle od sunca. Morala je uložiti mnogo volje makar i samo da se održi uspravno, a govorila je što je mogla kraće odbacujući obične forme uljudnosti koje je majka uvek upotrebljavala prema crncima.

107

Počela je da postavlja pitanja tako nabusito i da izdaje naredbe tako odsečno da Pork začuđeno podiže obrve. Gospođa Elen nije nikad govorila tako odsečno ni s kim, čak ni kad bi nekoga uhvatila da krade piliće ili lubenice. Opet ga je pitala o njivama, o baštama, o stoci, a njene zelene oči sevale su nekim tvrdim i svetlim b!e-skom kakav Pork ne bese nikad ranije video u njima.

— Jeste, gospa, ono konj crklo, ostalo da leži onde gde ja njega vezalo, sa glava u kofa s voda prevrnuto. Ne, gospa, krava ne crklo. Zar vi ne znala? Ona dobio tele prošla noć. Zato on tako muči.

— Krasna će to biti babica, ona tvoja Prisi — pri-meti Skarlet zajedljivo. — Ona je rekla da krava muče zato što je treba musti.

— Pa, znaš, gospa, Prisi ne učio budne babica za krava — odgovori Pork s puno takta. — I ne treba ljutiš kad bog daje dobro. Taj tele bidne velika krava, a sad može imamo mnogo mleko što theba za mlado gospojce: kako ono mlado Jenki doktor kazalo ono treba mnogo pije.

— Vrlo dobro, hajd'mo dalje! Je li ostalo još nešto od stoke?

— Ne, gospa. Ništa, samo jedan stari krmača sa prasci. Ja njima otehao u bahuština dok Jenki došlo, aif samo bog zna kako mi njima nađemo. Ono mnogo gadno, taj khmača.

— Naći ćemo je te još kako. Ti i Prisi možete poći sad odmah da je tražite.

Pork je pogleda sav zaprepašćen i besan.

— Gospojica Skahlet, to posao od poljsko hadnik. Ja uvek bilo kućno sluga.

Skarletine oči sevnuse ljutito.

— Vas dvoje ćete mi naći tu krmaču, ili ćete letett odavde kao što su i poljski radnici otišli.

Porkove uvređene oči se napuniše suzama. Oh, samo da je tu gospođa Elen, da čuje ovo! Ona je bila puna pažnje i umela je da shvati širok jaz koji deli dužnost? poljskog radnika od dužnosti kućnog slugu.

— Ja letim, gospojca Skahlet? Kuda ja letim? 108

— Ne znam i ne tiče me se. Ali ko god na Tari neće da radi može da ide za Jenkima. To možeš kazati i ostalima.

— Hazumem, gospa.

— A šta je sa kukuruzom i s pamukom?

— Kukuruz? Bože, gospojca Skahlet! Oni paslo konje u kukuruz, a što konji ne pojelo oni odnelo. I vozilo topovi i kola pheko pamuk, pa sve uphopastilo, samo nešto malo lanac tamo pheko, na dno potok, što ono ne videlo. Ali to pamuk ne valja ništa, zašto tamo može budne najviše tri bala pamuk. Tri bale pamuka! Skarlet se sećala stotina bala pamuka koje je Tara davala i glava je još jače zbole. Tri bale! To je nešto malo više nego što su oni bedni Slete-rijevi dobijali sa svoje zemlje. A što je još gore, postoji i pitanje poreza. Vlada Konfederacije je uzimala na ime poreza pamuk mesto novca, ali tri bale neće čak biti dovoljne ni za plaćanje poreza. Premda je sve to od slabe koristi bilo za nju bilo za Konfederaciju sada kad su poljski radnici pobegli i kad nema ko da bere pamuk.

»E neću ni o tome da mislim — reče ona sama sebi. — Porezi ionako nisu ženski posao. Tata bi trebalo da brine o tim stvarima, ali eto, tata... Neću sad da mislim ni o tati. Konfederacija može da peva o porezi. Nama treba sad prvo nešto za jelo.«

— Pork, da li je ko od vas išao do Dvanaest Hrastova, ili do kuće Mekintoševih da vidi da li je što ostalo U njihovim baštama?

— Ne, gospa. Mi ne ostavilo Tara. Može Jenki nama uhvati.

— Poslaću Dilsi preko do Mekintoševih. Možda će ona naći što tamo. A ja ću otići do Dvanaest Hrastova.

— Ko još idi s vama?

— Idem sama. Mami mora ostati pored devojaka, a •g. Džerald ne može...

Pork udari u takvu dreku da se ona razljuti. Na Dvanaest Hrastova može biti Jenkija, ili neki odbegli crnac. Ona ne treba da ide sama. .,

109

— Dosta sad o tome, Pork. Reci Dilsi da odmah pođe. A ti i Prisi idite da dovedete krmaču i prasad — reče ona kratko i okrenu mu leđa.

Na čiviluku u zadnjem tremu visio je Mamin stari šešir za sunce, izbledeo ali čist, i Skarlet ga stavi na glavu sećajući se, kao nečega iz sasvim drugog sveta, šešira sa povijenim zelenim perom koji joj je Ret doneo iz Pariza. Ona uze jednu poveliku kotaricu od pruča pa pođe niz zadnje stepenice, a pri svakom koraku glava joj se tresla tako bolno da joj se činilo kao da će joj kičmeni stut> probiti kroz vrh lobanje.

Put koji je vodio prema reci ležao je crven i suv između upropašćenih polja pamuka. Nije bilo nigdo drveta koje bi bacalo i najmanju senku, nego je sunce peklo kroz Mamin šešir kao da je napravljen od tankog musiina a ne od vatom ispunjenog cica, dok joj se prašina koja se dizala sa zemlje uvlačila u nos i grlo tako da joj se činilo da će njene glasne žice prsnuti ako samo progovori, toliko su bile suve. Po putu su stajale usećene duboke brazde i kolotečine kojima su konji vukli teške topove, a s obe strane su zjapili duboki jarkovi razriveni točkovima. Pamuk je bio izgažen i utaban na mestima gde su konjica i pešadija skretale s puta da propuste artiljeriju pa su prolazile kroz zeleno grmlje, utabale ga i uterale u zemlju. Ovde-onda po putu i po njivama videle su se kopče i komadi kože od amova, vojničke porcije zgnječene konjskim kopitama, točkovi od kara, dugmeta, plave kape, poderane čarape, komadi krvavih krpa i svakojaki otpaci koje ostavlja za sobom vojska u maršu.

Kad naiđe pored bokora kedrova i niskog zida od cigala koji je ograđivao porodično groblje ona se trudila da ne misli o novom grobu koji je ležao pored tri stara humke njene male braće. Oh, Elen! — Ona je nastavila da vuče noge niz prašnjavi breg i prođe pored gomile pepela i kratkog dimnjaka gde je nekad stajala kuća Sle-terijevih. — Da nije bilo one gadne Emi koja je imala dete sa njihovim nastojnikom — Elen ne bi umrla!

Ona jeknu od bola kad joj se jedan oštar kamičak žabi u našuljenu nogu. Šta radi ona ovde? Zašto ona.110

Skarlet O'Hara, lepotica Pokrajine, najveći ponos Tare, pešači ovim rdavim putem skoro bosonoga? Njene majušne noge su stvorene za igru a ne za hramanje, njene cipelice zato da smelo izviruju ispod sjajnih svilenih tkanina, a ne da skupljaju oštre kamičke i prašinu. Ona se rodila zato da je paze i dvore, a, eto, slaba i u ritama, gonjena glađu, ide da traži hranu po vrtovim a svojih su-seda!...

U podnožju dugog brega tekla je reka. O, kako je puno hladovine i mirno to gusto zapleteno drveće koje se nadnosi nad vodu! Iznemoglo se spusti na nisku obalu, pa pošto skide s nogu ostatak čarapa i sandala, zamoči zažarene noge u svezu vodu. Bilo bi tako divno sedeti čitav dan, daleko od svih onih gladnih pogleda tamo na Tari, ovde gde tišinu narušava samo šuštanje lišća i žu-bor spore reke. Ali ona i preko volje opet navuče čarape i cipele pa pođe umorna niz obalu preko meke mahovine pod senovitim drvećem. Jenki su bili spalili most, ali je ona znala za jedan drugi prelaz preko brvna na jednom uskom mestu reke nekih sto metara niže. Pređe preko njega oprezno pa pođe da po toj žezi pređe još pola milje do Dvanaest Hrastova.

Tamo su se silni stari hrastovi dizali u visinu kao u doba Indijanaca, ali s lišćem potamnelim od vatre i s na gorelim i opaljenim granama. U njihovom krugu su ležale ruševine kuće Džona Vilksa, ugljenisani ostaci onog gospodskog doma koji je krunisao breg dostojanstvenošću svojih belih stubova. Duboka jama gde je nekad bio podrum, pocneli kameni temelji i dva ogromna dimnjaka pokazivali su mesto gde je bila kuća. Jedan dug, upola sa-goreo stub1, bese pao preko travnjaka i pritisnuo pod sobom žbunove jasnima.

Skarlet se spusti na taj stub sva bolesna i nesposobna da makne dalje. Ta pustoš je dimu u srce, više no išta što bese dotle videla. Tu pred njenim nogama leži u prašini ponos staroga Džona Vilksa! To je kraj

onog ljubaznog, gostoljubivog doma u kome je ona uvek bila do-1 Treba imati na umu da je većina poljskih gospodskih kuća bila sagrađena od drveta. — Prim. prev.

111

brodošla, doma čijom se gospodaricom zamišljala u svojim lakoumnim sanjarenjima. Tu je ona igrala, večerava-la i flertovala, a tu je i sa srcem punim bola i zavisti gledala kako se Melani osmehuje na Ašlija. Tu joj je, u hladu ovog drveća, Čarls Hamilton pun zanosa i sreće stisnuo ruku kad mu je rekla da će poći za njega.

— On, Ašli! — pomisli ona — dao bog da si mrtav. Ja ne bih mogla nikako podneti da ti vidiš ovo. Ašli je tu doveo svoju mladu, ali je njegov sin i sin njegovog sina neće nikad dovesti u tu kuću. Neće više biti sklapanja brakova ni rađanja pod tim krovom koji je ona toliko volela, a za Skarlet je to bilo isto kao i da su svi Vilksovi ležali mrtvi u pepelu te kuće.

— Neću sad da mislim o tome. Ne mogu sad to da podnesem. Kasnije ću misliti o tome — reče ona glasno i okrete pogled ustranu.

Tražeci baštu ona pođe lako hramajući oko kuće, preko ugaženih leja za ruže koje su Vilksove devojke tako brižljivo gajile, pa preko zadnjeg dvorišta i kroz pepeo sušnice, ambara i kokošarnika. Ograda od letava oko po-vrtnjaka bese uništena, a nekada lepo uređene leje s povrćem behu pretrpele istu pustoš kao i one na Tari. Mekana zemlja bese izrivena od kopita i teških točkova, a povrće izgaženo i utisnuto u zemlju. Tu nije bilo ničega za nju.

Ona se vrati preko dvorišta i pođe stazom kroz redove belo okrečenih kućica za robove pa stade dozivati: Hej! Hej!« Ali nigde nikakvog glaska odgovora. Čak ni psa da zalaje. Bilo je jasno da su i crnci porodice Vilks bili odbegli ili pošli s Jenkima. Ona je znala da je svaki crnac imao svoju bašticu, te se idući pored njihovih stanova nadala da su bar te baštice ostale pošteđene.

Trud joj bi nagrađen, ali je ona bila tako umorna da čak nije osećala ni radost kad ugleda repu i kupus, spa-rušene od suše ali ipak još dobre za jelo, kao i boraniju i bob jako su bjii požuteli. Spusti se među brazde i stade riti po zemlji drhtavim rukama pa poče lagano puniti korpu. Doveče će na Tari biti dobra večera, iako nema ni parčeta pastirme da se skuva s tim povrćem. Možda će 113

112

se malo od one masti što je Dilsu upotrebljavala za osvet-ljenje moći spasti i iskoristiti da se jelo zamasti. Mora imati na umu da preporuča Dilsu da za osvetljenje upotrebljava borov luč a da mast štedi za kuvanje.

Iza jedne kućice pronađe kratak red rotkvice i odjednom oseti strašnu glad. Oštro-ljuti ukus rotkvice bio je baš ono za čim je njen želudac žudeo. Skoro i ne čekajući da je trljanjem o suknu očisti od zemlje odgrize polovinu i brzo je proguta. Rotkvice bese stara, tvrda i tako ljuta da joj suze udariše na oči. Tek što bese progutala zalogaj, njen se prazni želudac oseti teško povređen i ona ostade dugo ležeći u prašini i povraćajući.

Slabi miris na crnce koji se osećao iza kućica još je više pojačavao gađenje i ona je nemajući snage da ga suzbije povraćala malaksalo, a kućice i drveće su se brzo okretali oko nje.

Posle izvesnog vremena ležala je potpuno iznemogla sa licem na zemlji. Meka zemlja bila joj je ugodna kao i perjani jastuk, a misli su joj lutale tamo-amo. Ona, Skarlet O'Hara, leži tu iza neke crnačke kućice usred ruševina toliko bolesna i slaba da ne može da se makne, a ni-ko na svetu niti zna niti mari za to. Niko ne bi mario ni kad bi znao za to, jer svako ima isuviše svojih muka i nevolja da bi se brinuo za nju. A sve to snalazi Skarlet O'Hara, koja nije htela da pruži ruku da podigne bačenu čarapu ni da veže uzice na cipelama — onu Skarlet čije su male glavobolje i nelagodnosti izazivale zabrinutost i maženje.

Dok je ležala tako malaksala i pogružena, toliko slaba da više nije mogla da odbaci od sebe sećanja i brige, one navališe na nju, stadoše kružiti nad njom kao jato lešinara koje čeka da žrtva umre. Više nije imala snage da kaže: »Kasnije ću misliti o majci, tati i Ašliju, i o svojoj propasti... Da, kasnije, kad budem u stanju to da podnesem«. Ni sad nije bila u stanju da to podnese, ali je mislila o njima i protiv svoje volje. Misli su kružile i vile se nad njom, pa bi se s visine ustremile na nju da zabodu oštre kljunove i kandže u njenu glavu. Ona je neko neodređeno vreme ležala nepomično s licem u prašini dok ju je vrelo sunce peklo i sećala se stvari i lica sada već mrtvih, sećala se nekadašnjeg načina života za-navek iščezlog — i gledala u mračnu budućnost koja ja pred njom otvarala sumorne perspektive.

Kad se najzad podiže i opet vide pred sobom crne ruševine doma kod Dvanaest Hrastova podiže glavu visoko i nešto što je bilo i mladost i lepota i prijatna nežnost iščeze za navek s njenog lica. što je prošlo, prošlo je. Mrtvi su mrtvi. Lenja raskoš starih dana nestala je da se nikad ne vrati. I kada Skarlet namesti preko ruke tešku korpu ona bese sredila misli o svom budućem životu.

Nema više vraćanja u prošlost, mora se ići napred.

Za čitavih pedeset godina po celom Jugu će biti žena koje će s ogorčenjem u očima gledati unazad na minule dane, izazivati sećanja, bolna i beskorisna, snositi siromaštvo s ogorčenim ponosom baš zbog tih sećanja; ali Skarlet neće nikad gledati unazad.

Ona baci još jedan pogled na crno kamenje i još jedanput ugleda plantažu Dvanaest Hrastova kako se ponosno diže pred njenim očima onako kako se nekad dizala, bogata i ponosna, oličenje ljudi i načina života. Zatim krenu nizbrdo prema Tari s teškom korpom koja joj se zasecala u meso.

U vreme koje nastupi za ovim Tara je ličila na Ro-binzonovo pusto ostrvo po tišini koja je na njoj vladala, kao i po odsečenosti od ostalog sveta. Svet je bio svega na nekoliko milja od nje, ali je to bilo isto kao da se i hiljade milja uzburkanih talasa prostiru između Tare i Džons-boroa, Fejetvila ili Lavdžoja, čak i između Tare i susednih plantaža. Pošto je stari konj bio Hpsao nestalo je i po-slednjeg prevoznog sredstva, a oni nisu imali ni vremena ni snage da peške prelaze mnoge zamorne milje crvenog druma.

t Ponekad kad bi joj kičma pucala od rada u očajnoj borbi za hranu i neprekidnom staranju oko tri bolesnika Skarlet bi sebe iznenada uhvatila kako napreže uši ne bi "i li čula poznate šumove: kreštavi smeh dece u crnač-

8 Prohujalo sa vihorom II 114

kim kolibama, škripu kola koja se vraćaju kući s rada u polju, topot kopita Džeraldovog pastuva koji leti preko pašnjaka, šum kolskih točkova po aleji i vesele glasove suse-da koji dolaze na popodnevno časkanje. AH je uzalud slušala. Put se pružao miran i pust, a na njemu nikakav oblačak prašine nije najavljivao dolazak gostiju. Tara je bila pusto ostrvo u zatalasanom moru zelenih bregova i crvenih njiva.

Negde je nekad postojao neki svet i u njemu porodice koje su jele i bezbrižno spavale pod svojim krovovima. Negde su devojke u po treći put prevrtanim haljinama flertovale i veselo pevale: »Kad se ovaj svirepi rat jednom svrši«, kao što je i ona pevala do pre neke ne-delje. Negde bukti rat, topovi gruvaju, varoši gore i ljudi trunu po bolnicama punim groznog sladunjavog smrada. Negde neka bosonoga vojska u prljavom suknenom odelu maršuje, bori se, spava, gladna i iznurena onim ramorom koji čoveka ovlada kad ga svaka nada napusti. A negde se bregovi u Džordžiji plave od Jenkija, od uhranjenih Jenkija na živim, uhranjenim konjima sjajne dlake. Dalje od Tare postoji rat i široki svet. Ali na samoj plantaži rat i svet su postojali samo u sećanjima koja se moraju suzbijati kad juru u glavu u trenucima za-morenosti. Spoljni svet se povlačio u pozadinu ispred rahteva praznih i polupraznih želudaca, i život se svodio samo na dve čvrsto vezane misli: na hranu i na način kako da se do nje dođe.

Hrane! Hrane! Zašto želudac ima bolje pamćenje nego glava? Skarlet je mogla da odagna žalost ali ne i glad, * i svakog jutra dok bi ležala u polusnu u postelji pre nego što bi joj sećanje dovelo natrag u glavu rat i glad ona Di se sanjivo savila u klupče iščekujući da oseti miris pržene slanine i sveže pečenih zemičaka. I svakoga jutra se toliko naprezala da oseti taj miris da bi se najzad sasvim probudila.

Na stolu Tare bilo je jabuka i slatkih krompira, kikirikija i mleka, ali čak ni te proste hrane nikad u dovoljnoj količini. Čim bi ih samo videla triput na dan njene bi misli poletele natrag, u ono staro vreme, na obede

115

tih starih dana, na sjajno osvetljeni sto i hranu koja se pušila i ispunjavala vazduh izvrsnim mirisom. Kako se onda nije vodilo računa o hrani, kako se hrana ludo rasipala! Zemičke, pogačice, biskviti sa kojih se cedio buter, i sve to o jednom obroku! Na jednom kraju stola šunka, a na drugom prženi pilići, brda zelenog graška na zdelama s ovećem u živim bojama, pržene tikvice, obarena keleraba i mrkva sa sosom od kajmaka lako gustim da se nožem seče. Pa tri vrste kolača da svako može da izabere ono što voli: doboš torta sa slojevima čokolade, krem-pita sa vanilom i patišpan sa slatkim kremom. Sećanje na te ukusne, izvrsne obede bilo je u stanju da joj natera suze u oči — što smrt i rat nisu mogli da učine — bilo je u stanju da joj prazni želudac prevrne i da je obuzme muka. Jer onaj njen apetit zbog koga je Mami uvek sa snebivanjem uzdisala, zdravi apetit devetnaestogodišnje devojke sad je bio još četverostruko veći usled napornog i neodložnog rada za koji ranije nije znala.

Ali na Tari nije postojao samo njen apetit da joj zadaje brigu, jer kud bi se god okrenula pogled bi joj pao na gladna, crna i bleđa lica. Još malo pa će Sjuelin i Ka-rin osećati onu nezasiću glad tifusnih rekonvalescenata, a mali Veid već ionako jednoliko jauče: »Veid ne može slatki klompil. Veid gaadan!«

A i drugi su takođe gundali:

- Gospojca Skahlet, ako ja ne dobije nešto za jedem ja ne može doji niti jedan bebica.
- Gospojica Skahlet, ako ja ne dobije nešto više u moje stomak ja ne može čepa dhva.
- Sluša, jagni, ja hoći nešto dobro jedi.
- Je li, kćeri, zar baš moramo da jedemo samo slatki krompir?

Samo se Melani nije žalila, Melani čije je lice izgledalo sve mršavije i sve bleđe, koja je podrhtavala od bola čak i u snu.

— Ja nisam gladna, Skarlet. Daj Dilsu moj deo mle-Ka. Njoj je potrebno da doji bebe. Ko je bolestan nije mkad gladan. , . • ,,,,,,..... - ,116

A baš je ta njena blaga trpeljivost dražila Skarlet više nego kukanje svih ostalih. Ona je mogla da učutka sve njih nekim gorkim zajedanjem, pa je to i radila, ali je bila nemoćna pred Melaninom nesebičnošću, nemoćna i be-sna. A sad su se Džerald, Veid i crnci držali uz Melani, jer je ona i pored sve slabosti bila puna dobrote i sažaljenja, a Skarlet tih dana nije imala ni jednog ni drugog. Naročito Veid nije izlazio iz Melanine sobe. Kod njega nešto nije bilo u redu, ali Skarlet nije imala vremena da ispita šta je to. Ona je primila za gotovo kad joj je Mami rekla da dečko ima gliste, pa ga je kljukala nekom mešavinom od suvih trava i kore kojom je Elen obično lečila od glista male crnce. Ali je dete od toga leka izgic-dalo samo još bleđe. Tih dana je Skarlet retko mislila o Veidu kao o ljudskom biću. On je za nju predstavljao jednu brigu više, jedna usta više koja treba hraniti. Jednom kad ove nevolje prođu ona će se zabavljati s njim, pri-ćaće mu priče i pokazivaće mu slova, ali sad nije za to imala ni vremena ni volje. A zato što joj se on uvek pleo među noge kad je bila umorna i puna briga ona se oštro cbrecaia na njega.

Bilo joj je neprijatno što je njeno brecanje unosilo u njegove okrugle oči tako užasan strah, jer je izgledao nekako glup kad bi se poplašio. Ona nije mogla da pojmi da taj mali dečko živi u neprestanom strahu, nesvatlj-i-vom za odrasle ljude. Strah je neprestano živeo sa Vei-dom, strah od koga mu je duša drhtala i koji je činio da se noću budi s vriskom. Svaki iznenadni šum ili oštra reč naterali bi ga da drhti, jer su u njegovoj duši šumovi i grube reci bili nerazdvojni od Jenkija, a on se više bojao Jenkija nego Prisinih aveti.

Dok nije čuo prvu grmljavinu topova on je znao samo za blažen, tih i miran život. Čak iako mu je majka poklanjala malo pažnje, on je znao samo za maženje i ljubazne reci sve do one noći kad se trgao iz sna da vidi zažareno nebo i vazduh pun zaglušnog treštanja eksplozija. U toku te noći i dana koji je za njim nastupio majka ga je udarila prvi put u životu i čuo je njen glas pun iju-tine i grubih reci. Život u udobnoj kući od opeka u Bre*

117

skvinoj ulici, jedini život za koji je on znao, bese iščezao i on nije nikako mogao da dođe k sebi zbog tog gubitka. Od svega onog bežanja iz Atlante on je shvatio samo da Jenki jure za njim, pa je i sad živeo u neprestanom strahu da će ga Jenki uhvatiti i iseći na komade. Kad god bi Skarlet podviknula na njega on bi sav pretrnuo od straha, a njegovo neodređeno detinje pamćenje bi mu iznelo pred oči sve grozote one noći kad je ona to učinila prvi put. Sad su već u njegovoj svesti Jenki i ljutiti glas bili tesno vezani pa se plašio i svoje majke.

Skarlet nije mogla da ne opazi kako dete počinje da je izbegava, i u retkim trenucima kad bi joj njeni beskrajni poslovi dali vremena da misli o tome to joj je bilo vrlo neprijatno. To je bilo još gore nego kad joj se neprestano pleo među noge, pa je vređalo i to što mu je Melanin krevet bio utočište gde se mirno igrao igara koje mu je Melani predlagala, ili slušao priče koje mu je ona pričala. Veid je obožavao svoju »tetiću« koja ima blag glas, koja se uvek smeši i nikad ne viče: »Čuti, Veide! Boli me glava od tvoje vike!« ili: »Za ime boga, Veide, ne vrti se više!«

Skarlet nije imala ni vremena ni volje da ga mazi, ali je postajala ljubomorna kad bi videla da to radi Melani. Kad ga jednog dana zateče kako dubi na glavi na Melaninom krevetu i vide ga kako se sruši na nju, ona ga ošamari.

— Zar ne znaš ništa pametnije nego da tako bubneš na tetu kad leži bolesna. Hajde, odmah idi u baštu, igranj se tamo, i da se nisi više vratio ovamo!

Ali Melani pruži ruku i privuče sebi rasplakano dete.

— No, no, čuti, Veide. Ti nisi hteo da me udariš, je li da nisi? On meni ne smeta, Skarlet. Pusti ga neka ostane kod mene. Dopusti da se ja staram o njemu. To je jedino što ja mogu da radim dok mi ne bude bolje, a ti ionako imaš pune ruke posla da bi se mogla još i o njemu brinuti.

— Ne budi luda, Meli — reče Skarlet odsečno. — ■! se ne oporavljaš onako brzo kako bi trebalo, a neće ti "imalo pomoći ako te Veid udara u trbuh. Slušaj, Veide, 118

ako te samo još jednom vidim na tetinom krevetu prebiću te. A sad prestani da šmrkćeš. Uvek samo šmrkćeš. Potrudi se da budeš mali čovek.

Veid jecajući pobeže da se sakrije ispod kuće. Me-lani se ugrize za usnu, a Mami koja je stajala u holu i videla sve što se desilo namršti se i bučno huknu. Ali tih dana niko nije ništa odgovarao Skarleti. Svi su se bojali njenog oštrog jezika i strepeli od nove ličnosti koja je oživela u njenom telu.

Sad je Skarlet neograničeno vladala na Tari, pa su i u njoj kao i u drugim ljudima koji iznenada dođu do vlasti izbili na površinu svi tiranski nagoni. Ne što bi bila rđava po duši, nego više zbog toga što je bila poplašena i nesigurna u samu sebe te je bila gruba od straha da drugi ne oseti njenu nemoć i ne odrekne joj poslušnost. A osim toga pomalo je i uživala da viče na druge kad zna da je se oni plaše.

Ona nije bila šlepa pred činjenicom da se njena ličnost menja. Ponekad, kad bi njeno suviše odsečno zapovedanje izazvalo Porka da napući donju usnu, ili Mami da mumla: »Neko stvor mnogo visoko diže nos«, ona se i sama čudila kud se delo njeno lepo ponašanje. Sva uljudnost i blagost koje je Elen nastojala da joj ulije behu opale s nje isto onako brzo kao što lišće opada s drveća na prvi hladan dah jesenjeg vetra.

Elen joj je nekada svaki čas ponavljala: »Budi čvrsta ali blaga prema potčinjenima, naročito prema crncima«. Ali kad bi bila blaga crnci bi celog dana sedeli u kuhinji i beskrajno pričali o starim dobrim vremenima kada se od kućnog crnca nije tražilo da radi poslove poljskih crnaca. »Voli i čuvaj svoje sestre. Budi dobra prema slabima — govorila je Elen. — Pokaži nežnosti prema onima koji su uveljeni i u nevolji«.

A ona prosto nije mogla da voli svoje sestre. One su bile mrtav teret na njenim plećima. A što se tiče čuvanja, zar ih ona ne kupava, zar ih ne češlja i ne hrani, čak i po cenu dugog pešačenja da dođe do nešto povrća? Zar ne zna da muze kravu, iako joj srce uvek siđe u pete kad ta grozna životinja stane mahati rogovima prema njoj? Sto se pak tiče ljubaznosti to je samo traćenje vremena ulu-

113

do. Kad bi bila preterano ljubazna prema njima one bi, verovatno, ostale još duže u postelji, a njoj je bilo stalo da ih što pre vidi na nogama te da joj četiri nove ruke priteknu u pomoć.

One su se sporo oporavljale i ležale na postelji izmršavele i slabe. Dok su ležale u nesvesti svet se bio iz osnova promenio. Jenki su bili došli, crnci odbegli, a majka umrla: To su bila tri neverovatna događaja i one to nisu nikako mogle da uliju sebi u glavu. Ponekad im se činilo da mora biti da su još u bunilu i da se te stvari nisu uopšte dogodile. Na svaki način Skarlet se toliko promenila da ne može biti da je to ona prava. Kad bi se ona nadnosila preko donjeg dela njihovog kreveta i ukratko im izlagala šta očekuje od njih da rade kad se oporave, one su gledale u nju kao da je neki pakosni đavo. Njima nije išlo u glavu da više nemaju stotinu crnaca da svršavaju poslove. One nisu mogle da shvate da jedna dama iz porodice O'Hara mora da radi rukama.

— Ali, sestrice — reče Karin lica potamnelog od zaprepašćenja. — Ja ne mogu da cepkam drva za potpalu! To bi mi upropastilo ruke!

— Pogledaj moje! — reče Skarlet s osmehom koji je ulivao strah i pruži prema njoj svoje ruke pune žuljeva i ožiljaka.

— Ti si grozna što tako govoriš sestri! — viknu Sjue-iin. — Ja mislim da ti lažeš i da hoćeš da nas plašiš. Da je mama tu ti ne bi tako govorila. Da cepka drva za potpalu, nije nego još nešto!

I Sjuelin pogleda sa slabačkom, ljutitom mržnjom svoju stariju sestru, duboko uverena da Skarlet sve to govori samo da ih ljuti. Ona zamalo nije umrla, izgubila je majku, oseća se usamljena i popiašna i želi da je neko mazi i da se brine za nju. Mesto toga Skarlet svakoga dana gleda u njih preko donjeg dela kreveta da li su se oporavile i to s nekim odvratnim, novim sjajem u svojim kosim zelenim očima, zatim govori o nameštanju postelja, o pripremljanju hrane, nošenju vedra s vodom i o cepkanju drva za potpalu. A izgleda kao da uživa da govori tako grozne stvari.

>120

A Skarlet je stvarno uživala u tome. Vikala je na crnce i vređala osećanja svojih sestara, i to ne samo zato što je bila suviše umorna, preopterećena i zabrinuta, nego i zato što joj je to pomagalo da zaboravi na svoju ogorčenost što je sve ono što joj je majka govorila o životu ispalo sasvim drukčije.

Ništa od svega onoga čemu je njena majka učila svoje kćeri nije imalo neke vrednosti i Skarlet se u duši osećala ljuta i zbunjena. Njoj nije padalo na um da Elen nije mogla da predviđa rušenje civilizacije u kojoj je ona va-spitavala svoje kćeri, nije mogla da računa sa propadanjem onoga mesta u društvu za koje ih je ona tako divno spremala. Nije joj padalo na um da je Elen imala pred očima dugi niz godina mira — sve nalik na tihe godine njenog sopstvenog života — kad je učila da bude blaga i ljupka, časna i dobra, skromna i istinoljubiva. Život je dobar prema ženama kad dobro nauče te lekcije, govorila je Elen.

S očajanjem u duši Skarlet je mislila: »Ne, ne, baš ništa od svega onoga čemu me je ona učila danas mi nimalo ne pomaže. Šta će mi sada ljubaznost? Kakvu vrednost ima sad blagost? Bolje bi bilo da sam naučila da orem ili da berem pamuk kao neka crnkinja. O, majko, kako si grešila!«

I nije uspevala da pomisli da je Elenin sređeni život iščezao, a umesto njega došao surov svet, svet u kome se promenilo svako merilo i svaka vrednost. Ona je samo videla — ili joj se bar činilo da vidi — da se njena majka varala, pa se brzo menjala da se prilagodi tom novom svetu za koji ona nije bila spremna.

Samo se njeno osećanje prema Tari ne bese izmeni-lo. Nikad se ona nije vraćala umorna preko polja i gledala široku i onisku kuću a da joj se srce ne nadme od silne ljubavi i radosti što se vraća svome domu. Nikad ne bi s prozora bacila pogled na zelene pašnjake i crvene njive, na visoku i gustu šumu u baruštinama a da se sva na ispuni osećanjima lepote. Njena ljubav prema tome kraju blago zatalasanih brežuljaka i svetlocrvene kore, prema toj lepoj zemlji boje krvi, granata, prašine od cigle, toj

rušenoj zemlji iz koje tako čudesno buja zeleno grmlje okićeno belim loptama — ta ljubav bila je deo nje same, deo koji se nije menjao ni onda kad se sve drugo menja-io. Nigde na svetu nema zemlje kao što je ova.

Kad je gledala na Taru ona je u izvesnoj meri shvatila zbog čega se vode ratovi. Ret nije imao pravo kad je govorio da ljudi vode ratove zbog novca. Ne, oni ratuju zbog tih zatalasanih jutara zemlje meko izbrazdanih plugom, zbog zelenih pašnjaka i kratko pokošene trave, zbog laganih žutih reka i belih kuća koje leže u hladu magnolija. To je jedino za što se vredi boriti, ta crvena zemlja koja je njihova i koja će pripadati njihovim sinovima, ta crvena zemlja koja će rađati pamuk za njihove sinove i sinove njihovih sinova.

Ta ugažena jutra zemlje na Tari behu sve što joj ja ostalo, sad kad nema više majke i Ašlija, kad je Džerald podetinjio od potresa, i kad novac, crnci, bezbednost i položaj behu iščezli preko noći. Ona se sećala kao s nekog drugog sveta jednog razgovora sa svojim ocem kad je ovaj govorio o zemlji, pa se onda čudila kako je mogla biti tako mlada i takva nezalica da ne shvati šta je on hteo da kaže kad je govorio da je zemlja jedina stvar na svetu za koju se vredi boriti.

»Jer to je jedino što na svetu traje... i za svakoga ko ima makar i jednu kap irske krvi u sebi zemlja na kojoj živi je kao majka... To je jedina stvar za koju vredi raditi, boriti se i umreti.«

Da, za Taru se vredi boriti, i ona je primala tu borbu jednostavno i bez ikakvog pitanja. Niko joj neće moći oteti Taru. Niko neće nju i njene odgurnuti da žive od milosti svoje rodbine. Ona će održati Taru makar morala slomiti kičmu svakog živog bića na njoj.

I," - I

XXVI

Prosio je već dve nedelje otkako se Skarlet vratila iz Atlante kad joj se najveći plik na nozi počeo gnajiti i nateče toliko da više nije mogla da navuče cipelu na nogu, nego je morala samo da skakuće na peti. Obuzelo bi je očajanje kad god bi pogledala ranjav prst na nozi. Šta bi bilo kad bi joj se meso počelo raspadati kao na ranama onih vojnika u bolnici? Makar kako život bio gorak i težak ona ipak nije želela da ga napusti. A ko bi se starao o Tari kad bi ona umrla?

Ispočetka, odmah po povratku kući, ona se nadala da će u Džerald u oživeti njegov stari duh i da će on preuzet? zapovedništvo. Sad je pak znala da će sva plantaža i briga za sve živo na njoj pasti na nju pa htela ona to ili ne, jer je Džerald još sedeo mirno kao čovek koji sanja, tako strašno odsutan sa Tare, tako blag. Na njene molbe za neki savet samo bi odgovorio: »Učini što ti se čini da je najbolje, kćeri«, ili nešto još gore: »Posavetuj se sa majkom, mačkice«. —....124

Nikada više neće on biti drukčiji i Skarlet je sad shva-tiia istinu i shvatila je bez uzbuđenja da će Džerald do-god bude živ očekivati Elenu i oslušivati da je čuje. On se neprestano nalazio u nekoj polutamnoj nepoznatoj zemlji gde vreme stoji nepomično, a Elen se uvek nalazi u susednoj sobi. Kad je ona umrla on je izgubio glavni oslonac svoga života, a s njom je iščezlo i njegovo razmetljivo samopouzdanje, njegova drskost i nemirna životna snaga. Elen je bila publika pred kojom je Džerald O'Hara igrao svoju bučnu dramu. Sad se zavesa bila zanavek -spustila, svetiljke pred binom ugasile, a publika odjednom iščezla, dok je zapanjeni stari glumac ostao na pustoj pozornici i čekao da mu se dobaci dalja reč ili aplauz.

Toga jutra kuća bese tiha, jer svi osim Skarlet, Vei-da i tri bolesne devojke benu otišli da love krmaču po baruštini. Čak se i Džerald bio unekoliko probudio i ote-turao držeći se jednom rukom za Porka, a u drugoj noseći kolut užeta. Karin i Sjuelin behu zaspale od plača, šio su radile bar dvaput dnevno pri pomisli na Elen, te su im ■se suze žalosti i slabosti kotrljale niz upale obraze. Meia-ni, koja je toga dana prvi put sedela poduprta jastucima, bila je pokrivena jednim iskrpijenim čaršavom između dve bebe, jedne s mekanom zlačanom kosicom na jednoj ruci, i crnom kovrdžastom glavicom Dilsinog deteta na drugoj tuci. Veid je sedeo pri dnu kreveta i slušao priču o vilama.

Skarleti je ta tišina na Tari bila nepodnošljiva jer je Isuviše živo podsećala na mrtvu mirnoću opustošenog kraja kroz koji je prolazila onog dugog dana kad se vraćala kući iz Atlante. Krava i tele nisu dali glasa od sebe već nekoliko sati. Nije bilo ptičica da cvrkuću ispred prozora, a toga dana nije pevala čak ni bučna porodica ptice rugalice koja već toliko pokolenja živi među krutim šuštavim lišćem magnolije. Privukla je jednu nisku stoličicu uz sam otvor prozora svoje spavaće sobe pa je gledala na prednju aleju, na travnjak i prazni pašnjak preko puta i sedela naslonjene brade na ruke. Na podu kraj nje stajalo je vedro s vodom i ona bi svakog časa zamočila svoju ra- nogu grčeći lice od bola. ;'• .B> .■).,«

\

125

Sva besna od nestrpljenja ona jače pritisnu bradom« ruke na prozoru. Taj prst je morao da se zagnoji baš onda kad joj je najpotrebnija sva snaga. One lude neće nikad moći da uhvate tu krmaču. Bila im je potrebna puna-nedelja dana da pohvataju prasid jedno po jedno, a krmača je još na slobodi i posle pune

dve nedelje. Skarlet je znala da kad bi samo bila u baruštini s njima ona bi zadigla skutove haljine do kolena pa bi uzela uže i uhvatila lasom krmaču za tren oka.

Ali kad se ta krmača uhvati — ako se uhvati — šta će biti kad se ona i prasad pojedu? Život će teći i dalje kao i apetiti. Zima ide a neće biti hrane, čak ni onog skupljanja povrća po susednim baštama. Moraju naći suvog graška, sorguma, brašna, pirinča i... i... još toliko drugih stvari. Semena za žito i pamuk za iduće proleće, a i nešto novog odela. Gde će sve to da nađe i kako da plati?

Pregledala je krišom sve Džeraldove džepove i san-duče gde drži novac pa je našla samo svežnjeve obveznica Konfederacije i tri hiljade dolara u novčanicama Konfederacije. To je taman toliko da se kupi jedan dobar obed za sve njih. — pomisli ona ogorčeno u sebi — sad sad novac Konfederacije ne vredi skoro ništa. Ali i kad bi imala novaca, i kad bi mogla da nađe da kupi hranu, kako bi je dovukla do Tare? Zašto je bog dopustio da crkne onaj stari konj? Čak bi i ona bedna raga koju je Ret bio ukradio mnogo značila za njih. Ah, one krasne mazge koje su se ritale po pašnjaku onamo preko puta, pa oni divni konji za prezanje u kola, njena mala kobilica, dva ponija za njene sestre, pa Džeraldov pastuv koji je prosto leteo i raznosio travnjak kopitama!... Ah, da joj je samo jedno od njih, makar i najčudljivija mazga!

Ali ne mari ništa: kad joj se noga zaleći ona će otići pešice do Džonsboroa. To će biti najduže pešačenje u njenom životu, ali će ona otići. Čak i ako su Jenki potpuno spalili varoš, svakako će naći nekoga u okolini ko će moći da joj kaže gde će dobiti hrane. Pred očima joj se

1 Sorghum — vrsta žitarice koja se upotrebljava za hranu u Africi i Indiji. Dostiže visinu od četiri do pet metara. — Prim,

prev.126

ukaza Veidovo omršavelo lice. On je neprestano ponavljao ■da ne voli slatke krompire, voleo bi pileći batak, pirinač % sok od pečenja.

Sjajno sunce koje je obasjavalo prednje dvorište odjednom potamne, a suze joj zamutiše sliku drveća. Skarlet spusti glavu na mišice i stade se boriti da ne zaplače. Ništa joj sad ne vredi plakati. Plakanje pomaže samo onda kad je pored vas neki čovek od koga hoćete da izmamite neku uslugu. Dok je sedela tako zgrčena i čvrsto stiskala oči da zadrži suze iznenada je trže topot konjskih kopita. Ali ona ne diže glavu. Za poslednje dve nedelje često je uobražavala da čuje taj topot danju i noću, baš kao što joj se činilo da čuje i kako šušte Elenine haljine. Srce joj zalupa jače kao i uvek u takvim prilikama, dok ne reče sama sebi strogo: »Nemoj biti luda!«

Ali topot kopita postade sporiji i na njeno veliko čudo sasvim prirodno pređe iz kasa u hod te se ču odmereno škripanje po šljunku u aleji. To je nekakav konj ... Tarl-tonovi, Fontenovi? Ona brzo baci pogled. Bio je to nekakav Jenki konjanik!

Ona i bez razmišljanja pobeže iza zavese i stade zabrinuto da viri prema njemu kroz tanke nabore tkanine, toliko zaprepašćena da joj dah bese zastao u grudima.

On je sedeo pognut u sedlu, glomazan čovek gruba izgleda s neurednom crnom bradom prosutom preko otkopčanog plavog koporana. Sitne blizu primaknute oči koje su žmirkale na bleštavom suncu razgledale su mirno kuću ispod štita plave kape. Dok je on lagano sjahao i prebacio uzde preko direka za vezivanje konja, Skarlet sa brzo povratio dah kao posle naglog udara u trbuh. Jenki, fiki Jenki s dugim revolverom o kuku! A ona sama u kući sa tri bolesne žene i bebama!

Dok je on lagano prilazio kući uz aleju, s rukom na revolveru i okruglim sitnim očima budno uperenim čas le-vo čas desno, njoj bese u glavi čitav kaleidoskop zamršenih slika iz priča koje je tetka Piti šaputala o napadima na nezaštićene žene, o klanju, o paljenju kuća nad glavama smrtno bolesnih žena; o naticanju dece na bajonet

127

zato što vrište, o svim neiskazanim grozotama što su bile vezane za ime »Jenki«.

Onako u prvom strahu ona najpre pomisli da se sakrije u jednu sobicu pa da se zavuče pod krevet, a zatim da pojuri niz stepenice i da vrišteći pobezne prema baruštini, da učini makar šta samo da umakne od njega. Zatim ču njegove oprezne korake preko prednjih stepenica, pa lagano prikradanje dok je ulazio u hol, i sad je znala da joj je presečena odstupnica. Sva sleđena od straha tako da se nije mogla pomaći, čula ga je kako ide iz sobe u sobu na donjem spratu dok su mu koraci postajali sve zvonkiji i smeliji pošto nije naišao ni na koga. Sad je u trepezariji, još koji časak pa će preći i u kuhinju.

Pri pomisli na kuhinju Skarlet odjednom sva planu besom, nešto je probode kroz srce kao oštar nož, a pred tim neodoljivim besom nestade svakog straha. Kuhinja! Pa tamo su na otvorenom ognjištu dva lonca, jedan pun jabuka koje se kuvaju a drugi s pomešanim povrćem koje je ona s teškom mukom donela iz bašte kod Dvanaest Hrastova i od Mekintoševih, ručak koji mora da bude dovoljan za devet gladnih osoba a jedva bi bio za dvoje. Skarlet je stalno suzbijala svoju glad i čekala da se drugi vrate, a misao da im taj Jenki može pojesti bedni ručak natera je da sva uzdrhti od ljutine.

Neka idu do vruga svi do jednoga! Pali su kao skakavci na Taru i ostavili je da lagano skapava od gladi, pa sad ponovo dolaze da pokradu i ove jadne ostatke. Prazni želudac joj se grčevito stezao u utrobi. Živoga mi boga, taj Jenki neće više nikom ništa ukrasti!

Ona skide i drugu iznošenu cipelu pa tapkajući bosim nogama brzo priđe pisaćem stolu i ne osećajući svoj otečeni prst na nozi. Otvori bez šuma gornju fijučku i zgrabi teški pištolj koji bese donela iz Atlante, oružje koje je Čarls nosio ali nije iz njega nijednom opalio. Zatim stade preturati po kožnoj torbi koja je visila na zidu, izvadi iz nje jedan metak i stavi ga gde treba rukom koja nije drhtala. Zatim brzo i tiho istrča u gornji hol, pa niz stepenice, Podržavajući se jednom rukom za ogradu a drugom držeći pištolj čvrsto uza se među naborima suknje. 128 ;

— Ko je tu? — viknu jedan glas kroz nos i ona za-stade nasred stepenica a krv joj stade bubnjati u ušima lako jako da ga je jedva čula. — Stoj, ili pucam! — vikao je onaj glas.

On je stajao na vratima trpezarije zgrčen u stavu napregnutog iščekivanja, držeći u jednoj ruci revolver a u drugoj malu kutiju za ručni rad od ružinog drveta s uglavljenim zlatnim naprstkom, makazicama s drškom od zlata i zlatnim jastučetom za igle. Skarleti se od straha odse-koše noge ispod kolena, ali joj lice usplamte od besa. Elenina kutija za rad u njegovim rukama! Došlo joj je da vikne: »Ostavi to! Ostavi to, ti gade...« Ali ne mogaše da prevali ni reci preko jezika. Mogla je samo da ukočeno gleda preko ograde u njega i da vidi kako izraz na njegovom licu prelazi iz grube napregnutosti u nekakav osme meh poluprezriv, a poluumiljat.

— A, dakle, ima nekoga u kući — reče on i spusti svoj revolver natrag u futrolu pa pođe preko hola dok ne dođe tačno ispod nje. — Sasvim sami, mlada damice?

Ona munjevitom brzinom pruži svoj pištolj preko ograde pravo prema iznenađenom bradatome licu. Pre nego što je on stigao da se maši za pojas ona povuče za oroz. Pištolj se trže unazad i natera je da padne, tresak pucnja joj zagluši uši, a opori dim je ujede za nozdrve. Čovek se stropošta unazad na pod i pade s treskom, tako da se sav nameštaj zadrma. Kutija mu ispade iz ruke a stvari iz nje se prosuše oko njega. Skarlet strča niz stepenice i nadnese se nad njega, gledajući u ono što još bese ostalo od lica iznad brade, u krvavu šupljinu gde je bio nos i staklene oči opaljene barutom. I dok je ona tako gledala dva mlaza krvi stadoše mileti po drvenom podu, jedan s lica a drugi iz potiljka.

Da, mrtav je! Nema sumnje! Ubila je čoveka! Dim se lagano peo u kolutovima prema tavanici, a crveni mlazevi postajahu širi kraj njenih nogu. Stajala je tu neko vreme, ni sama ne bi znala da kaže koliko, a u mirnoj, vreloj tišini letnjeg prepodneva svaki i najslabiji šum i miris činilo joj se uvećan: brzo lupanje njenog srca koje je tuklo kao doboš, tiho, oštro šuštanje lišća magno-

129

lije, daleki žalosni pisak neke barske ptice i opojni miris cveća ispod prozora.

Dakle, ubila je čoveka, ona koja se dobro čuvala da u lovu ne vidi ubijanje zveri, koja čak nije mogla da podnese ciku krmače kad je kolju, ni pisak zeca uhvaćenog u kljuse. Ubistvo! — pomisli ona tupo. Izvršila sam ubistvo! Šta li se to zbiva sa mnom? Pogled joj pade na dlakavu i široku ruku na podu, blizu kutije za rad i odjednom joj se povrati sva životna snaga i ispuni je nekom mirnom i neobuzdanom radošću i divljinom kao u tigrici. Bila je u stanju da mu zabije petu u ranu koja je zjapila onde gde mu je bio nos i da se naslađuje kad oseti njegovu toplu krv na svojoj bosoj nozi. Zadala je prvi udar da osveti Taru ... da osveti Elen!

U gornjem holu se čuše žurni i nesigurni koraci, mala počivka pa onda opet koraci nogu koje se vuku uz neko metalno zveckanje. Skarlet, kojoj se ponovo vrati svest za vreme i stvarnost, pogleda naviše i vide Melani na vrhu stepenica samo u pocepanoj košulji koja joj je služila kao spavačica, dok je u slaboj ruci držala tešku Carisovu sablju. Melani obuhvati pogledom prizor u celosti: i opruženi leš u prljavom odelu usred crvene bare, i kutiju za ručni rad pored njega, i uzbuđenu Skarlet, bosu, bledu, kako još steže u ruci dugi pištolj.

Njene oči se u toj mrtvoj tišini susretoše sa Skarleti-nim. Na njenom obično blagom licu video se izraz ozbiljnog ponosa, odobravanja i neobuzdane radosti u osmehu i sve to potpuno odgovaraše vatrenoj uzrujanosti u Skarletinim grudima.

— Kako? ... Šta? ... Pa ona je baš kao i ja! Ona shvata kako ja osećam — pomisli Skarlet u tom beskonačnom trenutku. — Ona bi učinila ovo isto!

I ona oduševljeno pogleda gore u slabačku priliku koja se jedva držala na nogama i prema kojoj nije nikad osećala ništa drugo osim odvratnost i preziranje. A sad, potiskujući mržnju prema Ašlijevoj ženi u njoj se javi osećanje divljenja i drugarstva. I ona munjevitom jasnošću nepomućenom nikakvim niskim osećanjem shvati da se ispod blagog glasa i golubijeg pogleda u Melani krije sjaj- a Prohujalo sa vihorom II130

na i oštra sablja od prekaljenog čelika, oseti da u njenoj mirnoj krvi postoje bojne zastave i zvuči bojne trube.

— Skarlet! Skarlet! — zvale su piskavim poplašanim glasovima Sjuelin i Karin kroz zatvorena vrata, dok je Veid drečao iz sveg glasa: »Tetiće! Tetiće!« Meiani brzo stavi prst na usta, pa spustivši sablju na vrh stepenica prođe s mukom kroz gornji hol i otvori vrata na bolesničkoj sobi.

— Ne plašite se, mile moje! — čuo se njen glas pun šaljive veselosti. — ■ Vaša starija sestra se mučila da skine rđu s Carlsovog pištolja pa je okinuo i mnogo je uplašio... A ti, Veide Hamiltone, čuti; tvoja mama je pucala fe tatinog pištolja. Kad porasteš daće i tebi da pucaš.

— Ala drsko laže! — pomisli Skarlet puna divljenja. — Ja ne bih mogla da smislim nešto tako na brzu ruku. Ali zašto da lažemo? One moraju saznati da sam ja to učinila.

Baci ponovo pogled na mrtvo telo na podu, pa kako joj Ijutina i strah behu iščezli nju obuze užas i kolena joj stadoše klecati pred onim što je učinila. Meiani se bese opet dovukla do vrha stepenica i gledaše naniže držeći se za ogradu i stežući donju usnu zubima.

— Idi u krevet, ludice, propašćeš! — doviknu joj Skarlet, a fi poluodevena Meiani stade samo mirno silaziti u donji hol.

— Skarlet — šapnu ona — moramo ga nekako ukloniti odavde i sahraniti. Možda nije bio sam, pa ako ga nađu ovde... — I ona se nasloni na Skarletinu ruku.

— Mora biti da je sam — reče Skarlet. — Nisam vi-dela nikog više s gornjeg prozora. Sigurno je vojni be-gunac.

— Pa i ako je begunac niko ne srne ništa da zna o lome. Crnci bi se mogli izbrbrijati pa bi Jenki došli i uhvatili te. Nego, slušaj, mi ga moramo sakriti pre nego što se oni naši vrata iz baruština.

Pošto joj je Melanin glas pokrenuo mozak na rad, Skarlet stade i sama naporno misliti.

131

— Mogia bih ga zakopati u dnu bašte ispod hladnjaka; zemlja je meka onde gde je Pork iskopao bure sa viskijem. Ali kako da ga odnesem do hladnjaka?

— Dohvatićemo svaka za po jednu nogu pa ćemo ga odvući — reče Meiani pouzdanim glasom. Skarlet i preko volje oseti još veće divljenje prema Metani.

— Ti ne bi mogla da povučesh ni crknutu mačku — reče ona grubo. — Ti moraš natrag u krevet. Upropasti-ćeš se. Da se nisi usudila da mi pomažeš, jer ću inače ja tebe odneti gore.

Melanino blede lice se razvuče u blag osmeh razu-mevanja. — Ti si zlatna, Skarlet — reče i lako dodirnu usnama Skarletin obraz. I pre nego što se Skarlet povratila od iznenađenja Meiani nastavi: — Ako ga ti možeš izvući, ja ću da očistim ... sve ovo, pre nego što se naši vrata kući. I još nešto.

Skarlet...

— Šta?

— Misliš li ti da bi bilo nečasno pregledati njegov ranac? Možda ima u njemu nešto za jelo.

— Ne mislim — reče Skarlet kojoj bese neprijatno što se i sama nije setila toga. — Ti uzmi ranac a ja ću mu pretresti džepove.

Sagnuvši se s gađenjem nad mrtvim čovekom ona otkopča i ostala dugmeta njegovog koporana i stade mu brižljivo pregledati džepove.

— Milostivi bože! — šapnu ona izvlačeći nabrekli novčanik uvijen u neku krpu. — ■ Meiani... Meli, čini mi se da je pun novaca!

Meiani ne reče ništa nego samo naglo sede na pod i zavali se unazad da se nasloni na zid.

— Pregledaj ti — reče ona drhtavim glasom — meni je malo zlo.

Skarlet trže krpu i drhtećim rukama otvori kožne pregrade novčanika.

— Gledaj, Meli!... Pogledaj samo!

Meiani pogleda i oči joj se raširiše od čuda. Unutra je bila hrpa banknota: zelenih novčanica

Sjedinjenih Država pomešanih s novcem Konfederacije, a među njima 132

se sijao jedan zlatnik od deset dolara i dva zlatnika od pet dolara.

— Nemoj sad da ih brojiš — reče Melani kad Skarlet poče da prelistava novčanice. — Nemamo sad vremena ...

— Da li ti shvataš, Melani, da ovaj novac znači da ćemo imati šta da jedemo?

— Da, da, mila. Znam, samo nemamo sad vremena. Pregledaj mu druge džepove a ja ću ranac.

Skarlet nije volela da ispusti iz ruke novčanik. Pred očima su joj sijali sjajni vidici: novac od vrednosti.

Jen-kijev konj, pa hrana! Ipak ima boga i on se stara, iako ponekad nalazi neobične načine za to staranje. Čučala je zamišljeno i gledala u novčanik smešeći se. Hrana! Melani joj ga istrže iz ruke.

— Požuri! — reče joj ona.

U džepovima od čakšira ne nađe ništa osim jednog komada svece, britve, paketa duvana za žvakanje i kratke uzice. Melani izvadi iz ranca jedan paket kafe koji stade mirisati kao da je najzanosniji miris, zatim nešto dvopeka i. jako promenjena u licu, izvuče iz ranca minijaturnu sli-ku neke devojčice u zlatnom ramu ukrašenom sitnim biserom, jedan broš od granata, dve široke zlatne grivne s tankim zlatnim lančićima koji su visili sa njih, zlatan naprstak, malu srebrnu čašu za dete, zlatne makazice za

vez, prsten soliter s jednim krupnim briljantom i par min-đuša s kojih su visili brilijanti u obliku kruške, tako da su i neiskusne oči mogle videti da u svakom ima više od jednog karata.

— Nekakav pljačkaš! — šapnu Skarlet. — I ovamo je došao u nadi da još nešto opljačka ...

— Milo mi je što si ga ubila — reče Melani a blage oči joj postadoše grube — samo požuri, mila, da ga iz-vučješ odavde.

Skarlet pristupi poslu, dohvati leš za čizme i povuče. Ali je bio strašno težak a ona se odjednom osećala siaba! Šta će biti ako ne bude u stanju da ga pomakne? Okre-nuvši se leđima prema lesu ona proturi po jednu čizmu ispod svakog pazuha i poteže napred iz sve snage. On se

133

pomače, a ona je ponovo povukla. Njena bolesna noga na koju je u svojoj uzrujanosti zaboravila sad je strašno zabole i natera da zaškripi zubima i da težinu tela prenese na petu. Stade ga vući dalje niz hol naprežući svu snagu i kupajući se u znoju, dok je za njom ostajao po podu crven trag.

— Ako krv bude tekla preko dvorišta nećemo je moći sakriti — reče ona jedva dišući. — Daj mi tu tvoju košulju, Meli, da mu je omotam oko glave.

Melanino lice se obli rumenilom.

— Nemoj biti luda! Ja te neću gledati! — reče Skar-iet. — Da ja imam na sebi suknju ili što drugo uzela bih to.

Melani čučnu pored zida, pa pošto svuče preko glave pocepani komad donjeg rublja dobaci ga ćutke Skar-letu krijući se što je bolje mogla svojim rukama.

— Bogu hvala što ja nisam stidljiva — pomisli Skar-let, više osećajući nego gledajući Melaninu zbunjenost, dok je omotavala poderanom košuljom razmrskanu glavu.

Zatim čitavim nizom kratkih trzaja odvuče leš kroz hol prema zadnjim vratima, pa zastade da nadlanicom obriše znoj s čela. Osvrnu se i vide Melani, koja je čučala kraj zida pritiskujući kolena uz gola prsa. Ala je luda ta Melani što se i u takvoj prilici zanosi stidljivošću, mislila je Skarlet razdraženo. To je ono isto njeno prefinje-no prenemaganje zbog koga je Skarlet uvek prezirala. Zatim se zastide toga. Na kraju krajeva ta se ista Melani izvukla iz kreveta tako brzo posle porođaja i potrčala da joj pomogne, noseći oružje koje je jedva mogla da digne. Za to je trebalo hrabrosti, onakve hrabrosti kakvu Skarlet po svom sopstvenom priznanju nije osećala, one prekaljene i nepokolebljive hrabrosti koju je Melani pokazala one strašne noći kad je Atlanta pala, na putovanju za Taru. To je bila neka neshvatljiva, nerazmetljiva hrabrost koju su imali svi Vilksovi, neka osobina koju Skarlet nije mogla da shvati ali koju je i nehotice poštovala.

— Ti idi da legneš — dobaci joj ona preko ramena. Umrećeš ako ne odeš. Ja ću ukloniti sve te tragove pošto ga zakopam.134

— Ja ću to učiniti komadom krpe — šapnu Metani gledajući u baricu krvi s izrazom gađenja na licu.

— Pa ubij se, baš me briga! Ako se ko od naših vrati kući pre nego što ja budem gotova zadrži ga u kući i kaži da je konj došao sam odnekuda.

Melani je sedela i drhtala na jutarnjem suncu, pokrivala uši da ne čuje jeziv zvuk lupkanja glave mrtvoga čoveka po stepenicama.

Niko nije pitao odakle je konj došao. Bilo je jasno da je zalutao od skorašnje bitke i oni su se radovali što ga imaju. Jenki je ležao u plitkoj jami koju je Skarlet na brzu ruku iskopala ispod brestovog hladnjaka. Direci obrasli puzavicama behu natruli, a te noći ih Skarlet još i pre-struga jednim velikim kuhinjskim nožem te se srušise tako da je čela ta zamršena zelena masa prekrivala svojom divljinom sveži grob. Skarlet nikada nije rekla da se ti direci opet usprave, a ako je neko od crnaca i znao zašto on to nije nikad rekao.

I nikakav se duh ne podiže iz tog plitkog groba da je uznemiri u dugim noćima kad je ležala budna, toliko umorna da nije mogla da spava. Njeno pamćenje nije mučilo nikakvo osećanje groze ni grize savesti. Čak se i čudila zašto ništa ne oseća, pošto je znala da na mesec dana pre toga ne bi nikako mogla učiniti tako nešto. Da lepa i mlada gospođa Hamilton, s rupicama na obrazima i zvec-kavim mindušama i maznim, nežnim držanjem — napravi krvavu kašu od lica nekog čoveka pa ga posle začepirka u jamu iskopanu na brzu ruku! Skarlet se sumorno srne-šila pri pomisli na zaprepašćenje koje bi priča o takvoj stvari izazvala kod onih koji je poznaju.

— Neću više da mislim o tome — odluči ona. — To je svršena stvar, i ja bih bila luda da ga nisam ubila. Sigurno sam se... na svaki način nešto sam se malo pro-menila otkako sam se vratila, inače ne bih mogla to da učinim.

Ona nije o tome mislila svesno, ali je u podsvesti kad god bi pred njom stajao neki neprijatan i težak posao izbijala na površinu misao koja joj je davala snagu: »Kad sam ubila čoveka, mogu valjda uraditi i to.«

135

Bila se promenila i više nego što je znala, i onaj tvrdi oklop koji se počeo stvarati oko njenog srca dok je ležala u bašti kraj kućica za crnce na Dvanaest Hrastova postajao je postepeno sve deblji.

Sad kad je imala konja Skarlet je mogla da ode lično da vidi šta je bilo s njihovim susedima. Otkako se vratila kući neprestano se očajno pitala po hiljadu puta na dan: »Da li smo mi jedini ostali u Pokrajini? Jesu li svi izbegli u Makon?« Imajući stalno pred očima sliku ruševina kuće kod Dvanaest Hrastova i kuće Mekintoševih, kao i udžerice Sleterijevih, ona je skoro strepela da sazna istinu. Ali je bolje znati i najcrnje, nego biti u neizvesnosti. I resi se da prvo odjaše do Fontenovih, ne zato što su joj bili najbliži susedi, nego zato što će možda tamo biti stari dr Fonten. Melani je bio potreban lekar. Ona se nije oporavljala onako kako bi trebalo da se oporavlja i Skarlet je plašilo njeno bledilo i slabost.

I zato prvoga dana kad joj se noga bese toliko zalećila da je mogla da navuče cipelu ona uzjaha konja ubijenog Jenkija. S jednom nogom u skraćenoj uzengiji a drugom prebačenom oko jabuke sedla kao da jaše na ženskom sedlu ona se uputi preko polja prema Mimozi, spremna da je nađe spaljenu.

Na svoje veliko iznenađenje i zadovoljstvo ugleda kuću od bleđožutog gipsa kako stoji među drvećem mimoza i izgleda kao što je uvek izgledala. Ispuni je neteka-zana sreća, radost koja joj skoro natera suze u oči kad tri žene iz porodice Fonten iziđoše iz kuće da je dočekaju poljupcima i radosnim usklikima.

Ali kad se utišaše prvi uskllici pozdravljanja punog ljubavi i kad sve udoše u trpezariju da sednu, Skarlet oseti neku jezu. Jenki ne behu doprli do Mimoze zato što je bila daleko od glavnog druma. Tako su Fontenovi još imali svu svoju stoku i namirnice, ali je Mimozu pritiskivala ona ista čama i tišina koja je lebdela i nad Tarom, kao i nad celom zemljom. Behu im pobjegli svi crnci — osim četiri žene od kućne posluge, — poplašeni približa-136

vanjem Jenkija. U kući nije bilo muške glave osim Sali -nog malog dečaka Džoa, tek izišlog iz povelja — ako bi se on mogao smatrati kao čovek. U velikoj kući su bile same žene: staramajka Fonten, sedamdesetih godina, njena snaha, poznata pod imenom Mlada gospođica iako joj je bilo već pedeset, i Sali koja bese tek ušla u dvadesetu. Bile su daleko od suseda i baz zaštite, ali ako su se i plašile to im se nije videlo na licu. Sigurno zato, pomisli Skarlet, što se Mlada gospođica i Sali suviše boje staramajke Fonten, lomne kao porculan ali nesavrtljive, pa re i ne usuđuju da pokažu svoj strah. I sama Skarlet se be-'ala stare gospođe koja je imala oštro oko, a još oštiji jezik koji je Skarlet u svoje vreme dobro osetila.

Iako nisu bile u krvnom srodstvu, a bile su i različitim golina, između sve tri žene postojala je neka srodnost duha i iskustva. Sve tri su nosile prebojenu crminu, sve su bile iznurene, žalosne i zabrinute, sve pune gorčine koja je ipak provirivala iz njihovih osmeha i reci dobrodošlice. Crnci su se razbegli, novac je bez vrednosti. Salin muž, Džo, umro kod Getisburga, Mlada gospođica takođe u žalosti jer je mladi dr Fonten umro od dizenterije u Viks-burgu. Ostala dva mladića, Aleks i Toni, bili su negde blizu u Virdžiniji, ali niko nije znao da li su živi ili mrtvi... a i stari dr Fonten bese otišao nekud sa Hvilerovom konjicom.

— Taj matori ima sedamdeset i tri godine, iako se trudi da izgleda mladi, a pun je reumatizma kao krmača buva — reče staramajka ponoseći se svojim mužem, a sjaj njenih očiju uterivao je u laž njene reči.

— Jeste li čuli štogod šta se događa u Atlanti? — upita Skarlet kad se benu udobno namestila. — Mi smo n?. Tari sasvim odsečeni od sveta.

— Za ime božje, dete — reče stara gospođa preuzimajući razgovor u svoje ruke, što je bio njen običaj — mi smo u istom takvom položaju. Ne znamo ništa drugo sem da je Šerman najzad zauzeo varoš.

— Dakle, ipak je osvojio? A šta 39 sad događa? Gde se sad vodi bitka?

137

— Kako mogu tri same žene ovde iza božjih leđa da znaju nešto o ratu kad nismo videle ni pisma ni novine već toliko nedelja? — reče stara gospođa malo kiselo. — Jedna od naših crnkinja je razgovarala s nekim crncem, kome je opet pričao drugi crnac koji je bio u Džonsborou, a osim toga nismo čule ništa. Oni su rekli da Jenki samo sede u Atlanti i odmaraju konje i ljude, ali da li je to tač-no ili ne ti i sama možeš znati koliko i mi. A i potreban im je odmor posle onih muka koje smo im mi zadali.

— Kad samo pomislim da ste vi za sve vreme bile na Tari a mi nismo znale! — upade Mlada gospođica. — O, kako mi je krivo što nisam dojahala do vas da vas vidim. Ali je bilo toliko posla pošto su nam svi crnci otišli da prosto nisam mogla da se maknem. Ipak, trebalo je da nađem vremena da dođem. To nije lepo od mene kao susetke. Nego, razume se, mi smo mislile da su Jenki spalili Taru kao i Dvanaest Hrastova i da su vaši otišli u Makon. A nismo imale ni pojma da si se ti vratila kući, Skarlet.

— Pa otkuda smo i mogle znati nešto drugo kad su crnci sa Tare naišli ovuda tako preplašeni kao da će im od straha ispasti oči i rekli nam da će Jenki da spale Taru — prekide je staramajka.

— A i mi smo videle... — reče Sali.

— Molim, sad ja govorim! — reče staramajka odseč-no. — Rekli su da su se Jenki ulogorili svuda oko Tate 1 da su vaši rešeni da idu u Makon. A posle smo one noći videle sjaj vatre otuda sa Tare. To je trajalo nekoliko sati. pa je to poplašilo i naše lude crnce te su pobjegli. Šta je to izgorelo kod vas?

— Sav naš pamuk — sto pedeset hiljada dolara — reče Skarlet ogorčeno.

— Hvala bogu što vam nije gorela kuća — reče staramajka isturajući bradu. — Pamuk može opet roditi, ali kuću ne možete zasejati pa da vam nikne. Nego, kad je već o tome reč, jeste li počeli berbu pamuka?

— Nismo — reče Skarlet — a većim deiom je već i propao. Računam da nije ostalo više od tri baie na jednoj 138

dalekoj njivi u dnu doline, a kakva nam korist i od toga? Svi su nam se radnici razbegli, pa ko da ga bere?

— Svemogući bože! »Svi su nam se poljski radnici razbegli, pa ko da ga bere?« — ponavljala je podrugljivo staramajka i bacala zajedljive poglede na Skarlet — a šta fali tvojim lepim šapicama, je li devojčice, i šapicama tvojih sestara?

— Ja? Ja da berem pamuk? — viknu Skarlet zapre-pašćeno kao da joj staramajka predlaže da učini neki odvratani zločin. — Kao neka poljska radnica? Kao bela sirotinja? Kao da sam Sletterijeva?

— Baš kao sirotinja! E, kako su ova sadašnja deca meka i gospodski fina! Da ti ja nešto kažem, gospođice: kad sam ja bila devojka moj je otac izgubio sav novac i ja se nisam libila da zasučem rukave pa da radim pošten posao, ako treba i u polju, sve dok tata nije stvorio toliko para da je mogao da kupi crnce. Kopala sam na njivi i brala pamuk, pa ću, ako ustreba, opet to raditi. A izgleda da ću morati. Sirotinja, a? Baš kao bela sirotinja.

— Ali, majko Fonten — viknu njena snaha, gledajući preklinjućim pogledom u mlade žene i moleći ih da joj pomognu da malo stiša staru gospođu. — To je bilo vrlo davno, a sad su druga vremena.

— Nema tu nikakvih drugih vremena kad treba da se nešto pošteno radi! — izjavi stara gospođa oštrih očiju ne dozvoljavajući da je stišaju. — Mene je stid zbog tvoje majke, Skarlet, da te ona samo čuje kako stojiš tu i pričaš da pošten rad nije za čestite ljude. »Kad je Adam kopao a Eva prela ...«

Skarlet da bi promenila predmet razgovora brzo upita:

— A šta je sa Tarltonovima i Kalvertovima? Jesu li i oni pogorelci? Jesu li izbegli u Makon?

— Jenki nisu doprli do Tarltonovih. I oni su daleko od drumu kao i mi, ali su doprli do Kalvertovih, oteli im svu stoku i živinu i nagovorili sve njihove crnce da beže s njima... — poče Sali.

Staramajka je prekide.

- — Ha! Obećavali su svim crnim devojkama svilene ■ haljine i zlatne minduše — to su, eto, radili.

A Ketlin
139'

Kalvert priča kako su neki vojnici otišli sa devojkama na sedlu iza sebe. Dobiće po koju žutu bebu i to je sve, alfc ja ne bih rekla da će im krv Jenkija popraviti rasu.

— O, bože, majko Fonten!

— Nemoj sad da mi se tu prenemažeš, Džein! Mi smo sve udate žene, zar ne? A valjda smo vidale i male meleze.

— A zašto nisu spalili kuću Kalvertovih?

— Kuću je spasao naglasak i izgovor druge g-đe Kalvert i njenog Jenki nastojnika, Hiltona — reče stara gospođa, koja je o bivšoj guvernanti uvek govorila kao o »drugoj gospođi Kalvert«, iako je prva gospođa Kalvert umrla još pre dvadeset godina.

»Verni smo privrženici Unije!« — podražavala je stara gospođa, unjkajući kroz svoj dugi, tanki nos. — Ketlin' priča da su se i jedno i drugo zaklinjali svim na svetu da su svi Kalvertovi Jenki, a siroti stari Kalvert je poginuo za Opštu Stvar u pustinji! A Reford kod Getisburga, pa Keid s vojskom u Virdžiniji! Ketlin se toliko zgranula da bi volela da je kuća izgorela. Ona kaže da će Keid pući od muke kad čuje za to. Ali šta ćeš: eto šta čovek dobije kad mu padne na pamet da se ženi ženom Jenkija; ta ti nema ni ponosa ni stida, samo uvek misli o svojoj koži. A kako to da nisu spalili Taru, Skarlet? Skarlet zastade za trenutak, pre nego što odgovori. Znala je da će odmah za ovim doći i pitanja: »A kako su svi vaši?«, »Kako tvoja draga majka?« Znala je da im ona ne može kazati da je Elen umrla, jer ako izgovori te reci ili ako makar samo i pomisli na to u prisustvu tih dobrih žena briznuće u neobuzdan plač pa će plakati do iznemoglosti. A ona ne može sebi dopustiti da plače. Ona stvarno nije nikako plakala otkako se vratila kući, jer je znala da ako poplava jednom probije nasip onda će sva njena s mukom održavana hrabrost otići do vruga. Ali je opet, s druge strane, dok je gledala u ta prijateljska lica oko sebe znala da joj ako prečuti vest o Eleninoj smrti Fontenovi to neće nikad oprostiti. Staramajka je naročito volela Elen, a bilo je malo lica u Pokrajini za koje bi stara gospođa toliko marila kao za Elen. 140

— No, govori! — reče staramajka gledajući oštro u •nju. — Zar ne znaš, devojčice?

— Pa, znate, ja sam se vratila kući tek sutradan po bici — odgovori ona brzo. Tada su već svi Jenki biii otišli. Tata... tata mi je pričao da... da je postigao da ne spale kuću zato što su Sjuelin i Karin bile bolesne od tifusa tako da ih nisu mogli kretati.

— To mi je prvi put da čujem da su Jenki uradili nešto pristojno — reče staramajka, kao da joj je krivo što čuje nešto dobro o zavojevačima. — A kako su devojkice sad?

— O, bolje im je, mnogo bolje, skoro sasvim dobro. — samo su strašno slabe — odgovori Skarlet. A zatim, videći da na ustima stare gospe lebdi pitanje koga se bojala, stade žurno tražiti neki drugi predmet razgovora.

— A da li... da li biste mogli da nam pozajmite ne- ' što hrane? Jenki su nas obrstili kao skakavci. Ali, ako ste

i vi u oskudici recite mi otvoreno, pa...

— Pošalji ovamo Porka s kolima pa ćeš dobiti polovinu od onoga što mi imamo: pirinča, brašna, šunke, nešto živine — reče stara gospođa i iznenada se oštro zagleda u Skarlet.

— O, pa to je mnogo. Ja zaista...

— Ni reci! Neću ništa da čujem! Zašto smo susedi?

— Vi ste tako dobri da ja ne mogu ... Nego sad mo->ram da idem. Oni kod kuće će se brinuti za mene. Staramajka ustade naglo i uhvati Skarlet za mišicu.

— Vas dve ostanite ovde — naredi ona gurajući Skarlet prema zadnjem tremu. — Imam nešto poverljivo sa ovim detetom. Pomozi mi da sidem niz stepenice, Skarlet.

Mlada gospođica i Sali se oprostile i obećale da će brzo doći u posetu. Mučila ih je radoznalost šta li to staramajka ima poverljivo da razgovara sa Skarletom, ali one to neće nikad saznati ako im ona sama ne kaže. »Tako je teško sa starim ženama«, šapnu Sali Mladog gospođici kad se ponovo vratiše svome šivenju.

Skarlet je stajala i držala konja za uzdu s nekim ose-ćanjem obamrlosti u srcu.

141

— No — reče staramajka zagledajući joj u lice. — šta je to što nije u redu na Tari? Šta ti to kriješ? Skarlet podiže oči i pogleda u pametne stare oči, pa shvati da će moći kazati istinu bez suza. Niko ne može plakati pred bakom Fonten ako mu ona nije dala naročita dopuštenje za to.

— Majka je umrla — reče ona jednostavno.

Ruka koja je držala za mišicu stade je toliko stezati da je jako zaboje, a nabrani kapci nad žutim očima za-žmuriše.

— Jesu li je Jenki ubili?

— Umrla je od tifusa. Umrla... na dan pre mog dolaska kući.

— Nemoj da misliš o tome — reče staramajka strogo* i Skarlet je vide kako nešto proguta. — A tvoj tata?

— Tata je... tata nije onaj stari.

— Kako to misliš? Govori jasno. Je li bolestan?

— Onaj potres ... čudan je ... nije više ...

— Nemoj da mi govoriš da nije više onaj stari. ZnačF ii to da je pomerio pameću?

Njoj bi lakše kad ču istinu tako prosto iskazanu. Kako je lepo od te stare gospe što je ne teži recima od kojih bi se rasplakala.

— Oh, da! — reče ona tupo. — Izgubio je pamćenje. Radi sve kao u nekom zanosu, a ponekad ne može da se seti da je majka umrla. Ah, gospođo, ne mogu da podnesem da ga gledam kako satima čeka na nju, i to tako* strpljivo, a nekad nije imao strpljenja ni koliko dete. Ali je još i gore kad se seti da nje više nema. Svakog časa, pošto je dugo sedeo i pažljivo osluškivao ne bi li je čuo, on odjednom skoči, odlazi od kuće i ide do porodičnog groblja. A posle toga se teško dovuče natrag uplakanog lica i neprestano ponavlja: »Keti Skarlet, tvoja majka \& umrla. Majka ti je umrla«, tako da meni dođe da vrištim, jer mi se čini da to prvi put čujem. A ponekad kasno i* noći čujem ga kako je doziva, pa ustanem iz kreveta i idem k njemu da mu kažem da je majka otišla u crnačke-kolibe. A on stane da se ljuti što se ona satire tim nego-vanjem bolesnika. Tako je teško vratiti ga u krevet! Pro-142

sto je kao dete. Ah, žao mi je što dr Fonten nije ovde. Znam sigurno da bi on nekako pomogao tati! A i Melani je potreban iekar. Ne oporavlja se od porođaja kako bi trebalo.

— Meli ... porođaj? Zar je ona kod vas?

— Jeste.

— Šta će Meli kod vas? Zašto nije u Makonu sa svojom tetkom i rodbinom? Meni se čini da je ti nekad nisi t>aš mnogo volela, devojkice, pored svega što je ona Carl-sova sestra. No, hajde ispričaj mi o tome.

— Duga je to priča, gospođo. Zar ne bi bilo faoije da idete natrag u kuću da sednete?

— Mogu ja i da stojim — reče staramajka odsečno. — A kad bi ti pričala sve to pred drugima one bi toliko urlale da bi i tebi život omrznuo. Nego, hajde, da čujem!

Skarlet poče da priča zastajkujući o opsadi i Meia-ninom stanju, ali dok se njena priča odvijala pred staričinim ostrim očima koje nisu nijednom trepnule ona nađe pogodne reci, reci snažne i užasne. Sve joj se živo ukazalo pred očima: onaj odvratno vreo dan kad se dete rodilo, smrtno muke od straha, pa bekstvo i Retovo izneve-ravanje. Govorila je o groznoj pomrčini one noći, o ble-sku logorskih vatri koje su mogle biti prijateljske ili neprijateljske, o golim dimnjacima koji su joj padali u oči u jutarnjem suncu, o mrtvim konjima i ljudima pored puta, o gladi, pustoši i o strahu da je Tara spaljena.

— Mislila sam da mi je samo da dođem do kuće majci, ona bi već sve nekako uredila i ja bih mogla da spustim svoju umornu glavu. Na putu do kuće mislila sam da me je već snašlo sve najgore, ali kad saznadoh da je ona umrla tek onda uvideh šta je stvarno najgore.

Ona obori oči i pričekala da staramajka progovori. Cu-tanje potraja tako dugo da se ona stade pitati da li je staramajka stvarno shvatila njen očajni položaj. Najzad starica progovori, a glas joj bese ljubazan, ljubazniji nego što ga je Skarlet ikad čula da nekom govori.

— Slušaj, dete, vrlo je rđava stvar kad žena doživi najgore što je može snaći; jer kad je već snašlo ono najgore ona se neće više ničega bojati. A nije dobro za ženu

143

ako nema od čega da strepi. Ti misliš da ja nisam shvatila sve što si mi ispričala — šta si sve pretrpela! Razumem ja to vrlo dobro. Kad sam bila u tvojim godinama našla sam se u pobuni indijanskog plemena Krik, baš posle pokolja u Fort Minsu, da — reče ona nekim rasejanim glasom

... baš nekako u tvojim godinama, jer je to bilo pre nekih

pedeset godina. Uspela sam da pobegnem u žbunje i da se sakrijem, da ležeći gledam kako nam gori kuća i kako mi Indijanci skalpiraju braću i sestre. I nisam mogla ništa drugo da radim do da ležim onde i da molim boga da svetlost požara ne osvetli mesto gde sam se sakrila. Zatim su izvukli moju majku i ubili je na dvadeset stopa od mesta gde sam ja ležala. I uz to joj skinuli skalp. Jedan Indijanac se svaki čas navraćao do nje i ponovo joj zabijao tomahavku u lobanju. A ja... ja, maza i mezimče svoje majke, ležala sam tu i gledala sve to. Ujutru sam pošla prema najbližem naselju, koje je bilo daleko trideset milja. Trebalo mi je tri dana da stignem donde kroz baruštine i Indijance a posle su mislili da sam pomerila pameću ... Tu sam upoznala dr Fontena. On se starao o meni... E pa, da, to je bilo, kao što rekoh, pre nekih pedeset godina, i od toga vremena ja se nisam bojala ničega i nikoga jer sam bila upoznala najgore što me je moglo snaći. A taj nedostatak straha me je doveo do mnogo sreće i stao me mnogo nesreća. Bog je odredio da žene budu plašljivi, bojažljivi stvorovi i ima nečeg neprirodnog u ženi koja se ne plaši... Skarlet, uvek sačuvaj nešto čega ćeš se plašiti...

Glas joj se otegao i ona je stajala čuteći s pogledom unazad preko polovine veka, na onaj dan kad je bila uplašena. Skarlet se nestrpljivo pomače. Ona se nadala da će staramajka shvatiti njene nevolje i naći neki način da ih resi. Ali eto, ona, kao i svi stari, priča tu o stvarima koje su se dogodile pre nego što se ma ko rodio, stvari koje nikoga ne zanimaju. Skarlet je sad bilo krivo što joj se poverila.

— Pa, sad pođi kući, dete, jer će se tamo brinuti za tebe — reče ona odjednom. — Pošalji Porka s kolima još¹⁴⁴

danas popodne... I nemoj da misliš da možeš zbaciti svoj teret. To ne možeš. Ja to znam.

Te godine leto potraja duže, dođe i novembar a topiš dani behu bolji za sve stanovnike Tare. Najgore bese prošlo. Sad su imali konja i mogli su jahati umesto da pe-šaće. Imali su pržena jaja za doručak i prženu šunku za večeru, pa su menjali jednoliku hranu koja se sastojala iz slatkih krompira, kikirikija i sušenih jabuka, a jednom svečanom prilikom čak su jeli i pečene piliće. Stara krmača bese najzad uhvaćena te je sa svojim prasicima blaženo groktala i valjala se u svinjcu ispod kuće. Ponekad je cika bila tako jaka da niko u kući nije mogao da govori, ali su to ipak bili prijatni zvuči. To je značilo sveže svinjsko meso za bele, a čvarke i iznutrice za crne stanovnike plantaže čim bude nastalo hladno vreme i bude došlo vreme za klanje; značilo je da će preko zime biti hrane za sve.

Poseta Fontenovima bese Skarlet osnažila više nego što je i sama shvatala. Samo saznanje da ima suseda, da su neke prijateljske porodice i neki stari domovi preo- stali rasteralo je strašno osećanje izgubljenosti i osam-ljenosti koje je pritiskivalo za vreme onih prvih nedeija na Tari. A Fontenovi i Tarltonovi, čije plantaže nisu bile na putu vojsci, behu neobično plemeniti i gotovi da po-dele ono malo što su imali. U Pokrajini je postojalo pre-danje da sused treba da pomogne suseda i oni nisu hieci; da prime ni pare od Skarlet nego su govorili da bi ona učinila to isto za njih i da im može sve to vratiti u namirnicama dogodine kad Tara bude opet proizvodila.

Sad je Skarlet imala hrane za sve u kući, imala ja konja, novaca i nakit oduzet od onog Jenkija, vojnog be-gunca, i sad je novo odelo bila najveća potreba. Znala je da bi bilo opasno poslati Porka na jug da kupi odelo, jer bi Jenki ili Konfederirci mogli da mu uzmu konja. Ali sad bar ima para u rukama da za njih kupi odelo, ima kola i konja za put, a Pork će možda ipak moći da ide na taj put a da ga ne uhvate. Da, najgore je već prošlo.

145

Svakog jutra kad bi Skariet ustala zahvaljivala je bogu na bledoplavom nebu i toplom suncu, jer je svaki dan lepog vremena odlagao sve dalje neizbežno vreme kad će topla odela biti nužna. A svaki topli dan značio je da se sve više pamuka gomila u praznim crnačkim kućicama, jedinom spremištu koje im je bilo ostalo na plantaži. Pokazalo se da u polju ima više pamuka nego što su i ona i Pork bili procenili, možda čak i četiri bale, a kućice će biti skoro pune.

Skariet nije htela da sama bere pamuk čak ni posle primedbe stare majke Fonten. Ne može se ni zamisliti da jedna dama iz porodice O'Hara, gospodarica Tare, radi u polju. To bi je stavilo u isti red sa čupavom g-đom Sle-teri i njenom Emi. Ona je nameravala da natera crnce da urade taj poljski posao, dok ona i devojke koje su se oporavljale od bolesti rade u kući; ali tu naiđe na još jače osećanje društvenog staleža nego što ga je i sama imala. Pork, Mami i Prisi digoše silnu graju i na samu pomisao da rade u polju. Neprestano su ponavljali da su oni crnci za kuću a ne za rad u polju. Naročito je Mami vatreno izjavila da ona nije nikad živela čak ni u dvorištu za crnce, nego je odrasla i vaspitala se u velikoj kući stare gospođe Robijar i da je spavala na slamnjači do nogu njenog kreveta. Samo Dilsu nije govorila ništa, već se ne trepćući zagledala u Prisi, tako da se ova osetila nelagodno i stala se vrpeljiti. Skariet nije htela ni da čuje za njihova izgovaranja, nego ih sve potera u redove pamuka. Ali su i Pork i Mami radili tako sporo i s toliko jadikovanja da Skariet najzad posla Mami u kujnu da kuva, a Porka u šumu i na reku sa kljusama za zečeve i udicama za ribu. Branje pamuka je za Porka bilo ispod dostojanstva, ali tov i pecanje nisu.

Posle toga Skariet oproba svoje sestre i Meiani za rad u polju, ali taj pokušaj ne ispade ništa bolje. Meiani počne da bere marljivo, lepo, brzo i od sveg srca, i brala je čitav sat na vrelom suncu dok ne pade kao sveca i onesvesti se, tako da je posle ležala bolesna nedelju dana. Sjuelin, natmurena i uplakana, napravi se takođe da je pala u nesvest, ali kad joj Skariet sasu vrč vode u lice

10 Prohujalo sa vihorom III 146

ona se trže i stade frkati kao besna mačka. Najzad otvoreno otkaza poslušnost.

— Ja neću da radim u polju kao crnkinja! Ti me ne možeš naterati na to. Šta bi bilo da naši prijatelji čuju za to? Šta bi bilo kad bi... kad bi gospodin Kenedi nekako saznao? On, kad bi samo majka znala za ovo...

— Ako samo još jednom spomeneš majku, Sjuelin O'Hara, ja ću te ošamariti! — viknu Skarlet. — Majka je radila više od svake crnkinje na ovoj plantaži, i ti to dobro znaš, uobražena gospođice!

— To nije istina! Bar nije radila u polju. Ni ti mene ne možeš prisiliti. Ja ću kazati tati i on me neće naterati da radim.

— Da se nisi usudila da tati dosađuješ tim stvarima! — viknu Skarlet, koju je razdirala Ijutina na Sjuelin i strepnja za Džeralda.

— Ja ću ti pomoći, sestrice — umeša se Karin krotko. Ja ću raditi za Sjuelin i za sebe. Njoj nije još dobro, pa ne bi trebalo da se izlaže suncu.

Skarlet joj reče zahvalno: »Hvala ti, dušo!«, ali pogleda zabrinuto mlađu sestru. Karin, koja je uvek bila tako nežno rumena, i bela kao krunični listići cvetale voćke koje raznosi prolećni vetrić, sad više nije bila rumena, ali je ipak u svome slatkom licu imala nešto što je pod-sećalo na cvet. Bila je ćutljiva i nekako kao u zanosu otkako se osvestila posle bolesti i saznala da je Elen umrla, da je Skarlet goropadna i da se svet promenio, da je neprestani rad novo pravilo života. Nije bilo u Karininoj nežnoj prirodi da se lako prilagođava promeni. Ona prosto nije mogla da pojmi šta se desilo; išla je po Tari kao mesečar i radila sve što bi se od nje tražilo. Izgledala je, i stvarno bila, slabačka, ali je bila voljna da sve učini, poslušna i uslužna. Kad ne bi radila neki posao koji joj je Skarlet dala uvek je imala u rukama brojanice, a usne su joj se uvek micale u molitvama za majku i Brenta Tarl-ona. Skarlet nije bilo ni na kraj pameti da je Karin tako ozbiljno shvatila Brentovu smrt i da njen bol nije zalečen. Za Skarlet je Karin još bila »mala sestrice«, isuviše mlada za duboku i ozbiljnu ljubav.

• !, i o,

-t.,

147

Stojeći na suncu među redovima pamuka, leđa utrnuhli usled neprestanog sagibanja i ruku ogrubelih od su-vih lopti pamuka, Skarlet je zaželela da ima sestru koja bi u sebi udruživala Sjuelininu snagu i energiju sa Karini-nim blagorodnim raspoloženjem, jer je Karin brala mar-ijivo i predano. Ali posle jednog sata rada bilo je očevidno da ona a ne Sjuelin nije još dovoljno jaka za takav rad. Zato Skarlet posla i Karin kući.

Sad su u dugim redovima pamuka ostale samo još Dilsu i Prisi. Prisi je brala leno, na mahove, žalila se na noge, na leđa, na unutrašnje bolove, na silan umor, dok joj majka ne dočepa jednu pamučnu stabljiku i osinu j© iako da je vrisnula. Posle toga je radila nešto malo bolje, ali je pazila da bude što dalje od majke.

Dilsi je radila neumorno, ćuteći, kao mašina, i Skarlet s bolom u krstima i ramena nažuljenih od teškog džaka s pamukom pomisli da Dilsi vredi zlata koliko je teška.

— Dilsi — reče joj ona — kad se dobra vremena opet vrate ja neću zaboraviti kako si se ti ponašala. Bila si neobično dobra.

Bronzana žena se ne nasmeši zadovoljno, niti se stade uvijati pred tom hvalom kao što rade drugi crnci. Ona okrete prema Skarlet svoje nepomično lice i reče s puno dostojanstvenosti: »Hvala lepa, gospa. Ali gospa Elen i gos'n Džehald bilo dobar za mene. Gos'n Džehald kupi moje Phisi da ja ne plači, i ja to ne zabohavim. Ja mnogo Indijanka, a Indijanac ne zabohavi ko njima dobro čini. Ja mnogo žao za moje Phisi. Ono ništa ne dobro! Izgleda ono samo crno, kako njeno otac, a njeno otac bilo mnogo leno«. I pored svih teškoća koje je imala da dobije pomoć " od drugih prilikom branja pamuka, i pored sve svoje za-morenosti, Skarlet je bila sve veselija i vedrija što je više pamuka prelazilo iz polja u kućice za crnce. U pamuku je za nju bilo nečega što uliva pouzdanje, nečega što učvršćuje i snaži. Tara se podigla do bogatstva pomoću pamuka, čak se i ceo Jug podigao, a Skarlet je bila toliko Južnjak da je verovala da će se Jug i Tara ponovo dići pomoću tih crvenih njiva.

18*148

Naravno, to malo pamuka što su ubrali nije bogzna šta, ali je ipak nešto. Doneće im nešto novaca u novčanicama Konfederacije, a to će im pomoći da uštede zelene novčanice Sjedinjenih Država i ono zlato u novčaniku dok se i to ne bude moralo trošiti. Idućeg proleća će nastojati kod vlade Konfederacije da se odobri da joj se vrati Veliki Sam i drugi poljski radnici koje je vlada pokupila, a ako ih vlada ne bude pustila ona će upotrebiti Jenkijev novac da najmi poljske radnike od suseda. Idućeg proleća će zasejati i zasejati... Ona ispravi umorna leđa, pa bacivši pogled na sura jesenja polja vide pred očima kako se žetva idućeg leta talasa bujna i zelena po svom posedu.

Idućeg proleća! Možda će se do idućeg proleća i rat svršiti i dobra stara vremena opet vratiti. A bilo da Konfederacija pobedi ili da izgubi rat prilike će ipak biti bolje. Sve drugo je bolje od ove stalne opasnosti i strahovanja od napada jedne ili druge vojske. Kad se rat svrši onda će plantaža moći da pruži mogućnosti za pristojan život. Oh, samo da se taj rat jednom svrši! Onda će ljudi moći da seju s nekom izvesnošću da će i žeti.

Sada ima nešto nade. Rat ne može stalno trajati. Ona ima malo pamuka, ima hrane, ima konja, a ima i malu ali dragocenu svotu novca. Da, najgore je prošlo.

XXVII

U podne jednoga dana, sredinom novembra, svi su sedeli okupljeni oko stola za ručavanje i jeli poslednje ostatke nekog slatkiša koji je Mami bila spremila od kukuruznog brašna i suvih drenjina zaslađenih sorgumom. U vazduhu se osećao mraz, prvi mraz te godine, i Pork, koji je stajao iza Skarletine stolice protrlja veselo ruke i upita:

— Zar ni već vreme da si zakole ono krmača, go-spojca Skahlet?

— Tebi već mirišu čvarci, je li? — reče Skarlet na-smejano. — Bogme i meni miriše na sveže meso, pa ako još nekoliko dana potraje ovo vreme možda ćemo ...

Melani je prekide s kašikom na usnama.

— Slušaj, draga. Neko dolazi!

— Neko viči! — reče Pork pomalo uplašen.

Kroz oštri jesenji vazduh jasno se čuše konjske ko pite kako brzo tuku kao poplašeno srce, pa ženski glas, visok i kreštav, kako vrišti: »Skarlet! Skarlet!« ;,,■>150

Oni se svi zgledaše i grozan tajac zavlada oko stola, a onda odgurnuše stolice i svi poskakaše. Svi su znali da je to glas mlade Sali Fonten, koja je pre jednog sata bila svratila na Taru da procaska na putu za Džonsboro. A sad kad svi na vrat na nos potrčaše na vrata videše je kako dolazi alejom kao vihor na zapušenom konju, dok joj se kosa lepršala na sve strane a šešir joj visio o pant-Ijici. Ona ne zaustavi konja nego protutnja kao sumanuta pored njih, mahnu rukom unazad, na onu stranu otkuda je dolazila i viknu:

— Jenki dolaze! Tamo drumom! Jenki...

Vukla je ustranu konjsku uzdu baš u zadnji čas da ga spreči da ne naleti na stepenice. Zatim naglo zađe za zavoj, prelete preko travnjaka u tri skoka i prebaci konja preko živice visoke četiri stope kao da je u lovu po polju. Čuli su težak bat kopita sve dok je jurila kroz zadnje dvorište, pa niz usku uličicu između crnačkih koliba, i znali su da to ona prečicom odlazi prema Mimozi.

Za trenutak su stajali kao skamenjeni, pa onda Sjue-lin i Karin stadoše jecati i stezati ruke jedna drugoj. Mali Veid je stajao kao ukopan, drhteći tako da nije mogao ni da plače. Dogodilo se ono od čega je on strepeo još od one noći kad su otišli iz Atlante. Jenki dolaze da ga uhvate!

— Jenki? — reče Džerald zbunjeno. — Pa Jenki su već bili ovde.

— Majko božja! — uzviknu Skarlet, a pogled joj pade na Melanine prestravljene oči. Za kratak trenutak kroz sećanje joj sinuse sve grozote one poslednje noći u At-lanti, porušene kuće koje su prošarale svu okolinu, pa sve priče o silovanjima, mučenju i ubistvima. Ona opet vide onoga Jenki

vojnika kako stoji u holu s Eleninom kutijom za rad u ruci. I pomisli: »Umreću! Umreću ovoga časa! Mislila sam da smo sve to preturili preko glave. Umreću! Ne mogu više to da podnesem!« Onda joj pogled pade na osedlanog i privezanog konja koji je čekao na Porka da odjaše do plantaže Tarlto-novih. Njen konj! Njen jedini konj! Jenki će ga uzeti; uzeće i hranu, i kravu, i tele! I krmaču, i svu prasad ... Oh,

151

koliko je sati naporne jurnjave bilo potrebno dok se uhvatila ta krmača i njen živahni podmladak! Pa će uzeti i petla, i kokoške i patke, koje su im Fontenovi dali. Jabuke i slatki krompir sklonjene u ostavi, brašno i pirinač, i suvi grašak! Pa novac Jenki vojnika! Sve će im oduzeti i ostaviti ih da skapaju od gladi!

— ■ E, neće ih dobiti! — viknu ona tako glasno da se sva lica iznenađeno okretoše prema njoj, bojeći se da nije možda pomerila pameću pod uticajem te iznenadne vesti. — Ja neću da gladujem! Neće ih dobiti!

— Šta je, Skarlet? Šta ti je?

— Konja! Kravu! Svinje! Oni ih neće dobiti! Ja im neću dopustiti da ih uzmu!

I okrenu se brzo prema crnim licima koja su stajala zgrčena u vratima prelivena nekom naročitom pepeljavom bojom.

— Bara! — viknu ona odsečno.

— Kakva bara?

— Bara kod reke, ludo! Vodite svinje u baru! Svi vi! Brzo! Pork, ti i Prisi zavucite se pod kuću i izvucite svinje napolje! Sjuelin, ti i Karin stavite u korpe što možete više hrane pa nosite u šumu.

Mami, spustite srebro opet u bunar. I još nešto, Pork! Slušaj me, Pork! Nemoj samo tako tu da stojiš.

Povedi i tatu sa sobom. Ne pitaj me kuda. Kud bilo! Idi s Porkom, tatice, slatki moj tatice!

Ona je čak i u toj prestravljenosti mislila o tome kako bi plave uniforme mogle delovati na Džeraldovu poremećenu pamet. Zatim stade i poče kršiti ruke, dok je uplašeno jecanje malog Veida koji se grčevito držao za Ms-ianinu suknju samo povećavalo njenu poplašenu zbunjenost.

— Šta ću ja da radim, Skarlet? — Melanin glas je bio mirno pribran usred toga jaukanja, suza i ustumara-lih nogu. Iako joj je lice bilo belo kao krpa a četo joj teio drhtalo, sama mirnoća njenog glasa umiri i Skarlet i pokazala joj da svi očekuju od nje zapovesti i iputstva.

— Kravu i tele — reče ona brzo. — Oni su na pašnjaku. Uzmi konja pa ih sve zajedno oteraj u baru i...152

Pre nego što je ona i dovršila rečenicu Melani istrže suknju iz Veidovih ruku pa strča niz stepenice prema konju, zadižući u trku svoje široke suknje. Skarlet za kratak časak sagleda njene mršave noge, lepršanje sukanja i donjeg rublja, i Melani je već bila u sedlu a stopala su joj visila iznad uzengija. Ona prikupi uzde i pripi se petama uz konjske slabine, pa onda naglo zastade i okrenu lice puno užasa.

— Moja beba! — viknu ona. — On, moja bebica! Jenki će mi je ubiti! Dajte mi je!

Ruka joj je bila na jabuci sedla i ona se spremala da skoči na zemlju, ali Skarlet vrisnu prema njoj:

— ■ Idi ti samo! Idi ti! Nađi kravu. Ja ću paziti na bebu! Idi ti, kažem ti! Zar misliš da bih ja pustila da uzmu Ašli-jevo dete? Idi napred!

Meli pogleda očajno unazad pa stade petama lupati konja, i uz prštanje šljunka polete niz aleju prema pašnjaku.

Skarlet pomisli: »Nikad se ne bih nadala da ću videti Melani Hamilton da opkorači konja!«, pa utrča u kuću, Veid je išao u stopu za njom i jecajući se mučio da je uhvati za suknju. Dok je hitala preskačući po tri stepenice odjednom vide kako Sjuelin i Karin s velikim pletenim korpama trče prema ostavi, a Pork prilično grubo vuče Džeralda za mišicu i upućuje se prema zadnjem tremu. Džerald je mrmaljao svadalački i ustezao se kao dete.

Iza zadnjeg dvorišta čuo se Mamin piskav glas: »Ti, Prisi! Ideš odma' ispod kuća i doteraš malo prasad. Ti dobro zna, ja mnogo veliko, ne može uđe ispod kuća. Dilsu, odi 'vamo, teraj ovaj tvoje bezobrazno devojka...«

— A meni se učinilo da sam pronašla sjajnu ideju da držim svinje ispod kuće da ne može niko da ih ukrade — pomisli Skarlet i potrča u svoju sobu. — Oh, bože, zašto nisam napravila obor za njih dole u bari?

Ona žurno otvori najvišu fijoku svoga ormana i stade preturati po odelu dok ne nađe Jenkijev novčanik. Brzo dohvati prsten s velikim briljantom i briljantske minduše iz korpice za rad gde ih je bila sakrila i strpa ih u novčanik. Ali gde da ga sakrije? U dušeke? U odžak? Da ga

153

baci u bunar? Da ga strpa u grudi? Ne, ne, to nikako! Debeli novčanik bi se mogao opaziti kroz bluzu, pa ako bi Jenki to primetili mogli bi da je pretresu.

— Umreću ako mi to učine!

Ozdo se čula paklena buka žurnih koraka i plačnih glasova: čak i u onom strahu ona zažele da je Melani pored nje. Meli sa svojim mirnim glasom, Meli koja je bila tako hrabra onoga dana kad je ona ubila Jenkija. Meli vredi za troje drugih. Meli... šta li joj ono Meli reče? Ah, da! Bebica! I grčevito stežući novčanik uza se Skarlet potrča preko hola u sobu gde je mali Bo ležao u svojoj niskoj ko-levci. Ona ga zgrabi u naručje, a on se probudi pa mašući majušnim pesnicama stade da plače sanjivo.

Čula je kako Sjuelin viče: »Hajde, Karin, hajde! Dosta je već. Oh, sestrice, požuri!« Iz zadnjeg dvorišta razleže se zaglušna cika, pa Ijutito groktanje; pritrčavši prozoru Skarlet vide kako se Mami žurno gega preko njive za pamuk sa po jednim nemirnim mladim prasetom pod svakim pazuhom. Za njom je išao Pork koji je tako isto nosio dva praseta i gurao Džeralda ispred sebe. Džerald je tromo išao preko brazda i razmahivao štapom.

Nagnuvši se preko prozora Skarlet viknu iz glasa:

— Diksi! Poteraj brže krmaču! Nateraj Prisi da je is-tera napolje! Možete je terati preko polja.

Diksi pogleda gore, a njeno bronzano lice je izgledalo unezvereno. U kecelji je imala gomilu stonog srebra.

— Krmača ugrizao Prisi i neće pusti njega iziđe napolje!

— ■ Sjanya krmača! — pomisli Skarlet. Ona se požuri natrag u sobu i žurno izvadi s mesta gde ih bese sakrila grivne, broš, minijaturu i srebrnu čašu koje je našla kod Jenkija. Ali gde da ih sakrije? Bilo je nezgodno nositi tako maloga na jednoj ruci a nakit i novčanik u drugoj. Ona položi dete na krevet. Dete udari u dreku kad ga ona spusti s ruke, i njoj pade na pamet jedna srećna misao. Može li naći bolje fnesto nego što su bebine pelene? Brzo prevrnu dete, izvuče mu haljinicu i gurnu novčanik u pelenicu, sasvim uz154

155'

njegovo telo. Dete zavrišta glasno na takvo postupanje, a ona žurno priteže trougaoni komad platna oko njegovih nemirnih nožica.

— E, sad — pomisli ona i odahnu duboko — napred prema bari!

Pošto dohvati rasplakano dete pod jednu ruku a drugom stisnu uza se sav nakit ona istrča u gornji hol. Odjednom njeni preplašeni koraci zastadoše a kolena joj zaklecaše od straha. Kako je kuća tiha! Kako grozno pusta! Zar su zbilja svi otišli i nju ostavili samu? Ona nije mislila da je ostave sarnu. U ovakvo vreme svašta se može desiti samoj ženi kad Jenki dođu ...

Ona skoči poplašeno kad ču lak šum, i okrenuvši se naglo vide svoga zaboravljenog sina zgrčenog uz ogradu od stepenica očiju raširenih od straha. On se mučio da progovori, ali njegovo stegnuto grlo nije moglo da pusti ni glasa.

— Ustani, Veide Hamptone! — naredi mu ona brzo, — Ustani i pođi. Mama ne može sad da te nosi.

On joj pritrča kao neka poplašena mala životinja, pa dočepavši njenu suknju sakri lice u nju. Ona je osećala kako njegove ručice pipajući kroz nabore traže njene noge. Pođe niz stepenice, a pri svakom koraku su joj smetale Veidove ruke koje su je vukle pa mu oštro reče: »Pusti me sasvim, Veide! Pusti me i idi sam!« Ali se dete još jače pripri uz nju.

Kad dođe do stepeništa učini joj se da se ceo donji sprat penje prema njoj. Sve te domaće, poznate i miie stvari kao da su joj šaputale: »Zbogom! Zbogom!« Iz grla joj odjeknu jecanje. Tu su otvorena vrata kancelarije gde je Elen radila marljivo, a vidi se i jedan ugao starog pisaćeg stola. Tu je i trepezarija sa stolicama odmaknutim uko-so i jelom još na tanjirima. Tu su po podu krpice koje je Elen sama bojila i tkala... Pa tu je i stari portret babe Robijar, s poluobnaženim prsima, s kosom visoko zamešljanim i nozdrvama tako duboko usećenim da joj daju izgled kao da se otmemo, podrugljivo smeška. Sve što je bilo nerazdvojni deo njenih najranijih sećanja, sve vezano za najdublje korene u njoj: »Zbogom! Zbogom, Skarlet O'Hara!«

Jenki će sve to spaliti... sve... sve!

Ovo je njeno poslednje gledanje te kuće, poslednje osim pogleda koje će baciti iz šume ili iz baruštine kad bude gledala visoke dimnjake obavijene dimom i krov koji se ruši u plamenu.

— Ne mogu vas ostaviti! — pomisli ona, a zubi joj zacvokotaše od straha. — Ne mogu da vas ostavim. Tata. vas ne bi ostavio. On mi je rekao da će morati da vas spale nad njegovom glavom. Onda neka vas spale i nad mojom glavom, jer ni ja vas ne mogu ostaviti. Vi ste sve što mi je ostalo.

Posle te odluke ona se oslobodi izvesnog dela straha, samo joj još ostade neko ledeno osećanje u prsima, kao da su joj se sve nade i strah smrzli. Dok je stajala tu ču iz aleje topot mnogih konjskih kopita, zveket demo-va i sabalja i neki grubi glas kako izdaje komandu: »Sjaši!« Ona se brzo naže nad dete pored sebe, a glas joj bese čvrst ali začudo blag.

— Pusti me, Veide, zlato! Ti otrči brzo niz stepenice pa kroz zadnje dvorište prema bari. Tamo će biti Mami i tetka Meli. Trči brzo i ne plaši se!

Na tu promenu u tonu dečko pogleda naviše i Skarlet se zaprepasti na izraz koji vide u njegovim očima: izraz i pogled zeca uhvaćenog u klopku.

—■ Oh, milostivi bože i majko božja! — pomisli ona. — Ne daj da ga sad spopadnu grčevi od straha. Ne..., ne pred Jenkima! Oni ne smeju videti da se mi bojimo. —■ Pa kad dete ostade i dalje držeći se za njenu suknju samo još čvršće, ona mu reče jasnim glasom: »Budi malf čovek, Veide. To je samo jedna rulja gladnih Jenkija!«

I pođe niz stepenice da ih sretne.

Šerman je maršovao kroz Džordžiju¹ od Atlante prema moru. Iza njega su ležale ruševine grada Atlante koje su se pušile, jer su grad zapalili kad su plavi pukovi izmar-

1 Ovo maršovanje je ostalo čuveno u Sjedinjenim Državama[^] koliko po vojničkom značaju koji je imalo u svoje vreme, toliko i; po nečuvanim svirepostima kojima je bilo obeleženo.— Prim. prev. 156 šovali iz njega. Tri stotine milja zemlje ležalo je pred njima stvarno bez odbrane, osim nešto Narodne vojske od staraca i mladih dečaka iz Domaće garde.

Pred njima se prostirala plodna zemlja išarana plan-tažana, puna samih žena i dece, prestarih ljudi i crnaca. Jenki su pljačkali i palili na pojasu širokom oko osamdeset milja. Stotine kuća je odjekivalo od njihovih koraka, stotine domova je buk'talo u plamenu. Ali za Skarlet, koja je gledala kako plave uniforme ulaze u prednji trem, to nije bila stvar čele zemlje. To je bila sasvim lična stvar, pakostan postupak uperen protiv nje i njenih.

Stajala je pri dnu stepenica s malim detetom na ruci i sa Veidom pripijenim uz nju glave sakrivene u njenu suknju, dok su Jenki jurili kroz kuću, gurali se grubo pored nje uz stepenice, izvlačili nameštaj na prednji trem, parali bajonetima i noževima fotelje i kanabeta i kopali po njima ne bi li našli dragocenosti. Gore su cepali duške i perjane posteljne stvari, tako da je vazduh u predsoblju bio prepun perja koje je letelo i spuštalo se polako njoj na glavu. Nemoćan bes uguši i ono malo straha što joj bese još ostalo u srcu dok je stajala tako bez moći i pomoći i gledala kako oni pljačkaju, krađu i upropašću-ju sve.

Komandir, narednik, bese prosed omalen čovek krivih nogu, s parčetom duvana za žvakanje u ustima. On je stigao do Skarlet pre nego ma koji od njegovih ljudi, pa pljujuću bezobzirno po podu i na njene suknje reče od-sečno:

— Ovamo to što imaš u ruci, gospođo!

Ona bese i zaboravila na nakit koji je nameravala da sakrije, pa s prezrivim osmehom, koji će nadala se biti isto tako prezriv kao i na licu babe Robijar na slici o zidu, baci stvari na pod, skoro uživajući u grabljivoj gužvi koja nastade.

— Molio bih te i za taj prsten i minduše.

Skarlet još čvršće steže detence jednim pazuhom tako da je visilo i glavom naniže, crveno od plača, pa skide minduše od granata koje su bile Džeraldov venčani po-

157

klon Eleni. Zatim skide i soliter s velikim safirom koji joj Čarls bese dao kao venčani prsten.

— Nemoj da ga bacaš! Daj ga ovamo! — reče narednik pružajući ruku. — Oni skotovi su se već dosta na-grabili. Imaš li još što? — Njegove oči su oštro pregledale njenu bluzu.

Skarleti se skoro smučī, jer je već osećala kako joj se grube ruke zavlače u nedra i kako je pipaju oko podvezica.

— To je sve; nego vi valjda znate običaj da skidate do gole kože svoje žrtve.

— Eh, tebi ćemo verovati — reče narednik dobroćudno, pa opet pijunu i okrete se na drugu stranu.

Skarlet uspravi bebū pa pokuša da je umiri držeći ruku na me-stu gde je pod pelenom bila sakrivena lisnica, hvaleći boga i što Melani ima bebū i što beba ima pelenice.

Odozgo se čuo bat teških čizama, buntovno škripanje nameštaja koji su vukli preko poda, praštanje porculana i ogledala, pa psovke kad se ne bi našlo ništa od vrednosti. Iz dvorišta se čula vika: »Drž' je tamo s te strane! Ne daj da pobegne!«, pa onda očajno kreštanje ko-košiju, gakanje pataka i gusaka. Bolan grč joj steže srce kad ču poplašenu ciku koja se naglo stiša posle jednog pucnja iz pištolja, jer je znala da je njena krmača svršila. Ta prokleta Prisi! Pobegla je i ostavila krmaču. Da se bar oni prasići spasu! Da je bar sva porodica stigla zdravo do baruština! Ali, šta se tu može znati?

Ona je stajala mirno u holu, dok su se vojnici vrzli oko nje, vikali i psovali. Veidovi prsti su grčevito stiskali njenu suknju. Ona je osećala kako mu telo drhti pripijeno uz nju, ali nije mogla naterati sebe da mu progovori i da ga umiri. Nije mogla prisiliti sebe da kaže Jenkima ma šta što bi izražavalo bilo molbu, bilo protest, ili ljutnju. Mogla je samo da zahvaljuje bogu što je njena kolena još održavaju, što joj je vrat još toliko jak da joj drži glavu visoko uzdignutu. Ali kad jedna šaka bradatih ljudi siđe niz stepenice natovarena raznovrsnim pokradenim stvarima, i kad ugleda Čarlsovu sablju u rukama jednog od njih ona ipak viknu. To je bila Veidova sablja. Bila je nje-i58

govog oca i njegovog dede, i Skarlet je dala dečaku o -njegovom poslednjem rođendan. Priedili su tom prilikom i čitavu malu svečanost a Melani je plakala, plakala suzama ponosa i žalosnog sećanja, poljubila ga i rekla da Jod poraste mora biti hrabar vojnik kao njegov otac i de-da. Mali Veid se jako ponosio time i često se peo na sto fenad koga je sablja bila okačena na zidu. Skarlet bi još mogla i da

podnese da vidi kako joj mrske ruke tuđinaca odnose iz kuće njene sopstvene stvari — ali ne i ponos njenog malog sinčića. Veid, koji je izvirivao iza zaklona njenih sukanja, kad ču njen uzvik nađe izraza i hrabrosti da progovori snažnim glasom. I pruživši ruku viknu:

— To je moje!

— To ne možete uzeti! — reče Skarlet brzo, pa i ona pruži ruku.

— Je li zbilja ne mogu? — reče mali vojnik koji je držaše i iskezi bezobrazno zube. — E, pa da vidiš da -mogu. Ovo je buntovnička sablja.

— Ne — nije! To je sablja iz meksikanskog rata. Ne možete je uzeti. To je sablja moga sinčića. Bila je sablja

ijfijegovog dede. Oh, kapetane — viknu ona okrenuvši se naredniku — molim vas, recite mu da mi je vrati!

Narednik, zadovoljan tim svojim proizvodstvom priđe bliže.

— Hej, Bobe, daj ovamo tu sablju da je vidim — reče on.

Vojnik mu preko volje predade sablju. — Ima balčak od čvrstog zlata — reče on.

Narednik je stade okretati u ruci, okrenu balčak prema suncu pa pročita urezani natpis.

»Pukovniku Vilijamu R. Hamiltonu — pročita on — od njegovog štaba. Za hrabrost! Buena Vista 1847«.

— E, gospođo, i ja sam bio kod Buena Viste.

— Jeste li? — reče Skarlet hladno.

— Da li jesam? Bila je to žestoka bitka, ja vam to kažem. Nema sad tako žestokih bitki kao što je onda bi-io. Pa velite ovo je sablja ovog malog?

— Jeste.

159

— E, pa neka je zadrži — reče narednik koji je bio zadovoljan nakitom koji bese dobio.

— Ali ima balčak od suvog zlata! — naglasi mali vojnik.

— Ostavićemo im je da nas se sećaju po tome ... — nasmeja se narednik.

Skarlet uze sablju ne rekavši čak ni hvala. Zašto da zahvaljuje tim lopovima što joj vraćaju njenu stvar. Držala je sablju uza se, dok se mali vojnik još jednako pre-pirao s narednikom i dokazivao mu.

— Živoga mi boga, daću ja ovim buntovnicima nešto da me se sećaju — viknu on najzad kad mu narednik izgubivši strpljenje i dobroćudno raspoloženje podviknu da ide do đavola i da ne odgovara.

Mali čovečuljak jurnu trkom prema zadnjem delu kuće i Skarlet odahnu. Nisu ništa rekli o paljenju kuće. Nisu joj rekli da iziđe da bi mogli da je zapale. Možda... možda... Ljudi navališe u hol odozgo i spolja.

— Ima li što? — upita narednik.

— Jedna krmača, nešto kokošiju i pataka.

— Malo kukuruzna brašna, krompira i pasulja. Ona divlja mačka na konju mora da je dala znak za uzbunu kako valja.

— Pa ovde i nema ništa više, narednice. Ti si dobio ono što je najbolje. Hajdemo dalje, dok nije čela Pokrajina čula da dolazimo.

— Jeste li pretražili pušnicu? Oni obično tamo zakopavaju stvari.

— Nema pušnice.

— A jeste li prekopali crnačke kolibe?

— U kolibama ima samo pamuka. Zapalili smo ga. Skarleti za tili čas iziđoše pred oči dugi vreli dani na pamučnim njivama i ona opet oseti strašan bo! u kr-stima, nažuljeno i oguljeno meso na ramenima. I sve to uzalud! Pamuk je otišao do vruga.

— Niste ni imali baš mnogo, gospođo.

— Vaša vojska je već bila ovde.

..... ■160

161

— i vreme je; mi smo bili bitku ovde prošlog septembra — reče jedan od ljudi okrećući nešto u ruci — ja sam već skoro to i zaboravio.

Skarlet vide da je to što on okreće u ruci Eienin zlatan naprstak. Kako ga je često viđala kako se blista na E'eninom prstu dok je vezla i šila! Dok ga je sad gledala pred oči joj iziđoše mnoga bolna sećanja na tanku ruku koja ga je nosila. A sad, eto, on leži na žuljevitom i prijavom dlanu toga prostaka, da uskoro krene na put za Se-ver na prst neke Jenki žene koja će se ponositi što nosi kradene stvari. Eienin naprstak!

Skarlet spusti glavu da je neprijatelj ne vidi kako plače, a suze joj se lagano stadoše kotrljati na bebinu glavu. I tako kroz suze ona vide kako ljudi kreću prema vratima; ču kako narednik izvikuje komande snažnim i grubim glasom. Oni odlaze, a Tara je čitava! Ali s onim bolnim sećanjem na Elen u svome srcu ona se nije mnogo ni radovala. Zveckanje sablji i topot konja ne donese joj veliko olakšanje, nego

je ostavi da stoji odjednom iznemogla i u očajanju dok su oni odmicali niz aleju, svaki natovaren pokradenim stvarima: odelom, ćebadima, slikama, kokošima i patkama, krmačom. Zatim joj do nozdrva dopre miris dima i ona se okrete, toliko iznemogla, pošto napregnutost živaca bese odjednom popustila da više nije marila za pamuk. Kroz otvorene prozore trpezarije vide kako se dim leno širi iz crnačkih koliba. Eto, otišao je pamuk! Otišao novac za porez i deo novca kojim je trebalo da se prehrane za vreme ljute zime. Sad više nije mogla ništa da radi, osim da stoji i da gleda. Ona je i ranije gledala kako pamuk gori pa je znala kako ga je teško ugaziti i kad mnogi ljudi rade na tome. Hvala bogu što su crnački stanovi tako daleko od kuće! Hvala bogu što danas nema vetra da prenese var-nice!

Odjednom se okrete natrag, sva ukočena kao lovački pas, pa stade gledati s užasom niz hol, pa kroz pokriveni prelaz prema kuhinji. Nekakav dim je dolazio iz nje!

Ona brzo spusti dete negde između hola i kuhinje. Negde se otrese i Veidovog grčevitog stezanja.

Upade u

kuhinju punu dima i posrnu natrag kašljući, suznih očiju. Onda ponovo upade u nju držeći suknu pred licem.

Prostorija bese mračna pošto je bila osvetljena samo jednim malim prozorom, a tako puna gustog dima da ona skoro obnevide i samo je čula kako plamen šišti i pucketa. Pređe rukom preko očiju pa proviri žmireći, i vide kako plamena linija puzi preko kuhinjskog poda prema zidovima. Neko je bio razbacao preko cele prostorije zapaljene ugarke sa ognjišta, pa je kao barut suva jelovina na podu prihvatila vatru i bacala plamen uvis kao vodu.

Ona jurnu natrag u trpezariju pa zgrabi krpice s poda oborivši s treskom dve stolice.

— Nikada je neću moći savladati... nikad ... nikad' Oh, bože, kad bi samo još neko došao da mi pomogne' Tara je otišla... otišla! Oh, bože! To je onaj mali bednik mislio kad je rekao da će mi dati nešto da ga sa sećam! Oh, što ga nisam pustila da uzme sablju!

U hodniku do hola vide svoga sina gde leži u uglu sa sabljom. Oči su mu bile sklopljene, a na licu mu se video neki tužan, nezemaljski mir.

— Bože moj! On je mrtav! Umro je od straha! — pomisli ona u samrtnom strahu, ali protrča pored njega do vedra s vodom za piće, koje je uvek stajalo u hodniku do kuhinjskih vrata.

Zamoči jedan kraj krpice u vedro, pa pošto duboko uvuče vazduh u pluća ulete ponovo u prostoriju punu dima, zalupivši vrata za sobom. Za neko vreme koje joj se činilo čitava večnost ona je posrtala, kašljala i tukla mokrom krparom liniju plamena koja se brzo širila dalje od nje. Dva puta se i njena duga sukna upali i ona je ugasi pljeskajući rukama. Osećala je i otužan miris svoje osmuđene kose koja se izvlačila ispod ukosnica i padala joj po ramenima. Plamen je stalno jurio mimo nje prema zidovima pokrivenog hodnika u vidu vatrenih zmija koje su se uvijale i siktale, i pošto je obuze malaksalost ona poče uviđati da je sve to beskorisno.

Onda se vrata odjednom otvoriše, a mlaz svežeg vaz-duha učini da plamen još jače suknu u visinu.

Zatim se vrata zatvoriše s treskom i poluslepa Skarlet vide Melani

11 Prohujalo sa vihorom III 62

kako nogama gazi plamen i lupa po njemu nečim tamnim i teškim. Vide je kako posrče, ču je kako kašlje, ugleda za munjevito kratak razmak vremena njeno odlučno lice i oči stisnute zbog dima; vide kako se njeno malo telo povija napred i natrag dok razmahuje svojom krparom go-re-dole. Borile su se i gasile požar još neko vreme koje je trajalo kao večnost stojeći jedna uz drugu i Skarlet je mogla da opazi da vatrena linija postaje kraća. Zatim se Melani odjednom okrenu prema njoj pa uzviknu i tresnu je preko leđa što je jače mogla. Skarlet se stropošta na zemlju u vihoru dima i mraka.

Kad je otvorila oči ležala je na zadnjem tremu, glave udobno naslonjene na Melaninom krilu, dok joj je popodneвно sunce obasjavalo lice. Ruke, ramena i lice su joj nesnosno brideli od opekotina. Dim je još kuljao iz crnačkih koliba i zavijao ih u guste oblake, a miris izgo-relog pamuka se jako osećao. Skarlet vide kako plamenovi dima izlaze iz kuhinje, pa se pomače uzrujan da ustane.

Ali je Melani gurnu natrag i reče joj mirnim glasom: »Lezi mirco, draga. Vatra je ugašena«.

Ona je ležala mirno neko vreme, sklopljenih očiju, odišući od olakšanja, pa onda ču bebu kako guče negde blizu nje, a uz to i umirujući zvuk Veidovog štucanja. Dakle on nije umro, bogu hvala! Ona otvori oči i pogleda Melani u lice. Njene kovrdžice behu osmuđene, lice po-crnelo od čađi, ali su joj oči svetlele od uzbuđenja i ona se smešila.

— Izgledaš kao crnkinja — promrmlja Skarlet i umorno zari glavu u svoje meko uzglavlje.

— A ti izgledaš kao pajac prerušen u crnca — odgovori Melani.

— Zašto si me onako udarila?

— Zato, draga moja, što su ti se leđa bila upalila. Nisam ni pomišljala da ćeš se onesvestiti, iako si, sam bog zna, danas toliko podnela da bi to već bilo dovoljno da te ubije ... Ja sam se vratila odmah čim sam stoku sakrila na sigurno mesto u šumi. Dolazilo mi je da umrem

misleći na tebe i na bebu same u kući. Jesu li ti Jenki što uradili?

— Ako misliš da kažeš da li su me napastvovali, nisu — reče Skarlet i jeknu kad pokuša da sedne! — lako je Me-

lanino krilo bilo meko, trem na kome je ležala bio je daleko od svake udobnosti. — Ali su pokrali sve, ama baš sve. Sve smo izgubili... No, šta još ima što te čini tako srećnom?

— Nismo izgubile jedna drugu, pa su nam i dečica zdrava i čitava, a imamo i krov nad glavom — reče Melani, a glas joj je zvonio radosno. — A to je sve čemu se možemo nadati zasada... Gospode bože, ala je ovaj Bo mokar! Jenki su sigurno odneli i njegove ostale pelenice. On ... Skarlet, šta je, za ime boga, u ovoj pelenici?

Ona poplašeno gurnu ruku niz detinja leđa i izvuče novčanik. Gledala je neko vreme u nju kao da je nije nikad videla. pa onda pršte u smeh, u sve nove i nove napade smeha u kome nije bilo ni traga nervoznosti.

— Niko se osim tebe ne bi setio ovako nećeg! — viknu ona i obgrli obema rukama Skarlet oko vrata i poljubi je. — Ti si mi najdraža sestra koju sam ikad imala,

Skarlet otrpe poljubac zato što je bila toliko umorna da nije mogla da se odupre i što su joj pohvalne reci padale kao melem na ranjenu dušu, a i zato što se u onoj mračnoj kuhinji punoj dima bese u njoj rodilo veće uva-ženje prema zaovi i osećanje prisnijeg drugarstva.

— To joj moram priznati — pomisli ona preko volje — ona se uvek stvori baš kad je najpotrebnija.,1,
" . ' "

XXVIII

Hladno vreme dođe naglo sa oštrim mrazom. Ledeni vetar je duvao ispod vrata i kloparao labavim oknima na prozorima nekim jednolikim zvukom. Poslednje lišće opade s golog drveća, samo jele i borovi ostadoše ode-veni, crni i hladni prema bledom nebu. Izlokani crveni pu-tevi behu smrznuti i otvrdli kao da su od granita, a glad je jahala na vetrovima kroz Džordžiju.

Skarlet se ogorčeno sećala svog razgovora s bakom Fonten. Onoga popodneva pre dva meseca — a otada kao da behu prošle tolike godine — ona je rekla staroj gospođi da je već iskusila najgore što je mogla iskusiti, i tada je govorila iz dna duše. Sad joj je ta rečenica zvučala kao preterivanje jedne male učenice. Pre nego što Sermanovi ljudi behu po drugi put prešli preko Tare ona je imala svoje malo bogatstvo u hrani i novcu, imala je susede srećnije od sebe a imala je još i pamuka s kojim je mogla da se nekako pomogne do proleća. Sad je pamuka nestalo, hrane je nestalo, novac joj više nije bio od 166 koristi jer nije nigde bilo hrane da se kupi za njega, e susedi su sad bili u gore položaju nego i ona sama. Ona je bar imala kravu i tele, nekoliko prasadi i konja, dok njeni susedi nisu imali ništa osim ono malo što su uspeali da sakriju u šumi ili da zakopaju u zemlju.

Ferhil, dom Tarltonovih, bese izgoreo, a gospođa Tarlton i njene četiri kćeri živele su u nastojnikovoj kući. Kuća porodice Manro, blizu Lavdžoja, bila je takođe srušena. Drveno krilo Mimoze bese spaljeno, a glavnu kuću je spasao od propasti samo njen debeli i tvrdi gips, uz grčevite napore žena iz porodice Fonten i njihovih crkinja s mokrim ćebadima i jorganima. Kuća Kalvertovih opet je ostala pošteđena blagodareći zauzimanju nastoj-nika Hiltona, ali im nije bio ostao baš nijedan komad stoke, nijedno pile, niti koji klip kukuruza na celom imanju.

Na Tari, kao i širom cele Pokrajine, glavno pitanje bilo je pitanje hrane. Veći deo porodica nije imao ništa osim nešto ostataka od berbe slatkih krompira, kukuruza i nešto divljači što su mogli da ulove po šumama. I ono što su imali delili su sa manje srećnim prijateljima, kao što se radilo nekad u srećnije dane. Ali uskoro dođe vre-me kad više nije imalo šta da se deli.

Na Tari su jeli zečeve i ribu kad je Pork bio srećn© ruke. Inače, nešto malo mleka, lešnika, prženog žira i slatkog krompira. Stalno su bili gladni. Skarleti se činilo da na svakom koraku vidi pružene ruke i molećive oči. Taj prizor je dovodio do ludila, jer je i ona bila gladna kao i oni.

Naredi da zakolju tele jer je ono sisalo tako mnogo dragocenog mleka i te večeri svi se toliko najedoše sve-žeg telećeg mesa da se i razboleše. Ona je znala da bi morala da zakolje i jedno od prasadi, ali je stvar odlaga-la od danas do sutra nadajući se da će moći nekako da ih ostavi da poodrastu. Bili su tako mali da se nema šta na njima pojesti ako se sad zakolju, a biće mnogo više ako se pričuvaju još neko vreme. Svake noći bi ona i Me-lani raspravljale o tome kako bi bilo da pošalju Porka nekuda s konjem i nekoliko severoameričkih zelenih novčanica da proba da kupi nešto hrane. Ali ih je od toga od-

167

vraćao strah da bi neko mogao Porku oteti i konja i novac. Nije se nikako znalo gde se Jenki nalaze. Mogli su biti hiljadu milja daleko, a mogli su biti i tu, preko reke. Jednom Skarlet u očajanju htela da sama odjaše da traži hranu, ali je prestrašene molbe cele porodice, popla-šene od Jenkija, naterala da odustane od te namere.

Pork je odlazio daleko u lov, tako da ponekad ne bi ni došao kući po celu noć, a Skarlet ga nije pitala kuda odlazi. Ponekad bi se vratio s nešto ulovljene divljači, a ponekad s kojim klipom kukuruza ili

torbom suvog graška. Jednom donese petla, koga je našao u šumi, kako on reče. Porodica ga pojede u slast, ali i sa nešto grize sa-vesti jer je znala da ga je Pork ukrao kao što je krao i grašak i kukuruz. Jedne noći ubrzo posle toga on zakuca na Skarletina vrata dockan, kad je sva kuća već bila zaspala, i pokunjeno joj pokaza nogu zasutu sitnim sačmama. Dok mu je ona previjala ranu on joj zbunjeno objašnjavaše da su ga opazili kad je pokušao da uđe u neki kokošarnik blizu Fejetvila. Skarlet ga ne upita čiji je to bio kokošarnik, nego ga blago potapša po ramenu, očiju punih suza. Crnci mogu ponekad da naljute čoveka svojom glupošću i lenošću, ali su odani tako da se to ne može zlatom platiti i imaju takvo osećanje privrženosti za bele gospodare da su u stanju da i život izlože opasnosti samo da bi došli do malo hrane za njihovu porodicu.

U drugim prilikama bi Porkovo kraduckanje bilo ozbiljna stvar zbog koje bi, verovatno, došlo i do šibanja. Nekada bi ona morala, u najmanju ruku, da ga strogo ukori. »Imaj na umu uvek, mila moja — govorila je Elen — da si ti odgovorna za moralno kao i fizičko zdravlje crnaca koji su povereni tvome staranju. Moraš shvatiti da su oni kao deca, pa ih moraš čuvati i od njih samih kao i decu, a ti im moraš uvek pružati primer.«

Ali Skarlet sad odgurnu taj savet u pozadinu svojih misli. Za nju više nije postojalo neko pitanje savesti u tome što podstiče na krađu, i to na krađu od ljudi koji možda stoje gore od nje. Nju u samoj stvari nije mučio moralni izgled te stvari. Mesto da kazni ili da ukori, ona se samo ljutila što je on ranjen. ...>168

169

— Moraš odsada bolje paziti, Pork. Mi ne možemo dopustiti da tebe izgubimo. Šta bismo radili bez tebe? Ti si bio vrlo dobar i veran, i kad ja opet dođem do novaca kupicu ti veliki zlatan sat pa ću dati da se ureze nešto iz Biblije, kao na primer: »Dobro si radio, dobri i verni slugo!«

Pork je sav sijao od ponosa i obazrivo gledao zavijenu nogu.

— To mnogo fino, gospojca Skahlet. A kad vi mislite dobijete to novac?

— Ne znam, Pork; ali ću ga jednom dobiti na neki način. — Ona upravi na njega pogled koji nije ništa video, ali koji je bio tako pun ogorčenja da se on stade nelagodno vrpeljiti. — Jednoga dana kad se ovaj rat svrši ja ću imati mnogo para, a kad to bude onda nikad više neću biti gladna i neću se mrznuti. Niko od nas neće više gladovati, ni mrznuti se. Svi ćemo nositi lepo odelo i svakog dana ćemo jesti pržene piliće i ...

Odjednom učuta. Na Tari je postojalo najstrože pravilo —■ koje je ona sama postavila i čije je poštovanje ona sama strogo tražila — da niko nikad ne srne govoriti b onome što se nekad jelo i što bi sad jeli kad bi mogli.

Pork šmugnu iz sobe u kojoj ona ostade nerasploloženo zagledana u daljinu. U ono vreme, sad već mrtvo i prošlo, život je bio tako složen, tako pun zamršenih i zapletenih problema. Na prvom mestu problem kako da zadobije Ašlijevu ljubav i kako će održati oko sebe druge nezadovoljne udvarače. Pa zatim pitanje kako da se sakrije od starijih sitna prekršenja pravila o lepom ponašanju, kako da se ismeju ili pridobiju druge surevnjive de-vojke, pa izbor kroja i materijala za haljine, proba raznih frizura; ah — toliko drugih stvari koje je trebalo resiti! Sad je život bio tako čudno jednostavan. Sad je bilo važno samo da se nađe toliko hrane da se ne umre od gladi, odela koliko da se čovek ne smrzne, i krov nad glavom koji ne prokišnjava baš mnogo.

U toku tih noći ona je počela neprestano da sanja teški san koji joj je i kasnijih godina zadavao muke. Bio je to uvek isti san čije se pojedinosti nisu nikad menjale,

ali je užas od njega bio sve jači svakog puta kad bi joj došao a strepnja da će ga opet sanjati zagorčavala joj je budne časove. Živo se sećala svih događaja onoga dana kad ga je prvi put sanjala. Nekoliko dana uzastopce padala je hladna kiša, pa je i kuća bila hladna zbog promaje i vlage. Cepenice u kaminu behu vlažne, dimile su se i davale samo malo to-plate. Nisu imali ništa za jelo, osim nešto mleka za doručak, jer su slatki krompiri bili potrošeni a Porkove zamke i udice nisu dale ništa. Sutra se moralo zaklati jedno prase ako hoće da imaju nešto za jelo. Izmučena i gladna, crna i bela lica su neprestano ukočeno gledala u nju i nemo tražila da im pruži hranu. Moraće se izložiti opasnosti da izgubi konja i poslati Porka da nešto kupi. ! što je još gore, Veid se bese razboleo od angine sa visokom temperaturom a nije bilo ni lekara ni lekova.

Gladna, iznemogla od čuvanja bolesnog deteta, Skar-let ga ostavi Melaninom staranju za neko vreme a ona prileže na svoju postelju da malo prospava. Noge su joj bile hladne kao led, grčila se i prevrtala i nije mogla da zaspri pritisnuta strahom i očajanjem. Neprestano je sve ponovo mislila: »Šta da radim? Kuda da se okrenem? Zar baš nema nikoga na svetu ko bi mi mogao pomoći?« Kud je iščezla sva ona bezbednost celog sveta? Zar nema nikoga, neke snažne i mudre osobe koja bi preuzela teret s njenih leđa? Ona nije u stanju da ga nosi. Ona ne zna kako da ga nosi. — Zatim pade u neki nelagodan polusan.

Bila je u nekoj divljoj, nepoznatoj zemlji, tako punoj guste magle da nije videla prst pred okom. Zemlja ispod njenih nogu bila je nesigurna. Bila je to zemlja duhova, puna neke užasne tišine, a ona je bila

izgubljena u njoj, izgubljena i poplašena kao dete u noći. Bilo joj je strašno hladno, bila je gladna i tako puna straha pred nečim što se krilo u magli oko nje da je pokušavala da vrisne, ali nije mogla. U toj magli je bilo nekakvih stvorova koji su pružali ruke da je zgrabe za skutove, da je odvuču dole u uzdrhtalu, neprijatnu zemlju na kojoj je stajala, tihih, neumoljivih, avetinjskih ruku. Zatim joj dođe saznanje d3170

negde u toj neprirodnoj tami oko nje postoji neko utočište, neka pomoć, neko pribežište sigurno i toplo. Ali gde je to? Da li će moći dospeti do njega pre nego što je te ruke zgrabe i odvuču dole u živi pesak? Odjednom ona počne da trči, trči kroz tu maglu kao Izbezumljen stvor, izbacujući ruke da zagrlji samo prazan vazduh i vlažnu maglu. Gde je to utočište? Ono joj se izmiče, ali je tu, skriveno negde. Kad bi ga se samo mogla dočepati! Kad bi ga se mogla dočepati bila bi van opasnosti. Ali su je od straha noge izdavale, a od gladi je imala vrtoglavicu. Ona odjednom očajno vrisnu, probudi se i ugleda Melanino zabrinuto lice iznad sebe i njenu ruku koja je drma da je probudi.

Taj san joj se neprestano vraćao kad god bi zaspala s praznim želucem. A to se dešavalo prilično često. To joj je zadavalo takav strah da se plašila da zaspri, iako je grozničavo govorila sebi da nema razloga da se plaši od sna. U snu o magli nema ničega od čega bi se imala da plaši, ama baš ništa — ali je njoj i sama pomisao da se nađe u onoj magli zadavala takav strah da je počela da spava s Melani, koja će je probuditi kad po njenom jecanju i trzanju vidi da je mora opet zgrabila u svoje kandže.

Usled te napregnutosti ona postade bleđa i mršava. S njenog lica iščeze lepa oblina, jagodice joj ispadoše, a njene kose zelene oči postadoše upadljivije i davahu joj izgled neke otrcane, izgledne mačke.

»Sam dan je već dosta sličan mori i bez snova o strašnim stvarima« mislila je ona očajno, pa počne štedeti svoje dnevne obroke hrane da ih pojede pred samo spavanje.

O Božiću Frenk Kenedi i jedan mali odred intendature dođe na Taru u uzaludnom traganju za žitom i stokom za vojsku. Bila je to pocepana družina, ogrubela izgleda, na sakatim i sipljivim konjima koji su očevidno-bili isuviše jadni za svaku drugu naporniju službu. I ljudi su kao i konji bili onesposobljeni i invalidi iz bojne lint-

17T

je, svi osim Frenka; svaki je od njih imao jednu ruku ili jedno oko manje, ili ukočene zglobove. I većinom su imali plave šinjele skinute sa zarobljenih Jenkija, te su oni na. Tari za jedan kratak trenutak pun užasa pomislili da su se Šermanovi ljudi opet vratili.

Oni provedoše noć na plantaži i poiegaše po podu u sobi za primanje, uživajući u raskoši dok su se pružali po kadifenim tepisima jer je bilo proteklo mnogo nedelja otkako nisu spavali pod krovom ili na ma čemu mekšem-od borovih iglica i tvrde zemlje. I pored svojih zapuštenih brada i rita to behu lepo vaspitani ljudi, puni prijatnog ćaskanja, šala i komplimenata, srećni što mogu da provedu Badnje večer u jednoj velikoj kući u društvu lepih žena kao što su bili navikli u davno minulo vreme. Oni nisu hteli da govore ozbiljno o ratu, sipali su bezobzirne laži da bi nagnali žene na smeh i doneli su u golu i opljačkanu kuću prvu veselost, prvi nagoveštaj praznova-nja za koji ona nije znala već tako dugo.

— Skoro izgleda kao u staro vreme kad smo imali goste u kući, zar ne? — šapnu blaženo Sjuelin Skarleti. Sjuelin je bila na sedmom nebu što je opet imala svog. sopstvenog udvarača u kući, pa skoro nije ni skidala oči s Frenka Kenedija. Skarlet se iznenadi kad vide da Sjuelin može da bude skoro lepa i pored sve svoje mršavosti-koja joj bese ostala posle bolesti. Obrazi joj se behu za-rumeneli, a u očima je imala mek i sjajan pogled.

— Izgleda kao da joj je stvarno stalo do njega — pomisli Skarlet prezrivo. — Čini mi se da bi još mogla biti nalik i na ljudsko stvorenje kad bi samo dobila svog muža, pa makar taj muž bio i ta stara petljavina Frenk Kenedi.

Karin bese isto tako oživela, a nešto od onog izraza mesečarske zanesenosti bese iščežlo iz njenih očiju. Bila-, je pronašla da je jedan od ljudi poznavao Brenta Tarlto-na i bio s njim onoga dana kad je poginuo, te je obećala sebi dug poverljiv razgovor s ovim čovekom posie večere.

Za večerom ih Melani sve iznenadi time što natera sebe da se otrese svoje obične stidljivosti te bese skoro živahna. Smejala se, šalila i skoro — ali samo pomalo i?172

ne sasvim — koketirala s jednim vojnikom koji je imao samo jedno oko i koji njene napore nagradi svojim sme-šnim udvaranjem. Skarlet je znala kakav je to duhovni i fizički napor za Melani, jer je ova trpela pravo mučenje od stidljivosti pred bilo kakvim muškarcem. Uz to je bila još i daleko od toga da bude zdrava. Ona je uporno izjavljivala da je dobro i radila više nego i sama Dilsli, ali je Skarlet znala da je bolesna. Kad bi nešto podigla lice bi joj prebledelo i posle takvih napora imala je običaj da naglo sedne kao da je noge više ne služe. Ali je večeras i ona, kao i Karin i Sjuelin, učinila sve što je mogla samo da vojnici što bolje provedu Badnje večer. Samo Skarlet nije nimalo uživala u gostima.

Vojnici benu dodali svoje porcije sušenog kukuruza i suvog mesa uz jabuke pečene u peći i kikirikija koje im je Mami iznela i izjaviše da je to obed kakav oni već mesecima nisu imali. Skarlet ih je gledala kako jedu i osećala se nelagodno. Ona je ne samo žalila svaki zalogaj koji su jeli, nego je bila u

smrtnom strahu da oni nekako ne saznaju da je Pork dan ranije zaklao jedno prase. Ono je sad visilo u ostavi, a Skarlet je zaprelila da će iskopati oči svakome u kući ko o tome prasetu progovori nešto pred gostima, ili o njegovim sestrama i braći koji su još živi u svinjcu u baruštini. Ti gladni ljudi bili bi u stanju da čelo prase smažu za jedan obrok, a ako doznaju za žive prasce mogli bi da ih oduzmu za vojsku. Brinula se i za kravu i konja i kajala se što ih nije sakrila u baruštini nego su ih samo vezali u šumi pri dnu pašnjaka. Ako bi intendantura oduzela to malo stoke, Tara ne bi nikako mogla preživeti zimu. Ne bi bilo nikakve mogućnosti da se nađe nešto drugo umesto njih, a nje se nije ticalo šta će vojska jesti. Neka država hrani vojaku — ako može. Ona ima dosta muke da hrani i sve svoje.

Ljudi dodadoše kao poslasticu i »ovnujske rogove« iz svojih ranaca, i Skarlet sad prvi put vide tu vrstu hrane vojske Konfederacije o kojoj je kružilo toliko šala kao i o vašima. To su naizgled bile nagorele drvene šip*ke uvijene kao ovnujski rogovi. Ljudi je stadoše čikati

173-

da zagriže ako srne, i kad ona to uradi vide da ispod po-čađavele crne površine postoji neosoljeno kukuruzno te-sto. Vojnici bi zamesili svoj obrok kukuruznog brašna s vodom i soli — ako bi je bilo — pa bi to gusto testa obavili oko puščane šipke i pekli nad logorskom vatrom. To je bilo tvrdo kao kamen a bez ukusa kao strugotina od drveta, i pošto samo jednom zagriže Skarlet se požuri da vrati poslasticu natrag vojniku uz bučan smeh svih prisutnih. Ona uhvati Melanin pogled i na licima obeju mladih žena se čitala ista misao... »Kako mogu da se i da-Sje bore ako nemaju ništa drugo za jelo?« Obed je bio vrlo veseo, tako da je i Džerald — koji je rasejano sedeo u začelju — uspevao da iz dubine svoga sećanja povрати ponašanje gostoljubivog domaćina i nekakav neodređen osmeh. Ljudi su pričali a žene se sme-šile i laskale — kad Skarlet okrenuvši se naglo da upita Frenka Kenedija o novostima o tetki Pitipat uhvati na njegovom licu nekakav izraz zbog koga zaboravi šta je htela da kaže.

Njegove oči se behu odvojile od Sjuelininih i stale da preleću po sobi, od Džeraldovih zbudjenih, detinjastih očiju na pod bez krpara, na kamin bez ukrasa, pa na uieg-nute opruge i pocepanu presvlaku kanabeta i fotelja koje su bajoneti Jenkija biii probušili, zatim na naprslo ogla-dalo iznad kredenca i potamnele četvorougaoņike na zidu gde su visile slike pre nego što su pljačkaši došli, kao i na oskudno posuđe na stolu, pristojno okrpļjene haljine žena. i Veidovo odelo napravljeno od džaka za brašno. Frenk se baš u tom trenutku sećao Tare onakve kakvu je znao pre rata i na licu mu se video izraz bola, izraz klonule, nemoćne Ijutine. On je voleo Sjuelinu kao-• njene sestre, poštovao Džeralda i imao iskrenu ljubav za plantažu. Otkako je Šerman opustošio Džordžiju Frenk je video mnoge grozne prizore na svojim putovanjima pol državi dok se trudio da prikuplja namirnice, ali ga ništa nije tako zabolelo kao sadašnji izgled Tare. Želeo je da učini nešto za porodicu O'Hara, naročito za Sjuelin, ali nije mogao ništa. On je nesvesno sa puno sažaljenja mahao svojom glavom sa zaliscima i puckao jezikom o zube¹⁷⁴

kad Skarlet opazi njegov pogled. U njenim očima on opazi izraz Ijutitog ponosa, pa zbudjeno brzo spusti pogled na svoj tanjir.

Žene su bile željne novosti. Još od pada Atlante — već četiri meseca — nije više bilo poštanske veze, te nisu imale ni pojma gde se sad Jenki nalaze, kako stoji vojska Konfederacije i šta je bilo sa Atlantom i njihovim starim prijateljima. Frenk, koji je po dužnosti prolazio ce-lim tim krajem, bio je isto tako obavješten kao da je dnevni list, čak možda i bolje jer je bio u srodstvu ili makar samo poznanik sa svakim od Makona na sever pa do Atlante te je mogao da pruži izvesna zpanimļjiva obavješte-«ja o pojedinim ličnostima koja se u novinama nisu mogla nikad naći. Da bi prikrio svoju zabunu zbog toga što ga je Skarlet onako uhvatila on udari u pričanje novosti. Konfederirci su, reče im on, ponovo zauzeli Atlantu pošto je Šerman izišao iz nje, ali je to bio dobitak bez ikakve vrednosti jer ju je Šerman sasvim spalio.

— Ali ja mislim da je Atlanta izgorela one noći kad sam ja pobegla — viknu Skarlet začuđeno. — Ja sam mislila da je nju naša vojska zapalila!

— O, ne, gospođo Skarlet! — viknu Frenk neprijatno iznenađen. — Kako bismo mi zapalili jedan od naših gradova u kome ima puno naših ljudi? Ono što ste vi videli da gori to su bili magacini sa hranom koju nismo hteli da pustimo da padne u ruke Jenkima, pa livnice i municija. Ali to je bilo sve. Kad je Šerman zauzeo varoš kuće i dućani su bili čitavi i lepi, ne može biti lepši. Zato je on smestio svoju vojsku u njih.

— A šta je bilo sa stanovnicima? Je li ih ... da li je i njih pobio?

— Pobio je izvestan broj — ali ne kuršumima — reče sumorno vojnik s jednim okom. — Čim je umaršovao u Atlantu rekao je gradonačelniku da sve stanovništvo, •sve što je živo, mora da napusti grad. A bilo je mnogo :starog sveta koji nije mogao da izdrži put, pa bolesnika koji se nisu smeli kretati i gospođa koje su... pa eto, •gospođa koje se isto tako nisu smele kretati. I naterao ih Je da krenu po nezapamćeno jakom pljuskju; stotine i sto-

tine su se rasturile po šumama blizu Raf end Redija, a on je poručio generalu Hudu da dođe da ih uzme. Tako je silan svet poumirao od zapaljenja i zbog toga što nije bio u stanju da podnese takva naprezanja.

— Dobro, a zašto je to uradio? Pa oni mu nisu mogli ništa naškoditi? — viknu Melani.

— Rekao je da mu je grad potreban da u njemu odmori ljude i konje — reče Frenk. — I odmarao ih je sve <jo sredine novembra pa ga je onda zapalio. Potpalio je ceo grad pošto su oni izišli iz njega i sve je izgorelo.

— O, zaboga, pa nije valjda baš sve? — viknuše žene zaprepašćeno.

Bilo je nepojmljivo da tako odjednom iščezne onaj živ i napredan grad koji su one poznavale. Sve one krasne kuće pod hladovitim drvećem, one velike radnje i lepi hoteli — to sigurno nije moglo iščeznuti! Melani je bila gotova da brižne u plač, jer je bila tamo rođena i nije ni znala za drugi zavičaj. I Skarleti se srce steže, jer je i ona bila zavolela to mesto skoro koliko i Taru.

— Pa, skoro sve — popravi se brzo Frenk, zabrinut izrazom njihovih lica. Trudio se da izgleda veseo pošto nije voleo da žalosti dame, jer kad bi njih ražalostio uvek bi se i sam rastužio i osećao se nekako nemoćan. Nije se mogao nikako resiti da im kaže ono što je najcrnje. Neka to saznaju od nekog drugog.

Nije im mogao pričati o onome što je vojska videia kad je ponovo ušla u Atlantu: o silnim i nepreglednim dimnjacima koji su se uzdizali crni iznad ruševina i pepela, o gomilama cigli koje su zakrčile ulice, o starom drveću sasušenom od vatre čije nagorele grane padaju na zemlju po hladnom vetru. On se sećao kako mu se smrklo kad je ugledao taj prizor, sećao se ogorčenih proklinjanja koje su sipali Konfederirci kad su videli ostatke varoši. On se nadao da žene neće nikad saznati o grozotama opljačkanog groblja, jer to one ne bi nikako mogle podneti. Tamo su bili sahranjeni Carls Hamilton i Me-lanina majka i otac. Pri sećanju na prizor koji je video na groblju Frenku se koža ježila. Nadajući se da će na mrtvacima naći nakit Jenki su objijali grobnice i otvarali

176 grobove. Opljačkali su tela, skidali sa mrtvačkih sanduka zlatne i srebrne pločice s imenima, srebrne ukrase i drške. Bez reda razbacani kosturi i leševi ležali su među obijenim kovčezima, otkriveni i jadni. A nije im mogao pričati ni o psima i mačkama. Žene tako mnogo polažu na te domaće životinje, a hiljade tih jasnih životinja koje su skapavale od gladi jer su ostale bez kuća kad su im gospodare tako grubo oterali behu ga dirnule skoro isto toliko koliko i groblje, pošto je Frenk voleo pse i mačke. Te životinje su živele prestravljene, divlje kao i zveri u šumi, mrzle se i gladovale, jače su napadale slabije, a slabije čekale da one još slabije crknu da bi ih pojele. A iznad ruševina velikog grada orlovi le-šinari su šarali nebo svojim lepim i zlokobnim teiima.

Frenk je tražio u mislima neko povoljnije obavešte-nje koje bi napravilo bolji utisak na gospođe.

— Neke su kuće još čitave — reče on — one koje su stajale na velikim zemljištima odvojene od drugih te se nisu zapalile. I crkve i masonske lože su ostale pošteđene. Nekoliko radnji isto tako. Ali trgovački deo varoši, duž železničke pruge i kod Fajv Pointsa — e, moje gospođe, taj deo varoši je srađen sa zemljom.

— Onda znači da je otišao i magacin koji mi je ostao od Čarlsa, tamo dole pored pruge?

— Ako je bio blizu pruge onda je otišao, ali — i orr se odjednom nasmeši; kako se nije ranije toga selio? — Ne žalostite se, gospođe! Kuća vaše tetke Piti još postoji. Malo je oštećena, ali je čitava.

— A kako je to ona ostala?

— Pa, sagrađena je od opeka, a ona jedina ima krov od liskuna te mislim da varnice nisu mogle da zapale krov. Osim toga to je skoro poslednja kuća na severnom kraju varoši, a požar nije tako jako besneo na toj strani. Jenki su, razume se, živeli u njoj i dosta je oštetili. Čak su pogoreli daske kojima su zidovi bili obloženi i ogradu od mahagonija na stepenicama, ali svejedno! Još je u dobrom stanju. Kad sam poslednji put video mis Piti u Ma-konu...

— Zar ste je videli? A kako je ona?

— Sasvim dobro, sasvim dobro. Kad sam joj kazao da kuća još postoji ona je odmah odlučila da se vrati kući. To jest... ako joj stari crnac Petar dopusti da se vrati. Mnogo sveta iz Atlante već se vratilo kućama jer su postali nestrpljivi u Makonu ... Šerman nije još zauzeo Makon, ali se svi boje da će tamo skoro stići Vilson sa svojim strelcima, a on je još gori od Šermana.

— Ali kako je taj svet tako lud da se vraća kad tamo nema kuća? Gde stanuju?

— Pa, gospođo Skarlet, žive po šatorima i daščara-ma, ili natrpani po šest do sedam porodica u kućama koje nisu srušene. A uz to se trude da ponovo sazidaju kuće. Ah, nemojte da kažete da su ljudi, gospođo Skarlet. Vi poznajete ljude iz Atlante kao i ja. Oni su zaljubljeni u svoj grad kao i Čarlstonci u svoj Čarlston i moraće da dođe nešto što je jače od Jenkija i požara da ih odstrani od njihove varoši.

Građani Atlante su — izvinite me, gospođo Meli — uporni kao mazge kad se tiče Atlante. Ja ne znam zašto to, jer sam ja uvek to mesto smatrao za varoš laktaša i drskih razmetljivaca. Ali ja sam rođen na selu pa ne volim nijednu varoš. Nego da vam kažem još nešto: oni koji se prvi vraćaju vrlo su pametni, jer oni koji se budu kasnije vratili neće naći nijedne gređice ni letvice od svojih kuća pošto svako

izvlači građu iz cele varoši da ponovo sazida svoju kuću. Baš prekjuče sam video gospođu Merivedar, gospođicu Mejbel i njihovu staru crnkinju kako skupljaju cigle u jedna ručna kolica; a gospođa Mid mi reče da ona namerava da sagradi jednu brvnaru kad se doktor bude vratio da joj pomogne. Kaže da su oni živeli u brvnari kad su prvi put došli u Atlantuu — kad je bila još Martasvil — pa joj neće ništa smetati da opet živi. Ona se, naravno, šalila, ali iz toga se vidi kako ljudi misle o svemu tome.

— Ja mislim da su oni vrlo hrabri — reče Melani ponosno. — Zar ne misliš i ti tako, Skarlet?

Skarlet klimnu glavom, jer ju je ispunjavalo neko sumorno osećanje ponosa i ljubavi prema toj varoši koja je nju osvojila. Kao što je Frenk rekao, to je zaista bila varoš razmetljivaca i ona je baš zbog toga i zavolela. Čo-

12 Prohujalo sa vihorom III 178

vek se u njoj nije osećao ukočen ni zatvoren kao u nekim starijim gradovima; u njoj je bilo nekog poleta koji je odgovarao Skarletinom duhu. »I ja sam kao Atlanta — pomisli ona. — Potrebno je nešto jače nego što su Jenki i požari pa da mene savlada«.

— Ako se tetka Piti vrati u Atlantuu biće bolje da i mi odemo da živimo s njom, zar ne, Skarlet? — reče Melani i prekide njen tok misli. — Ona bi umrla od straha sama.

— A kako mogu ja da ostavim ove ovde, Meli? — upita Skarlet ljutilo. — Ako se tebi ide, ti idi, ja te neću zadržavati.

— O, ja to nisam mislila tako, mila — uzviknu Melani i strašno pocrvene. — Kako sam lakomislena! Ti, naravno, ne možeš ostaviti Taru, a mislim da se i čika Petar i kuvarica mogu starati o tetki Piti.

— Tebi ništa ne smeta da ideš — reče Skarlet kratko i odsečno.

— Ti znaš da te ja ne bih ostavila — reče Melani — a i meni bi... i ja bih se strašno plašila bez tebe.

— Radi kako ti je volja. A osim toga ja i inače ne bih išla u Atlantuu. Čim budu podigli nekoliko kuća Šerman će se vratiti natrag i opet sve popaliti.

— Neće se vratiti — reče Frenk, ali mu lice i pored svih njegovih nastojanja izgledaše pokunjeno. — On je produžio dalje prema obali. Ove nedelje su zauzeli Savanu, pa se priča da će Jenki ići dalje, u Južnu Karolinu.

— Zar je Savana zauzeta?

— Jeste. Pa šta, gospođe, Savana nije mogla da ne padne. Nisu imali dovoljno ljudi da je održe, iako su uzeli i poslednjeg čoveka koga su našli: svakog čoveka koji je samo mogao da vuče nogu za nogom. A znate li ovo: kad su Jenki išli na Miledžvil njegovi branioци su povelili sve kadete iz vojne akademije, bez obzira na njihovu mladost, pa su otvorili i državni zatvor da dođu do sveže vojske! Da, drage moje, pustili su sve robijaše koji su bili voljni da se bore i obećali pomilovanje svakome koji prođe živ kroz borbu. Meni se koža ježila kad sam gledao one mlade kadete u istim redovima pored lopova i ubica. Zar su pustili robijaše? Pa oni će nas napasti?

179

— Nemojte da se uzrujavate, gospođo Skarlet. Oni

su još vrlo daleko odavde, a osim toga pokazali su se i kao dobri vojnici; jer, ja bih rekao da ako je neko lopov ne znači da ne može biti dobar vojnič; zar ne?

— Ja mislim da je to divno! — reče Melani blago.

— Ja ne mislim — reče Skarlet odsečno. — I onako je već dovoljno lopova koji kruže unaokolo, nešto od Jen-kija, a nešto i... — Zaustavi se na vreme, ali ljudi uda-riše u smeh.

— Nešto od Jenkija a nešto od naše intendanture — dopuniše oni, a ona pocrvene.

— A gde je vojska generala Huda? — umeša se brzo Melani. — On bi sigurno mogao držati Savanu.

— Pa, znate, gospođo Melani — reče Frenk iznenađeno i prekorno — general Hud nije nikako bio u tom delu zemlje. On se borio u Tenesiju i pokušavao da privuče Jenkije iz Džordžije.

— Divno mu je uspeo plan! — viknu Skarlet zajedljivo. — Pustio je proklete Jenkije da nas pregaze, a dao nam samo đake, robijaše i trećepozivce da nas brane.

— Kćeri — reče Džerald kao da se probudio — ružno govoriš. Tvojoj majci će biti krivo.

— Jeste, prokleti Jenki! — viknu Skarlet vatreno. — I ja ih nikad ne mogu drukčije zvati.

Pri pomenu Eleninog imena svaki se oseti nelagodno i razgovor odjednom prestade. Melani se opet uplete.

— Kad ste bili u Makonu da li ste videli Indiju i Honi Vilks? Da li su one... jesu li što čule o Ašiiju?

— Slušajte, gospođo Meli. Vi dobro znate da bih ja kad bih samo imao neke vesti o Ašiiju dojahao iz Makona pravo ovamo da vam ih kažem — reče Frenk prekorno. — Ne, nisu imale nikakvih vesti, ali

— no, ne brinite za Ašli-ja, gospođo Meli. Ja znam da odavno niste čule ništa o njemu, ali ne možete se ni nadati da nešto čujete o čoveku koji je zarobljen, zar ne? A stvari ne stoje tako rđa-vo u zatvoru kod Jenkija kao kod nas. Jenki, na kraju krajeva, imaju dosta da jedu, a imaju i pokrivača i lekova. 180

Oni nisu kao mi — koji nemamo da jedemo ni sami a još manje da hranimo zarobljenike. -

— O, da, Jenki imaju dovoljno — viknu Melani jako ogorčena. — Ali ne daju zarobljenicima ono što imaju. Dobro znate da ne daju, gospodine Kenedi. Vi to govorite samo da meni ugodite. Vi znate da se naši ljudi tamo smrzavaju i skapavaju od gladi, i umiru bez lekara i le-kova prosto zato što nas Jenki toliko mrze! — Oh, kad bismo samo mogli da zbrisemo te Jenkije sa lica zemlje! Oh, ja dobro znam aa je Ašli...

— Nemoj tako da govoriš! — uzviknu Skarlet, a nešto je steže u grlu. Sve dok neko ne bude javio da je Ašli mrtav u njenom srcu će postojati uporno neka slaba nada da je živ, ali je nekako osećala da kad bi samo čula da neko izgovori kobne reci on bi u tom trenutku umro.

— Ja vam kažem, gospođo Vilks, da se ne brinete za svoga muža — reče čovek s jednim okom, umirujući je. — Ja sam bio zarobljen posle prve bitke kod Manasasa, pa kasnije zamenjen, a dok sam bio u zarobljeništvu hranili su me najboljim proizvodima zemlje, pečenim pilićima i kolačima ...

— Mislim da ne govorite istinu — reče Melani uz osmeh i s prvim znakom veselog raspoloženja koji je Skarlet videla da ona pokazuje pred nekim čovekom. — Šta kažete vi na to?

— I ja kažem to isto — reče jednooki čovek i plje-snuvši se po butini udari u smeh.

— Ako hoćete da pređete u salon pevaču vam neke božične pesme — reče Melani, srećna da promeni predmet razgovora. — Klavir je jedna od stvari koje Jenki nisu mogli da odnesu. Strašno je raštimovan, zar ne, Sjuelin?

— Grozno — odgovori Sjuelin gledajući i smešeći se prema Frenku.

Ali kad svi ustadoše i pođoše da iziđu iz sobe Frenk zaostade i povuče Skarlet za rukav.

— Mogu li da govorim s vama nasamo? >>■.■•>.■■■ ■

181

Ona za jedan trenutak pun straha pomisli da on na-merava da od nje traži njenu stoku, pa se spremi da hrabro laže.

Kad se soba isprazni i oni ostadoše stojeći kraj vatre sva lažna veselost koja je zarila Frenkovo lice pred ostalima iščeze i ona vide da on izgleda pravi star čovek. Lice mu je bilo osušeno i mrko kao i ono lišće što je vetar nosio po travnjaku Tare, a njegovi zalisci sivkaste boje behu slabi, retki i prošarani sedinom. On ih je neprestano cupkao rasejano, pa nekako neprijatno pročisti grlo pre nego što progovori.

— Jako mi je žao vaše majke, gospođo Skarlet.

— Molim vas, nemojte govoriti o tome.

— A i za vašeg tatu — je li već odavno ovakav?

— Jeste... on ... nije pri sebi, kao što i sami vidite.

— Svakako mu je bila mnogo draga?

— Oh, gospodine Kenedi, molim vas da ne govorimo o tome!

— Izvinite, gospođo Skarlet — reče on i stade nervozno micati nogama. — Da vam istinu kažem, ja sam nameravao da nešto govorim s vašim tatom, ali sad vidim da to ne bi ničemu služilo.

— Možda vas mogu i ja poslužiti, gospodine Kenedi. Znae, sad sam ja glava porodice.

— Pa ja... — poče opet Frenk i stade cupkati bradu. — U samoj stvari... Pa eto, gospođo Skarlet, ja sam nameravao da od njega zatražim gospođicu Sjueliin.

— Mislite li da mi kažete — viknu Skarlet koju je to iznenadilo i zabavljalo — da niste tražili Sjuelin od tate? A udvarate joj se već godinama!

On pocrvene, nasmeši se zbunjeno i izgledaše uopšte kao neki stidljiv i smeten mladić.

— Pa... znate... nisam znao da li me hoće. Mnogo sam stariji od nje, a toliki su lepi i mladi momci obletali oko Tare ...

»Ih! — pomisli Skarlet — oni su obletali zbog mene, a ne zbog nje.«

— Ja još i sad ne znam da li me ona hoće. Nisam je nikad pitao, ali ona mora da zna za moja osećanja.

Ja...182

ja sam nameravao da tražim dopuštenje od gospodina O'Hare i da mu kažem istinu. Gospođo Skarlet, ja sad nemam nijednog centa. A imao sam nekada dosta novaca, ako mi nećete zameriti što o tome govorim, ali sad imam samo konja i odelo koje imam na sebi. Znae, kad sam stupio u vojsku uložio sam sav svoj novac u obveznice Konfederacije, a vi znate šta one sada vrede. Manje nego što vredi hartija na kojoj su štampane. A nemam više ni njih, jer su izgorele kad su Jenki spalili kuću moje sestre. Ja znam da je prilično drsko s moje strane da tražim gospođicu Sjuelin baš sada kad nemam ni prebijene pare — ali evo kako stvar stoji. Ja sam počeo da mislim da nismo nimalo sigurni kako će stvar ispasti s ovim ratom. Meni na svaki način izgleda kao da je došao smak sveta. Nema ništa u što se možemo pouzdati pa... pa sam mislio da će mi biti mnogo lakše, a možda i njoj, ako, se verimo. To bi svakako nešto značilo. Ja neću tražiti da se venčamo dok ne budem u stanju da se pobrinem za nju, gospođo Skarlet, i ja ne mogu reći kad će to bi ti. Ali ako prava ljubav znači nešto u vašim očima, možete biti uvereni da će gospođica Sjuelin biti bogata bar u tome, ako ni u čemu drugom.

Poslednje reci je izgovorio s jednostavnom dostojan-stvenošću koja dirnu Skarlet, iako joj je bila pomaio sme-šna. Da neko može da oseća ljubav prema Sjuelin — to je bilo više nego što je ona mogla da shvati. Sestra joj se činila pravo čudovište, puno sebičnosti, kukanja i nečega što je mogla da predstavi kao čistu zlobnost.

— Pa dobro, gospodine Kenedi — reče ona ljubazno. — Stvar je u redu. Ja sam sigurna da mogu da govorim u tatino ime. On vas je uvek mnogo uvažavao i uvek je mislio da ćete se vi oženiti Sjuelinom. — Zaista! — viknu Frenk presrećnog lica.

— Jeste, zaista — odgovori Skarlet, jedva se uzdržavajući da se ne nasmeje, sećajući se koliko je puta Džerald grubo vikao preko stola Sjuelin: »Kako to, gospodice! Zar još taj tvoj vatreni udvarač nije izišao s bojom na sredu? Hoću li ja morati da ga pitam šta on name-rava?« ^>•£!■, <■; , <■•: : «• \$! ; * »?? ; ■■ , <<■.' , <>>■; (:> , -s^

183

— Zaprošiću je večeras — reče on uzdrhtalim glasom od uzbuđenja, pa zgrabi njenu ruku i stade je drmu-satj — Vi ste tako ljubazni, gospođo Skarlet!

— Poslaću je k vama — reče smešeći se Skarlet po-šavši u salon. Melani je počinjala da svira. Klavir je bio očajno raštimovan, ali su neki tonovi bili čisti a Melani je dizala svoj glas i vodila ostale da pevaju u horu pe-smu: »Čujte anđela vesnika pesmu!«

Ali Skarlet zastade. Nije moguće da je rat dvaput preleteo preko njih, da žive u opustošenoj zemlji, da skoro skapavaju od gladi, kad se, eto, ta slatka stara božična pesma peva. I ona se odjednom okrete Frenku.

— Šta ste hteli da kažete s onim vašim: »Meni izgleda kao da je došao smak sveta«?

— Govoriću otvoreno — reče on lagano. — Ali ne bih želeo da uzbudim druge gospođe ovim što ću vam reći. Rat ne može još dugo trajati. Nema novih ljudi da popunjavaju redove, a dezertiranja su u punom jeku — ima ih mnogo više nego što se zvanično priznaje. Znae kako je: ljudi ne mogu da podnesu da budu daleko od svojih kad znaju da njihovi skapavaju od gladi, pa zato idu kućama i trude se da nekako pomognu svojim. Ja ne zameram njima, ali to slabi vojsku. Vojska ne može da se bori bez hrane, a hrane nema nikako. Ja to dobro znam jer je pribavljanje hrane moj posao. Prošao sam zemlju uzduž i popreko otkako smo ponovo zauzeli Atlantu, ali u njoj nema hrane ni koliko da svraku nahraniš. Sve je tako isto do na trista milja južno od Savane. Svet umire od gladi a železničke pruge su razrušene, nema novih pušaka, municija nam nedostaje, a nema ni parčeta kože za nove cipele... Zato, vidite, kraj je skoro već tu.

Ali teške brige Konfederacije su manje tištale Skar-iet nego ona njegova primedba o oskudici u hrani. Ona je imala nameru da pošalje Porka s konjem i kolima, sa zlatnicima i novčanicama Sjedinjenih Država da prokrstari ceo kraj i da nađe namirnice i materijal za haljine. Ali ako je tačno ono što Frenk kaže...

Ali Makon još nije pao. Mora biti hrane u Makonu. Cim odred intendanture bude krenuo na put ona će od-184

mah poslati Porka u Makon i izložiti se opasnosti da joj vojska uzme dragocenog konja. Moraće da proba sreću.

— Hajde da večeras ne govorimo o neprijatnim stvarima, gospodine Kenedi — reče ona. — Idite vi sačekajte u majčinoj maloj kancelariji, a ja ću vam poslati Sjuelin pa možete... no, možete malo biti nasamo.

Sav rumen i nasmejan Frenk iziđe iz sobe, a Skar-let gledaše za njim.

— Kamo sreće da je može sad odmah uzeti — pomisli ona. — To bi značilo hraniti jedna usta manje!...

I r

XXIX

Sledećeg aprila general Džonston, kome benu ponovo dali razbijene ostatke njegove stare vojske, položi oružje u Severnoj Karolini i rat se svrši. Ali ta vest stiže na Taru tek dve nedelje kasnije. Na Tari je bilo tako mnogo posla da niko nije mogao da traci vreme na putovanja i da sluša novosti, a kako su susedi bili isto tako u poslu, slabo se išlo u posete te su se novosti sporo širile.

Prolećno oranje bese u punom jeku. U zemlju se bacalo seme pamuka i povrća koje Pork bese doneo iz Ma-kona. Pork je bio skoro nenasan otkako se vratio s puta, jer je bio tako ponosan zbog toga što se srećno vratio s kolima punim materijala za haljine, semena, hrane, živine, šunki, pastrme i brašna.

Neprestano je prepričavao priču o tome koliko puta zamalo nije zaglavio, o sporednim stazama i putanjama preko polja kojima je išao vraćajući se na Taru, o zapuštenim putevima, poljskim stazama i konjskim putanjama. Proveo je pet nedelja na putu, pet nedelja punih smrtnog straha za Skarlet. Kad so186

vratio nije ga grdila jer je bila srećna što je tako lepo uspeo i zadovoljna što je doneo natrag tako mnogo od novca koji mu ona bese dala. Ona je lukavo podozrevala da mu je toliki novac pretekao zato

što nije plaćao živinu i veći deo hrane. Pork bi se stideo pred samim sobom kad bi potrošio njen novac pored tolikih nečuvanih kokošarnika kraj puta i pušnica koje su bile pri ruci.

Sad kad su imali nešto hrane svaki se na Tari baci na posao da životu povrati što više prirodnog izgleda. Bilo je posla za svaki par ruku, isuviše posla, beskrajnog posla. Morale su se ukloniti stabljike prošlogodišnjeg pamuka da bi se stvorilo mesto za novo seme, te je goropadni konj nenaviknut na taj posao vukao plug zlovoljna preko njiva. Korov se morao počupati iz bašte i seme po-sejati, drvo za gorivo se moralo naseći, a i započeti sa pripremama za podizanje novih obora i toliko milja ograda koje su Jenki pogoreli. Zamke koje je Pork postavljao-za zečeve morale su se običi dvaput na dan, a na udice stavljati novi mamci. Trebalo je spremati sobe, čistiti podove, kuvati i prati posuđe, hraniti svinje i živinu i sakupljati jaja. Morala se krava pomusti i voditi na pašu blizu baruštine, a neko je morao i da je čuva preko celog dana iz bojazni da se Jenki ili ljudi Frenka Kenedija ne bi povratili i odveli je sa sobom. Čak je i mali Veid imao svoj određeni posao. On je svakoga jutro odlazio, važnog izgleda, s korpom u ruci da sakuplja grančice i iverje za potpaljivanje vatre.

Mladići iz porodice Fonten, prvi od ljudi iz Pokrajine koji se vratiše kući iz rata, donesoše vest o predaji. Aleks, koji je još imao cipele, išao je peške, a Toni je bio bosonog i jahao na jednoj goloj mazgi. Toni je uvek udeša-vao da dobije sve što je najbolje u toj porodici. Bili su još crnji u licu nego što su ikad bili od dugogodišnjeg izlaganja suncu i vetrovima, mršaviji, žilaviji, a bujne brade koje donesoše na sebi činile su da izgledaju kao stranci.

Idući za Mimozu puni želje za kućom i radoznalosti, oni samo svratiše za časak na Taru koliko da se poljube s devojkama i da im jave za predaju. Sve je svršeno, re~

187

kose onir i izgledalo je da im baš i nije mnogo stalo, alr kao da nisu voleli da govore o tome. Samo su želeli da znaju da li je i Mimoza spaljena. Dok su išli na jug od Atiante prolazili su pored dimnjaka za dimnjakom na me-stima gde su stajali domovi njihovih prijatelja, pa im se-činilo suviše mnogo da se nadaju da će svoju kuću naći čitavu. Kad čuše povoljnu vest oni duboko odahnuše i stadoše se glasno smejeti kad im Skarlet ispriča o tome kako je Sali besno projahala i divno preskočila njihovu živu ogradu.

— Silna je to devojka — reče Toni — i grdna je šteta što joj je Džo poginuo. Da nemate kakvog duvana za žvakanje, Skarlet?

— Samo duvana od trave. Tata ga zavija i puši u listu od kukuruza.

— Ja nisam još tako nisko pao — reče Toni — a!i; ću verovatno doterati i do toga.

— Je li Dimiti Manro zdrava? — upita Aleks živahno i malo zbunjeno, a Skarlet se nejasno seti da se on udvarao Salinoj sestri.

— O, jeste. Sad stanuje kod svoje tetke u Fejetvilu. Zna da im je izgorela kuća u Lavdžoju. A ostala njena rodbina je u Makonu.

— On bi hteo da zna da li se Dimiti udala za kakvog hlabrog pukovnika Domaće grade? — nasmeja se Toni, a Aleks ga besno pogleda.

Pa razume se da se nije udala — reče Skarlet, koju je to zabavljalo.

— Možda bi bilo bolje da jeste — reče Aleks sumorno. — Kako će do vraga — molim oprostite, Skarlet... ali kako može čovek da traži od devojke da pođe za njega kad su mu se svi crnci oslobodili a stoka iščezla i kad nema ni prebijene pare u džepu?

— Vi dobro znate da to ne bi ništa smetalo Dimiti — reče Skarlet. Ona je mogla slobodno da bude plemenita prema Dimiti i da govori lepo o njoj, pošto Aleks Fonten nije nikad bio jedan od njenih udvarača.

— Grom i pakao! — Eto, opet vas molim da me izvinite. Moram se odvići od ovog psovanja jer će mi inače-188

baka Fonten ustaviti kožu. Ja ne tražim ni od kakve de-vojke da se uda za siromaška. To možda ne smeta njoj, ali bi smetalo meni.

Dok je Skarlet razgovarala sa mladićima na prednjem tremu, Melani, Sjuelin i Karin se behu tiho povukle u Kuću čim su čule novost o predaji. Pošto mladići odoše hvatajući prečac prema kući preko Tarinih njiva, Skarlet uđe unutra i ču kako devojke jecaju na sofi u Eleninoj maloj kancelariji. Svršeno je s lepim snom kojim su se zanosile i oduševljavale, s Velikom Stvari koja im je oduzela prijatelje, verenike, muževe i osiromašila njihove porodice. Velika Stvar, za koju su mislile da ne može nikad pasti, bese propala zanavek.

Ali Skarlet nije lila suze za tim. U prvom trenutku kad je čula novost pomislila je: »Bogu hvala! Sad nam niko neće ukrasti kravu. Sad nam je konj siguran. Sad možemo izvaditi srebro iz bunara i svako može čestito imati svoj nož i viljušku. Sad se neću bojati da se vozim po okolini i da tražim što za jelok«.

Koliko je to silno olakšanje! Nikad se neće trzati preplašeno kad čuje topot konjskih kopita. Nikad se više neće buditi po mračnoj noći, zadržavati dah da osluškuje i da se pita da li je to bio samo san ili je

zaista čula u dvorištu zveckanje đemova, topot kopita i promuklo iz-vikivanje komandi Jenkija. I što je još najbolje — Tara je spašena! Sad se njena najcrnja slutnja neće ostvariti. Sad više nikad neće doživeti da stoji na travnjaku i da gleda kako se oblaci dima dižu iz obožavane kuće i da čuje prasak plamena i vidi kako se upaljeni krov ruši.

Da, Stvar je umrla, ali je njoj rat oduvek izgledao luda stvar a mir mnogo bolja. Ona nije nikad stajala us-plamtelih očiju kad se narodna zastava sa zvezdama i polugama dizala uz koplje, niti je osećala kako je podilaze žmarci kad se zapeva rodoljubiva pesma »Diksi«. Nju nisu kroz sve te godine gladovanja, mučnih napora u ne-govanju ranjenika, strahovanja prilikom opsade i gladi za vreme poslednjih meseci održavale fanatične nade koje su drugima činile sve te stvari snošljivijima samo

189

kad je Stvar napredovala. Sad je bio kraj svemu tome, i ona nije mislila da lije suze zbog toga.

Sve je svršeno! Rat, koji je izgledao tako beskrajn, rat koji je, neželjen i netražen, presekao njen život na-dvoje, bese ga tako rasepao da joj je bilo teško da se seti onih nekadašnjih bezbrižnih dana. Ona je mogla bez uzbuđenja da gleda unazad na lepu Skarlet u njenim lakim cipelicama od zelenog marokena i volanima koji su mirisali na majčinu dušicu, ali se pitala da li je moguće da je ona ista devojka, ona Skarlet O'Hara pred čijim je nogama bila čela Pokrajina, na čiju je zapovest čekalo stotinu crnaca, sa zaledem bogate Tare iza sebe i s roditeljima koji su je obožavali i jedva čekali da ispune njenu želju. Ona ista razmažena i bezbrižna Skarlet, koja nikad nije znala za neispunjenu želju, osim želje za Ašlijem.

Negde na tome dugom putu koji je krivdao kroz duge četiri godine devojka u svili i cipelicama za igranje bese iščezla, a na njenom mestu ostala je žena oštrih zelenih očiju koja prebrojava svaku paru i rukama radi sve grube poslove, žena kojoj je od celog brodoloma ostala samo ta nerazrušena crvena zemlja na kojoj stoji.

I dok je tako stajala u holu i slušala kako devojke jecaju, njene su misli bile zaposlene.

— Zasejaćemo još pamuka, još puno pamuka. Sutra ću poslati Porka u Makon da kupi još semena. Sad ga Jenki više neće spaliti, niti će biti potreban našoj vojsci. Svemogući bože! Gena pamuku će skočiti u nebesa iduće jeseni!

Ona uđe u malu kancelariju, pa ne osvrćući se na plač devojaka sede za pisaći sto i uze pero da sračuna iznos nove nabavke semena pamuka i ostatak novca koji ima.

— Rat je svršen — pomisli ona i odjednom ispusti; pero, a ispuni je neko neiskazano blaženstvo. Rat je svršen i Ašli — ako je Ašli živ, on će skoro doći kući! Ona se pitala da li je Melani pored toga jadikovanja za propalom Stvari pomišljala i na to. „...___“, 190

— Skoro ćemo dobiti pismo... ne, ne pismo. Sad ne možemo dobijati pisma. Nego skoro će... 0, on će se već nekako javiti!

Ali dani se otegoše u nedelje a od Ašlija ne bese nikakvih vesti. Na Jugu je poštanski saobraćaj bio nesiguran, a po seoskim opštinama nije ga uopšte bilo. S vremena na vreme bi neki slučajni putnik iz Atlante do-neo od tetke Piti neko pismo u kome je ona s puno suza preklinjala devojke da joj se vrate. Ali nikad nikakve vesti od Ašlija.

Posle predaje između Skarlet i Sjuelin je stalno tinjala svađa oko konja. Sad kad više nije bilo opasnosti od Jenkija Sjuelin je želela da ide da posećuje susede. Ose-ćajući se sama, i žaleći za društvenim životom starih dana, Sjuelin je čeznula da ide u posetu prijateljima, ako ni zbog čega drugog ono bar da se uveri da drugi u Pokrajini stoje gore od Tare. Ali je Skarlet bila nepokolebljiva. Konj mora da radi, da dovlači drva iz šume, da ore i da ga Pork jaše kad ide da traži hranu. Nedeljom je bio ste-, kao pravo da mirno pase na pašnjaku i da se odmara. Ako Sjuelin želi da pravi posete neka ide peške.

Pre te poslednje godine Sjuelin ne bese nikad prešla ni sto metara peške i taj joj predlog nije bio nimalo privlačan. Zato je ostajala kod kuće, neprestano zakerala, plakala i jednom prešla meru kad je rekla ko zna po koji put: »Oh, da je samo majka živa!« Na to joj je Skarlet dala davno obećani šamar, i to tako jak da se ona pre-vrnula na krevet, stala da vrišti i izazvala opšte zaprepaš-ćenje u celoj kući. Posle toga je Sjuelin manje plakala, bar u Skarletinom prisustvu.

Skarlet je govorila istinu kad je rekla da želi da se konj nedeljom odmara, ali je to bilo samo pola istine. Druga polovina istine je bila u tome da je ona već bila jednom posetila plantaže Pokrajine u toku prvog meseca posle predaje i da joj je to viđenje s prijateljima bilo pokolebalo hrabrost više nego što je ona bila voljna da prizna. Fontenovi behu prošli najbolje od svih ostalih zahvaljujući Salinoj okretnosti, ali je i to bilo dobro samo u

191

poređenju sa očajnim stanjem drugih suseda. Staramajka Fonten se ne bese nikako oporavila od srčanog napada koji je dobila onoga dana kad je prednjačila pred ostalima u suzbijanju požara i spašavanju kuće. Stari dr Fonten je prezdravljaio od amputiranja ruke. Aleks- i Toni su tek počinjali da nevešto rukuju plugom i motikom. Nagli su se preko ograde da se rukuju sa Skarletom kad im se ona javi, i smejali su se njenim rasklimatanim kolima a crne oči su im bile pune gorčine jer su se isto toliko

smejali i sebi koliko i njoj. Zatražila je od njih da joj prodadu seme za žito, a oni joj ga obećaše i udariše u raspravljanje o obrađivanju zemlje. Oni su imali dvanaest komada živine, dve krave, pet krmača i mazgu koju behu doveli kući iz rata. Jedna krmača im je baš tada lipsala pa su se brinuli da ne izgube i druge. Kad ču tako ozbiljne stvari o krmačama iz usta onih nekadašnjih kicoša koji nikad ništa ozbiljnije u životu nisu raspravljali od pitanja koja je kravata najmodernija, Skarlet se nasmeja, ali ovoga puta njen smeh bese pun gorčine.

Oni su je svi radosno dočekali u Mimozi i uporno ostajali pri tome da joj dadu a ne prodadu seme za žito. Vatre Fontenovi planuše kada ona stavi na sto zelenu američku novčanicu i jednostavno odbiše da je prime. Skarlet uze žito pa krišom gurnu dolarsku novčanicu Sali u ruku. Sali je izgledala sasvim drukčije od devojke koja ju je pozdravila pre osam meseci kad je Skarlet prvi put došla na Taru. I onda je bila bleđa i žalosna, ali je u njoj onda bilo neke živosti. Sad te živosti bese nestalo, kao da joj predaja bese oduzela svaku nadu.

— Skarlet — šaputala je ona stisnuvši novčanicu — šta nam je sve to trebalo? Zašto smo se uopšte borili? O, moj jadni Džo! Jadno moje dete!

— ■ Ja ne znam zašto smo se borili, a i ne marim — reče Skarlet. — I ne zanima me da znam. Nikad me nije ni zanimalo. Rat je muški posao, a ne ženski. Mene zanima samo dobra berba pamuka. A sad uzmi ove pare i kupi malom Džou haljinice. Sam bog zna da su mu potrebne. Ja ne želim da kradem tvoje žito i pored sve Aleksove i Tonijeve ljubaznosti! 192

Mladići je dopratiše do kola i pomogoše joj da se popne, uljudni i uglađeni i pored svih svojih rita, veseli onom lakom veselošću Fontenovih, ali odnoseći u svojim očima sliku njihove bede ona se ježila dok je odlazila od Mimoze. Bila je već tako sita siromaštva i oskudice. Kakvo bi uživanje bilo poznavati bogate ljude koji se ne brinu otkuda će im doći sutrašnji obrok hrane.

Keid Kalvert je bio kod kuće, kod Cvetnog Bora, i dok se Skarlet pela uz stepenice stare kuće u kojoj je lako često igrala onih srećnih dana ona vide smrt ispisanu na njegovom licu. Lice mu je bilo potamnelo i kašljao je ležeći u jednoj naslonjači na suncu, sa šalom prebačenim preko kolena, ali mu lice sinu kad je ugleda. Mali na-zeb mu se spustio na pluća, reče on, pokušavajući da ustane da je pozdravi. Dobio ga je spavajući dugo na kiši. Ali proći će brzo pa će i on moći da pomaže u poslu.

Ketlin Kalvert, koja iziđe iz kuće kad je čula glasove, sreće Skarletin pogled iznad glave svoga brata i u njenim očima Skarlet pročita gorko saznanje i očajanje. Keid možda i ne zna, ali Ketlin zna. Cvetni Bor izgledao je zapušten i zarastao u korov, mladi borovi počinjali su da se ukazuju po njivama, a kuća je bila nagnuta i u neredu. Ketlin bese mršava, unezverena.

U staroj tihoj kući koja je čudno odzvanjala živeli su njih dvoje, njihova Jenki maćeha, četiri polusestre i Hil-ton, Jenki, nastojnik imanja. Skarlet nije nikad volela Hil-tona, kao ni njihovog nastojnika Džonasa Vilkersona, a sad joj se još manje dopadao kad ga vide kako pristupa i pozdravlja je kao sebi ravnu. Ranije je u njemu bila udružena poniznost i drskost kao i kod Vilkersona, ali sad kad su g. Kalvert i Reford poginuli u ratu on je odbacio svu poniznost. Druga gospođa Kalvert nije umela da pridobije uvažanje ni svojih crnih slugu, pa se nije moglo očekivati da će ga dobiti od strane jednog belog čoveka.

— Gospodin Hilton je bio tako dobar pa je ostao s nama celo ovo teško vreme — reče g-đa Kalvert nervozno, bacajući brz pogled na svoju ćutljivu pastorku. — Vrlo ljubazan. Sigurno ste čuli da nam je on dvaput spa-

I

193

sao kuću kad je Šerman bio ovde. Ne znam šta bismo mi radili da nije bilo njega, ovako bez novaca, a Keid ...

Keidovo biedo lice obli rumen, a Ketlinine duge trepavice padoše preko očiju dok joj se usta stegoše. Skarlet je znala da osećaju strahovite muke i nemoćan bes što su obavezni svome Jenki nastojniku. Gospođa Kalvert je izgledala kao da će svaki čas da zaplače. Opet je rekla nešto što nije trebalo da kaže. Ona uvek kaže ono što ne bi smela da rekne. Nikako ne može da shvati te Juž-njake, iako je dvadeset godina živela u Džordžiji. Nikad nije znala šta ne srne da kaže svojim pastorcima, i makar šta rekla ili uradila oni su uvek bili tako beskrajno učtivi prema njoj. Zaricala se da će otići na Sever svojim i povesti sa sobom svoju decu a ostaviti te neshvatljive, ukrućene tuđince.

Posle te posete Skarlet nije imala volje da vidi i Tarl-tonove. Sad kad više nije bilo četvorice mladića, kad je kuća izgorela a porodica se zbila u nastojnikovu kuću, ona se nije mogla odlučiti da ide. Ali su je Sjuelin i Karin molile, a Melani reče da ne bi bilo prijateljski ne učiniti posetu i ne poželeti dobrodošlicu g. Tarltonu koji se vratio iz rata, te jedne nedelje odoše svi.

To bese najgore od svega.

Dok su prolazili koiima pored ruševina kuće oni vi-deše Bietrisu Tarlton obučenu u iznošenu haljinu za jahanje, s bičem ispod pazuha, kako sedi na najvišoj letvi od ograde oko pašnjaka za konje i neraspoloženo gleda preda se. Pored nje je sedeo i krivonogi mali crnac koji je dresirao njene konje i

izgledao je isto tako sumoran kao i njegova gospodarica. Pašnjak, nekad pun nestašne ždre-badi, sad je bio prazan sem jedne mazge na kojoj g. Tarlton bese dojahao kući posle predaje.

— Tako mi boga, ne znam šta da radim od besa sad kad mojih milih više nema — reče gospođa Tarlton kad siđe s ograde. Neki nepoznat čovek bi mogao misliti da ona govori o svoja četiri poginula sina, ali devojke sa Tare su znale da su njoj u glavi konji. — Svi moji konji izginuli! I moja jadna Neli! Da mi je samo da imam bar moju Neli! Sad mi je ostala samo jedna prokleta mazga.

13 Prohujalo sa vihorom II 194

Prokleta mazga! — ponovi ona besno pokazujući mrku životinju. — To je uvreda za uspomenu na moje punokrvne ljubimice što držim jednu mazgu na njihovom mestu. Mazge su izrodi, neprirodni stvorovi, pa bi trebalo da bude zakonom zabranjeno da se drže.

Džim Tarlton, potpuno izmenjen pod svojom gustom bradom, iziđe iz nastojničke kućice da pozdravi i izljubi devojke, a njegove četiri ridokose kćeri u iskrpljenim haljinama navališe za njim spotičući se preko jedno desetak crnih i sivih hrtova koji na zvuk nepoznatih glasova istrčaše na vrata lajući. Čela porodica je imala izgled neke usiljene i izveštačene veselosti i to učini da se Skarleti srce bolnije stegne nego zbog jezive smrti koja kruži nad Mimosom.

Tarltonovi navališe da devojke ostanu na večeri, govoreći da sad tako retko imaju goste i da žele da čuju sve novosti. Skarlet nije želela da se zadrži jer je ova atmosfera gušila, ali su Melani i njene dve sestre želele da ostanu duže i tako sve četiri ostadoše na vrlo oskudnoj večeri od malo sušenog mesa sa suvim graškom što im iznesoše na sto.

Bilo je smeha zbog siromašnog jelovnika, a Tarltono-ve devojke su se smejale i dok su pričale o svojim dovijanjinama da dođu do haljina kao da pričaju najzanimljivija šale. Melani im se pridruži i iznenadi Skarlet svojom neočekivanom živahnošću dok je pričala o iskušenjima na Tari i govorila olako o nevoljama. Skarlet je jedva što govorila. Soba joj je izgledala tako prazna bez četiri visoka Tarltonova mladića koji su imali običaj da leškare, da nemarno puše i zadirkuju jedan drugoga. A ako se činila prazna njoj, kako se tek morala činiti Tarltonovima koji su svojim susedima pokazivali nasmejano lice? Karin je malo govorila za vreme jela, ali kad se večera svrši ona se privuče tiho do g-đe Tarlton i prišapnu joj nešto. Izraz lica g-đe Tarlton se promeni i onaj nesigurni osmeh iščeze s njenih usana kad obgrli rukom Ka-rinin vitki struk. One iziđoše iz sobe, a Skarlet, koja ose-ćaše da ne može izdržati u kući ni trenutak više, pođe za njima. Pođoše stazom kroz baštu i Skarlet vide da idu

■ 195

prema porodičnom groblju. Ali, sad se već više ne može vratiti u kuću. Izgledalo bi neučtivo. Šta je Karini sad trebalo da vuče g-đu Tarlton napolje na groblje njenih sinova baš onda kad se Bietris trudi da bude hrabra?

U prostoru ograđenom zidom od opeka behu dva sasvim nova nadgrobna kamena ispod ukrasnih kedrova — tako nova da ih kiša još ne bese umrljala crvenkastom prašinom.

— Dobili smo ih prošle nedelje — reče s ponosom g-đa Tarlton. — Gospodin Tarlton je išao u Makon i dovezao ih kolima.

Nadgrobno kamenje! Koliko li je to moglo koštati? Skarlet odjednom ne osećaše više nikakvo sažaljenje prema Tarltonovima kao što je ispočetka osećala. Niko ko traci uludo dragoceni novac na nadgrobno kamenje kad je hrana tako skupa i tako retka da se skoro ne može do nje doći ne zaslužuje nikakvo sažaljenje. Na svakom kamenu bilo je urezano po nekoliko redova. Što više urezivanja to više para. Mora da je čela porodica poludela. A stalo je dobrih novaca i da se tela trojice mladića prenesu kući. Bojda nisu nikako mogli pronaći, niti naći ma-kakvog traga od njega.

Između Brentovog i Stjuartovog groba bio je kamen na kome je stajao natpis: »Bili su divni i ljubazni za života, pa ih ni smrt nije rastavila!«

Na drugom su kamenu stajala imena Bojda i Toma uz nešto na latinskom što je počinjalo sa: »Dolce et...« ali to za Skarlet nije značilo ništa, jer je ona bila uspela da se u Akademiji u Fejetvilu izvuče od latinskog jezika.

Toliki novac za nadgrobno kamenje! Pa taj je svet lud! Ona se osećala ljuta kao da su bacili njen novac. Karinine oči su se čudno sijale.

— Ja mislim da je divno — šapnu ona pokazujući na prvi kamen.

Karini se to i moglo činiti divno. Nju je uzbuđivalo sve što je bilo sentimentalno.

— Da — reče g-đa Tarlton, a glas joj bese blag — činilo nam se vrlo prikladno — poginuli su skoro u isto

13*196

vreme. Prvo Stjuart, pa onda Brent koji je prihvatio zastavu koju je ovaj ispustio.

Dok su se devojke vozile natrag Skarlet je ćutala neko vreme i mislila o onome što je videla u pojedinim kućama. Sećala se i preko volje Pokrajine u njenom punom sjaju, velikih kuća punih gostiju, obilja novca, crnaca od kojih su crnački stanovi prosto vrili i dobro obrađenih polja prekrasno okićenih bujnim pamukom.

»Još jedna godina pa će mali borići ovladati po ovim njivama — mislila je ona, pa gledajući u okolne šume uzdrhta. — Bez crnaca mi ćemo jedva moći da održavamo dušu u telu. Niko ne može obrađivati jednu veliku plantažu bez crnaca, a mnoge njive se neće uopšte obrađivati pa će šuma opet osvojiti zemlju. Onda niko neće moći sejati mnogo pamuka, pa šta ćemo onda raditi? Šta će biti od sveta po selima? Varošani će se nekako izvući, oni se uvek izvuku. Ali mi sa sela vratićemo se unazad za sto godina, u stanje prvih pionira koji su imali male kućice i taman toliko ari koliko da ostanu živi.«

»Ne — pomisli ona sumorno — Tara neće biti takva. Neće makar i ja sama morala orati. Sav ovaj kraj, čitava država može se vratiti šumama ako joj je to po voiji, ali ja neću pustiti da mi Tara ode. Ja ne nameravam da tiaeim svoj novac na nadgrobno kamenje, ni vreme da kukam na rat. Nekako ćemo izići na kraj. Ja dobro znam da bismo lepo izišli na kraj samo da nam nisu svi muškarci izginuli. Gubitak crnaca nije ono što je najgore u celoj ovoj stvari. Glavna nesreća je u gubitku ljudi, i to mladih ljudi. — Ona opet pomisli na četiri Tarltona, na Džoa Fontena, na Reforda Kalverta, braću Manro i sve one mladiće iz Fejetvila i Džonsboroa čija je imena pročitala u spisku izginulih. — Samo da nam je ostalo dovoljno ljudi mi bismo se nekako izvukli, ali...«

Kad joj nešto novo pade na pamet: šta bi bilo kad bi se ona ponovo udala? Jednom je svakako dosta. Osim toga jedini čovek koga je ona stvarno želela jeste Ašli, a on je oženjen, ako je uopšte i živ. Ali pretpostavimo da bi ona htela da se uda? Ko sad još postoji ko bi je mogao uzeti? Ta misao ju je užasnula.

197

— Meli — reče ona — šta će biti sa devojkama našeg Juga?

— Kako to misliš?

— Pa tako kako i kažem, šta će biti s njima? Sad nema nikoga za koga bi se mogle udati. Slušaj, Melani, sad kad je toliko hiljada mladića izginulo, biće hiljadama devojaka na celom Jugu koje će umreti kao usedelice.

— I nikad neće imati dece — dodade Melani, kojoj je to bila najvažnija stvar.

Ta misao očevidno nije bila ništa novo za Sjuelin koja je sedela u zadnjem delu kola, jer ona odjednom udari u plač. Nije imala vesti od Frenka još od Božića. Nije znala da li je tome uzrok nedostatak poštanskog saobraćaja, ili se on jednostavno igrao njenom ljubavlju pa je zaboravio. Ili je možda i poginuo poslednjih dana rata! Ovo poslednje bi za nju bilo mnogo povoljnije nego da ju je zaboravio, jer ima bar nečega dostojanstvenog u toma kad devojka izgubi verenika na bojnom polju — kao što je bio slučaj kod Karine ili Indije Vilks — a nimalo kad je verenik napusti.

— Oh, za ime boga, čuti!

— Da, lako je tebi govoriti — jecala je Sjuelin — jer si ti bila udata i dobila dete, i svako zna da te je neki čovek želeo. A gledaj mene! Pa moraš još i da budeš pakosna i da mi bacaš u lice da ću biti usedelica kad dobro znaš da ja tu ne mogu ništa. Ti si prosto odvratna!

— Oh, molim te, umukni. Ti znaš kako ja mrzim kad mi neko neprestano urla. Ti dobro znaš da stari Sivi Za-lisafniji umro i da će se vratiti da te uzme. Dosta je glup za to. Ali što se mene lično tiče, ja bih radije ostala usedelica nego što bih se udala za njega.

U zadnjem delu kola nastade ćutanje za neko vreme, i Karin je tešila svoju sestru tapšući je rasejano jer su joj misli bile daleko odatle i bludele po stazama kuda je pre tri godine prolazila sa Brentom Tarltonom pored sebe. U njenim očima se video neki sjaj i oduševljenje.

— Ah — reče Melani tužno. — Kakav će naš Jug izgledati bez tolikih divnih mladića? A šta bi sve moglo da bude od Juga da su oni ostali živi? Mogli bismo se

koristiti njihovom hrabrošću, njihovom energijom i pameću. Skarlet, mi majke koje imamo male sinove moramo ih vaspitati da dostojno zauzmu mesta onih ljudi kojih više nema, da budu hrabri ljudi kao i oni.

— Nikad više neće biti ljudi kao što su oni bili — reče Karin blago. — Niko ne može doći na njihovo mesto.

Ostatak vožnje do kuće prođe u potpunom ćutanju.

Jednog dana, uskoro posle ovoga, Ketlin Kalvert do-jaha na Taru pred zalazak sunca. Njeno žensko sedlo bilo je nabačeno na neku bednu mazgu kakvu Skarlet nikad nije videla, neku ragu sa klempavim ušima, a Ketlin je izgledala skoro isto tako bedno kao i kljuse na kome je jahala. Bila je u haljini od nekog izbledelog cica, onakvog kakav su nekad nosile samo služavke, a šešir joj je bio privezan ispod brade komadom običnog kanapa. Ona do-jaha do prednjeg trema, ali ne sjaha već joj Skarlet i Melani koje su posmatrale sunčev zalazak sidoše u susret. Ketlin je bila bleđa kao što je i Keid bio onoga dana kad su ih posetili, bleđa, čemerna i slaba kao da će joj lice prsnuti u komade ako progovori. Ali se držala uspravno i visoko dignute glave kad im klimnu u znak pozdrava.

Skarlet se odjednom seti onoga dana kad je kod Wilk-sovih bio onaj barbekju i kad su ona i Ketlin šaputale o Retu Batleru. Kako je divna i sveža izgledala Ketlin toga dana u vihoru od plavog organdina, s mirisavim ružama zadnutim u struku i malim, crnim, kadifenim cipelicama uvezanim oko njenih

lepih nožica. A sada nema ni traga od one nekadašnje devojke u tom stvorenju što sedi tako ukočeno na mazgi.

— Neću da sjašem, hvala vam lepo — reče ona. — Došla sam samo da vam kažem da se udajem.

— Šta!

— A za koga?

— Ketli, pa to je sjajno! — Kad?

— Sutra — reče Ketlin mirno, a u njenom glasu bese nečega što sledi tople osmehe na njihovim licima. — Do-

199

šla sam samo da vam kažem da se venčavam sutra u Džonsborou — ne pozivam vas da dođete na venčanje. One primiše to saopštenje bez reci, gledajući u nju u nedoumici. Zatim Melani progovori.

— Je li to neko koga mi poznajemo?

— Jeste — reče Ketlin kratko. — To je gospodin Hilton.

— Gospodin Hilton?

— Da, gospodin Hilton, naš nastojnik.

Skarlet nije bila u stanju da izusti čak ni jedno »On!«, ali Ketlin zagledavši se dole u Melani reče ljutitim glasom:

— Ako budeš plakala, Melani, ja to neću moći pod-neti. Umreću!

Melani ne reče ništa nego stade tapšati njenu nogu koja je visila izvan uzengije u neuglednoj cipeli izrađenoj hod kuće.

— I nemoj da me tapšeš. Ne mogu ni to da podnesem!

Melani spusti ruku, ali još ne gledaše u nju.

— E pa, ja sad moram da idem. Došla sam samo da vam kažem. — Bleda, bolna maska ponovo joj se vrati na lice dok je uzimala uzde u ruke.

— Kako je Keid? — upita Skarlet, koja nije znala šta da kaže nego je samo očajno tražila nešto čime bi prekinula nezgodno ćutanje.

— Umire — reče Ketlin kratko. Izgledalo je kao da u njenom glasu nema nikakvog osećanja. — Ali će bar umreti malo mirnije i s nekom utehom, bez brige o tome ko će se starati o meni kad njega ne bude. Znaš, moja maćeha i njena deca idu sutra na Sever zauvek. E, sad moram da idem.

Melani podiže oči i susrete Ketlinin tvrdi pogled. Na Melaninim trepavicama su stajale sjajne suze, a u njenim očima se videlo razumevanje. Pred tim pogledom Ketlini-ne usne se izviše u prekovoljni osmeh hrabrog deteta koje se trudi da ne zaplače. Skarlet nije još nikako mogla da se povрати od zaprepašćenja i još nikako nije mogla da shvati misao da će se Ketlin Kalvert udati za jednog na-200

stojnika!... Ketlin, ćerka bogatog vlasnika plantaže, Ketlin, koja je imala više udvarača nego ikoja druga devojka u Pokrajini, osim Skarlete.

Ketlin se naže dole a Melani se podiže na vrh prstiju i poljubiše se. Zatim Ketlin osinu uzdom oštro i stara maz-

ga krenu.

Melani ostade gledajući za njom, a suze su joj se kotrljale niz lice. Skarlet je gledala još kao u zanosu.

— Meli, je li ona luda? Ti znaš dobro da ga ona ne može voleti!

— Voleti? Oh, Skarlet, nemoj ni da pomišljaš tako groznu misao! Oh, jadna Ketlin! Siroti Keid!

— Ah, koješta! — viknu Skarlet, koju je počinjalo da ljuti to što Melani izgleda da uvek shvata mnogo više u izvesnim trenucima nego ona. Ketlinin položaj se njoj činio više za čuđenje nego kao neka velika nesreća. Razume se da nije nimalo prijatno udati se za jednog bed-nog Jenkija, ali na kraju krajeva jedna devojka ne može da živi sama na plantaži; mora sebi naći muža koji će joj pomoći da obrađuje zemlju.

— Meli, to je sasvim ono što sam ja rekla neki dan. Devojke nemaju za koga da se udaju, a moraju se udati za nekoga.

— Oh, ne moraju da se udaju! Nije nikakva sramota ostati usedelica. Uzmimo tetku Piti. Oh, ja bih više volela da sam videla Ketlin mrtvu! Znam da bi i Keid više voleo da je vidi mrtvu. To je kraj porodice Kalvertovih. Pomisli samo šta će ... kakva će biti njena deca. Oh, Skarlet, pošalji Porka da brzo osedla konja pa da odjaše za njom i kaže joj neka dođe da živi kod nas!

— Svemoguću bože! — viknu Skarlet neprijatno dirnuta neustručavanjem s kojim Melani nudi njenu Taru. Skarlet nema nikako nameru da hrani još jedna usta. Ona zausti da to i kaže, ali nešto u Melaninom očajnom licu zadržala njene reci.

— Ona ne bi htela da dođe, Meli — popravi se ona. — Znaš dobro da ne bi. Ona je ponosna pa bi smatrala to za milostinju.

201

— To je istina, to je istina! — reče Melani rasejano, posmatrajući mali oblačak crvene prašine koji je odmicao sve dalje putem.

»I ti si bila kod mene već toliko meseci — pomisli sumorno Skarlet gledajući u svoju zaovu — a nikad ti nije palo na um da i ti živiš od milostinje. Ti si jedan od onih stvorova koje ovaj rat nije izmenio, i ti još i dalje misliš i ponašaš se kao da se nije ništa dogodilo — kao da smo još bogati kao Krez, kao da imamo više hrane nego što možemo da pojedemo, i kao da gosti ne znače ništa. Sve mi se čini da si mi se obesila o vrat za ceo ostatak života. Ali ne bih htela da dobijem još i Ketlin!«XXX

Tog toplog leta pošto mir nastupi Tara odjednom izgubi svoju osamljenost. Još mnogo meseci posle toga nizovi raznih strašila, bradatih, odrpanih i s ranjavim nogama — a uvek gladni — peli su se naporno uz crveni breg Tare i zastajali da se odmore u hladu kod prednjih stepenica, molili su za hranu i prenoćište. To su bili vojnici Konfederacije koji su se razilazili kućama. Železnica je prenela ostatke Džonstonove vojske iz Severne Karoline do Atlante i ostavila ih tu, pa su od Atlante počinjala bed-na pešačenja. Kad je prošao talas Džonstonovih ljudi nai-đoše iznureni veterani iz vojske u Virdžiniji, pa za njima ljudi iz trupa sa Zapada koji su umorno pešačili prema jugu, domovima koji možda više ne postoje, porodicama koje su možda rasturene ili pomrle. Većina ih je išla pe-šice, samo je mali broj srećnika jahao na mršavim konjima i mazgama, koje su po uslovima predaje imali prava da zadrže, na smršalim životinjama na kojima je i neisku-

204

sno oko moglo da vidi da neće dospeti do Floride ili do Južne Džordžije.

Povratak kući! Povratak kući! To je bila jedina misao u glavama vojnika. Neki su bili tužni i ćutljivi, drugi veseli i puni prezrenja prema patnjama, a održavala ih je misao <ia je svemu kraj i da se oni vraćaju kući. Malo je bilo onih koji su bili ogorčeni. Ostavljali su ogorčenje ženama i starcima. Oni su se časno borili, bili su potučeni, pa su sad voljni da mirno pregnu na posao, da oru pod zastavom s kojom su se borili.

Povratak kući! Povratak kući! Nisu govorili ni o čemu drugom — ni o bitkama, ni o ranama, ni o robovanju, ni o budućnosti. Kasnije će oni u sećanju ponovo biti iste bitke i pričati deci i unučićima o svim podvalama neprijatelja, o svim borbama i jurišima, o gladi, o forsiranim marševima i ranama. Kasnije, ali ne sad. Nekima je nedostajala ruka, noga ili oko, mnogi su imali ožiljke koji će ih boleti kad je vlažno vreme makar živeli i sedamdeset godina, ali sve to sad nije ništa. Kasnije će to biti drukčije.

Mladi i stari, ćutljivi i govorljivi, bogati vlasnici plantaža i siromašni seljaci, oni su sad svi imali dve zajedničke stvari: vaši i dizenteriju. Vojnik Konfederacije bio se toliko navikao na tu napast da na nju nije ni mislio nego se nesvesno češao čak i u prisustvu dama. Što se tiče dizenterije — »oticanja krvi«! kako su to gospođe fino zvale — izgledalo je da od nje nije bio pošteđen nijedan vojnik, od prostog redova pa do generala. Četiri godine gladovanja, četiri godine hrane koja je bila loša, budava ili polutrula ostavile su svoj trag na njima i svaki vojnik koji bi zastao na Tari ili se tek oporavljao od te bolesti ili je još imao.

— Nema čovek Konfederacija vojska ima celo cre-<vo — primetila je Mami sumorno dok se znojila oko vatre i kuvala neku gorku mešavinu od korena kupine koja je bila Elenin siguran lek protiv takvih bolesti. — Ja moje misli Jenki ne pobeđilo naše gospon. Njima pobeđi nji— no rođeno creva: nema gospon može vodi rat kad njegovo crevo bolesno.

205

Od prvog pa do poslednjeg Mami ih je sve zahvala svojim lekom, ne gubeći vremena da postavlja besmislena pitanja o stanju njihovih organa, a oni su, od prvog do poslednjeg, primali njene doze krotko i kisela lica, se-čajući se možda drugih strogih crnih lica u dalekim me-stima i drugih neumoljivih ruku koje su im pružale kašike s lekom ka ustima.

U pogledu prolaznika Mami je bila isto tako neumoljiva. Nijedan vojnik pun vašiju nije mogao da stupi na Taru. Ona bi ih odmah oterala iza jednog bokora gustog žbunja, skinula bi im uniforme, dala jednu karlicu vode i komad sapuna s jakim ceđom da se operu, a onda bi im dala jorgane ili ćebad da pokriju svoju golotinju dok bi ona kuvala njihova odela u velikom kazanu za rublje. Uzalud su se devojke bunile i dokazivale da takvo postupanje ponižava vojnike. Mami je odgovarala da bi se devojke osećale mnogo poniženije kad bi na sebi stale da nalaze vaši.

Kad vojnici počеше dolaziti skoro svakodnevno Mami se stade buniti protiv toga da im se daju spavaće sobe. Ona se uvek bojala da će joj neka vaš promaći. Zato Skar-let da se ne bi neprestano svađala pretvori sobu za primanje s njenim debelim somotskim tepisima u opštu spavaonicu, lako je Mami udarala u užasnu dreku protiv skr-navljenja, jer se vojnicima dopušta da spavaju na tepihu njene gospođice Elen, Skarlet ipak ostade nepokolebljiva. Oni moraju negde spavati. Ali nekoliko meseci posle predaje duboki meki tepih poče da pokazuje znake pohaba-nosti i najzad se debela osnova od kanapa poče pokazivati na mestima gde su pete čizama s mamuzama bezobzirno gazile.

Svakoga vojnika koji bi naišao one su željno ispitivale da li zna što o Ašliju, a Sjuelin bi s visine pitala za g. Kenedija. Ali niko od vojnika nije ni čuo za njih, a osim toga nisu ni voleli da govore o onima

kojih nije bilo. Dosta je dobra u tome što su oni živi, pa nisu voleli da sa-sećaju hiljada neobebeženih grobova onih koji se nikad; više neće vratiti svome domu.²⁰⁶

Posle svakog ovakvog neuspeha porodica se trudila da podrži Melaninu hrabrost. Ašli svakako nije umro u zarobljeništvu. Da je to bio slučaj neki Jenki sveštenik bi im sigurno pisao o tome. On će se, razume se, vratiti kući, samo je njegovo mesto zatočenja negde daleko. Ta šta, za ime božje, čoveku je potrebno toliko dana kad putuje vozom, a ako on ide peške kao i ovi ljudi... A zašto ne piše? Pa, draga moja, zar ne znaš kakve su danas pošte? — tako nesigurne čak i onde gde su poštanske veze uspostavljene. Ali pretpostavi... pretpostavi da je umro usput, idući kući. Ne, Melani, neka žena Jenkija bi nam sigurno pisala o tome!... Žene Jenkija, ah, koješta!... Pa Zaboga, Meli, ima i među Jenki ženama dobrih. Oh, da, ima. Bog nije mogao stvoriti čitav jedan narod bez ijedne dobre žene u njemu! Skarlet, sećaš se kako smo jednom upoznali jednu krasnu Jenki ženu, onda u Saratogi — Skarlet, ispričaj Meli kako je to bilo.

— Da, zaista, sjajno! — odgovori Skarlet. — Ta me je pitala koliko pasa držimo da nam love pobjegle crnce. Ja se slažem sa Melani. Ja nisam nikad videla dobrog Jenkija, ni muško ni žensko. Nego ne plači, Meli! Ašli će doći kući. Možda je jako daleko, a možda... možda nema ni cipela.

Tada bi pri pomisli na bosog Ašlija i Skarlet mogla zaplakati. Neka drugi vojnici hramlju u ranama, nogu uvijenih u džakove i otpatke tepiha, ali nikako Ašii. On bi morao stići kući na besnom konju, odeven u divno odelo sa sjajnim čizmama, s perom za šeširom. Za nju je bilo krajnje poniženje da zamisli Ašlija dospelog u položaj ostalih vojnika.

Jednog popodneva u junu kad svi behu na okupu na zadnjem tremu da s uživanjem posmatraju kako Pork seče prvu poluzrelu lubenicu toga leta, oni čuše lupu kopita po šljunku u aleji ispred kuće. Prisi pođe tromo prema prednjim vratima, dok su se oni dugo vatreno prepirali da li treba sakriti lubenicu, ili je sačuvati za večeru ako bi se pokazalo da je taj gost neki vojnik.....

207

Meli i Karin su šaputale da bi i taj vojnik, gost, morao dobiti svoj deo, a Skarlet uz pomoć Sjueline i Mami prišapnu Porku da je brzo sakrije.

— Ne budite guske, devojke! Tu nema dosta ni za nas, a ako nam dođu dva izgadnela vojnika niko je od nas neće ni okusiti.

Dok je Pork stajao i grčevito stezao uza se malu lubenicu nesiguran šta će se najzad resiti, oni čuše kako Prisi viče:

— Milosti bože! Gospa Skarlet! Gospa Meli! Hodi brzo 'vamo!

— Ko je to? — viknu Skarlet skočivši sa stepenica i trčeći kroz hol sa Melani pored sebe i svima ostalim za njom.

Ašli! pomisli ona. Oh, možda...

— To je čika Petar! Čika Petar od tetke Piti!

Svi istrčaše na prednji trem i ugledaše visokog, pro-sedog starog tiranina iz kuće tetke Piti kako se skida s nekog kljuseta dugog repa, na kome je mesto sedla bio pričvršćen kajišem jedan komad jorgana. Na njegovom širokom crnom licu uobičajena dostojanstvenost borila se sa radošću što vidi stare prijatelje, tako da mu je čelo bilo naborano i namršteno a usne bile opuštene kao u nekog zadovoljnog, bezubog, starog hrta.

Svi štrčaše niz stepenice da ga pozdrave, svi, i crni i beli, rukovaše se s njim i stadoše mu postavljati pitanja, ali Melin glas se diže iznad svijuju.

— Nije valjda tetka bolesna?

— Ne, gospa. On dosta dobro, hvala boga — odgovori Petar, upirući strog pogled prvo na Melani, pa onda na Skarlet, tako da se one odjednom osetiše krive, iako se nisu mogle setiti zašto. — On dosta dobro, samo ona sebe mnogo sekira zbog vama, gospojca, a ako hoće kaži pravo, i ja tako isto.

— Zašto čika Petre? što, za ime boga...

— Vi ne treba ni proba izvini vama. Zar ni mis Piti vama piši i piši da dođeš kući? Zar ja ne video toliko put kako ona piši, i video kako plači kad vi pisala natrak²⁰⁸

kako vi ima mnogo poso na ovo ovde staro farma, pa ne može dođe kući?

— Ali, čika Petre ...

— Kako može vi ostavi tetka Piti tako samo kad on-tako mnogo ima stra'? Vi dobro zna kao i ja kako mis Piti nikad ne živilo samo, i ono se treslo u njeno malo cipelica sve otkad mi vratimo se iz Makon. Ona kaži meni, ja kaži vama kako ona ne moži razumi kako vi njega može napusti u vreme nužda.

— Sad više ćutiš — reče kiselu Mami, jer joj je teško palo kad je čula kako Petar govori o Tari kao o nekoj »staro farma«. — Samo jedno glupavo varoško crnac ne zna kako razlika ima ot jedno plantaž i jedno farma. I zar i nama nema »vreme nužda?« Zar mi ne treba ovde mis Skahlet i mis Meli, i to mnogo žurno treba? Zašto mis Piti ne zove svoje brat pomogne njemu ako njemu treba nešto?

Čika Petar joj dobaci jedan prezriv pogled.

— Mi ne imalo ništa posla sa gos'n Henri tolka godina, a sad mi mnogo staro da počne sad. — I okrete s& devojkama, koje su se trudile da zadrže svoje osmehe. — Vi dva mlado gospojca treba ima sram vama što ostavilo mis Piti kad pola njegovo prijatelj umri, a drugo polovin u Makon, a naša Atlanta puno Jenki vojnik i slobodno crnac.

Dve mlade žene su podnosile grdnju mirna lica dogod su mogle, ali pomisao na to kako je tetka Piti poslala Petra da ih izgrdi i da ih stražamo dovede u Atlantu bese toliko smešna da se više nisu mogle uzdržati. One najzad udariše u smeh pridržavajući se jedna za drugu da ne padnu. Pork, Dilsi i Mami razume se dadoše odu-ška svojoj veselosti glasnim smehom kad videše kako je klevetnik Tare ispao smešan. I Sjuelin i Karin se nasmeja-še, pa se čak i Džeraldovo lice razvuče u nekakav neodređen osmeh. Svi su se smejali osim Petra koji se pre-meštao s jedne široke noge na drugu dok se u njemu gomilala Ijutina. ■

209

— Šta ima tebe fali, ti crnac? — upita Mami smejući se — je u ti mnogo staro pa ne može čuva tvoja gospođa?

Petar se nađe uvređen.

— Mnogo staro! Ja mnogo staro? Ne, gospa. Ja može čuva mis Piti kako ja i čuvalo njega. A ja njega dobro čuvalo kad mi bili "zbeglica tamo Makon. Zar ja ne čuva njega kad Jenki došlo Makon, a on ima mnogo stra' i uvek padne nesves'? I zar ja ne kupim ovo ovde raga da donesem njega natrag u Atlanta i čuvam njega i srebro od njega otac, na čelo put? — Petar se uspravi u svoj svojoj visini, starajući se da se pokaže dostojanstven. — Ja ne govori za čuvanje, ja govori kako to 'zgleđa.

— Koje kako 'zgleđa?

— Ja govori kako to 'zgleđa kod naše svet, kad ono vidi kako mis Piti živi samo. Svet strašno priča za neudato ženska kad ono živi samo za sebe — nastavi Petar, a onima koji su ga slušali bilo je jasno da je po njegovom shvatanju mis Pitipat još punačka i dražesna gospođica od šesnaest godina koja se mora čuvati od oštih i zlih jezika. — Ja ne želi čuje kako svet njega kritizira. Ne, gospa... ja ne voli ona uzme u kuća pansioner, samo da ima kod njega društvo. To ja njemu kazao. »Ne dok vi ima vaše rod, vaše krv što vaše rođeno«, kaže ja njemu. A sad njegovo rođeno krv neće čuje za njega. Mis Piti samo jedan dete...

Na to Skarlet i Melani udariše u još glasniji smeh i sedoš na stepenice. Najzad Meli obrisa suze od smeha.

— Siromah čika Petar! Zao mi je što sam se sme-jala. Zaista mi je žao, eto. Molim vas oprostite.

Gospođica Skarlet i ja prosto ne možemo sad da dođemo kući. Možda ću ja doći u septembru pošto se pamuk obere. Je li vas tetka poslala čak ovamo samo zato da nas dovedete natrag na toj mršavoj ragi? Na to pitanje Petar opusti vilicu i zinu, a osećanje krivice i zaprepašćenja ispisa se na njegovom crnom i naboranom licu. Njegova isturena donja usna vrati se r.a svoje normalno mesto isto tako brzo kao što kornjača uvlači glavu u oklop.

14 Prohujalo sa vihorom U210

— Mis Meli, ja postalo mnogo staro, čini se meni, što ja sasvim zaboravi za jedno čas zašto mis Piti poslao mene, a to mnogo važno. Ima ovde jedan pismo za vas. Mis Piti ne hoće veruje ni pošta, ni niko drugi nego sam mene da donese njega...

— Pismo? Za mene? Od koga?

— Znaš, gospa... mis Piti, on kazalo mene: »Ti, Petar, da kažiš polako mis Meli«, a ja veli...

Meli ustade sa stepenica, držeći ruku na srcu. — ■ Ašli! Ašli! On je mrtav!

— Ne, gospa! Ne, gospa! — viknu Petar, a glas mu postade visok i kreštav dok je pipao po džepovima svoga ritavog kaputa. — On živo! Ovde ima pismo od njega! On dođe kući. On ... Milosti bože! Drži je, Mami! Pusti me...

— Ne diraj, ti stari budala! — grmnu Mami trudeći se da zadrži Melanino opušteno telo da ne padne na zemlju. — Ti đavolji crno majmun! »Daj kažiš polako«... Ti, Pork, uzmi je za noge. Mis Karin, prihvati njena glava. Hajde nosimo njega, na sofa u salon.

Nastade buka i gužva kad svi osim Skarlete poleteše da se nađu oko onesveščene Melani i kad je svako vikao uplašeno i trčao u kuću po vodu ili jastuke, pa se u jednom trenutku Skarlet i čika Petar nadoše sami na stazi. Ona je stajala kao ukopana, nesposobna da se makne iz položaja koji je zauzela kad je čula njegove reci i gledala u starog čoveka koji je naivno mahao jednim pismom. Njegovo staro crno lice je izgledalo isto tako ožaloščeno kao i lice malog deteta kad mu je majka ljuta, a sva njegova dostojanstvenost bese pala.

Ona za trenutak nije mogla da progovori niti da se makne, pa iako je u mislima glasno vikala: »On nije mrtav! On dolazi kući«, to joj saznanje nije donosilo ni uzru-janosti ni radosti, nego samo neku utučenu nepomičnost. Čika Petrov glas se ču kao iz daljine, žalostan, molećiv.

— Gos'n Vili Bar iz Makona, ono naše rod, pa ono donelo taj pismo za mis Piti. Gos'n Vili bio u isto zatvor sa gos'n Ašli. Gos'n Vili ima njegovo konj pa došlo ovamo brzo. Ali gos'n Ašli ide na noga, pa ,

211

Skarlet zgrabi pismo iz njegove ruke. Bilo je upućeno Melani mis Pitinim rukopisom, ali ona zbog toga nije nimalo oklevala. Otvori ga i mis Pitino priključeno pisamce pade na zemlju. U omotu je bio presavijen list hartije, uprljan od prljavog džepa u kome je nošen, izgužvan i iskrzan na čoškovima. Na njemu je bila adresa ispisana Ašlijevom rukom: »Gospođi Džordža Ašlija Vilksa, kod Gospođice Sare Džein Hamilton, Atlanta, ili Dvanaest Hrastova, Džonsboro, Džordžija«.

Otvori ga drhtavim prstima i pročita: »Ljubljena, dolazim kući k tebi...«

Suze joj stadoše teći niz lice tako da nije mogla da čita, a srce joj se toliko nadimaše da najzad oseti da ne može podneti tu radost. Ona stisnu pismo u ruku pa poleta uz stepenice na tremu i kroz hol, pored salona gde su svi stanovnici Tare bili jedno drugom na putu dok su se mučili oko onesveščene Melani, u Eleninu kancelariju. Zatvori vrata i zaključa ih, pa leže na upalu staru sofu i stade plakati, smeјati se i ljubiti pismo.

»Ljubljena — šaputala je ona — dolazim kući k tebi...«

Zdrav razum im je govorio da će morati da proteknu nedelje, pa možda i meseci dok Ašli dođe iz Ilinoisa u Džordžiju, sem ako mu nisu izrasla krila, ali su njihova srca ipak ludo bila kad bi neki vojnik skrenuo u aleju prema Tari. Svako je bradato strašilo moglo da bude Ašli. A ako nije Ašli onda je to neki vojnik koji će imati nekih vesti o njemu, neko pismo od tetke Piti o njemu. Svi su oni, i beli i crni, leteli na prednji trem kad god bi čuli korake. Dovoljno je bilo da neko ugleda uniformu pa da pojuri sa drvljanika, sa pašnjaka, ili s njive pamuka. Za čitav mesec pošto pismo bese stiglo skoro svaki rad bese zastao. Niko nije želeo da bude van kuće kad on stigne, a Skarlet ponajmanje. A nije mogla tražiti od drugih da vrše svoje dužnosti kad ih je ona zanemarivala.

Ali kad mnogo nedelja proteče a Ašli ne dođe niti ikakve vesti o njemu Tara se vrati svome svakodnevnom životu. Čeznjiva srca mogu da čeznu samo do izvesne gra-

14*

■

■

■ ■

■212

nice. Skarlet se uvuče u dušu neka nelagodna strepnja da mu se nešto dogodilo na putu. Rok Ajlend je tako daleko i on je morao biti slab ili bolestan kad je pušten iz zarobljeništva. Sem toga nema novaca i ide peške kroz zemlju gde su Konfederirci omrznuti. Kad bi samo znala gde je ona bi mu poslala novaca, poslala bi mu i posled-nju paru a pustila bi porodicu da gladauje da bi se on vratio kući vozom. »Ljubljena, dolazim kući k tebi...«

U prvom času radosti kad su njene oči ugledale te reci one su značile samo da Ašli dolazi k njoj. A sad pri svetlosti hladnijeg razmišljanja on se vraćao Melani, Melani koja je tih dana išla po kući pevajući od radosti. Skarlet se ponekad gorko pitala zašto Melani nije umrila na porođaju u Atlanti. To bi potpuno uredilo stvari. Onda bi se ona mogla udati za Ašlija, posle izvesnog pristojnog razmaka u vremenu, i uz to bi bila dobra maćeha malome Bou. Kad bi to pomislila ne bi se požurila da se pomoli bogu i da mu kaže da nije to ozbiljno mislila. Bog je nije više nikako plašio.

Vojnici su dolazili jedan po jedan, ili po dvojica, ili još više, a uvek su bili gladni. Skarlet je očajno mislila da bi joj bila milija najezda skakavaca. Neprestano je proklinjala stari običaj gostoprimstva koji je cvetao u doba izobilja, običaj koji nije dopuštao nikakvom putniku, velikom ili skromnom, da ode dalje na put bez prenočišta, bez hrane za sebe i konja i bez najveće predusretljivosti koju je kuća mogla da ukaže. Ona je znala da je to doba znanavek prošlo, ali ostali njeni ukucani nisu to znali, kao ni vojnici, i svaki je vojnik bio dobrodošao kao neki dugo očekivani gost.

Što je duže taj beskrajni niz prolazio to je njeno srce postojalo sve tvrđe. Oni su jeli hranu namenjenu za usta na Tari, povrće nad čijim su dugim lejama pucala njena leđa, namirnice do kojih se išlo bezbrojno milja da bi se kupile. Hrana se tako teško dobijala, a novac u Jenkije-voj lisnici neće većito trajati. Sad joj je bilo ostalo još svega nekoliko zelenih novčanica i dva zlatnika. Zašto bi ona hranila tu hordu izgladnelih ljudi? Rat je svršen. Oni

213

neće više nikad stajati između nje i opasnosti. I zato iz-dade Porku naređenje da kad ima vojnika u kući štedljivije iznosi hranu na sto. Ta se naredba slušala dok ona ne opazi kako Melani, koja još nikako nije ojačala otkako se Bo rodio, upućuje Porka da na njen tanjir stavlja svega nekoliko zalogaja hrane a njen ostali deo podeli vojnicima.

— Ti ćeš morati da prestaneš s tim, Melani — ljutila se ona na nju. — Ti si i sama upola bolesna, pa ako ne jedeš više paščeš bolesna u postelju te ćemo morati da te negujemo. Neka ti ljudi gladauju. Oni to mogu da izdrže. Izdržali su to kroz četiri godine, pa im neće škoditi ako se pretrpe još malo.

Melani se okrete prema njoj, a na licu joj se prvi put uKaza izraz nekog uzbuđenja kakvo Skariet ne bese nikad dotle videla na njemu.

— Oh, Skariet, nemoj da me grdiš! Pusti me da to radim. Ti ne znaš kako to meni pomaže. Kad god nekom siromahu dam svoj deo meni se čini da možda negde na putu tamo na severu neka žena daje mome Ašliju jedan deo svoje večere i da mu to pomaže da dođe natrag k meni!

»Mome Ašliju« ...

»Ljubljena, dolazim kući k tebi« ...

Skariet se okrete bez ijedne reči. Posle toga, Melani primeti da je više hrane na stolu kad ima gostiju, iako je Skariet žalila svaki zalogaj.

Kad bi neki vojnik bio suviše bolestan i ne bi mogao da nastavi put Skariet bi ga stavila u postelju, ma da ne baš vrlo ljubazno. Svaki bolesnik je značio jedna usta više koja treba hraniti. Neko ga je morao negovati, a to je značilo jednog radnika manje na poslu oko pravljenja ograda, okopavanja, plevljenja i oranja. Jedan konjanik koji je putovao za Fejetvil spusti jednog dana na prednji trem dečaka čije je lice bilo tek osenčeno prvim maljama. Našao ga je onesvešćenog pored puta pa ga je prebacio preko sedla i doneo do Tare, najbliže kuće. Devojke su mislile da to mora biti jedan od onih mladih kadeta koji su bili izvedeni iz vojne škole kad se Šerman primicao²¹⁴

Miledžvilu, ali nisu to nikad saznale jer dečko umre i ne osvestivši se, a pretraživanje njegovih džepova im ne dade nikakvo obaveštenje.

Po spoljašnjem izgledu bio je to neki divan dečko, i to gospodskog porekla, a negde na jugu neka žena neprestano gleda na put i razmišlja gde je on i kad li će doći kući, baš kao što ona i Melani s ludom nadom u srcu posmatraju svaku bradatu priliku koja se penje uz njihovu aleju. Sahraniše kadeta na porodičnom groblju uz humke tri mala dečaka O'Hara, i Melani stade gorko plakati kad Pork popuni grob pitajući se u duši da li neki tuđinci ne rade možda to isto s visokim telom njenog Ašlija.

Vil Bentin bese još jedan vojnik koji im kao i bezimena dečak dođe u nesvestici, preko sedla jednog svog druga. Vil je imao akutno zapaljenje pluća, a kad ga de-vojke položiše u krevet bojale su se da će se i on ubrzo pridružiti mladiću na porodičnom groblju.

On je imao crno malarično lice džordžijanskog seljaka, bledoriđu kosu i bledoplave oči, koje čak i u bunilu izgledahu strpljive i blage. Jedna noga mu bese odsečena u kolenu, a na ostatak nastavljena grubo izdeljana drvena noga. Bio je očevidno prost seljak, baš kao što je i mladić koga behu sahranili pre kratkog vremena bio sin nekog vlasnika plantaže. Ali devojke ne bi mogle reći kako su to znale. Na svaki način Vil nije bio nimalo prljaviji ni vaš-ljiviji nego mnoga druga fina gospoda koja su dolazila na Taru. Njegov govor i izražavanje u bunilu ne behu manje gramatički pravilni nego što je to bio govor blizanaca Tarlton. Ali su one znale po nagonu, kao što se punokrvni konj raspoznaje od običnog kljuseta, da on nije iz njihovog staleža. Samo što im to saznanje nije nimalo smetalo da zapnu iz sve snage da ga spasu.

Islabio jednogodišnjim robovanjem u nekom zarobljeničkom logoru Jenkija, iznuren od dugog pešačenja na nepodesnoj drvenoj nozi, on je imao malo snage da se bori sa zapaljenjem pluća, te je po čitave dane ležao u postelji i ječao, pokušavao da ustane, ponovo preživljavao bitke. Ali nijednom nije dozvao majku, ženu, sestru, ili draganu, a to je propuštanje mučilo Karin. = ,

215

— Svaki čovek treba da ima neku rodbinu — govorila je ona. — A po svemu izgleda da ovaj nema nikoga živog na svetu.

Ali je on i pored sve svoje mršavosti bio žilav, te ga dobra nega izvuče. Dođe dan kad njegove bledoplave oči, potpuno svesne svoje okoline, padoše na Karinu koja je sedela pored njegove postelje i molila se bogu uz pre-turanje svojih brojanica, dok je jutarnje sunce sijalo kroz njenu plavu kosu.

— Dakle vi ipak niste nikakav san — reče joj on svojim jednolikim glasom. — Nadam se da vam nisam zadao mnogo muke, gospodice.

Njegovo oporavljanje je trajalo dugo. Ležao je mimo, gledao napolje kroz prozor u magnoliju i zadavao vrlo malo posla ma kome. Karin ga je volela zbog njegovog tihog i nezbunjenog ćutanja. Ona bi sedela pored njega preko celog toplog popodneva, hladila ga lepezom i nije govorila ništa.

Karin nije imala ništa da priča tih dana. Kretala se nežna i nalik na senku idući za poslovima koji su odgovarali njenoj snazi. Mnogo se molila bogu, jer kad bi Skar-let ušla u njenu sobu bez kucanja uvek bi je našla na ko-lenima pored kreveta. Kad bi to videla Skarlet se neizostavno ljutila, jer je smatrala da je prošlo vreme za molitve. Ako je bog našao za shodno da ih tako kazni, onda mu ništa nisu potrebne njihove molitve. Za Skarlet je vera oduvek bila stvar trgovačkog pazara. Ona obećava bogu ispravno vladanje u zamenu za izvesne blagodeti. Ako bog naruši pogodbu jednog trenutka, po njenom mišljenju ona mu onda više ne duguje ništa. A kad god bi našla Karin na kolenima mesto da se popodne odmara ili da nešto krpi, ona je imala osećanje da se Karin izvlači od nošenja svoga dela tereta.

Ona to i reče jednog popodneva Vilu Bentinu kad je već bio u stanju da sedi u naslonjači i iznenadi se kad joj on reče svojim jednolikim glasom: »Ostavite je, gospođo Skarlet. To nju ojačava«.

— Ojačava je?

— Da, ona se moli za vašu mamu i za njega. ... , %216

— Koga to »rijega«?

Njegove izbledele plave oči pogledaše u nju ispod pepeljastih trepavica bez ikakvog iznenađenja. Izgledalo je da njega ništa ne iznenađuje i ne uzbuđuje. Možda je video isuviše neočekivanih stvari da bi se ponovo iznenađivao. Njemu nije izgledalo čudno to što Skarlet ne zna žta leži u srcu njene rođene sestre. On je to smatrao kao sasvim prirodno, kao što je smatrao za prirodno i to što je Karin našla utehe da razgovara s njim, tuđincem.

— Pa za njenog udvarača, toga mladića Brenta, ne znam kako se još zove, koji je poginuo kod Getisburga.

— Njenog udvarača? — reče Skarlet kratko. — Ni govora o njenom udvaraču! On i njegov brat su bili moji udvarači.

— Da, ona mi je to pričala. Izgleda kao da su većina mladića Pokrajine bili vaši udvarači. Ali ipak on je bio njen udvarač pošto ste ga vi odbacili, jer kad je došao kući na odsustvo poslednji put oni su se verili. Ona kaže da je to bio jedini mladić do koga je njoj ikad bilo stalo, pa je to nekako teži kad se moli bogu za njega.

— Koješta! — reče Skarlet s nekom žaokom surev-njivosti u srcu.

Gledala je sa interesovanjem u tog mršavog čoveka s pogrbljenim koščatim plećima, crvenkastom kosom i mirnim pouzdanim pogledom. Dakle on zna stvari o njenoj rođenoj porodici koje se ona nije trudila da sazna. Zato je dakle Karin onako kao u zanosu i neprestano se moli bogu. Pa ništa, i to će je proći. Ima puno mladih devojaka koje su prežalile svoje mrtve verenike, pa čak i mrtve muževe. Ona je na svaki način prežalila Čarlsa. A poznavala je jednu ženu u Atlanti koja je triput ostajala udovica za vreme rata pa je još u stanju da poklanja pažnju ljudima. To ona reče i Vilu, ail on odmahnu glavom.

— Ne, to ne ide tako kod gospođice Karin.

Bilo je prijatno razgovarati s Vilom, jer je on imao malo šta da priča a bio je pažljiv slušalac koji sve shvata. Ona mu je govorila o svojim nedaćama oko plevljenja, okopavanja i sađenja, o gajenju svinja i negovanju krava, a on joj je davao dobre savete jer je i sam imao mali

217

posed u Južnoj Džordžiji i dva crnca. Znao je da su sad njegovi crnci slobodni i da su posed osvojili korov i mladi borići. Njegova sestra, jedini njegov rod, bila se preselila u Teksas s mužem pre mnogo godina i on je bio sam na svetlu. A ipak, on kao da za sve to nije mario, baš kao ni za nogu koju je ostavio u Virdžiniji.

Da, Vil je bio potpora Skarleti posle teških dana kad su se njeni crnci bunili, Sjuelin durila i kukala, a Džeraid suviše često pitao gde je Elen. Vilu je mogla sve da kaže. Čak mu je ispričala i kako je ubila Jenkija i sva se sijala od ponosa kad on dade svoju kratku ocenu: »Odlična stvar«.

Najzad čitava porodica poče da zalazi u Vilovu sobu da tamo istrese svoje jade — čak i Mami, koja se ispočetka držala ukočeno prema njemu zbog toga što nije bio otmen i što je imao svega dva crnca.

Kad je već bio u stanju da santa po kući on se odade ručnom radu, pletenju korpi od pruća i popravljanju na-meštaja upropašćenog od Jenkija. Bio je spretan i pun volje, a Veid je bio stalno uz njega jer je Vil deljao i igračke za njega, jedine igračke za koje je siroti dečko znao. Pored Vila u kući svako se osećao siguran kad bi Veid i dve bebe ostale s njim dok bi žene išle za svojim poslovima, jer je on mogao da se stara o njima isto tako vesto kao i Mami, a samo je Meli mogla lakše od njega da umiri rasplakanu crnu ili belu bebicu.

— Vi ste bili neobično dobri prema meni, gospođo Skarlet — reče on — i to prema meni, tuđincu, koji vam nije ništa. Ja sam vam zadao mnogo muka i briga, pa ako niste protivni ja bih ostao ovde i pomagao vam pomalo u poslu, dok ne isplatim bar malo dug što ste se mučili oko mene. Ja vam to nikad ne mogu potpuno platiti, jer čovek ne može ničim platiti svoj život.

Tako on ostade i postepeno, neosetno, veliki deo staranja o Tari pređe sa Skarletinih leđa na koščata pleća Vila Bentina.

Bio je već septembar i vreme da se pamuk bere. Vil Bentin je sedeo na stepenicama prednjeg trema kraj Skarletinih nogu na prijatnom suncu popodneva rane jeseni, a218

svojim jednolikim glasom je monotono i sporo pričao o preterano visokim cenama za čišćenje pamuka od semena u novoj fabrici blizu Fejetvila. Ali je bio saznao da se taj izdatak može smanjiti za četvrtinu time što bi se konj i kola ustupili na dve nedelje vlasniku fabrike. On nije hteo da sklopi pogodbu dok stvar ne raspravi sa Skarletom.

Ona je gledala u njegovu vitku priliku koja je stajala naslonjena na jedan stub trema i grickala u ustima jednu slamčicu. Van svake sumnje Vil je nešto što im je sam bog poslao u pomoć, kao što je Mami izjavljivala često, i Skarlet se pitala šta bi Tara radila za nekoliko poslednjih meseci da nije bilo njega. On nije nikad imao bogzna šta da kaže, nije nikad pokazivao nikakvu naročitu energiju, nije nikad izgledao kao da se naročito zanima za ono što se dešava oko njega, ali je znao sve o svakome na Tari. I

svršavao je poslove. Radio je tiho, strpljivo i valjano, lako je imao samo jednu nogu, mogao je da radi brže od Porka i umeo da navede i njega da radi, što je bilo pravo čudo po Skarletinom mišljenju. Kad je krava bila bolesna, a i konj se razboleo od neke tajansivene bolesti koja je pretila da im ga zanavek oduzme, Vil je presedeo čitave noći pored njih i spasao ih. Bio je vest i okretan trgovac i to mu je pribavilo Skarletino uvažanje, jer je imao običaj da se izjutra odveze sa dve-tri korpe jabuka, slatkih krompira i drugog povrća pa da se vrati sa semenom, nekoliko metara tkanina, brašnom i drugim potrebnim namirnicama, koje ona, kako je sama znala, ne bi nikad mogla dobiti iako je i ona bila dobar trgovac.

On je postepeno doterao dotle da je bio kao neki član porodice i spavao je na jednom malom krevetu u sobici za oblačenje uz samu Džeraldovu spavaću sobu. Nije ništa govorio o svome odlasku s Tare, a Skarlet se dobro čuvala da ga pita bojeći se da ih ne ostavi. Ponekad bi mislila da kad bi on išta vredeo i kad bi imao neke pre-duzimljivosti on bi otišao svojoj kući, čak ako i nema svoje kuće. Ali čim bi to pomislila od srca bi se molila bogu da on ostane beskrajno dugo. Tako je zgodno imati čoveka u kući.

■ . ■■ n!;^- . ■■ . •■)•■■-:->■.■■:◊. ■■>- . ■■

219

Ujedno je mislila i to da kad bi Karin imala makar i trunku mozga ona bi opazila da je Vil zaljubljen u nju. Skarlet bi bila večno zahvalna Vilu kad bi zatražio Kari-ninu ruku. Pre rata, naravno, Vil ne bi nikako bio zgodan prosilac. On nije bio iz staleža vlasnika plantaža, iako baš nije bio siromašak. Bio je samo običan beli seljak, mali farmer, poluobrazovan, u stanju da napravi gramatičke greške i bez ikakvog saznanja o nekom finijem ponašanju koje su članovi porodice O'Hara bili navikli da vide kod pravog džentlmena. U samoj stvari Skarlet se pitala da li bi se uopšte za njega moglo reći da je džentlmen, pa je resila da to nije. A Melani ga je vatreno branila i govorila da je svaki čovek koji ima dobro srce i srdačnu predusret-Ijivost prema drugima, kao što je Vil ima, plemenitog roda i porekla. Skarlet je znala da bi Elen pala u nesvest pri pomisli da se njena ćerka uda za takvog čoveka, ali je Skarlet bila nuždom primorana da ode suviše daleko od Eleninih pouka i nije dopuštala da je to muči. Ljudi su retki, a devojke se moraju udavati za nekoga, moraju imati muža. Samo što se Karin svakog dana sve više udubljena u svoj molitvenik i gubeći sve više vezu sa stvarnošću ovoga sveta ponašala prema Vilu blago kao prema bratu i smatrala ga kao nešto što se samo po sebi razume, kao i Porka. »Kad bi Karin imala i malo osećanja zahvalnosti prema meni za ono što sam uradila za nju ona bi pošla za njega i ne bi ga pustila da ode odavde«, mislila je Skarlet Ijutito.

I tako je Vil ostajao na Tari — iz kakvog razloga ona ni sama nije znala — a njegovo poslovno držanje prema njoj kao prema nekom čoveku bilo joj je prijatno i od pomoći. On je bio pun ozbiljnog poštovanja prema Džerald, ali se Skarleti obraćao kao glavi porodice.

Ona dade svoje odobrenje da može da iznajmi konja, iako je to značilo da će porodica biti bez ikakvog prevoznog sredstva za izvesno vreme. Sjuelini će to naročito biti krivo. Njeno je najveće uživanje bilo da ide u Džonsboro ili Fejetvil s Vilom kad bi ovaj išao tamo poslom. Odevena u sve najbolje što je skupila u porodici, ona je posećivaia220

stare prijatelje, slušala novosti iz Pokrajine i opet se osećala kao gospođica O'Hara sa Tare. Sjuelin nije nikad propuštala priliku da ode sa plantaže i da se pravi važna među svetom koji nije znao da ona plevi baštu i namešta krevete.

»Svoje glava gospođica će ipak morati da se pritrpi bez skitnje za jedno dve nedelje — mislila je Skarlet — a mi ćemo morati da trpimo njen bes i kuknjavu.«

Melani iziđe k njima na verandu s detetom u naručju, pa pošto rasprostre jedno staro čebe po podu spusti maloga Boa da puzi. Otkako je stiglo Ašlijevo pismo njeno vreme je bilo ispunjeno svetlom, raspevanom srećom i brižnom čežnjom. Ali, blažena ili utučena, ona je bila suviše mršava, suviše bleđa. Svršavala je svoj deo kućnih poslova ne žaleći se, ali je stalno poboijevala. Stari dr Fon-ten je dao dijagnozu njenog stanja i odredio ga kao žensku bolest i složio se sa dr Midom da nije smela nikako da ima dete. Govorio je otvoreno da bi je još jedno dete ubilo.

— Kad sam danas bio u Fejetvilu — reče Vil — našao sam nešto vrlo lepo pa sam mislio da će vas to zanimati i doneo sam da vam pokažem. — Stade preturati po džepovima svojih čakšira, pa najzad iz platnenog novčanika postavljene tvrdom kožom, koji mu Karin bese napravila, izvadi jednu novčanicu Konfederacije.

— Ako vi mislite da je novac Konfederacije nešto lepo, ja svakako ne mislim — reče odsečno Skarlet, jer ju je i samo gledanje novca Konfederacije dovodilo do ludila. — Ja imam tri hiljade tih dolara u jednom tatinom kovčegu, a Mami me neprestano tera da joj dam da ih izlepi preko pukotina u sobi pod krovom da onemoguću promaju. I ja mislim da joj ih sve dam. Onda će bar nešto vredeti.

— »Nekada silni Cezar smrću pretvoren u ilovaču« — reče Melani s tužnim osmehom. — Nemoj to da radiš, Skarlet. Čuvaj ih za Veida. On će se jednog dana bar ponositi njima.

— Ja vam nemam pojma o nekada silnom Cezaru — reče Vil strpljivo — ali ovo što ja imam prilično odgovara

tome što vi sad rekoste o Veidu, gospođu Meli. Ovo je jedna pesma prilepljena na pozadini novčanice. Ja znam da gospođa Skarlet ne mari mnogo za pesme, ali sam mislio da je ovo ipak može zanimati. On prevrnu novčanicu. Na njenoj poledini bese pri-lepljena jedna uska, gruba traka hartije za pakovanje na kojoj je izbledelim mastilom bilo ispisano nešto. Vil se-nakašlja i pročita lagano i dosta teško:

— Zove se »Stihovi na poledini jedne novčanice Konfederacije« — reče on.

»Sad ne vredi ništa na božijem svetu;

Još manje na moru što svu zemlju kupa. K'o zalogu zemlje koja nekad bese.

Primi je, prijatelju, i pokaži svuda.

Pokaži je svetu koji rado sluša

Priču što mu ona priča: O slobodi, čedu rodoljubnih snova,

Vatrenog naroda kom' zlo sudba skova«.

— Oh, to je divno! Kako je dirljivo! — uzviknu Melani. — Skarlet, ne smeš da daš novac Mami da njim izlepi pukotine u sobi. To je nešto više od hartije; tačno onako kako pesma kaže: »Zaloga zemlje koja nekad bese«.

— Oh, Meli, nemoj da budeš sentimentalna! Hartija je hartija, a mi je malo imamo i ne volim više da slušam kako mi Mami gundā zbog tih pukotina u sobi pod krovom. Nadam se da ću ja dok Veid odraste steći dovoljno zelenih novčanica pa ću mu ih dati mesto toga đubreta Konfederacije. Vil, koji je mamio maloga Boa preko čebeta svojom novčanicom za vreme te prepirke, podiže glavu pa zaklanjajući oči od sunca pogleda niz aleju:

— Evo nam društva — reče on, žmirkajući prema suncu. — Još jedan vojnik.

Skarlet pođe za njegovim pogledom i vide nekako poznatu sliku, bradatog čoveka koji lagano ide uz aleju od kedrova, čoveka odevenog u pocepanu mešavinu pla^ vih i sivih uniformi, umorno pognute glave, nogu koje je> tromo vukao. ■ . . . — Ja sam mislila da smo već nekako svršili s vojnicima — reče ona. — Nadam se da ovaj neće biti jako gladan.

— Hoće, biće gladan — reče Vil kratko. Melani ustade.

— Biće bolje ako kažem Dilsi da postavi jedan tanjir više — reče ona — i da upozorim Mami da tome siromašku ne skida suviše naglo odelo s leđa, i...

Ali zastade tako naglo da se Skarlet okrete da pogleda u nju. Melani bese prinela ruku grlu i stezala ga kao da je u njemu čupa neki grč, a Skarlet je videla kako joj žile na slepoočnicama brzo kucaju. Lice joj bese pre-bledele, a oči se strahovito rasi riše.

»Onesvestiće se«, pomisli Skarlet, i skoči na noge da je prihvati za ruku.

Ali u tom istom trenutku Melani odgumu njenu ruku i polete niz stepenice. Letela je niz šljunkovitu stazu, pre-letela lako kao ptica, dok su se njene izbledele suknje lepršale iza nje a ruke joj bile pružene unapred. Tada i Skarlet saznade istinu i oseti je kao neki snažan udar. Ona posrnu unazad uz jedan direk na tremu kad onaj čovek podiže lice pokriveno prljavom plavom bradom i stade nepomično, gledajući prema kući kao da je suviše umoran da učini ma i još samo jedan korak. Njoj srce poskoči u grudima, pa stade, pa onda opet poče da ludo kuca kad se Melani s divljim i nerazgovetnim kricima baci u naručje vojniku, a njegova glava se saže naniže prema njoj. Skarlet kao u nekom zanosu učini dva brza koraka napred, ali je nešto zadrža i ona oseti kako je Vilova ruka ■čvrsto drži za suknju.

— Nemojte da kvarite — reče joj on mirno.

— Pustite me! Pustite me, luđače! To je Ašli! Ali je on i dalje držao.

— Na kraju krajeva on je njen muž, zar ne? — upita je Vil mirno, a ona gledaše dole u njega s nekom mešavinom radosti i nemoćnog besa i sagleda u mirmim ■dubinama njegovih očiju iskreno razumevanje i sažaljenje . . . ■ ■ ■■■■ - ' ■

■ .v-v-r-V. ■;■>:■

ČETVRTI DEO

XXXI

Jednog hladnog januarskog popodneva 1866. godine Skarlet je sedela u kancelariji i pisala pismo tetki Piti u kome joj je po deseti put potanko objašnjavala zašto ona, Melani i Ašli ne mogu da se vrate u Atlantu da žive s njom. Pisala je nestrpljivo, jer je znala da tetka Piti neće čitati pismo dalje od početnih rečenica nego će joj odmah pisati ponovo i jadikovati: »Ali ja ne mogu da živim sama!«

Ruke joj se behu smrzle te zastade da ih trljanjem ugrije i da bolje zavuče noge u komad starog jorgana u koji ih bese umotala. Donova na njenim cipelama bese stvarno nestalo, a ona ih bese pojačala komadima tepiha. Ti komadi tepiha odvajali su joj noge od poda, ali su ih slabo grejali. Toga jutra Vil bese odveo konja u Džons-boro da ga potkuje i Skarlet pomisli da su stvari došle u čudan čorsokak kad konji imaju obuću a ljudi idu boski kao obični seoski psi.

Ona prihvati pero da nastavi pisanje, ali ga opet spusti kad ču kako je Vil ušao na zadnja vrata. Čula je lup-224

kanje njegove drvene noge u holu ispred kancelarije, koje odjednom prestade. Odmah zažele da on uđe, a kad se on ne mače ona ga zovnu. On uđe ušiju crvenih od hladnoće i razbarušene crvenkaste kose, pa pogleda u nju sa slabo приметnim šaljivim osmehom na usnama.

— Gospođo Skarlet — upita on — kažite mi tačno koliko imate novaca?

— Da nećete da se sa mnom oženite zbog mog novca, Vile? — upita ona pomalo ljutilo.

— Ne, gospođo, nego sam onako želeo da znam.

— Pa imam deset dolara u zlatu — reče ona. — Po-slednje što mi je ostalo od Jenkijevog novca.

— E to neće biti dovoljno, gospođo.

— Dovoljno za šta?

— Dovoljno za porez — odgovori on, pa pošto hra-mljući pristupi ognjištu saže se i prinese ruke vatri.

— Porez? — ponovi ona. — Pa za ime božje, Vile, mi smo već platili porez.

— Jesmo, gospođo. Ali oni kažu da niste platili dovoljno. Čuo sam nešto o tome danas u Džonsborou.

— Ama slušajte, Vile, biće da vi to niste razumeli.

Sta to znači?

— Gospođo Skarlet, ja sigurno ne volim da vam zadajem još više briga kad ih ionako imate preko glave, ali moram da vam kažem. Kažu da je trebalo da platite mnogo više za porez nego što ste platili. Procenili su Taru do neba visoko — više nego ikoga u Pokrajini, siguran sam.

— Ali oni me ne mogu naterati da platim još poreza kad sam jednom već platila.

— Gospođo Skarlet, vi ne idete često u Džonsboro i meni je milo što ne idete. To zasada nije mesto za otmenu gospođu. Ali kad biste išli češće tamo vi biste znali da je od skora jedna gadna banda izdajnika Juga, republikanaca i špekulanata, uzela gradske poslove u svoje ruke. Vi biste poludeli kad biste ih samo videli. Pa onda crnci koji guraju belce sa trotoara, pa...

— Dobro, ali kakve to veze ima sa porezom?

—"■" — Sad dolazim na to, gospođo Skarlet. Iz ne znam tefkvog razloga ti su podlaci oporezovali Taru tako viso-

225

ko da bi čovek pomislio da je to imanje koje daje hiljadu bala pamuka. Pošto sam saznao za to, stao sam da obilazim krčme i da slušam razgovore, pa sam pronašao da neko želi da kupi jevtino Taru na javnoj licitaciji ako vi ne budete u stanju da podmirite porez. A svako pouzdano i dobro zna da ga vi nećete moći platiti. Ja ne znam ko to želi vaše imanje. Nisam mogao da doznam. Ali mislim da to zna onaj malodušnik, onaj Hilton, koji se oženio gospođicom Ketlin, jer se on nekako pakosno nasmejao kad sam ja pokušao da nešto izvučem od njega.

Vil sede na sofu pa stade trljati svoju odsečenu nogu. Ona ga je bolela kad je bilo hladno, a drvena noga mu nije bila dobro postavljena ni ugodna. Skarlet gledaše u njega preplašeno. On se držao sasvim mirno i ravnodušno dok je tako pevao posmrtnu pesmu Tari. Da bude prodana na javnoj licitaciji! Kuda bi svi oni išli? I da Tara pripadne nekom drugom! Ne, to se ne da zamisliti!

Ona se toliko bila zane!a oko toga da postigne da Tara donese što više proizvoda da je malo obraćala pažnju na ono što se dešavalo u spoljašnjem svetu. Sad kad je imala Vila i Ašlija da se pobrinu oko svakog posla koji bi ona mogla imati u Džonsborou i Fejetvilu, retko je odlazila sa plantaže. I onako isto kao što se oglašivala na razgovore svoga oca o ratu u dane pre početka rata, tako je sad slabo marila za razgovore koje su za stolom vodili Vil i Ašli o počecima ponovnog podizanja zemlje.

O, naravno, ona je dobro znala za »Skalavage« — Južnjake koji su se iz računa pretvorili u republikance — i za »kuferaše« — one Jenkije koji su došli na Jug kao lešinari posle polaganja oružja, a nisu na svetu imali ništa osim jednog kufera stvari. Imala je i nekoliko neprijatnih iskustava sa Oslobođeničkim uredom. Bila je načula i da oslobođeni crnci postaju drski. U ovo poslednje skoro nije mogla da veruje, jer nije nikad u životu bila videla drskog crnca.

Ali je bilo puno stvari koje su Vil i Ašli sporazumno krili od nje. Iza nemani rata bese došla još gora neman obnavljanja zemlje, ali se dva čoveka behu dogovorila da \$

15 Prohujalo sa vihorom II

-I;226

ne pominju nezgodnije pojedinosti kad budu kod kuće raspravljali o položaju. A kad bi Skarlet i obratila pažnju na ono što oni govore, ona bi veći deo svega toga primala na jedno a pustila na drugo uho.

Bila je čula kako Ašli govori da se prema Jugu postupa kao prema osvojenoj pokrajini i da je sva politika osvajača prožeta osvetoljubivošću. Ali je to bilo tvrđenje koje za Skarlet nije značilo skoro ništa. Politika je stvar za ljude. Čula je i kako Vil kaže da mu se čini kako Se-ver ne namerava da dopusti Jugu da stane ponovo na svoje noge. Eto, mislila je Skarlet, ljudi moraju uvek da pronađu nešto oko čega će da lupaju glavu. Što se nje tiče, Jenki je nisu bili još nijednom ošinuli, pa neće to učiniti ni sad. Treba samo zapeti pa raditi kao konj i ne voditi računa o postupcima Jenkija. Na kraju krajeva rat je već svršen.

SkarSet nije shvatala da su se sva pravila igre iz-menila i da se više za pošten rad ne dobija pravedna nagrada. Džordžija je sad u stvari bila pod opsadnim stanjem. Vojska Jenkija je sedela u garnizonima po celoj zemlji, e Oslobođenički ured je potpuno raspolagao svačim, pa je utvrđivao pravila kako mu se sviđalo.

Ured koji je bila organizovala Federalna vlada da vodi računa o besposlenim i uzrujanim crncima, izvlačio ih je sve sa plantaža u sela i gradove, u masama. Ured ih je hranio dok su oni besposličili i tražio im duše protiv nekadašnjih gospodara. Džeraldov nekadašnji nastojnik, Džonas Vilkinson, bio je na čelu mesnog ureda, a pomoćnik mu je bio Hilton, muž Ketline Kalvert. Ta dvojica su revnosno širili vesti da Južnjaci i demokrate samo čekaju zgodnu priliku da ponovo podvrgnu crnce ropstvu i da jedina nada crnaca da izbegnu tu sudbinu leži u zaštiti koju im pružaju Ured i republikanska stranka. Vilkinson i Hilton su uz to još govorili crncima da su oni u svakom pogledu isto tako sposobni kao i belci, da će se uskoro dopustiti brakovi sa crncima, da će se imanja njihovih doskorašnjih gospodara podeliti i da će svaki crnac dobiti po četrdeset jutara zemlje i jednu mazgu kao potpunu svojinu. Održavali su crnce u uzrujanom stanju,

227

pričali o svirepostima koje su belci vršili nad crncima, i mržnja i podozrenje zavladaše u zemlji, dugo vremena čuveno po odnosima punih ljubavi koji su vladali između crnaca i njihovih vlasnika. Iza Ureda je stajala vojska, a vojnici su bili izdali mnoge protivrečne naredbe kojima se propisivalo ponašanje pobedenih. Bilo je lako dospeti u zatvor, čak i za prekorevanje činovnika Ureda. Bile su izdane vojne naredbe koje su se odnosile na škole, zdravstvenu službu, vrstu dugmeta na odelu, na predaju namirnica i skoro na sve ostalo. Vilkinson i Hilton su imali vlast da se umešaju u svaku prodaju koju bi Skarlet izvršila i odrediti joj svoju cenu za ma šta što bi prodavala ili zamenjivala.

Na sreću Skarlet je retko dolazila u dodir sa tom dvojicom, jer je Vil bio nagovorio da pusti njega da rukovodi prodajom a da ona upravlja plantažom. Vil je svojim blagim i dobroćudnim načinom bio izgadio nekoliko nezgoda te vrste, a nije joj bio kazao ništa o tome. On je mogao da iziđe na kraj sa Skalavazima i kuferasima Jenkima — ako je baš morao. Ali je sad pred njim stajao jedan problem koji je bio suviše težak da se on sam s njim ponese. Vanredno oporezivanje a i opasnost da se izgubi Tara bile su stvari za koje je Skarlet morala da zna — i to odmah.

Ona je gledala u njega usplamtelih očiju.

— Oh, do vraga s Jenkima — viknu ona. — Zar nije dosta što su nas potukli i oterali u prosjake, nego još izazivaju protuve protiv nas?

Rat je svršen, mir je objavljen, ali su Jenki još mogli da je pljačkaju, još su mogli da je umore glađu, još su mogli da je izbace iz njene kuće. A ona je bila tako luda da je kroz toliko mučnih meseci mislila da će sve biti u redu samo ako bude mogla da izdrži do proleća. Porazna vest koju joj Vil donese dolazila je povrh svega napornog rada od pune godine dana i odlaganih nada, i bese poslednji udar.

— Oh, Vile, a ja sam mislila da su sve naše nevolje svršene kad je rat završen. .228

— Ne, gospođo. — Vil podiže svoje seljačko lice s dugom vilicom i zagleda se dugo u nju. — Naše nevolje tek sad počinju.

— Koliko vanredne poreze traže da platimo?

— Trista dolara.

Ona za trenutak zaneme od čuda. Trista dolara! Isto kao da je i tri miliona.

— Zašto — stade ona mucati — kako... pa mora-ćemo nekako da skupimo tih trista dolara.

— Jeste, gospođo — i uz to dugujući mesec.

— Ali slušajte, Vile, oni ne bi mogli da prodadu Taru. Šta...

U njegovim blagim, bledoplavim očima, ukaza se više mržnje i ogorčenosti nego što je ona mislila da on može osetiti.

— O, mislite da ne mogu? E da vidite, mogu, i učini-će to, i još će uživati u tome. Gospođo Skarlet, zemlja je otišla sasvim do đavola, izvinite za izraz. Ti kuferasi i Ska-lavazi mogu da glasaju, a većina demokrata ne mogu. Nijedan demokrata u ovoj zemlji ne može glasati ako je u godini šezdeset petoj u poreskim knjigama bio proce-njen da ima više od dve hiljade dolara. To isključuje naše ljude kao što je vaš tata, pa g. Tarlton, Makreovi i mladi Fontenovi. Ne može glasati niko ko je bio pukovnik i više od toga, a ja se kladim, gospođo Skarlet, da ova zemlja ima više pukovnika nego ijedna druga u Konfederaciji. I ne može glasati niko ko je pod vladom Konfederacije zauzimao ma kakav položaj, a to isključuje sve ljude od beležnika pa do sudija, a šume su pune takvih ljudi. U samoj stvari način na koji su Jenki sastavili onaj tekst o pomilovanju čini da niko ko je bio nešto pre rata ne može uopšte glasati. Ne može inteligentan čovek, ne može ot-men čovek, a ne može ni bogat čovek.

— Vidite, ja bih mogao da glasam kad bih položio tu prokletu zakletvu. Ja nisam imao nikakvog novca šezdeset pete, a svakako nisam bio pukovnik niti što veće. Ali ja neću da položim njihovu gadnu zakletvu. Neka me vrag nosi ako hoću! Da su Jenki radili pravo ja bih primio njihovu zakletvu odanosti, ali ovako neću im položiti tu za-

kletvu makar nikad ne glasao ... ali vucibatine kao što je onaj Hilton glasaju. Lopuže kao Džonas Vilkinson, siromašni belci kao Sleterijevi i ništarije kao Mekintoši, ti takođe glasaju. I sad takvi vode kolo. I kad god im se prohte da vas nateraju da platite neki vanredni porez, oni će to uraditi i po deset puta uzastopce. To je baš kao i sa crncima: oni mogu da ubiju nekog belca, niko ih neće obesiti. Oni mogu ... — Zastade osećajući se nelagodno, a u njegovoj i Skarletinoj glavi javi se sećanje na ono što se dogodilo jednoj samoj ženi na osamljenoj farmi blizu Lavdžoja... — Ti crnci mogu da rade sve što hoće protiv nas i Oslobođenički ured i vojska će ih potpomoci svojim puškama, a mi ne možemo da glasamo ni da uradimo ma šta.

— Glasanje! — viknu ona. — Glasanje! Kakva posla ima glasanje sa svim tim? Mi govorimo o porezi... Vilo, svako zna kako je Tara dobra plantaža. Mi je možemo založiti za onoliko koliko nam treba da platimo porez, ako baš moramo.

— Gospođo Skarlet, vi niste ludi, iako ponekad govorite kao da jeste. Ko danas ima novaca da pozajmljuje na imanje? Ko osim kuferaša, koji se trude da otmu Taru od vas? Ta šta, svako ima zemlje! — Vile, pa ja imam one brilijantske minđuše koje sam oduzela od onoga Jenkija. Mogli bismo to prodati.

— Gospođo Skarlet, ko u ovom kraju ima para za minđuše? Ljudi nemaju para ni da kupe slanine, akamoli drangulije. Ako vi imate deset dolara u zlatu, ja se smem zakleti da imate više nego mnogi drugi oko nas.

Opet začutaše i Skarlet je imala osećanje kao da lupa glavom o neki kameni zid. A u toku poslednje godine bilo je toliko kamenih zidova o koje je udarala glavom.

— Šta ćemo da radimo, gospođo Skarlet?

— Ja ne znam — reče ona tupo i oseti kao i da ne mari. Ovo je već jedan kameni zid suviše, i ona se odjednom oseti tako umorna da je kosti zaboješe. Zašto da se tako bori, da radi i da se satire? A izgleda da je na kraju svake borbe očekuje poraz i kao da joj se podsmeva.²³⁰

— Ja ne znam — ponovi ona. — Ali ne govorite ništa tati o tome. To bi ga moglo zabrinuti.

— Neću.

— Jeste li ikome kazali?

— Nisam. Došao sam pravo vama.

Da, pomisli ona, svaki uvek dolazi pravo njoj sa rđa-vim vestima, i njoj je dosta toga.

— Gde je g. Vilks? Možda bi on mogao nešto da nam predloži.

Vil okrete svoj blagi pogled prema njoj i ona oseti kao i onoga prvog dana kad je Ašli stigao kući da on zna sve.

— Tamo je dole u voćnjaku, teše letve, čuo sam njegovu sekiru kad sam ostavljao konja u štalu. Ali ni on nema novaca kao ni mi.

— Ako ja želim da razgovaram s njim o tome, ja to mogu da učinim, zar ne? — reče ona i ustade, pa odbaci nogom komad jorgana sa svojih nogu.

Vil se ne nađe uvređen nego nastavi da trlja ruke ispred vatre. — Biće dobro da uzmete šal, gospođo Skarlet. Napolju je hladno

Ali ona iziđe bez šala zato što je on bio gore a njena želja da vidi Ašlija i da svoje brige prenese na njega bila je suviše hitna i neodoljiva.

Biće velika sreća za nju ako ga bude mogla naći samog! Još od njegovog povratka ona nije nikad i nijednom imala prilike da s njim nasamo progovori nijednu reč. Uvek je porodica bila na okupu oko njih, uvek Melani uz njega, s vremena na vreme ga hvatala za rukav kao da hoće da se uveri da je on zaista tu. Kad bi videla taj vlasnički pokret u Skarleti bi se probudila sva ljubomorna mržnja koja je u njoj spavala toliko meseci dok je mislila da je Ašli verovatno mrtav. Sad je bila rešena da ga vidi nasamo. Ovoga puta niko je neće sprečiti da govori s njim nasamo.

Ona prođe kroz voćnjak ispod golih grana i mokri korov ispod njih ovlaži joj noge. čula je udarce Ašlijeve sekire kojom je cepao u letve stabla dovučena iz baruštine. Težak je posao bio podizanje novih ograda umesto

231

onih koje su Jenki onako blaženo pogoreli. Sve je dug i naporan posao, mislila je ona, i ona je sita toga, sita i f umorna i skoro već luda od svega toga. Kad bi samo Ašli bio njen muž a ne MeSanin, bilo bi to divno otići njemu i položiti glavu na njegovo rame, pa se isplakati i prebaciti svoj teret na njega da se on s njim ponese kako najbolje zna.

Obiđe jedan bokor narovog drveća koje je njihalo svoje grane na hladnom vetru i ugleda Ašlija naslonjenog na sekiru kako briše dlanom znoj sa čela. Imao je na sebi ostatke svojih sivih čakšira i jednu od Džeraldovih košulja, jednu od košulja koje su u bolja vremena išle sa- i mo na svečane sastanke i na barbekjue, naboranu košulju koja je bila isuviše kratka za svog sadašnjeg vlasnika. Bio je obesio kaput o jednu granu, jer se od rada bio zagrejao pa je stajao i odmarao se kad ona naiđe.

Kad ugleda Ašlija u ritama, sa sekirom u ruci, njeno se srce ispuni ljubavlju i ljutinom na sudbinu. Ona nije mogla podneti da ga vidi u ritama, kako radi, njega, njenog besprekornog, dobroćudnog i nemarnog Ašlija. Njegove ruke nisu stvorene za rad, niti je njegovo telo za ma šta drugo osim za najbolje tkanine i fino rublje. Bog je njemu namenio da sedi u nekoj velikoj kući i da razgovara s prijatnim svetom, da svira na klaviru i da piše ;, ■ stvari koje lepo zvuče a nemaju baš nikakvog smisla. Skarlet je mogla da podnese da gleda svoga sina u keceljici napravljenoj od platna za džakove i sestre u prostom, oveštalom cicu, mogla je da podnese da Vil radi više nego ijedan poljski crnac, ali ne i Ašli. On je suviše nežan za sve to, suviše i beskonačno drag njenom srcu. Ona će radije i sama tesati letve nego da gleda kako on to radi.

— Priča se da je Eb Linkoln počeo sa tesanjem le-tava — reče on kad ona dođe do njega. — Zamislite samo do kakve visine ja još mogu dospeti.

Ona se namršti. On uvek govori tako šaljive stvarf o njihovim mukama. A to su sve za nju vrlo ozbiljne stva* ri, tako da su je njegove primeđbe ponekad i ljutile. ;, ;,

,/v■~"> i

232

Najzad mu kaza Vilovu vest, odsečno i kratkim recima, osećajući neko olakšanje dok je govorila. On će sva- l' kako naći nešto pametno da predloži. Ašli ne reče ništa, nego videći kako ona drhti uzze svoj kaput i ogrnu je.

— No — reče ona najzad — shvatate li da ćemo morati negde da nađemo novaca?

— Shvatam — reče on — samo gde?

— To i ja vas pitam — odgovori ona s puno dosade. Ono osećanje olakšanja što mu se poverila bese iščezlo. Ako baš i ne može ništa da pomogne, zašto ne kaže nešto utešno, makar samo jedno: »On, tako mi je žao!«

On se nasmeši.

— Za ovih nekoliko meseci otkako sam se vratio kući — reče on — čuo sam samo za jednu osobu koja ima novaca, a to je Ret Batler.

Tetka Pitipat je pisala Meiani pre nedelju dana da se Ret vratio u Atlantu s kolima i dva divna konja i džepovima punim zelenih američkih novčanica. Ali je nagove- l' stila da nije pošteno došao do njih.

Tetka Piti je saznala izvesnu priču koju je prepričavala čela Atlanta: da je Ret uspeo da umakne sa svim onim silnim milionima blagajne Konfederacije.

— Bolje da ne govorimo o njemu — reče Skarlet odsečno. — To je gad kakav više ne postoji, šta će biti od nas sviju?

Ašli spusti sekiru i pogleda ustranu, a njegove oči kao da odleteše u neku daleku zemlju u koju ga ona nije mogla pratiti.

— I ja se pitam — reče on. — Pitam se šta će biti ne samo sa nama na Tari, nego šta će biti i sa svakim živim na Jugu.

Njoj dođe da vikne na njega: »Nek' ide do vraga svako živi na Jugu! Šta će biti s nama?«, ali ne reče ništa, jer je opet savlada ono osećanje umora, jače nego ikada. Od Ašlija nema nikakve pomoći.

— Na kraju krajeva desiće se ono što se dešavalo uvek kad se jedna civilizacija raspadala. Ljudi koji imaju mozga i hrabrosti probiju se, a oni koji toga nemaju odle-

233

te kao pleva. Bar je bilo zanimljivo, ako ne i ugodno, da posmatramo Gotterdammerung.

— Šta to?

— Sumrak bogova. Po nesreći, mi smo, Južnjaci, stvarno zamišljali da smo bogovi.

— Za ime božje, Ašli Vilkse, nemojte da stojite tu i da govorite besmislice kad smo mi ti koji ćemo da odletimo kao pleva.

Igledaše kao da je nešto od one očajne iznemoglosti doprlo i do njegove duše i da ga je vratilo natrag sa njegovog lutanja, jer on nežno podiže njene ruke, pa okre-nuvši im dlanove naviše zagleda se u žuljeve.

— Ovo su najlepše ruke koje ja znam — reče on i potjubi lako dlanove jedan za drugim. — Lepe su zato što su jake, a svaki žulj i svaka brazgotina je jedna medalja. Skarlet, svaki je žulj nagrada za hrabrost i nesebičnost. One su ogrubele zbog sviju nas: radi oca, sestara, Meli, bebice, crnaca i mene radi. Draga moja, ja znam šta vi sad mislite: »Evo tu stoji jedna nepraktična budala i brblja ludorije o nekakvim mrtvim bogovima kad su živi ljudi u opasnosti«. Je li tako?

Ona klimnu glavom i zažele da on večito drži tako njene ruke, ali ih on pusti.

— Došli ste k meni u nadi da ću vam ja nešto moći pomoći, a ja, eto, ne mogu ništa.

Njegove oči behu pune ogorčenja dok je gledao u-stranu, prema sekiri i gomili stabala.

— Mog doma je nestalo, a s njim i sveg novca koji sam ja shvatao tako prirodno da nisam ni pomišljao da ga imam. A nisam sposoban ni za šta na ovom svetu, jer je svet u koji sam ja spadao iščezao zanavek. Ja vam ne mogu pomoći, Skarlet, nikako drukčije osim učeći što je moguće sa više volje da postanem nekakav nespretan farmer. A to vam neće sačuvati Taru. Zar vi mislite da ja ne shvatam svu

gorčinu našeg položaja dok živim ovde od vaše milosti — o, da, Skarlet, od vaše milosti! Ja vam se ne mogu nikad odužiti za ono što ste učinili za mene i za sve moje iz čiste dobrote svoga srca. Ja to shvatam sve jače svakog dana. I svakog dana vidim sve jasnije kako

X234

sam ja nemoćan da se ponesem sa onim što je snašlo sve nas. Svakog dana moje prokletu uzmicanje od stvarnosti čini za mene sve težim da pogledam u lice novim stvarnostima. Razumete li šta hoću da kažem?

Ona klimnu glavom. Nije sasvim jasno shvatila šta on hoće da kaže, ali je bez predaha slušala njegove reči. Ovo je on prvi put govorio njoj o stvarima o kojima razmišlja kad je daleko od nje. To je uzbuđivalo kao da se nalazi pred nekim novim otkrićem.

— To je pravo prokletstvo — to odsustvo svake želje da se pogleda u golu stvarnost. Sve do rata život za mene nije nikad bio ništa stvarnije nego što je jedna leu-java senka na nekoj zavesi. I ja sam to više voleo. Ja ns volim suviše oštro ocrtane konture stvari. Više ih volim pomućene, malo maglovite.

On zastade i lako se nasmeši, podrhtavajući zato što je hladan vetar probijao njegovu tanku košulju.

— Drugim recima, Skarlet, ja sam kukavica. Njegovo pričanje o prolaznim senkama i maglovitim konturama nije za nju imalo nikakvog značenja, ali su njegove poslednje reci bile jezik koji je ona mogla da razume. Ona je znala da one nisu istinite. U njemu nema kukavičluka. Svaka crta njegovog vitkog tela govorila je o pokolenjima hrabrih i viteških ljudi, a Skarlet je znala napamet sve njegove ratne podvige.

— To nije istina! Zar bi kukavica skočila na top kod Getisburga i okupila svoje ljude? Zar bi lično general napisao Melani pismo o nekakvoj kukavici? I...

— Nije to hrabrost — reče on klonulo. — Borba je kao šampanjac. Ona udara u glavu kukavicama isto tako brzo kao i junacima. Svako može da bude hrabar na bojištu kad se mora biti hrabar ili biti ubijen. Ja govorim o nečem drugom. Moja vrsta kukavičluka je mnogo gora nego da sam pobegao kad sam čuo paljbu prvog topa.

Njegove reci su se nizale sporo i s mukom, kao da ga nešto boli dok ih je govorio i izgledalo je kao da on stoji odvojeno i tužna srca gleda na ono što je rekao. Da je ikoji drugi čovek to govorio Skarlet bi s prezrenjem prešla preko takvih izjava kao preko lažne skromnosti i

235

kao preko lovljenja pohvala. Ali je izgledalo da Ašli sve to misli ozbiljno, a u očima mu je bio neki izraz koji ona nije mogla da odradi: ni strah, ni izvinjavanje, nego kao neko prikupljanje snage za napor koji je neizbežan i neodoljiv. Zimski vetar je ošinio njene vlažne noge i ona opet uzdrhta, ali to drhtanje nije toliko dolazilo od ve-tra koliko od straha koji njegove reci probudiše u njenom srcu.

— Ali, Ašli, čega se vi to bojite?

— O, od stvari bez imena. Od stvari koje bi zvučale vrlo ludo kad bi se iskazale recima. Većim delom od toga što je život iznenada postao suviše stvaran, od toga što sam došao u lični, suviše lični dodir sa nekim jednostavnim činjenicama života. Ne od toga što bih se bunio zbog cepanja stabala u ovom blatu, nego što se bunim protiv onoga što to predstavlja. Mene, zaista, vrlo mnogo buni iščezavanje lepota starog života. Život je pre rata, Skarlet, bio lep. On je imao izvestan sjaj, savršenost potpunost i harmoniju kao grčka umetnost. Možda ne za svakoga. Ja to sad znam. Ali za mene dok sam živeo na Dvanaest Hrastova život je imao izvesnu stvarnu lepotu. Ja sam pripadao tome životu. Bio sam njegov sastavni deo. A sad njega više nema, ja ne mogu da nađem me-sta u ovom novom životu i bojim se. Sad znam da sam u ono staro vreme posmatrao samo prolazne senke. Izbe-gavao sam sve što nije bilo senka, ljude kao i zbivanja suviše puna života, suviše stvarna. Mrzeo sam njihovo nametanje. I vas ;>am pokušao da izbegnem, Skarlet. Vi ste bili suviše puni života i suviše stvarni, a ja sam bio tolika kukavica da sam više voleo senke i snove.

— Ali... ali. . . Meli?

— Melani je najljupkiji san i deo mojih sanjarenja. I da rat nije došao, ja bih proživio svoj život na Dvanaest Hrastova zadovoljno posmatrajući kako život teče pored mene i nikad ne Mh bio njegov sastavni deo. Ali kad je došao rat preda rinom se odjednom pojavio život ona-ka kakav je. Prvorfi prilikom kad sam stupio u borbu — to je bilo kod Bu Rana, vi se valjda sećate — ja sam video kako moji drugovi iz detinjstva lete u paramparčad,236

čuo sam vriskanje smrtno ranjenih konja i saznao za grozno otužno osećanje kad čovek vidi kako se grčevito savija i baca krv čovek koga je on pogodio metkom. Ali to još nisu bile najgore stvari u ratu, Skarlet Najgora stvar su bili ljudi s kojima sam morao da živim.

— Ja sam se sklanjao od ljudi celog svog veka i bio sam brižljivo odabrao ono malo svojih prijatelja. Ali mi je rat pokazao da sam ja stvorio svoj svet za sebe, naseljen ljudima iz snova. On mi je pokazao šta su ljudi stvarno, ali me nije naučio da živim s njima. I bojim se da to neću nikad naučiti. Sad znam da radi izdržavanja žene i deteta moram sebi krčiti put kroz čitav svet ljudi s kojima nemam ničega

zajedničkog. Vi, Skarlet, hvatate život za rogove i okrećete ga po svojoj volji. Ali gde da se ja smestim u ovome svetu kakav je sad? Kažem vam
, da se plašim.

Dok je njegov tihi, zvučni glas govorio, žalostan od nekog osećanja koje ona nije mogla da razume, Skarlet se hvatala za njegove reci ovde-onde i trudila se da nađe neki smisao u njima. Ali su reci izletale iz njene glave kao divlje ptice. Njega je nešto gonilo kao nekim nemilosrdnim bičem, ali ona nije mogla da shvati šta je to.

— Skarlet, ja ne znam tačno kad mi je došlo kobno saznanje da je sa mojim posmatranjem pokretnih senki svršeno. Možda u toku prvih pet minuta na Bul Ranu kad sam video kako je pao prvi čovek koga sam ubio. Ali sam ja znao da je svršeno i da ja više ne mogu biti samo

1 posmatrač. Ne, ja sam se odjednom našao sam na pozornici, kao kakav glumac, zauzimao razne poze i pravio izlišne pokrete. Moj mali unutrašnji svet bese iščezao, preplavljen ljudima čije misli nisu bile moje misli, čiji su mi postupci bili isto tako tuđi kao i postupci nekog Ho-tentota. Oni su bili sve pregazili svojim gadnim nogama i nije više bilo mesta gde bih se mogao skloniti kad bi se sve okrenulo naopako da više ne bih mogao izdržati. Kad sam bio u zarobljeništvu mislio sam: »Kad se rat svrši ja ću se vratiti starom životu i starim snovima i opet ću po-smatrati pokretne senke«. Ali nema više vraćanja, Skarlet. A ono što stoji pred nama svima gore je nego rat,

237

gore nego robovanje, gore nego smrt... I tako sam, vidite, ja kažnjen zato što se plašim.

— Ali, Ašli — poče ona — zastajkujući u svojoj za-prepaščenosti — ako se plašite da ćete umreti od gladi, to... znate... Oh, Ašli, izići ćemo nekako na kraj. Ja znam sigurno da hoćemo!

Njegove oči se za jedan trenutak vratiše na nju, krupne i kristalno sive, a u njima se videlo divljenje.

Zatim, odjednom, opet postadoše udaljene, i ona je sad s očajanjem u srcu znala da on nije ni pomišljao o umiranju od gladi. Oni su stalno bili kao dva čoveka koji jedan drugome govore na raznim jezicima.

Ali ga je ona toliko vo-iela da, kad bi joj on uzmakao, kao ovo sad, njoj je to bilo kao da je toplo sunce zašlo i ostavilo je u hladnoj rosi sutona. Dolazilo joj je da ga dohvati za ramena i da ga prigrlji uza se, da ga natera da shvati da je ona od krvi i mesa a ne od nečega o čemu je on čitao i sanjario. Kad bi samo mogla ponovo da ima ono osećanje jedinstva s njim, za kojim je neprestano čeznula od onog divnog dana kada je on bio došao kući iz Evrope, stajao na stepenicama Tare i smešio se prema njoj.

— Gladovanje nije prijatno — reče on. — Ja to znam jer sam gladovao, ali ja se ne bojim toga. Ja se bojim da pogledam u lice života bez tihe lepote staroga sveta koji je iščezao.

Skarlet je očajno pomišljala da bi Melani razumeia šta on misli. Meli i on uvek razgovaraju o takvim ludorijama, o poeziji, knjigama, snovima, mesečevim zracima i zvezdanoj prašini. On se ne plaši stvari kojih se ona plaši, ni grčeva u praznom želucu, niti oštre zime, ni izbacivanja sa Tare. On uzmiče ispred nekog straha za koji ona ne zna i koji ne može da zamisli. Jer, za ime božje, čega ima čovek da se boji u ovome propadanju ako ne gladi, hladnoće i gubljenja svoga doma? I pomisli da bi, da je samo slušala pažljivije, znala kako da odgovori Ašliju.

— Oh! — reče ona a u glasu joj se oseti razočaranje deteta koje otvara neki lepo uvijeni zamotuljak pa238

nalazi da je prazan. On se na taj njen ton nasmeši kao da se izvinjava.

— Oprostite mi, Skarlet, što tako govorim. Ja ne mogu da učinim stvar razumljivom za vas zato što vi ne znate šta strah znači. Vi imate lavovsko srce i krajnji nedostatak mašte i ja vam zavidim na obema osobinama. Vi se nećete nikad ustručavati da pogledate stvarnosti u oči i nikad nećete želiti da uteknete od nje, kao što ja želim.

— Da uteknem!

Izgledalo je kao da je to jedina shvatljiva reč koju je on izgovorio. I Ašli je, kao i ona, umoran od borbe i želi da umakne. Ona stade brzo disati.

— Oh, Ašii — viknu ona brzo,... vi se varate. I ja isto tako želim da uteknem. Ja sam tako umorna od svega ovoga!

Njegove obrve se u neverici podigoše uvis i ona stavi na njegovu mišicu svoju grozničavu ruku.

— Slušajte me — reče ona brzo, a reci su joj izle-tale jedna preko druge. — Kažem vam da sam umorna od svega ovoga. Umorna do srži, i ja to više neću da trpim. Borila sam se za hranu i za novac, plevila sam, sejala i brala pamuk, pa sam čak i kopala tako da više sve to ne mogu da podnesem, ni minuta duže. Kažem vam, Ašli, Jug je mrtav! Mrtav je! Jenki, slobodni crnci i kuferasi su ga dočepali i za nas nije ostalo ništa. Ašli, hajde da uteknemo!

On se oštro zagleda u nju, spustivši glavu da joj vidi lice usplamtelo rumenilom.

— Da, hajde da uteknemo nekuda — da ih sve ostavimo. Ja sam umorna od rada za druge. Neko će se već postarati za njih. Uvek se nađe neko da se poštara za one koji ne mogu da se staraju sami za sebe. Oh, Ašli, hajde da umaknemo nekuda, ja i vi! Možemo ići u Meksiko — tamo su potrebni oficiri za

vojsku i mi bismo tamo bili tako srećni! Ja bih radila za vas, Ašli. Radila bih sve na svetu za vas. Vi znate da ne volite Melani...

On htede nešto da kaže, s izrazom zaprepašćenja na licu, ali mu ona zaustavi reci pravom bujicom svoga govora.

239

— Vi ste mi kazali da me volite više nego nju — onoga dana — oh, vi se sigurno sećate onoga dana! A ja znam da se vi niste promenili! Ja mogu da vidim da se niste promenili! I baš ste sad rekli da je ona samo jedan san ... Oh, Ašli, hajde da bežimo nekuda! Ja bih vas mogla učiniti srećnim. A na svaki način — dodade ona pakosno — Melani ne može... dr Fonten je rekao da ne može imati više dece, a ja bih vam mogla dati...

Njegove se ruke spustiše na njena ramena tako čvrsto da nju zabole i ona učuta skoro ne dišući.

— Mi smo obećali da ćemo zaboraviti onaj dan na Dvanaest Hrastova.

— Zar vi mislite da ga ja ikad mogu zaboraviti? Jeste li ga vi zaboravili? Možete li pošteno reći da me ne voiite?

On uvuče duboko vazduh u sebe, pa reče brzo:

— Ne, ne volim vas. —■ To je laž!

— Pa ako je i laž — reče Ašli, a glas mu bese tupo miran — to nije stvar o kojoj se može raspravljati.

— Onda znači...

— Zar vi mislite da bih ja mogao otići i ostaviti Melani i dete, baš i kad bi ih oboje mrzeo? Da slomim Me-lanino srce? Da ih oboje prepustim milosti prijatelja? Skarlet, vi ste ljudi! Zar u vama nema osećanja poštene odanosti? Ni vi ne biste mogli ostaviti oca i sestre. Oni su vaša odgovornost pa, hteli vi ne hteli, oni su tu i vi morate da to snosite.

— Ja bih mogla da ih ostavim ... dosta mi je njih ... umorna sam zbog njih.

On se za trenutak naže napred prema njoj i srce joj prestade kucati kad pomisli da će da je uzme u naručje. Ali mesto toga on je samo potapša po mišici i progovori kao neko ko teši dete.

— Ja znam da ste vi siti svega i umorni. Zato i govorite tako. Vi ste nosili na leđima tovar za tri čoveka. Aii ja ću vam pomoći... neću uvek biti ovako nespretn...240

— Postoji samo jedan način na koji vi meni možete da pomognete — reče ona tupo — a to je da me odvedete nekuda odavde, pa da negde počnemo sve ispočetka, sa izgledom na sreću. Ništa nas ne veže ovde.

— Ništa — reče on mirno — ništa... osim časti. Skarlet pogleda u njega sa bojažljivom čežnjom i vide, kao da ga gleda prvi put, kako su njegove guste trepavice oblika polumeseca guste i zlatne kao zrelo žito, kako njegova glava ponosno stoji na golom vratu i kako izraz njegove rase i dostojanstvo postojano zrače sa njegovog vitkog, uspravnog tela i pored sve neu-kusnosti odela na njemu. Njen se pogled susrete s njegovim, njen pun molećivosti a njegov dubok kao planinska jezera pod sivim nebesima.

I ona ugleda u njima slom svoga besnog sna, svojih ludih želja.

Srce je zabole, svu je obuze neka klonulost, i ona spusti glavu među ruke i zaplaka. On je ne bese nikad video da plače. Nije nikad mislio da jake i prekaljene žene imaju suza, te ga obuze prava silina nežnosti i grize savesti. Priđe joj brzo i za tili čas ona se nađe u njegovom zagrljaju, udobno kao u gnezdu, s crnokosom glavom naslonjenom uz njegovo srce, dok joj je on šaputao: »Mila! Moja draga i hrabra! Nemojte! Ne smete da plačete!«

Pri tome dodiru on oseti kako se ona menja u njegovom zagrljaju i to vitko telo koje je držao ispuni se ludilom i zanosom, a topao i blag sjaj blesnu u zelenim očima koje gledahu naviše u njega. Odjednom ne bese više sumorne zime. Za Ašiija bese opet proleće, ono upola zaboravljeno mirisno proleće zelenog šuštanja i žubore-nja, proleće puno udobnosti i razbludnog počivanja, bezbrižnih dana kada su mladičke želje bile tople u njegovom telu. Kasnije gorke godine benu otpale sa njega i on vide kako su usne okrenute prema njegovim crvene i uzdrhtale, i on ih poljubi.

U njenim ušima zabruja neki čudan i tih šum kao kad se morska školjka prinese uhu, a kroz taj šum je nejasno čula brzo lupanje svoga srca. Njeno telo kao da se stapalo

241

c njegovim za neko neodređeno vreme i oni su stajali tako pripijeni jedno uz drugo, dok su njegove usne gladno proždiralale njene kao da se nikad ne mogu nasititi.

Kad je on iznenada pusti, ona oseti da ne može stajati sama, nego se uhvati za ogradu da se pridrži. I podiže prema njemu oči pune plamene ljubavi i likovanja.

— Ti me zaista voliš! Voliš me je li? Reci mi... oh, reci!

Njegove su ruke još ležale na njenim ramenima i ona je osećala kako one drhte i uživala je u tom drhtanju. Vatreno se naže napred prema njemu, ali je on zadržao dalje od sebe, i gledaše u nju pogledom iz koga bese nestalo svake zanesenosti, pogledom u kome se videia oorba i oćajanje.

— Nemojte! — reče on. — Nemojte! Ako to učinite, ja ću vas uzeti baš sad, ovdje!
Ona se nasmeši nekim vedrim, vatrenim osmehom, koji nije mario za vreme ni za biio šta drugo osim za sećanje na njegovu usta na njenim usnama.

On je odjednom stade tresti, tresti je tako besno da joj se kosa prosu po ramenima, i tresao je tako kao da je ludo ljut na nju — i na sebe sama.

— Ne, nemamo na to prava! — reče on. — Kažem vam, nemamo prava!

Izgledalo je kao da će se njen vrat prelomiti ako je još bude tresao. Kosa joj bese pokrila oči i sva je bila zapanjena zbog njegovog postupka. Ona se otrže i odmače od njega, pa ga stade gledati začuđeno. Na njegovom čelu su se videle kapi znoja, a ruke su mu bile stisnute u pesnice, kao od nekog strašnog bola. Gledao je pravo u nju, a njegove sive oči kao da su je probijale.

— Za sve sam samo ja kriv — tu nema nimalo vaše krivice, i ovo se više neće ponoviti jer ću ja uzeti Melani i dete i mi odlazimo.

— Odlazite? — viknu ona uplašeno. — Oh, ne!

— Hoću! Zar mislite da ću ostati ovdje posle ovoga? Jer bi ovo moglo da se desi ponovo ...

— Ali, Ašli, vi ne možete da idete. Zašto biste išli? Vi me volite...

16 Prohujalo sa vihorom H242

— Baš hoćete da vam to kažem? E pa lepo, reći ću vam. Volim vas.

On se naže napred prema njoj s nekim naglim divljim pokretom od koga ona uzmače uz ogradu.

— Volim vas, volim vašu hrabrost, vašu upornost i vašu vatrenost, vašu krajnju bezobzirnost. Koliko vas volim? Toliko da bih pre kratkog vremena povredio gostoprimstvo ove kuće koja me je primila, i mene i moju porodicu, zaboravio nanajbolju ženu koju čovek može uopšte imati — toliko da bih se zaboravio u ovom blatu, kao neki...

Ona se nađe u zbrci misli, a u srcu oseti neki hladan bol, kao da ga je probio neki ledeni šiljak. I reče zadihano: »Ako ste osećali tako ... a niste to uradili... onda znači da me ne volite«.

— Nikad ja neću postići da me vi razumete. Ućutaše i pogledaše jedno u drugo. Odjednom Skarlet uzdrhta i vide, kao da se vratila sa nekog dugog puta, da je zima, da su polja gola, sa nakostrešenim osušenim stabljikama, i da je vrlo hladno. Vide i ono staro, odsutno Ašlijevo lice, ono koje je tako dobro poznavala; ono bese ponovo došlo, pa je i ono izgledalo sumorno kao zima i oporo usled bola i kajanja.

Već bi ga tada ostavila i pošla kući da se skloni i sakrije, ali je bila toliko umorna da nije mogla da se makne. Čak je i govor bio jedan napor i zamaranje.

— Onda ništa ne ostaje — reče ona najzad. — Ništa ne ostaje za mene. Ništa što bih volela. Ništa za šta bih se borila. Vi odlazite... i Tara odlazi.

On je gledao u nju dugo, pa onda sagnuvši se dohvati jedan grumen crvene ilovače.

— Jeste, ostalo vam je nešto — reče on, a na licu mu se ukaza njegov stari osmeh, osmeh kojim se podsme-vao sebi i njoj. — Nešto što vi volite više nego mene, iako možda ne znate za to. Imate još Taru.

On je dohvati za klonulu ruku, utisnu u nju vlažnu ilovaču pa joj sklopi prste oko nje. Sad njegove ruke nisu više bile grozničavo vrele, kao ni njene. Ona pogleda u crvenu zemlju, ali ona sad nije ništa značila za nju. Po-

243

gleda u njega i neodređeno shvati da u njemu postoji tako nepokolebljivo čestit duh da ga od njega ne mogu otrgnuti njene strasne ruke, niti bilo kakve ruke.

Makar ga to stalo i glave, on neće nikad napustiti Melani. I kad bi ga do kraja života žegao plamen za Skar-letom on je ne bi nikad uzeo i borio bi se da je drži na odstojanju. Nikad više ona neće probiti taj njegov oklop. Reci: gostoprimstvo, vema odanost i čast znače za njega mnogo više nego ona.

Zemlja bese hladna u njenoj ruci i ona je opet pogleda.

— Da — reče ona — još imam ovo.

Isprva te reci nemahu nikakvog značenja i zemlja je bila samo crvena ilovača. Ali joj i preko volje dođe pomisao na more prljave crvene zemlje koja okružuje Taru; kako joj je ta zemlja draga i koliko se ljuto borila da je sačuva — koliko će se ljuto još morati boriti ako želi da je i dalje očuva. Opet je pogledala u njega pitajući se kud je iščezla ona navala toplih osećanja. Sad je mogla da misli, ali nije mogla da oseća ni za njega ni za Taru, jer se osećala nekako prazna i bez ikakvog osećanja.

— Vi ne treba da odete — reče ona zvonkim glasom. — Ja neću da vi svi pomrete od gladi samo zato što sam se ja ludo bacila na vas. To se više neće dogoditi.

Okrete se i pođe natrag prema kući preko surih i grubih njiva, savijajući kosu u punđu na vratu. Ašli je posma-trao kako se udaljuje i gledao kako u hodu uzdiže svoja mala ramena. I taj mu se pokret ureza u srce jače nego ma koja od reci koje ona beće izgovorila.

16" tf I

1,1

XXXII

Još je stezala u ruci loptu crvene ilovače dok se pe-la uz prednje stepenice. Brižljivo je izbegla zadnji ulaz, jer bi Mamine oštre oči sigurno zapazile da kod nje nešto krupno nije u redu. Skarlet nije želela da vidi ni Mami niti koga bilo drugog. Osećala je da ne bi mogla izdržati da vidi ma koga, niti da razgovara ma s kim. Nije osećala nikakav stid, ni razočaranje, ni ogorčenje, nego samo neku slabost u kolenima i veliku prazninu u srcu. Stezala je ilovaču u ruci tako jako da ona iziđe između njenih stisnutih prstiju i stalno ponavljala, kao papagaj: »Da, još imam ovo! Da, još imam ovo!«

Nije stvarno imala ništa drugo, ništa sem te crvene zemlje, te zemlje koju je ona tek pre nekoliko minuta bila raspoložena da odbaci kao pocepanu maramicu. Sad joj je opet bila draga, i ona se tupo pitala kakvo li je ludilo bilo obuzelo kad je tako malo marila za nju. Da je Ašli pristao ona je mogla da ode s njim i da ostavi porodicu i prijatelje a da se i ne osvrne da ih pogleda, ali čak²⁴⁶ i u toj praznini svoga srca ona je osećala da bi joj srce prepuklo kad bi ostavila te crne bregove, duge brazde i visoke tamne jele. Njene misli bi se stalno vraćale željno na njih dogod je živa. Čak ni Ašli ne bi mogao da ispuni ono upražnjeno mesto u njenom srcu iz koga bi Tara bi'a iščupana. Kako je Ašli pametan, i kako je dobro poznaje! Trebalo je samo da joj utisne u ruku tu vlažnu zemlju pa da je vrati razumu.

Baš kad bese ušla u hol i kad se spremala da zatvori vrata ču topot konjskih kopita i okrete se da pogleda niz aleju. Posetioci baš u tom trenutku — to je isuviše! Požuriće se u svoju sobu i izgovoriće se glavoboljom.

Ali kad se kola približiše ona od zaprepašćenja zaboravi da pobegne. Bila su to nova kola, sjajno lakirana, a oprema bese tako isto nova, s komadima sjajnog mesinga. Svakako neki stranci. Niko koga ona poznaje nema novaca za tako sjajnu novu opremu.

Stajala je u vratima i posmatrala, dok joj je hladan vetar obavijao suknju oko vlažnih nogu. Zatim kola pri-stupiše pročelju kuće i s njih side Džonas Vilkerson. Skar-let je bila tako iznenađena kad vide njihovog nekadašnjeg nastojnika da tera tako sjajna kola i u tako divnom kaputu, da nije za trenutak mogla da veruje svojim očima. Vil joj je bio kazao da Vilkerson izgleda sasvim imućan otkako je dobio to novo mesto u Oslobođeničkom uredu. Zaradio je mnogo novaca, pričao je Vil, podvaljujući bilo crncima bilo vladi, ili i jednima i drugima, ili konfiskujući pamuk od ljudi i tvrdeći da je to pamuk vlade Konfederacije. Svakako nije na pošten način došao do novca u ovo teško vreme.

A sad, gle, on silazi s tih elegantnih kola i daje ruku nekoj ženi odevenoj po poslednjoj modi. Skarlet jednim munjevitim pogledom opazi da je haljina tako svetle boje da skoro prostački dreči, ali su ipak njene oči gladno gutale čelu opremu. Tako dugo već nije uopšte videla stilske haljine. No! Dakle obruči ove godine nisu tako široki, pomisli ona razgledajući haljinu od crvene materije. Dok je zagledala crni kadifeni ogrtač pomisli kako su žaketi kratki ove godine. A kako ima zgodan šeširić!²⁴⁷

Mora biti da su kape izišle iz mode, jer je ovaj šešir samo neka smešna, pljosnata stvar od crvene kadife, prikačena na vrh ženske glave kao ukočena palačinka. Pan-tljike nisu bile vezane ispod brade kao što se vežu pan-tijike od kape, nego pozadi, ispod gustog reda vitica koje su padale sa zadnjeg dela šešira, vitica koje, kako je Skarlet mogla da zapazi, nisu odgovarale kosi te žene ni po boji ni po gustini.

Kad žena stade na zemlju i pogleda prema kući, Skarlet vide nešto poznato na njenom sitnom, zečjem licu, uiepljenom od belog pudera.

— Ali, pa to je Emi Sleiteri! — viknu ona tako iznenađeno da joj reci izleteše sasvim glasno.

— Jeste, to sam ja — reče Emi, zabacujući glavu s ljubaznim osmehom i polazeći prema stepenicama. Emi Sleiteri! Prljava, čupava dronja čije je vanbračno dete Elen krstila, Emi koja je dala tifus Eleni i ubila je. Ta neukusno odevena, prosta beskućnica ide uz stepenice Tare, kočopereći se i smeškajući se kao da joj je mesto ovde. Skarlet se seti Elene i njeno dostojanstvo se naglo povratilo i ispuni joj srce, a ubilački bes je obuze tako jako da se tresla kao u groznici.

— Dole s tih stepenica, ništarijo! — ciknu ona. — Napolje sa te zemlje! Napolje!

Emi odjednom spusti vilicu i pogleda na Džonasa koji je prilazio natuštenih obrva. Trudio se da se drži dostojanstveno, iako je bio ljut.

— Ne treba da tako govorite s mojom ženom — reče on.

— Vašom ženom? — reče Skarlet i pršte u smeh pun prezrenja. — Krajnje je vreme bilo da je uzmete za ženu. Ko vam je krštavao drugu dečurliju pošto ste ubili moju majku?

Emi samo reče: »Oh!« pa brzo uzmače niz stepenice, ali je Džonas zadržao u tome njenom bekstvu prema kolima uhvativši je grubo za mišicu.

— Mi smo došli ovamo da napravimo zvaničnu pose-tu ... prijateljsku posetu — reče on kao da reži.

— I da²⁴⁸

malo porazgovaramo o jednom poslu sa starim prijateljima...

— Prijateljima? — pištao je Skarletin glas kao šibanje biča. — Kad smo bili prijatelji sa takvim kao što ste vi? — Sleterijevi su živeli od naše milosti i odužili nam se time što su ubili moju majku... a vi... vi... Tata vas je otpustio zbog Eminog deteta, vi to dobro znate. Prijatelji? Gubite se odavde dok nisam dozvala gospodina Bentina i gospodina Vilksa!

Na te reči Emi se otrže iz ruke svoga muža i potrča prema kolima, spotičući se u svojim lakovanim cipelicama sa svetlocrvenim kapnama i crvenim masnicama. I Sad se i Džonas tresao od besa ravnog Skarletinom, a njegovo crnpurasto lice bese crveno kao kresta nalju-ćenog ćurana.

— Još ste uobraženi i još visoko dižete nos, je li? A ja, da vidite, znam sve o vama. Znam da nemate obuće na nogama. Znam da vam je otac poludeo...

— Čistite se odavde!

— O, nećete vi još dugo pevati tu pesmu. Ja znam da ste sasvim propali. Znam da čak ne možete ni porez da platite. Ja sam došao ovamo da vam ponudim da kupim ovo imanje od vas — da vam učinim sasvim pristojnu ponudu. Emi želi da živi ovde. Ali, živoga mi boga, sad vam neću dati ni prebijene pare. Vi, uobražena, prljava Irki-njo, videćete ko je gospodar u ovome kraju kad vam se krov nad glavom proda zbog poreze. A ja ću kupiti ovo imanje sa svim onim što je na njemu — s nameštajem i svim ostalim, i živeću na njemu.

Dakle Džonas Vilkerson je taj koji želi Taru — Džonas i Emi, koji su na neki naopak način smislili da se naplate za nekadašnje poniženje time što će živeti u kući u kojoj su bili ponižavani. Živci su joj treperili od mržnje, kao što su treperili i onoga dana kad je uperila cev pištolja u bradato lice onoga Jenkija. Zažalila je što i sad nema pištolj u ruci.

— Ja ću porušiti kuću do temelja, kamen po kamen, spaliću je i svaku ću stopu zemlje zasejati solju pre nego

249

što ću videti bilo koga od vas da pređe preko ovog praga,

— vikala je ona. — Čistite se, kažem vam! Čistite se!

Džonas je gledao ukočeno u nju; htjede da kaže još nešto, pa se onda okrete i pođe prema kolima. Pope se u kola, sede kraj svoje uplakane žene i okrenu konja. Dok su oni odlazili Skarlet oseti jaku želju da na njih pljune. I stvarno pijunu za njima. Znala je da je to prostački i de-tinjasto, ali se posle toga oseti bolje. Zalila je što nije to učinila još dok su oni mogli da vide.

Ti prokleti ljubitelji crnaca usuđuju se da dođu da se podsmevaju njenoj sirotinji! Taj pas nije nikako namera-vao da joj ponudi neku cenu za Taru. To je upotrebio samo kao izgovor da dođe da se kočoperi sa svojom Emi ispred njenog nosa. Odvratni Skalavag, vašljiva ološ, da se hvali kako će živeti na Tari! Zatim je odjednom obuze strah, i njen bes iščeze. Tako mi boga, oni će i doći da žive ovde! Ona ne može ništa učiniti da ga zadrži da ne kupi Taru, ništa da ga spreči da ne popiše svako ogledalo ili svaki sto i krevet, sav Elenin nameštaj od mahagonija i ružinog drveta, i svako parče tako dragoceno za nju iako su ga Jenki napasnici bili iskvarili. I srebro porodice Robijar isto tako. »Ja im neću dopustiti da to urade — pomisli Skarlet vatreno.

— Ne, makar morala da spalim kuću do temelja! Emi Sle-teri neće nikad stati nogom ni na jedno parče poda po kome je stupala moja majka«!

Ona zatvori vrata i nasloni se na njih jer bese jako uplašena, u većem strahu nego onoga dana kad je videla Šermanovu vojsku da ulazi u kuću. Onoga dana najgora stvar koje se morala bojati bila je da joj ne zapale Taru nad glavom. A ovo je sad nešto gore: ovi prosti stvorovi hoće da žive u njenoj kući, da se razmeću pred svojim prostačkim prijateljima kako su izbacili napolje ponosnu porodicu O'Hara.

Možda bi čak dovodili ovamo i crnce na večeru i prenoćište. Vil priča kako se Džonas mnogo hvali svojom jednakošću sa crncima, jede s njima, pose-cuje ih u njihovim kućama, vozi se s njima u svojim koi-i-ma i prebacuje im ruku preko ramena.

s,,,,,,250

Pri samoj pomisli na tu krajnju uvredu Tari njeno srce stade tući tako strašno da je jedva disala. Trudila se da prisili svoj um da se zabavi ovim problemom, pokušavao da smisli neki izlaz, ali svaki put kad bi pribrala svoje misli obuzeo bi je nov nastup besa i sva bi uzdrhtala od straha. Ipak mora biti nekog izlaza, mora postojati negde neko ko ima novaca koji ona može pozajmiti. Novac nije mogao tek tako da presahne i da izvetri. Neko mora da ima novaca. I tad joj pade na pamet ono što Ašli bese rekao kroz smeh: »Jedina osoba, Ret Batler... ima novaca«.

Ret Batler! Ona brzo uđe u sobu za primanje i zatvori vrata za sobom. Nejasna tama spuštenih zavesa i zimskog sumraka sklopi se oko nje. Niko se neće setiti da je tu traži, a njoj treba vremena da razmišlja bez uznemirava-nja. Misao koja joj baš tada bese pala na pamet bila je tako prosta da se čudila kako da je se nije ranije setila.

— Dobiću novac od Reta. Prodaću mu brilijantske minduše. Ili mogu pozajmiti novac od njega a ostaviti mu minduše dok ne budem u stanju da mu dug isplatim.

Za kratak trenutak osećanje olakšanja bese toliko da se ona oseti slaba. Isplatiće porez i nasmejaće se Džona-su Vilkersonu u lice. Ali, u stopu za tom blaženom misli dođe neumoljiva stvarnost.

— Neće mi samo ove godine biti potreban novac za porez. Doći će iduća godina i sve ostale godine moga života. Ako ovoga puta isplatim porez, oni će ga idućeg puta podići još više i tako neprestano sve dok me ne ote-rajaju. Ako dobijem dobru berbu pamuka oni će je tako opo-rezovati da meni neće ostati ništa, ili će ga odmah konfis-kovati i govoriti da je to pamuk vlade Konfederacije. Jenki i sve protuve upregnute u njihova kola imaju me potpuno u svojim rukama. Celog svog života, dogod sam živa bo-jaću se da će me nekako slomiti. Celog ću života strepiti i težiti za novcem, raditi dok ne padnem, samo da vidim kako radim uzalud i kako mi krađu moj pamuk... Ako sad pozajmim ovih trista dolara za porez to će biti samo jedna zakrpa. A meni je potrebno da se izvučem iz ove teškoće zauvek — tako da noću mogu da spavam a da ne brinem

251

0 tome šta će se desiti sutra, idućeg meseca ili iduće godine.

Mozak joj je neprestano radio. Hladno i logično jedna misao je rasla u njenoj glavi. Mislila je o Retu i o nizu belih zuba koji se blistaju prema crnpujastoj koži, o zajedljivim crnim očima koje je miluju. Seti se vrele noći u Atlanti, sasvim pred kraj opsade, kad je sedeo na tremu tetke Piti polusakriven u letnjoj tami, i opet oseti toplinu njegove ruke na svojoj mišici dok je govorio: »Žudim za vama više nego što sam žudeo za ma kojom ženom ...

1 čekao sam na vas duže nego na ijednu drugu ženu«.

— Udaću se za njega — pomisli ona hladno. — A onda se nikad više neću morati da brinem za novac. Oh, da blažene misli! Slađe nego nada na večno spasenje! Nikada se više ne brinuti za novac, znati da je \$■ Tara van opasnosti, porodica sita i odevena, i da nikad više ona neće morati da lupa glavom o kamene zidove.

Osećala se nekako čudno. Događaji toga popodneva behu iscrpli svako osećanje; prvo uzbudljiva vest o porezi, pa Ašli, i najzad njen ubistveni bes na Džonasa Vilkerso-na. Ne, u njoj više nije ostalo ni trunke osećanja. Da sva njena sposobnost osećanja nije bila do krajnosti iscrpena, nešto bi joj se u duši pobunilo protiv toga plana koji se ocrtavao u njenoj glavi jer je mrzela Reta kao nikog cirugog na svetu. Ali ona nije mogla da oseća. Samo je mislila, a misli su joj bile vrlo praktične.

— Rekla sam mu nešto strašno one noći kad nas je napustio na putu, ali ja ću postići da on na to zaboravi — pomisli ona prezrivo, još sigurna u snagu svojih draži. — Biću neobično slatka kad budem obletala oko njega. Na-vešću ga da misli da sam ga uvek volela i da sam samo bila uzbudena i uplašena one noći. O, ljudi su tako uobraženi da će poverovati u sve što im laska... Ne smem mu nikako dopustiti da nazre u kakvoj se teškoći nalazimo, bar ne dok ga ne dobijem. Oh, on to ne srne znati! Ako bi samo posumnjao koliko smo mi siromašni on bi znao da ja želim njegov novac a ne njega samog. Na kraju krajeva, on to ne može znati ni na koji način, jer ni sama tetka Piti ne zna ono što je najgore. A kad se već budem

252 udala za njega moraće da nas pomaže. Ne može valjda dopustiti da porodica njegove žene umre od gladi.

Njegova žena! Gospođa Batler! Neko osećanje odvratnosti, zakopano duboko ispod hladnog razmišljanja, pokrenu se slabo pa se zatim opet utiša. Ona se sećala nelagodnih i otužnih događaja za vreme kratkog medenog meseca s Čarlsom, njegovih radoznalih ruku, njegovo nespretnosti, njegovih neshvatljivih uzbuđenja... i Veida Hamptona.

»Neću sad da mislim o tome. Lupaću glavu oko toga kad budem udata za njega...«

Kad se budem udala za njega! Sećanje zazvoni u njoj. Neka jeza joj prođe kroz kičmu. Opet se seti noći na tremu tetke Piti, seti se kako ga je pitala da li je on prosi, seti se kako se on odvratno nasmejao i rekao: »Draga moja, ja nisam čovek za ženidbu«.

Ako on zaista nije čovek za ženidbu? Ako i pored sve njene draži i sveg njenog lukavstva on odbije da se njom oženi? Ako je — oh, da strašne pomisli! — potpuno zaboravio na nju i ako leti za nekom drugom ženom?

»Žudim za vama više nego za ma kojom drugom ženom ...

Skarletini nokti se zabiše u dlanove i ona steže pesnice. »Ako me je zaboravio, ja ću ga naterati da me se opet seti. Nateraću ga da opet žudi za mnom«.

A ako baš neće da se njom oženi, a još je želi, ima ipak načina da se dođe do novca. Na kraju krajeva on je već jednom tražio da mu bude ljubavnica.

Tu, u nejasnoj svetlosti sobe za primanje, ona je bila odlučnu bitku sa tri najčvršće veze u svojoj duši: sa se-ćanjem na Elen, svojom verom i sa ljubavlju prema Ašliju. Znala je da to što ona smera mora biti odvratno njenoj majci, čak i u onom toplom i dalekom nebu u kome ona sigurno mora biti. Znala je da je preljuba smrtni greh. A znala je da ako voli Ašlija njena namera znači dvostruka podlost.

Ali su sve te stvari padale pred neumoljivom hladnoćom njenog razuma i pred podsticajima očajanja. Elen je mrtva, a smrt možda daje moć razumevanja svih stvari.

253

Vera zabranjuje preljubu pod pretnjom kažnjavanja paklenom vatrom, ali ako crkva misli da će ona propustiti da pokrene i drvo i kamen da bi spasla Taru i sačuvala svoju porodicu od gladovanja — onda neka se Crkva sama brine za to. Ona sigurno neće. Bar ne zasad. A Ašli — Ašli nju ne želi. Da, želi je. To joj je govorilo sećanje na njegove vrele usne na njenim usnama. Ali je on neće nikad povesti sa sobom. Čudno, bežanje sa Ašlijem nije joj se nikako činilo kao greh, a sa Retom...

U sumornom sutonu toga zimskog popodneva ona je došla do kraja onog dugog puta početog u noći kad je Atlanta pala. Pošla je na taj put kao razmažena, sebična, neiskusna devojka, puna mladosti i toplih osećanja, lako zasenjena životom. Sad, na kraju toga puta, od te devojke ne bese ostalo ništa. Glad i težak napor, strah i stalna napregnutost, strahote rata i strahote obnove behu odneli sobom svu toplinu, mladost i blagost. Oko jezgra njenog bića bila se obrazovala ljuštura grubosti i malo po malo, sloj po sloj, ljuštura je postajala sve deblja iz meseca u mesec.

Ali su sve do toga dana postojale i dve nade koje su je održavale. Ona se nadala da će, pošto je rat već svršen, život postepeno dobiti svoj stari izgled. Nadala se da će Ašlijev povratak uneti neki smisao u njen život. Sad su obe te nade bile iščezle. Pojava Džonasa Vilkersona u aleji ispred Tare naterala ju je da shvati da za nju kao i za ceo Jug tome ratu neće nikad biti kraja. Najgorčeniije borbe, najsirovije odmazde tek sad počinju. A Ašli je za-navek rob reci koje su jače nego bilo kakva robijaška ćelija. Razočarala se i u pogledu mira, a razočarala se i u Ašliju, i to sve istoga dana, pa joj se činilo kao da je još i poslednja pukotina na ljušturi zakrečena, i poslednji sloj otvrdnuo. Postala je ono od čega ju je odgovalarala baka Fonten, žena koja je doživela ono što je najgore i koja nema više čega da se boji. Ni života, ni majke, niti gubitka ljubavi, ni javnog mnjenja. Samo glad i njen san o gladovanju mogli su još da je uplaše. 254

Neko neobično osećanje lakoće i slobode ispuni je sad kad je bila potpuno otvrdla srcem prema svemu što ju je vezivalo za stare dane i staru Skarlet. Bogu hvala, došla je do svoje odluke i sad se više ne plaši. Sad nema ništa da izgubi i njena je odluka gotova.

Ako samo bude mogla da nagovori Reta da se njome oženi sve će biti u najboljem redu. Ali ako ne bude mogla — no ona će ipak doći do novca. Za jedan kratak trenutak ona se pitala, s nekom bezličnom radoznalošću, šta li će se očekivati od jedne ljubavnice. Da li će Ret odlučno zahtevati da je izdržava u Atlanti, kao što je svet pričao da izdržava onu Votling? Ako je natera da ostane u Atlanti moraće dobro da plati — da plati toliko da joj naknadi svu štetu zbog njenog odsustva sa Tare. Skarlet je bila jako neobaveštena o skrivenoj strani života muškaraca i nije imala načina da sazna šta bi takav odnos mogao da povlači za sobom. A pitala se i da li će imati dece. To bi na svaki način bilo grozno. »Neću sada da mislim o tome. Misliću kasnije« — i odgurnu neželjenu misao u pozadinu svoje duše, bojeći se da se ne pokoleba u svojoj rešenosti. Večeras će saopštiti porodici da ide u Atlantu da uzajmi novaca, ako je potrebno da pokuša da založi i imanje. Oni ne moraju znati ništa više od toga sve do nekog nesrećnog dana kad će možda saznati i nešto drugo.

Na misao kako da to izvede njena se glava uspravi a ramena podigoše. Ta stvar neće biti laka, to je ona znala. Ranije je Ret molio milost a ona imala u rukama moć. Sad je ona prosjak, a prosjak nije u stanju da određuje uslove.

— ■ Ali ja neću otići njemu kao prosjak. Otići ću mu kao kraljica koja podaruje milost. On neće nikad saznati u kakvom sam položaju.

Priđe dugom ogledalu između prozora i pogleda se u njemu uzdignute glave. Ugleda neku strankinju uokvirenu u ispucali, pozlaćeni ram. Činilo joj se kao da je zaista videla sebe prvi put posle godinu dana. Ona je imala običaj da se svakog jutra pogleda u ogledalo da vidi da li joj je lice čisto i kosa uredna, ali se uvek isuviše žurila za nekim poslom tako da nije sebe videla. Ali ova stran-

255

kinja! Sigurno ta žena upalih obraza ne može nikako biti Skarlet O'Hara! Skarlet O'Hara imala je lepo i koketno, temperamentno lice. Ovo lice u koje ona gleda nije uopšte lepo i nema nimalo od one draži koje se ona dobro sećala. Bledo je i napregnuto, a crne obrve iznad kosih očiju izgledaju neobično na beloj koži, kao krila poplašene ptice. Na tome licu bilo je nečega grubog i prestravljenog.

— Nisam ja dovoljno lepa da bih ga pridobila! — pomisli ona i opet joj se vrati očajanje. — Mršava sam — o, tako strašno mršava!

Tapkala se po obrazima, pipala očajno ključnjače kroz bluzu i osećala kako su ispale. I prsa su joj suviše mala, skoro isto tako mala kao i u Melani. Moraće da stavlja u nedra umetače da učini da joj prsa izgledaju veća, a uvek je osećala prezrenje prema devojkama koje su pribegavale takvim podvalama. Nabori! To je dovede na druge misli. Odelo! Pogleda naniže niz haljinu, šireći njene iskrpljene krajeve široko između ruku. Ret voli žene koje su lepo obučene, obučene po modi. Ona se s čežnjom sećala svoje zelene haljine sa volanima koju je imala na sebi kad je prvi put ostavila crninu,

haljine koju je nosila sa zelenim šeširovom s perom koji joj je on bio do-neo, a sećala se i zadovoljnog, pohvalnog komplimenta s njegove strane. Setila se, s mržnjom koju je još pooštra-vala zavist, crvene haljine, cipelica s crvenim kapnama i šešira nalik na palačinku kod Eme Sleteri. Suviše su drečali, ali su bili novi, po modi i na svaki način su bar padali u oči. A ona tako silno želi da pada u oči! Naročito u oči Reta Batlera. Ako bi je video u njoj staroj haljini on bi znao da nije sve u redu na Tari. A on to ne srne da zna.

Ala je bila luda kad je mislila da treba samo da ide u Atlantu i da ga dobije čim joj se prohte, ona s tim žilavim vratom, s očima izgladnele mačke i u dronjavoj haljini! Ako nije bila u stanju da izvuče od njega da je zaprosi onda kad je bila u svem sjaju svoje lepote i kad je imala svoje najlepše haljine, kako se može nadati da to postigne sada, ružna i bedno odevena? Ako je istina ono

što tetka Piti piše, on mora da ima više novaca nego ma ko u Atlanti, pa verovatno može i da bira među svim gospođama, i dobrim i nevaljalim. — »Da, pomisli ona sumorno, ali ja imam nešto što većina lepih gospođa nema — a to je čvrsta rešenost. A samo kad bih imala makar jednu lepu haljinu ...«

Ali na Tari nije bilo nijedne lepe haljine koja nije bi!o dvaput prevrtana i krpljena.

»To je ono« — pomisli ona gledajući žalosno dole u pod. Videla je Elenin kao mahovina zeleni tepih, Izlizan i pocepan, istrljan od bezbrojnih ljudi koji su spavali na njemu. To je još jače oneraspoloži, jer je navede na misao da je Tara isto tako bedna i otrcana kao i ona. Čitava ta sve mračnija soba pritiskivala ju je i ona priđe prozoru, podiže okno, otkači kapke i pusti u sobu poslednju svet-lost zimskog sunčevog zalaska. Opet zatvori prozor pa nasloni glavu na kadifene zavese I stade gledati preko surog pašnjaka prema tamnim kedrovima na porodičnom groblju.

Kadifene zavese boje mahovine dodirivale su joj lice, mekane, i ona protrlja lice o njih s osećanjem zahvalnosti kao neka mačka. Pa zatim odjednom pogleda u njih. Minut kasnije ona stade vući preko sobe jedan težak sto s mermernom pločom, čiji su zarđali točkici buntovno škripali. Dokotrlja sto pod prozor, prikupi suknje, pope se na njega i podiže se na vrh prstiju da dohvati tešku motku za zavese. Motka je bila skoro van njenog domašaja i ona stade trzati zavese tako nestrpljivo da klinci ispadoše iz drveta a zavese i motka padoše s treskom na pod.

Kao nekom čarolijom vrata sobe za primanje se otvo-riše u tom istom trenutku i na njima se pojavi široko i crno Mamino lice, sa silnom radoznalošću i dubokim po-dozrenjem ispisanim u svakoj njegovoj bori. Ona pogleda s negodovanjem u Skarlet na kamenoj ploči, sa suknjama iznad kolena, spremnu da skoči na pod. Na Skarletinomu licu se video izraz uzrujanosti i likovanja, što kod Mami izazva odmah neko nepoverenje.

— šta to radila sa zavesa od gospa Elen? — upita ona.

■ ■ ' ■ ■ • ■ ■ ■ << ! ■
257

— Zašto ti prisluškuješ na vratima? — upita Skarlet, skoči gipko na pod i dohvati jedan deo teških i prašnjavih zavesa.

— To ni ništa važno — odgovori Mami i nakostreši se za borbu. — Ti nema posla dira zavesa od gospa Elen, i da vuče motku iz drvo i svuče njega u prašina na pod. Gospa Elen mnogo voleo taj zavesa i ja ne misli pusti tebe vučeš njima tako.

Skarlet upravi prema Mami svoje zelene oči koje be-hu grozničavo vesele, oči koje su podsećale na nevaljalu malu devojčicu iz starih dana za kojima je Mami uzdisaia.

— Skokni časkom do sobe pod krovom i molim te donesi moju kutiju s krojevima za haljine, draga Mami — viknu ona i gurnu je lako. — Hoću da pravim novu haljinu.

Mami se kolebala između ljutine na samu pomisao da njenih sto kila mogu tako lako da skoknu ma gde, a najmanje do sobe pod krovom, i jedne grozne sumnje. Ona brzo istrže zavese iz Skarletinih ruku i prigrlji ih na svoja ogromna prsa kao da su svete relikvije.

— Nećeš od gospa Elenina zavesa da praviš nova haljina, ako to imaš u tvoje glava. Ne dok ja ima moje život.

Izraz koji je Mami u sebi nazivala »kao mazga« ukaza se za časak na licu njene mlade gospodarice, pa se onda pretvori u osmeh kome je Mami teško odolevala. Ali to nije moglo da prevari staru crnkinju. Ona je znala da se gospođica Skarlet služi tim osmehom samo da nju privoli, a u ovoj stvari ona je bila rešena da se ne pokori.

— Mami, nemoj da si sitna duša. Ja idem u Atlantu da uzajmim novac pa moram da imam haljinu.

— Ti ne treba imaš novo haljina. Ni drugo gospa nema novo haljina. Ono nosi njino staro haljina i nosi ga sa ponos. Nema zašto da dete od gospa Elen ne može nosi staro haljina ako tako hoći, i svako njega poštiva kao da nosi svila.

Onaj lukavi izraz poče opet da se prikrada. — »Milosti bog, sasvim velika čuda kako gospa Skahlet što više staro sve više 'zgleđi kao gos'n Džerald, a sve manje kao gospa Elen«.

17 Prohujalo sa vihorom II258

— Slušaj, Mami, ti znaš da je tetka Piti pisala da se gospođica Fani Elsing venčava u subotu i ja ću naravno ići na venčanje. Pa treba da imam novu haljinu.

— Taj haljina što sad na tebe bude isto tako lepo kao venčano haljina od gospojca Fani Elsing. Mis Piti pisao kako ono Elsing mnogo siroto.

— Ali ja moram da imam novu haljinu, Mami. Ti i ne znaš kako nam je potreban novac. Porez...

— Jeste, gospa, ja zna za to porez.

— Znaš!

— Pa, dobro bog mene dalo uši da sluša s njega, ne tako? A naročito kad gos'n Vil nikad ne pazi zatvori vrata,

Ima li ma šta što Mami ne bi čula? Skarlet se pitaa kako ta teška telesina od koje se tresu podovi može da se kreće divljački tiho kad se prikrada i kad vlasnik toga tela želi da prisluškuje.

— E pa, ako si čula sve to onda si valjda čula i Džo-nasa Vilkersona i Emi...

— Jest, gospa — reče Mami usplamtelim pogledom.

— E pa, nemoj da budeš mazga, Mami. Zar ne vidiš da ja moram da idem u Atlantu da dobijem novac za porez? Ja moram da dobijem nešto novca; moram to da učinim na svaki način! — I stade tući jednom malenom pesnicom po drugoj. — Zaboga, Mami, sve će nas izbaciti na drum, pa kuda ćemo onda? Zar se ti tu prepireš sa mnom oko takve sitnice kao što su mamine zavese, kad ona ništarija, Emi Sleter, koja je ubila mamu namerava da se ubaci u ovu kuću i da spava u krevetu u kome je mama spavala?

Mami prebaci svoju težinu s jedne noge na drugu, kao neki jogunasti slon. Imala je neko neodređeno osećanje da počinje da popušta.

— Ne, gospa, ja ne želi vidi ološ u gospa Elenino kuća, ni da nama svima izbaci na put, ali... — Uprla je u Skarlet oči pune optužbe: — Od koj ti dobiješ novac kad treba za to novo haljina?

— To je — reče iznenađena Skarlet — potpuno moja lična stvar.

•
259

Mami se zagleda u nju prodorno, isto onako kako je radila kad je Skarlet bila mala i trudila se da bez uspeha priča verovatna izvinjenja za razne nestašluke. Izgledalo je kao da čita šta je u njenoj glavi i Skarlet spusti pogled i preko volje, jer je prvi put obuze osećanje krivice pred onim što je nameravala da učini.

— Dakle tebe treba novo novcato haljina da dobiš novac u zajam? To mene ne čini se lepo. A ne kažiš ništa ko ima da daje novac.

— Ja ne govorim ništa — reče Skarlet Ijutito. — To je moja lična stvar. Hoćeš li da mi daš tu zavesu i da mi pomogneš da sašijem haljinu?

— Hoće, gospa — reče Mami blago, kapitulirajući tako iznenada da se u Skarletinoj glavi probudi izvesna sumnja. — Ja hoće pomogni pravimo taj haljina, i ja misli treba da pravimo i donje suknja od postava na zavesa i da uzmemo čipka od zavesa da metnemo na njih.

I predade joj zavese dok joj se neki podmukli osmeh širio preko lica.

■— Je li i mis Meli ide s tebe u 'Talanta?

— Ne — reče Skarlet oštro počinjući da nazire šta će doći. — Ja idem sama.

— To tako ti msiliš — reče Mami odlučno — ali i ja ide s tobom i s taj novo haljina. Da, gospa, svako korak od taj put.

Skarlet za trenutak zamisli svoj put u Atlantu i razgovor s Retom dok Mami ševa očima čuvajući stražu pored nje kao neki ogroman crni Kerber u pozadini. Ona se opet nasmeši i položi ruku na Maminu mišicu.

— Draga Mami, to je lepo od tebe što hoćeš da ideš sa mnom i da mi pomogneš, ali zaboga šta će ovi ovde da rade bez tebe? Pa znaš da ti upravo držiš Taru.

— Ih! — reče Mami. — Ništa ne vredi tebe što slatko govori mene, mis Skahlet. Ja tebe zna otkako ja tebe povila u prvo pelena. Ja kazao ja hoći idi u 'Talanta i ja hoći. Gospa Elen bi se okrenulo u njegovo groba ako ti idiš sama u to varoš puno sa Jenki i slobodno crnac i takvi stvari.

.....
17*260

— Ali ja ću biti kod tetke Piti — izjavi Skarlet vatreno.

— Mis Pitipat krasno žena i ono misli sve vidi, ali ne vidi — reče Mami, pa okrenuvši se s veličanstvenim izgledom kao da je završila jedan intervju izide u hol. Daske se zatresose kad ona viknu:

— Prisi, dete moje! Trčiš gore po stepenica i done-seš kutija sa mustra od mis Skahlet, i gledaj nađeš i ma-kaze a da ne ostaneš tamo čelo noć.

— E ovo je divna zbrka — pomisli Skarlet pokunjeno. — To je isto kao da za mnom idu policijski psi.

Pošto je posle večere sto bio raspremljen, Skarlet i Mami raširiše krojeve po trpezarijskom stolu, dok su S9 Sjuelin i Karin vredno dale na posao da paraju satensku postavu zavesa a Melan. i čistila kadifu jednom čistom četkom za kosu da skine prašinu. Džerald, Vil i Ašli sedeli su u sobi, pušili i smeškali se na žensku uzrujanost. Sve ih je bilo obuzelo neko osećanje ugodnog uzbuđenja, koje kao da je zračilo od Skarlet, uzbuđenje koje nisu mogli da razumeju. Na Skarletinom licu se videlo rumenilo, a u očima neki jasan sjaj, i mnogo se smejala. Taj njen smeh je svima godio, jer je već mesecima nisu bili čuli da se istinski nasmeje. Naročito je to godilo Džerald. Njegove oči su bile manje maglovite nego obično i pratile su njenu živu priliku svuda po sobi, a kad god bi došla do njega on bi je milo potapšao. Devojke su bile isto tako uzbuđene kao da su se spremale za bal pa su parale, krojile i prozivale kao da prave balsku haljinu za sebe same.

Skarlet ide u Atlantu da pozajmi novac i da, ako je potrebno, založi i Taru. Ali najzad, šta znači to zalaganje? Skarlet je govorila da će ga oni moći lako otplatiti od iduće berbe pamuka i da će im još preteći novaca. Ona je to govorila sa takvom odlučnošću da niko nije ni mislio da joj protivreči. A kad je upitaše ko će da joj pozajmi novac, ona reče: »E, baš da vam ne kažem«, tako nestašno da svi udariše u smeh i stadoše je zadirkivati zbog nekog njenog prijatelja milionera.

— To će sigurno biti kapetan Ret Batier — reče mirno Melani, a oni svi prsnuše u smeh na tu besmislicu,

261

znajući koliko Skarlet mrzi tog čoveka i da nikad ne govori o njemu drukčije nego kao o »onoj protuvi Retu Bal-leru«.

Ali se Skarlet ne nasmeja na to, a Ašli, koji se bese nasmejao, zastade odjednom kad vide kako Mami baci jedan munjevit i oprezan pogled prema Skarleti.

Sjuelin, podstaknuta duhom plemenitosti koji bese ovladao, ode i donese svoj okovratnik od irske čipke, nešto malo nošen ali ipak još lep, a Karin navaljivaše da Skarlet uzme njene cipele za Atlantu, jer su bile u boljem stanju nego ijedne druge na Tari. Melani je molila Mami da joj ostavi dovoljno kadifениh krpica da prepokrije formu njenog otrcanog šešira i izazva glasan smeh kad reče da će stari petao morati da se rastane sa svojim sjajnim perima iz repa sa bronzanim i zeleno-crnim prelivima ako samo ne pobegne odmah u baruštinu.

Skarlet je posmatrala kako vredni prsti lete, slušala smeh i gledala u sve njih s prikrivenim ogorčenjem i pre-zrenjem.

— Oni nemaju ni pojma šta se stvarno događa sa mnom, sa njima i sa celim Jugom. Oni, pored svega što je bilo, još uvek misle da im se ništa strašno ne može desiti zato što su oni O'Hare, Vilksovi i Hamiltonovi. Čak i sami crnci imaju to osećanje. O, kako su ljudi! Oni neće nikad shvatiti! Oni će stalno tako misliti i živeti isto onako kako su uvek živeli i ništa ih neće izmeniti. Meli se može oblačiti u prnje, brati pamuk, pa mi čak i pomoći da ubijem čoveka, ali to sve nju ne menja. Uvek je ona ista, bojažljiva, lepo vaspitana gđa Vilks, savršena dama. A Ašli može gledati smrt i rat, biti ranjen i ležati u zatvoru, vratiti se kući materijalno potpuno propao, pa da ipak bude onaj isti džentlmen koji je bio i onda kad su Dvanaest Hrastova stajali iza njega. Vil je drukčiji. On zna kako stvari izgledaju, ali Vil nije nikad ni imao da izgubi bogzna šta. A što se tiče Sjuelin i Karin — one misle da je sve ovo nešto prolazno. Ne trude se da se prilagode izmenjenim prilikama zato što misle da će sve to skoro proći. One misle da će bog stvoriti čudo naročito u njihovu korist. Ali neće. Jedino čudo koje će se desiti svuda oko nas²⁶²

biće ono što ću ja izvesti sa tim Retom Batlerom... Oni se neće izmeniti. Možda se i ne mogu menjati.

Ja sam se jedina promenila — ali ni ja se ne bih izmenila da sam mogla to da sprečim.

Mami najzad istera ljude iz trpezarije i zatvori vrata tako da je proba mogla da počne. Pork pomože Džerald u da ode gore da legne, a Ašli i Vil ostadoše sami pri svet-losti lampe u prednjem holu. Čitali su neko vreme, a Vil je žvakao svoj duvan kao neki mirni preživlar. Ali je njegovo blago lice bilo daleko od toga da izgleda mirmo.

— To njeno odlaženje u Atlantu — reče on najzad sporim glasom — to se meni ne dopada; ama baš ni malo.

Ašli pogleda brzo u Vila, pa zatim pogleda ustranu, ne govoreći ništa nego samo razmišljajući da li i Vil ima onu istu užasnu sumnju koja i njega muči. Ali, to je nemoguće! Vil ne zna šta se dogodilo u voćnjaku toga po-podneva i kako je to Skarlet dovelo do očajanja. Vil nije mogao da zapazi Mamino lice kad se izgovorilo ime Reta Batlera, a osim toga on nema pojma o Retovom novcu ni o njegovom rđavom glasu. Bar Ašli nije mogao da pomisli da on zna te stvari, iako je otkako je bio došao na Taru shvatio da Vil, kao i Mami, izgleda da zna stvari i ako mu se ništa ne kaže i da ih oseća i pre nego što se dogode. Bilo je nečega zlokobnog u vazduhu, ali Ašli nije tačno znao šta, a bio je nemoćan da Skarlet sačuva od toga. Čelo to večer ona nije pogledala u njega, a ona njena sjajna veselost s kojom se ponašala prema njemu zadavala mu je strah. Sumnje koje su ga razdirale bile su isuviše strašne da bi se

mogle izraziti recima. On nije više imao prava da je vređa pitanjem da li su one istinite. On steže pesnice. Nije više imao prava da se brine ni za šta što se nje tiče: danas popodne on je zanavek proigrao to pravo. On joj ne može pomoći. Ali, kad pomisli na Mami i na sumorni izraz rešenosti koji je imala na licu dok je krojila kadifene zavese, on se malo razveseli. Mami će se brinuti za Skarlet, htela to Skarlet ili ne. — Ja sam uzrok svemu tome — reče on pun očajanja. — Ja sam je naterao na to.

263

On se sećao načina kako je uzdigla ramena kad se okrenula od njega toga popodneva, sećao se jogunastog uzdizanja njene glave. Njegovo srce polete prema njoj, bolno razdirano zbog vlastite nemoći i puno divljenja. On je znao da u njenom rečniku ne postoji reč viteštvo, znao je da bi ona zbunjeno gledala u njega da joj je rekao da je ona najplemenitija duša koju je on ikad upoznao. Znao je da ona ne bi shvatila koliko joj on istinski divne stvari pripisuje kad misli o njoj i njenoj plemenitosti. On je znao da ona shvata život onako kako joj on dolazi, suprotstavlja svoj prekaljeni duh svim preprekama koje se ukazuju pred njom, bori se i dalje s odlučnošću koja neće da zna za poraz, bori se neprestano i onda kada vidi da je poraz neizbežan.

Ali on je u toku toliko godina viđao i mnoge druge koji nisu hteli da znaju za poraz, ljude koji su jahali veselo u sigurnu propast zato što su bili prave viteške duše. A pretrpeli su poraz pored svega toga. Dok je tako gledao u Vila u tome polutamnom holu on je mislio da nije nikad video takvog viteštva kao što je viteštvo Skarlet O'Hara, koja polazi da osvoji svet u haljini od zavesa svoje majke i perima iz repa domaćeg petla. , iDuvao je jak hladan vetar i pokretni oblaci nad glavama behu tamnosivi kao kamen škrljac kad Skarlet i Mami siđoše s voza u Atlanti sledećeg dana po podne. Stanica ne bese ponovo podignuta otkako je varoš izgo-rela, i one siđoše usred gari od požara, u blato, na nekoliko metara od pocrneih ruševina po kojima se poznavalo mesto. S jako ukorenjenom navikom Skarlet se stade okretati oko sebe i tražiti Petra s kolima tetke Piti, jer su je oni dočekivali uvek kad bi se vraćala sa Tare u Atlaniu za vreme rata. Zatim se trže prezirući svoju sopstvenu ra-sejanost. Naravno, Petra nema tu, jer ona nije javila za svoj dolazak tetki Piti, a osim toga sećala se jednog pisma stare dame koja je žalosno pisala o smrti starog kljuseta koje Petar bese »pribavio« u Makonu kad je bio otišao da nju dovede natrag u Atlantuu posle kapitulacije.

Ona se stade osvrtni po izlivenom i upropašćenom prostoru oko stanice tražeći zapregu nekih prijatelja ili poznanika koji bi ih povezli do kuće tetke Piti, ali ne po-266

znade nikoga, ni crnog ni belog. Verovatno niko od njenih starih prijatelja nema sada kola, ako je tačno ono što im je tetka Piti pisala. Vremena su tako teška da je muKa ishraniti i skloniti pod krov ljude, akamoli životinje. Većina prijatelja tetke Piti idu danas peške, kao i ona sama, Bilo je nekoliko teretnih kola koja su istovarivala robu iz vagona, izvestan broj blatom uprskanih čeza sa tuđin-cima grubog izgleda pored konja i još samo dvoja kola. Jedna benu neke zatvorene kočije, a druga otvorena i za-uzeta od strane neke lepo odevene žene i jednog Jenki oficira. Skarlet oštro udahnu vazduh kad ugleda uniformu, lako joj je tetka Piti bila pisala da se u Atlanti nalazi garnizon vojske i da su ulice pune vojnika, prvi pogled na plavi kaput dođe joj kao neki udar i uplaši je. Teško je bilo imati na umu da je rat svršen i da je taj čovek neće progoniti, opljačkati, ni vređati.

Ova mučna praznina koja je vladala oko voza prenese je natrag u dane iz 1862. godine, kad je stigla u Atlantuu kao mlada udovica, sva umotana u crni krep i skoro bolesna od dosade. Sećala se kako je ceo taj prostor bio pretrpan kolima, kako se dizala graja od psovki i doziv3-nia kočijaša i od usklika kojima su prijatelji pozdravljali jedni druge. Uzdisala je za onom vedrom uzrujanošću ratnih dana i ponovo uzdahnu pri pomisli na pešačenje ce-lim putem sve do kuće tetke Pitipat. Ali se nadala da će kad već budu došle do Breskvine ulice možda sresti nekoga poznatog ko će ih povesti do kuće.

Dok je stajala tako i gledala oko sebe jedan sredove-čan crnac kestenjaste boje pritera ona zatvorena kola prema njima, pa naginjući se s boka upita: »Kola, gospa? Dve parice, pa vozim vama kuda hoćete u 'Lanta.« Mami ga osinu jednim prezrivim pogledom. — Kola sa ulica! — progundā ona. — Sluša ti, crnac, šta ti misli, ko mi jeste?

Mami je sad bila seljanka, ali ona to nije uvek bila pa je znala da nijedna čestita žena nikad ne seda u naj-mljena ulična kola — naročito ne u zatvorena kola — bez pratnje nekog muškog člana svoje porodice. Čak ni prisustvo crne pratilje ne bi zadovoljilo propise. Začuđeno

267

je gledala Skarlet kad vide kako ona čežljivo gleda u fijaker.

— 'Odi 'vam', gospa Skahlet. Kola od ulica i slobodno crnac! To dobro idi zajedno!

— Ja ne slobodno crnac — izjavi vatreno kočijaš. — Ja crnac od staro mis Talbot, a ovaj kola opet negovo, i ja tera njega da zaradi malo novac za nama.

— A ko je to mis Talbot?

— Mis Suzana Talbot iz Miledžvil. Mi došlo ovam' kad staro gospodar poginula.

— Je li ti znaš njega, gospa Skahlet?

— Ne — reče Skarlet sa žaljenjem. — Ja slabo poznajem ljude iz Miledžvii.

— Onda idemo peškom — reče Mami strogo. — Te-ra dalje, ti crnac.

I dohvati pletenu torbu u kojoj je bila nova kadifena haljina njene gospodarice, kao i šešir i noćna košulja, pa stavi ispod pazuha čistu veliku maramu sa svojim ličnim stvarima i povede Skariet preko vlažnog prostora zgarišta. Skariet nije htela da se prepire, iako bi mnogo više vo-lela da se vozi, jer nije želela da se svađa sa Mami. Još od juče po podne kad ju je Mami uhvatila sa kadifеним zavesama u njenim očima je bila neka vrlo izrazita sumnja koja se Skarleti nije nikako dopadala. Biće vrlo teško iz-maći se pratnji stare Mami, a ona nije nameravala da probudi njenu borbenu krv pre nego što je to apsolutno potrebno.

Dok su išle tako tesnim trotoarom prema Breskvinov ulici Skariet je bila i zaprepašćena i žalosna, jer je Atlanta bila tako opustošena i različita od grada koga se ona sećala. Prodoše pored onoga što je nekad bilo Hotel Atlanta, u kome su nekad stanovali Ret i čika Henri, a od toga otmenog hotela behu ostale samo gole zidine. Maga-cini, koji su se za čitavu četvrtinu milje uzdizali pored železničke pruge i krili silne tone vojnih namirnica, nisu bili ponovo podignuti, i njihovi pravougaoni temelji izgledali su jezivo pod tamnim nebom. Bez zidova zgrada s jedne i s druge strane, a pošto je bila izgorela i zgrada za sklanjanje kola, železničke šine su stajale otkrivene i268

izložene. Negde među tim ruševinama, ne razlikujući se od ostalih, bile su i ruševine njenog vlastitog magacina koji joj je Čarls ostavio. Čika Henri je mesto nje isplatio porez za isti. Jednog dana će morati da mu vrati taj novac. A to je bilo još nešto oko čega se morala brinuti.

Kad obidoše oko ugla i udoše u Breskvinu ulicu i kad pogleda prema Fajv Pointsu ona uzviknu od zaprepašće-nja. I pored svega onoga što je Frenk pričao o tome kako je grad spaljen do temelja, ona u stvari nije nikad zamišljala tako potpuno uništenje. U njoj glavi je grad koji je toliko volela još postojao pun tesno zbijenih zgrada i le-pih kuća. Ali ta Breskvina ulica koju je sada gledala bila je bez ikakvih oznaka i tako nepoznata kao da je nije nikad videla. Ta blatnjava ulica niz koju se ona toliko puia vozila, kojom je bežala pognute glave i strahom gonjenim nogama dok su granate prskale oko nje za vreme opsade, ta ulica koju je poslednji put videla u vatri, žurbi i strahu na dan povlačenja, bila je sad tako užasna da joj dođe da zaplače.

Iako su se podigle mnoge nove građevine u toku godine dana otkako je Šerman izišao iz zapaljenog grada a Konfederirci se vratili, bilo je praznih placeva oko Fajv Pointsa gde su ležale gomile oprljenih i polomljenih cigala izmešanih sa gomilom raznovrsnih otpadaka, uvelog korova i đubreta. Bilo je ostataka malog broja građevina kojih se ona sećala, zidova od cigle i bez krova kroz koje se videlo sumorno nebo i ulazila siva dnevna svetlost, prozora koji su zjapili bez stakla, dimnjaka koji su se usamljeno dizali u visinu. Ovde-onda bi joj oči željno ugledale neku poznatu radnju, koja je jednim delom preživela granate i požar i bila popravljena, a sveže crvenilo opeka odudaralo je sjajno od čadavih starih zidina. Na pročeljima novih radnji, nad novim kancelarijama, videla je radosno imena poznatih ljudi, ali još češće imena koja su joj bila nepoznata, naročito mnoštvo firmi stranih lekara, advokata i trgovaca pamukom. Nekada je poznavala skoro svakog u Atlanti, pa je sad žalostilo kad je videla toliki broj nepoznatih imena. Ali ju je veselio pogled na nove građevine dok je išla uz ulicu.

269

Bilo ih je mnogo, a mnoge su bile i na više spratova. Na sve strane se zidalo, i dok je tako gledala niz ulicu i trudila se da privikne dušu na novu Atlantu čula je blaženi žamor od lupe čekića i škripe testera, videla kako se skele dižu uvis, gledala kako se ljudi penju uz merdevine s tovarom cigli na ramenima. Gledala je niz ulicu koju je toliko volela i oči joj se lako zamagliše.

»Spalili su te — mislila je ona — i spravili te sa zemljom. Ali te nisu pobedili. Nisu te mogli pobediti. Ti ćeš postati isto onako velika i cvetna kao što si i bila«.

Dok je tako išla Breskvinom ulicom a za njom se gegala stara Mami, vide da su trotoari isto onako prepuni kao ono pri kraju rata i da postoji isti izgled žurbe u vaskrsloj varoši kao i onaj od koga joj je krv uzavrela kad je došla ovamo, pre tako dugo vremena, prilikom prve po-sete tetki Piti. Izgledalo je kao da ima isto onoliko kola koja se kotrljaju kroz blato kao što ih je bilo i onda, samo što sad nije bilo bolničkih kola Konfederacije, a isto onoliko konja i mazgi stajalo je privezano za direke ispred drvenih nastrešnica dućana, lako su trotoari bili prepuni, lica koja je gledala bila su joj isto onako nepoznata kao i firme iznad glave, novi neki ljudi, mnogi grubog izgleda, i neukusno odevene žene. Ulice su se crnele od besposlenih crnaca koji su sedeli naslonjeni na zidove, ili su leno posmatrali kola kako prolaze, sa bezazlenom radoznaloš-ću dece na predstavi u cirkusu.

— Slobodno selsko crnac — reče prezrivo Mami. — To nikad ne videlo pravo kola otkad ono živo. I isto bre-zobrazno 'zgleda.

Zaista drsko izgledaju, slagala se Skarlet, jer su je posmatrali vrlo drsko; ali zaboravi na njih kad ponovo ugleda plave uniforme. Varoš bese puna Jenkija — vojnika na konjima, pešice, u vojnim kolima, besposlenih na ulici, ili onih koji su povodeći se izlazili iz krčmi.

»Nikad se neću moći naviknuti na njih — pomisli ona stežući pesnice. — Nikad« — a preko ramena reče: — Požuri, Mami, hajde da izidemo iz ove gomile.

— Samo da mlatne ovo crno ološ što stoji mene na put — odgovori Mami glasno, pa razmahnu platnenom²⁷⁰

torbom na jednog crnca koji je besposlen stajao ispred nje i dovodio je u iskušenje, i natera ga da skoči ustra-nu. — Ja ne voli ovo varoš, gospa Skahlet. Tako puno Jenki i prosto slobodno crnac.

— Prijatnije je onde gde nema mnogo sveta. Kad pređemo preko Fajv Pointsa neće više biti tako rdavo. Pređoše pažljivo preko klizavog kamenja koje je izvirivalo nad blatom u Dekatur ulici, pa nastaviše da idu uz Breskvinu ulicu kroz sve redu gomilu. Kad dođoše do Ve-slejanske Kapele, gde je Skarlet zastala da odahne onoga dana u 1864. kad je trčala za dr Midom, ona pogleda na nju i nasmeja se glasno, kratko i sumorno. Mamine hitre stare oči potražiše njene, pune podozrenja i pitanja, ali njena radoznalost osta nezadovoljena. Skarlet se s pre-zrenjem setila straha koji ju je mučio toga dana. Ona se bila sva naježila od straha, ukočila od užasa, grozila se acbska Jenkija i dolaska malog Boa. Sad se čudila kako je mogla biti tako zaplašena, zaplašena kao dete od neke glasne buke. I kako je mogla biti detinjasta da misli da su Jenki, požar i poraz najgore stvari koje je mogu snaći! Kakve su to beznačajne sitnice prema Eleninoj smrti i Džeraldovoj slaboumnosti, prema gladi, hladnoći, napornom radu i večitij mori nesigurnosti. Kako bi joj sad bilo lako da bude hrabra pred vojskom koja bi preplavila zemlju, ali kako je teško gledati u oči opasnosti koja preti lari! Ne, ona se nikad više neće plašiti ničega osim siromaštva.

Uz Breskvinu ulicu su išla jedna zatvorena kola i Skarlet se radoznalo naže preko ivičnjaka da vidi da li poznaje onoga ko je u njima, jer je kuća tetke Piti bila još dosta daleko. Ona i Mami su se nagingjale unapred kad kola naiđoše pored njih i Skarlet s pripremljenim os-lnehom skoro doviknu glasno, kad se na prozoru ukaza glava neke žene — suviše svetlocrvena glava ispod lepog krznenog šešira. Skarlet uzmače korak unazad kad se na oba lica pojavi izraz uzajamnog prepoznavanja. To je bila Be! Votling i Skarlet opazi kako joj se nozdrve šire od mržnje pre nego što se ona opet povuče. Čudan slučaj da Bel Votling bude prvo poznato lice koje sad vidi.....

271

— Ko je to? — upita Mami podozrivo. — Ona poznao tebe, a ni se poklonio. Ja nikad ne vidim takav boja od kosa u moje život. Čak ni kod porodica Tarlton, to 'zgleda

— no, to sigurno farbano.

— I jeste farbana — reče Skarlet odsečno i pođe brže.

— Zar ti pozna žena s farbano kosa? Ja pitam tebe kažeš mene ko to jeste.

—• To je varoška nevaljalica — odgovori Skarlet kratko — dajem ti reč da je ne poznajem, samo prestani!

— Bog milosti! — procedi Mami a donja usna joj se obesi, i ona zinu gledajući za kolima s neobuzdanom ra-doznalošću. Ona nije bila videla profesionalnu nevaljalu ženu otkako je napustila Savanu sa Elenom, pre više od dvadeset godina, pa je jako žalila što je nije bolje zagledala.

— Ona tako fino haljina, pa ima i fino kola i kočijaš

— mrmrljala je. — Ja ne zna šta gospod misli kad pusti da takav ne dobro žena živi dobro, a mi dobro ljudi gladno i boso.

— Gospod je prestao da misli na nas pre toliko godina — reče Skarlet besno. — I nemoj da mi govoriš da će majka da se prevrne u grobu što ovako govorim.

Ona je imala želju da se oseti boljom od te Bel Votling, ali nije mogla. Ako se njen plan ostvari ona može biti ono isto što je i Bel, i to izdržavana od istog čoveka. Iako nije nimalo žalila što se na to resila, ta stvar viđena u pravoj svetlosti oneraspoloži je. »Neću sad da mislim o tome«, reče ona u sebi i požuri se napred.

Prođoše pored zemljišta gde je nekada bila kuća Mi-dovih i gde su još stajala dva napuštena kamena basam-ka i staza koja nije vodila nikuda. Onde gde je stajaia kuća porodice Huajting bilo je golo zemljište. Čak je bilo nestalo i kamenitih temelja i dimnjaka, a videli su se tragovi kola koja su ih odnela nekuda. Još je stajala kuća porodice Elsing s novim krovom i novim drugim spratom. Kuća Bonelovih, nespretno okrpljena i pokrivena grubim daskama mesto šindre, izgledala je nekako pogodna za stanovanje i pored sve svoje nezgrapne spoljašnosti. Ali²⁷²

ni u jednoj od tih kuća nije bilo nikakvog lica na prozoru, niti neke prilike na tremu, i Skarleti je to bilo milo. Nije želela da razgovara ni s kim, bar zasada.

Novi krov od liskuna na kući tetke Piti pojavi se kao i njeni zidovi od crvene opeke, i Skarleti srce zakuca brže. Hvala milostivom bogu što nije i ona porušena tako da se ne može opraviti! Iz prednjeg dvorišta je baš izlazio čika Petar s korpom na ruci, pa kad ugleda Skarlet i Mami kako umorno tabaju ulicom njegovo crno lice se raširi u osmeh pun neverice.

»Čisto bih poljubila tu staru crnu budalu, tako mi je milo što ga vidim«, pomisli Skarlet, pa mu veselo doviknu — Potrči da nađeš tetkinu bočicu sa mirisavom solju, Petre! To sam zaista ja.

Te večeri je na stolu tetke Piti bila neizbežna kukuruzna kaša i suvi grašak, i dok je jela Skarlet se u sebi zaricala da ta dva jela neće nikad doći na njen sto kad opet bude imala novaca. A ona će svakako doći do novca, makar kakvu cenu imala da plati da bi ga dobila, i to više nego što joj je potrebno samo za plaćanje poreze. Na neki način jednoga dana ona će imati dovoljno novca, makar morala i ubiti nekog da bi do njega došla.

Pri žutoj svetlosti trpezarijske lampe ispitivala je tetku Piti o njenom novčanom stanju, nadajući se čak da će možda Čarlsova porodica biti u stanju da joj pozajmi novac koji joj je potreban. Njena pitanja nisu bila nimalo vesta, ali tetka Piti, isuviše srećna što ima uza se jednog člana svoje porodice da s njim razgovara, nije ni opažala kakva joj smela pitanja ona postavlja. I ona se sa suznim očima upusti u izlaganje pojedinosti svojih nesreća. Ona upravo nije ni znala kuda su otišli njeni posedi i ima-, nja u gradu, ali je nekako sve izmaklo iz njenih šaka. Bar tako joj je kazao njen brat Henri. On nije bio u stanju da plati porez na njeno imanje, i sve je otišlo osim kuće u kojoj živi. Tetki Piti nije ni padalo na pamet da pomisli da je kuća u kojoj živi zajednička svojina Melanina i Skar-letina. Brat Henri je imao samo toliko koliko da plaća po-

273

rez na tu kuću. Davao joj je nešto malo novaca svakog meseca da se izdržava, i ona je morala to da prima iako ju je strašno ponižavalo da uzima novac od njega.

— Brat Henri kaže da ne zna kako će sastaviti kraj s krajem pored tereta koji nosi i tako visokih poreza, ali on verovatno laže i ima mnogo novaca samo neće meni da daje.

Skarlet je znala da čika Henri ne laže. To su joj pokazala nekolicina pisma koja je bila dobila od njega u vezi s Čarlsovim imanjem. Stari pravnik se borio hrabro da spase kuću i jedan komad zemlje u gradu gde je bio ma-gacin, kako bi se za Veida i Skarlet spasio nešto iz op-šteg sloma. Skarlet je znala da on podnosi te poreze me-sto nje uz velike žrtve.

»Naravno da on nema novca — mislila je Skarlet sumorno. — E pa, znači da treba precrtati na mome spisku njega i tetku Piti. Niko mi drugi ne ostaje osim Reta. Mo-raću to da uradim! Moram to da uradim! Ali sad ne smem da mislim o tome... Moram je navesti na razgovor o Retu, kako bih mogla onako uzgred predložiti da ga pozove sutra u posetu«.

Ona se nasmeši i stisnu punačke dlanove tetke Piti između svojih.

— Draga tetkice — reče ona — hajde da završimo razgovor o stvarima mučnim kao što je pitanje novca. Da zaboravimo na to, pa da govorimo o nečem prijatnijem. Morate mi kazati novosti o svima našim prijateljima. Kako su gospođa Merivedar i Mejbel? Čula sam da se Mej-belin mali kreolac vratio srećno kući. Kako su Elsingovi, pa doktor i gospođa Mid?

Pitipat se razvedri pri promeni predmeta razgovora i njeno detinjasto lice prestade da podrhtava okupano u suzama. Izveštavala ju je u pojedinostima o starim susedi-ma, šta rade, šta nose, jedu i misle. Pričala je s izrazom užasavanja kako su gđa Merivedar i Mejbel pre nego što se Rene Pikar vratio iz rata pekle pogačice i prodavale ih Jenki vojnicima, te se tako izdržavale. Zamisli to! Ponekad su i po dve desetine Jenki vojnika stajale u zadnjem dvorištu kuće Merivedar i čekale da se pogačice 18 Prohujalo sa vihorom II274

ispeku. Sad otkako je Rene došao natrag kući on tera neka stara kola u logor Jenkija i svakog dana prodaje tamo vojnicima kolače, pogačice i biskvite. Gđa Merivedar kaže da će kad bude dobila malo više novaca otvoriti u varoši malu pekarsku radnju. Piti ne želi da kritikuje, ali ipak... Što se nje same tiče, ona bi pre skapala od gladi nego što bi imala takve poslove s Jenkima. Ona je naročito polagala na to da svakog vojnika koga sretne pogleda prezrivo i da pređe na drugu stranu ulice na što je moguće uvredljiviji način, iako je to, po njenom mišljenju, vrlo nezgodno kad je kiša. Skarlet shvati da, ukoliko se mis Pitipat tiče, nikakva žrtva, čak ni vlažna obuća, nije suviše velika kad treba pokazati odanost prema Konfederaciji.

Gđa Mid i doktor su izgubili svoju kuću kad su Jenki zapalili varoš, a nisu imali ni novaca ni volje da zidaju novu sad kad su i Darsi i Fil poginuli. Gđa Mid veli da ne želi da ikad više ima kuću, jer šta je kuća ako u njoj nema dece i unučadi? Jako su povučeni, pa su otišli da stanuju kod Elsingovih koji su ponovo sazidali oštećeni deo kuće. Gđa i g. Huajting imaju tako isto tamo jednu sobu, a i gđa Bonel govori o tome kako će da se useli tamo ako bude imala sreće da svoju kuću izda pod kiriju jednom Jenki oficiru i njegovoj porodici.

— Ali kako mogu svi da stanu? — viknu Skarlet. Tu su gđa Elsing, pa Fani, pa Hju ...

— Gđa Elsing i Fani spavaju u sobi za primanje, a Hju u sobici pod krovom — objasni mis Piti, koja je znala unutrašnje uređenje kuće svojih prijatelja. — Draga moja, ja ne volim da ti to pričam, ali — gđa Elsing ih zove »plaćajući gosti«. Piti spusti glas: — Oni u stvari i nisu ništa drugo nego pansioneri. Gđa Elsing drži pansion! Zar to nije strašno?

— Ja mislim da je to divno — reče Skariet kratko. — Ja bih samo želela da i mi na Tari imamo neke »plaća-juće goste« mesto besplatnih pansionera. Možda sad ne bismo bili tako siromašni.

— Skariet, kako možeš da kažeš tako nešto? Tvoja bi se majka prevrnula u grobu i na samu pomisao da na-

275

plaćuješ gostoprimstvo na Tari. Gđa Elsing je, razume se, prosto morala to da radi, jer iako je ona primala da šije fino rublje, Fani crtala na porculanu a Hju prodavao drva za gorivo i zarađivao nešto malo, oni nisu mogli da sastave kraj s krajem. Zamisli da onaj slatki Hju prodaje sad drva za gorivo! A sav je goreo od želje da postane dobar advokat! Dođe mi da plačem kad pomislim na šia su spali naši mladići!

Skariet se seti redova pamuka pod usijanim bakarnim nebom na Tari i kako su je leđa bolela dok se savijala nad njima. Sećala se osećanja koje je imala dok je držala ručice pluga među nažuljenim nenaviknutim dlanovima, pa joj se učini da Hju Elsing ne zaslužuje baš neko osobito žaljenje. Kako je ta tetka Piti naivno i ludo stvorenje i pored sve te pustoši oko nje, i kako je još zaštićena!

— Ako mu se ne dopada da prodaje drva zašto ne radi kao advokatski pripravnik? Valjda ima u Atlanti ad-vokatskih pripravnika?

— Oh, ima, draga moja. Ima puno i mnogo posla u sudu. Stvarno danas ti svako tuži svakoga. Usled toga što je sve pogorelo i što su međe zbrisane niko tačno ne zna gde njegova zemlja počinje i gde se svršava. Ali ne može se dobiti nikakva ošteta zbog tužbe jer niko nema novaca. I tako Hju Elsing više voli da prodaje drva... Oh, zamalo ne zaboravih! Da li sam vam pisala? Fani Elsing se ven-čava sutra uveče, pa, razume se, i ti ćeš morati da prisustvuješ. Gđi Elsing će biti veoma milo da joj dođeš kad sazna da si u varoši. Nadam se da imaš i neku drugu haljinu osim te. Ne zato što ne bi bila vrlo zgodna haljina, nego — eto, izgleda pomalo iznošena. O, imaš lepu haljinu? Jako se radujem, jer će to da bude prvo venča-nje koje imamo u gradu posle pada Atlante. Kolači i vino, pa posle i igranka, premda ne znam kako to Elsingovi mogu da podnesu kad su tako siromašni.

— Za koga se Fani udaje? Ja sam mislila da posle smrti Dalasa Mek Ljura kod Getisburga...

— Draga moja, ne treba da kritikuješ Fani. Nije svako odan mrtvima kao što si ti jadnom Čarlsu.

Čekaj da se setim. Kako se ono zvaše? Ja nikad ne mogu da pam-

276
tim imena... Tom i nešto drugo. Poznavala sam dobro njegovu majku, išle smo zajedno u Lagranžki ženski zavod. Ona se zvala Tomlinson iz Lagranža, a majka joj je bila... čekaj da se setim ... Perkins? Parkins? Tako je.

Iz Sparte. Vrlo dobra porodica, ali ipak — no, znam da ne bi trebalo da ti kažem, ali ja ne razumem kako je Fani mogla da se resi da pođe za njega.

— Da ne pije, ili...

— O, ne, nikako! Karakter mu je savršeno čist, ali, eto, znaš, bio je ranjen dosta nisko rasprsnutom granatom, pa je to nešto naškodilo njegovim nogama — čini ih... čini ih ... pa eto, žao mi je da to kažem, ali mora da ide raskrečeno. To čini da izgleda vrlo prosto kad ide — ne izgleda nimalo lepo. Ne razumem zašto se ona udaje za njega.

— Devojke se moraju udati za nekoga.

— Bogme, ne moraju — reče Piti nakostrešeno. — Ja nisam nikad morala.

— Slušajte, mila moja. Ja nisam mislila na vas. Svako živi zna koliko ste vi bili omiljeni i kako ste to još i danas. Ta šta, onaj stari sudija Karlton je čežljivo pogledao u vas sve dok ja...

— On, ćuti, Skarlet! Ona matora luda! — nasmeja se Piti i dobro raspoloženje se povratilo. — Ali na kraju krajeva, Fani je bila tako omiljena da je mogla da nađe i bolju priliku i ja ne verujem da ona voli toga Toma, kako se ono zvaše? Ne verujem da je ikad prebolela Dalasa Mek Ljura i njegovu pogibiju, ali ona nije kao ti. Ti si osta-

la tako verna dragom Čarlsu iako si se mogla dosad deset puta udati. Meli i ja smo često govorile kako si ti odana njegovoj uspomeni, dok je svako drugi govorio da si koketa bez srca.

Skarlet pređe preko te netaktične poverljive izjave i vesto vodaše Piti od jednog prijatelja na drugog, ali je za sve to vreme bila grozničavo nestrpljiva da razgovor dovede na Reta. Ne bi nikako bilo umesno da pita baš o njemu tako brzo po svom dolasku. To bi moglo izazvati kod stare dame misli koje bi bilo bolje da ostanu na mi-

277

ru Biće dovoljno vremena za Pitine sumnje ako Ret odbije da je uzme za ženu.

Tetka Piti je ćeretala neprestano, zadovoljna kao de-te što ima nekog da je sluša. Stvari su u Atlanti u strašnom stanju, reče ona, zbog podlog postupanja republikanaca. Njihove podlosti su beskrajne, a najgore je od svega kako oni ubacuju ideje u glave sirotih crnaca.

— Draga moja, oni hoće da dopuste crncima da glasaju. Jesi li ikad čula za nešto gore od toga?

Premda — sad kad mislim o tome — ovaj naš čika Petar ima mnogo više pameti nego ma koji republikanac koga sam ja ikad videla, i mnogo bolje ponašanje ali, razume se, čika Petar je suviše dobro vaspitan da bi želeo da glasa. Ali je sama pomisao uznemirila crnce, tako da su oni stvarno pobesneli. A neki od njih su tako drski. Čim padne mrak život vam nije siguran na ulici, pa čak i po danu oni guraju dame sa trotoara u blato. A ako se neki gospodin usudi da protestuje, oni ga odmah uhapsu, pa... Draga moja, jesam li ti kazala da je kapetan Batler u zatvoru!

— Ret Batler?

Čak i pored te zaprepašujuće novosti Skarlet je bila zahvalna tetki Piti što je spasla od potrebe da sama uvuče u razgovor njegovo ime.

— Bogme jeste! — Uzrujanost bese naterala rumen u obraze stare tetke i ona je sedela sasvim uspravno. — U zatvoru je zato što je ubio jednog crnca, pa ga mogu još i obesiti. Zamisli da obese kapetana Batlera!

Skarleti za trenutak zastade dah u plućima, smrknu joj se i stajaše zaprepasceno gledajući staru gospođu koja je bila tako očevidno zadovoljna utiskom koji je proizvela.

— Oni to još nisu dokazali, ali je neko ubio toga crnca koji je bio napao neku belu ženu. A Jenki su strašno uzrujani zato što su mnogi drski crnci ubijeni u poslednje vreme. Oni ne mogu da dokažu to za kapetana Batlera, ali žele da kazne nekoga kao primer, kako dr Mid kaže. Doktor kaže kad bi Batlera obesili da bi to bila prva dobra stvar koju bi Jenki učinili, ali ja ne znam ... I kad samo pomislim da je kapetan Batler bio ovde tačno pre278

nedelju dana i doneo mi na poklon prekrasnu jarebicu, pa je neprestano pitao za sve vas i rekao da se boji da te je uvredio za vreme opsade i da mu ti nikad nećeš oprostiti.

— Koliko će vremena on biti u zatvoru?

— To niko ne zna. Možda će ga obesiti, ali možda, na kraju krajeva, neće biti u stanju da dokažu ubistvo. Tek svakako izgleda da Jenki ne ispituju mnogo da li je neko kriv ili nije, glavno je da obese nekoga. Oni su tako uzrujani... — Piti spusti glas tajanstveno — zbog Kju Klaks Klena. Imate li i vi Klen tamo kod vas na seu? Ja sam sigurna da ga morate imati, draga moja, samo Ašli ne govori to ženama. Članovi Klena ne smeju to da govore. Oni noću idu na konjima preobučeni kao aveti i dolaze kuferasima koji kradu novac i crncima koji su drski. Ponekad ih samo popiaše i upozore da idu iz Atlante, ali kad se ne ponašaju kao što treba oni ih šibaju, a — Piti stade da šapuće — ponekad ih i ubiju i ostave onde gde se mogu lako naći sa kartom Kju Klaks Klena... A Jenki se mnogo ljute zbog toga pa traže nekoga da ga kazne za primer ostalima... Ali mi je Hju Elsing rekao da on ne veruje da će obesiti kapetana Batlera, jer Jenki misle da on zna gde je novac samo neće da kaže. Trude se da ga nateraju da im kaže.

— Novac?

— Zar nisi znala? Zar vam nisam pisala? Draga moja, vi ste se zakopali na Tari, zar ne? Varoš je prosto brujala kad se kapetan Batler vratio sa divnim konjem i kolima i s džepovima punim para kad mi ostali nisamo znali otkuda ćemo sutra stvoriti ručak. Prosto je svako bio besan što jedan stari špekulant koji je uvek govorio gadne stvari o Konfederaciji ne zna šta će s parama, dok smo svi mi ostali tako siromašni. Svi su prosto pucali od radoznalosti da saznaju kako je uspeo da sačuva svoj novac, ali niko nije imao hrabrosti da ga pita — osim mene, a on se samo nasmejao i rekao: »Nikako na pošten: način, u to možete biti sigurni«. Ti znaš kako je teško dobiti neki ozbiljan odgovor od njega. ■» .. ,, ,, .

279

— Ali, zna se da je on zaradio svoj novac na blokadi ...

— Pa naravno, jeste, zaradio je nešto od toga. Ali to nije ni koliko kap prema vedru vode prema onome što taj čovek stvarno ima. Svako živi, podrazumevajući tu i Jen-kije, veruje da je on dobio milione dolara u zlatu koji pripadaju Konfederaciji i koji su negde sakriveni.

— Milione — u zlatu?

— E pa, draga moja, kuda je otišlo sve zlato naše Konfederacije? Neko ga je zgrabio, a kapetan Batler mora biti jedan od tih. Jenki su mislili da ga je poneo predsed-nik Devis kad je napustio Ričmond, ali kad su ga zarobili nisu kod jadnog čoveka našli ni prebijene pare. U blagajni takođe nije bilo para kad se rat svršio, i svi misle da su novac digli neki ljudi koji su se probijali kroz blokadu ali ne govore ništa o tome.

— Milioni — u zlatu! Ali kako...

— Zar nije kapetan Batler nosio hiljadama bala pamuka u Englesku da ih proda za račun viade Konfederacije? — pitala je Piti pobedonosno. — Ne samo svoj vlastiti pamuk, nego i vladin pamuk? A

ti znaš kakvu je cenu pamuk dostigao u Engleskoj za vreme rata! Koliko god ste tražili! On je bio slobodan predstavnik vlade i očekivalo se od njega da će prodavati pamuk i kupovati oružje za taj novac pa ga donositi ovamo nama. E pa, eto, kad je blokada postala suviše neprobojna on nije mogao da donosi oružje, a nije mogao potrošiti na sebe ni stoti deo novca dobijenog za pamuk, pa su tako u engleskim bankama postojali milioni dolara uloženi u njih na ime Reta Batlera i drugih blokadera i čekali da blokada oslabi. A nećeš mi valjda reći da su novac ulagali na ime Konfederacije. Ulagali su ga na svoja imena i on se još tamo nalazi... Svi govore neprestano o tome još od polaganja oružja i oštro krilikuju blokadere, a kad su Jenki uhapsili Reta Batlera za ubistvo crnca oni su morali čuti za ta govorkanja jer su ga pritezali da kaže gde je novac. Znaš, svi fondovi naše Konfederacije pripadaju Jenkima — ili bar Jenki tako misle. Ali kapetan Butler kaže da ne zna ništa... dr Mid kaže da bi trebalo da ga obese na svaki280

način, samo što je vešanje suviše dobro za takvog lopužu i gramzljivca. — Draga, ti izgledaš tako čudno? Da ti nije zlo? Je li te uzrujalo to što ja tako govorim? Ja znam da je on bio jedan od tvojih udvarača, ali sam mislila da ste se već odavno posvađali. Ja lično nisam ga nikad volela, jer je to jedan probisvet...

— On nije moj prijatelj — reče Skarlet s naporom. — Posvađala sam se s njim za vreme opsade, kad ste vi otišli u Makon. Gde ... gde je on sad?

— U vatrogasnoj kasarni, blizu gradskog vrta.

— U vatrogasnoj kasarni? Tetka Piti se nasmejala.

— Jeste, u vatrogasnoj kasarni. Nju Jenki sad upotrebljavaju za vojni zatvor. Oni logoruju u malim barakama svuda oko Gradske kuće na trgu, a kasarna je odmah tu, niz ulicu, i kapetan Butler je tamo. I, znaš, Skarlet, čula sam juče nešto vrlo smešno o kapetanu Batlem. Zaboravila sam ko mi je pričao. Ti znaš kako je on uvek bio ipepo odeven i udešen — zaista pravi kicoš a oni su ga držali u vatrogasnoj kasarni i nisu mu dopuštali da se kupa. On je svakog dana navaljivao da se okupa, pa su ga najzad izveli iz ćelije i doveli na trg, gde je bio jedan dug valov za pojenje konja u kome se čitav puk bio okupao u istoj vodi. Rekli su mu da se može tu okupati, a on im je od-

(govorio da neće i da ipak više voli svoju južnjačku pr-ljavštinu nego njihovu sevemjačku, pa...

Skarlet je čula to veselo brbljanje kako se neprestano nastavlja, ali nije pamtila reci. U njenoj glavi su se vrzle samo dve misli: Ret ima više novaca nego što je ona zamišljala, i on se nalazi u zatvoru.

Činjenica što je on u zatvoru i da može biti obešen menjala je unekoliko izgled stvari, stvarno je činila da izgledaju nešto povoljnije. Ona se nije mnogo uzbuđivala što Ret može biti obešen. Njena potreba za novcem bila je isuviše hitna, isu-više očajna da bi se brinula šta će s njim biti na kraju. A osim toga ona je skoro i sama delila mišljenje dr Mida da je vešanje suviše dobro za njega. Svaki čovek koji bi ostavio neku ženu na cedilu između dve vojske i usred noći samo zato da bi otišao da se bori za jednu stvar

281

koja je već propala zaslužuje da bude obešen ... Ako bi mogla nekako izvesti da se venča s njim dok je on još u zatvoru, svi bi ti milioni bili njeni i samo njeni ako bi on bio pogubljen. A ako venčanje ne bi bilo moguće, možda bi ona mogla dobiti od njega zajam time što bi mu obećala da će se udati za njega kad bude pušten na slobodu, ili kad bi mu obećala... oh, kako bi mu obećala sve što hoće! A ako bi njega obesili dan plaćanja ne bi nikad došao za nju.

Njena mašta se za trenutak rasplamtela pri pomisli da bi mogla da ostane udovica ljubaznom intervencijom vlade Jenkija. Milioni u zlatu! Mogla bi da opravi Taru, da iznajmi radnike pa da zasadi silne milje pamuka. Pa bi mogla da ima lepe haljine i sve što bi zaželela da jede, a tako isto i Sjuelin i Karin. I Veid bi mogao da ima jaču hranu, od koje bi se ispunili njegovi mršavi obrazi, i toplo odelo, i guvernantu, a kasnije bi išao na univerzitet... Ne bi rastao bosonog i nezalica kao dete nekog siromašnog seljaka. Neki dobar lekar mogao bi da se stara za tatu, a za Ašlija — šta sve ne bi ona mogla da uradi za Ašlija!

Monolog tetke Piti naglo prestade i ona reče pitajući: »Šta je, Mami?«, a Skarlet, trgnuvši se iz svojih sanjarija, vide gde Mami stoji u vratima s rukom ispod kecelje i budna, prodorna pogleda. Ona se pitala otkad upravo Mami stoji tu i koliko je čula i primetila. Verovatno sve, sudeći po sjaju u njenim starim očima.

— Gospa Skahlet 'zgleda umoran. Ja misli ona boiie ide spava.

— Umorna sam — reče Skarlet ustavši, susrećući Mamin pogled s nekim detinjim, nemoćnim izrazom — a bojim se da sam i nazebla. Tetka Piti, da li biste mi vi za-merili ako sutra ne bih išla s vama u posete? U posete mogu ići kad bilo, a volela bih da odem na Fanino venčanje sutra uveče. Ako mi se nazeb pogorša neću moći da idem. A čitav dan u postelji — to bi bilo tako divno zs mene! Mamin izraz lica pređe u malu zabrinutost kad opipa Skarletine ruke i pogleda u njeno lice. Ona svakako nije282

izgledala dobro. Uzrujanost njenih misli bese odjednom prestala i ostavila je bledu i uzdrhtalu.

— Tvoja ruka kao led, zlato moje. Hajdi odma' leg-niš, a ja tebe pravim malo toplo čaj i metnem toplo crep da se znojiš.

— Kako sam neobazriva — viknu punačka stara gospođa skočivši sa stolice i tapšući Skarlet po mišici. — Ja samo brbljam, a ne mislim na tebe. Ti ćeš sutra, dušo, ostati u postelji i odnorićeš se, pa ćemo moći da se napričamo ... On, ne, draga! Neću moći da budem s tobom. Obećala sam da sutra posetim gđu Bonel. Ona je bolesna od gripa, a tako isto i njena kuvarica. Mami, tako mi je milo što si i ti tu. Moraš tamo poći sa mnom ujutru da mi pomogneš.

Mami povede brzo Skarlet uz mračne stepenice, mrmljajući nerazgovetne primedbe o hladnim rukama i tankim cipelama, a Skarlet je izgledala krotka i bila zadovoljna. Ako bi mogla samo da još i dalje zavara Mamine sumnje i da je ukloni iz kuće pre podne, sve bi bilo dobro. Onda bi mogla da ode do zatvora Jenkija i vidi Reta. Dok se psala uz stepenice otpoče slab tutanj grmljavine, a ona, stojeći na dobro poznatom stepeništu, pomisli kako to jako liči na opsadne topove. I sva uzdrhta. Njoj će grmljavina većito značiti topove i rat.

Sutradan pre podne sunce je sijalo s vremena na vre-me, a jak vetar koji je gonio tamne oblake preko njegovog lica drmao je okna na prozorima i slabo fijukao oko kuće. Skarlet očita kratku molitvu zahvalnicu što je kiša prošle noći prestala, jer je ležala budna i slušala je, znajući da bi ona značila propast njene nove kadifene haljine i šešira. Sad kad je mogla da za kratko vreme sagleda sunce postade raspoloženija. Teško joj je bilo da ostane u krevetu, da izgleda bolesna i da pušta hrapave glasove dok tetka Piti, Mami i Petar ne odu iz kuće u posetu gđi Bonel. Kad najzad prednje gvozdene vratnice zveknuše i kad ona ostade sama u kući, sem kuvarice koja je pevala u kujni, skoči iz kreveta i skide svoju novu haljinu sa čiviluka u ormanu.

San je bese osvežio t dao joj snage — a iz hladnog jezgra svoga srca crpla je hrabrost. U tome izgledu da se upusti u borbu s jednim čovekom — za borbu s kojim bilo čovekom — bilo je nečega što ju je čeličilo posle toliko

meseci nošenja s bezbrojnim razočaranjima. Saznanje da najzad ima da se ogleda s jednim određenim protivnikom, čovekom koga ona može oboriti u prašinu svojim sopstve-nim naporima, davaše joj neko osećanje poleta.

Bilo je teško oblačiti se bez ičije pomoći, ali najzad završi i taj posao. Pošto stavi na glavu šešir s njegovim koketnim perima, otrča u sobu tetke Piti i stade se diviti sebi pred dugim ogledalom. Kako izgleda lepa! Petlova pera su joj davala smeo izgled, a mutnozeleno boja njenog šešira činila je da joj oči izgledaju neobično sjajne, skoro boje smaragda. Haljina je bila izvanredna, tako bogata i lepa, a ipak tako dostojanstvena! Divno je to imati novu haljinu! Tako joj je bilo prijatno da zna da izgleda lepa i privlačna, i ona se neobuzdano naže napred i poljubi svoju sliku u ogledalu, pa se zatim nasmeja toj svojoj ludoriji. Uze Elenin šal iz Pezlija da ga omota oko sebe, ali se boje na tom starom komadu nisu nikako slagale sa haljinom boje mahovine i činile su da izgleda malo otrcan. Kad otvori orman tetke Piti nađe jedan kaput od crnog štofa, laku jesenju odeću koju je tetka Piti oblačila samo nedeljom, i obuče ga. Uvuče u probušene uši brili-jantske minduše koje bese donela sa Tare i zabaci glavu da posmatra utisak. One su prijatno zveckale, što se njoj dopade, i pomisli da mora imati na umu da često zabaci glavu kad bude sa Retom. Poigravanje minduša uvek privlači čoveka i daje ženi temperamentan izgled.

Sramota što tetka Piti nema drugih rukavica osim onih koje su sad na njoj! Nijedna žena se ne može osećati dama bez rukavica, a Skarlet ih nije imala otkako je otišla iz Atlante. U toku dugih meseci njene su ruke ogrubele od teškog rada toliko da su sad bile daleko od toga da budu lepe. E, tu se ne može pomoći. Uzeće mali muf tetke Piti od krzna morskog psa pa će u njega sakriti svoje gole ruke. Skarlet oseti da joj to daje završnu i najvišu crtu elegancije. Niko ko bi je sad video ne bi ni pomislio da joj uz rame stoje siromaštvo i nevolja.

Tako je važno da Ret ne posumnja u to. On ne srne misliti da je dovodi ma šta drugo osim nežnih osećanja.

285

Iskrade se na vrhovima prstiju niz stepenice i iz kuće, dok je kuvarica bezbrižno pevušila u kujni. Požuri se niz Pekarsku ulicu da izbegne svevideće oči suseda, pa sede na jedan kamen u Ajvi Stritu ispred jedne izgorele kuće da pričeka da naiđu neka kola ili taljige koje bi je malo povezle. Sunce bi svaki čas zaronilo i izronilo iza brzih oblaka i osvetljavalo ulicu lažnim sjajem koji nije imao topline u sebi, a vetar je lepršao čipke na njenim gaćicama. Bilo je hladnije nego što je ona očekivala, te se bolje uvi u tanki kaput tetke Piti i uzdrhta nestrpljivo. Baš kad se spremala da pođe peške dugim putem preko varoši do vojničkog logora naiđoše neke rasklimatane taljige. U njima bese neka stara žena s usnom punom bur-muta, preplanulo g lica ispod sure kape, koja je terala tromu staru mazgu. Išla je u pravcu

Gradske kuće i preko volje pristade da poveže Skarlet. Ali je bilo očevidno da njena haljina, šešir i muf ne nailaze na staričino odobravanje.

»Ona misli da sam neka propalica — pomisli Skarlet. — Pa možda ima i pravo u tome«.

Kad najzad dođe do gradskog trga i kad se ukaza visoko belo kube Gradske kuće ona se zahvali, siđe s kola i vide kako seljanka ode dalje. Gledajući pažljivo da li je neko posmatra ona se stade štipati za obraze da na-tera u njih rumenilo i gristi usne da joj budu crvene, dok je ne zaboše. Popravi šešir i zagladi unazad kosu pa pogleda unaokolo po trgu. Dvospratna Gradska kuća od opeka bese preživela požar grada, ali je izgledala žalosno i neuredno pod sivim nebom. Svuda unaokolo oko te zgrade trg su pokrivali redovi za redovima vojnih baraka, čadavah i blatnjavah. Jenki vojnici su besposličili na sve strane i Skarlet pogleda u njih nesigurno, dok izvestan deo njene hrabrosti iščeze. Kako da se snađe i da traži Reta u tom neprijateljskom logoru?

Pogleda niz ulicu prema vatrogasnoj kasarni i vide da su široka zasvođena vrata zatvorena i zabravljena teškim polugama, i da dva stražara idu tamo-amo sa svake strane zgrade. Ret je unutra. Ali šta da kaže tim Jenki vojnicima? I šta li će oni njoj reći? Ona odlučno podiže

ramena. Kad je nije strah da ubije jednog Jenkija, svakako je neće biti strah da razgovara s ovim drugim.

Pređe vrlo pažljivo po kamenju preko blatnjave ulice i išče dalje napreci, dok je jedan stražar s plavim šinjelom zakopčanim do grla zbog vetra ne zaustavi.

— Šta je, gospođo? — Njegov glas je imao neki čudan srednje-zapadnjački nosni zvuk, ali je bio učitiv i pun poštovanja.

— Želim da vidim jednog čoveka tamo unutra — zatvorenik je.

— E, ja to ne znam — reče stražar i počea se po glavi, — Jako su strogi u pogledu posetilaca, a... — Za-stade i oštro se zagleda u njeno lice. — Za ime boga, gospođo, nemojte da plaćete. Idite samo tamo do štaba pa pitajte oficira. Kladam se da će vas pustiti da ga vidite.

Skarlet, kojoj nije bilo ni na kraj pameti da plače, pogleda u njega zahvalno. On se okrete jednom drugom stražaru koji je lagano hodao tamo-ovamo i doviknu mu; «Hej, Bile! Hodi ovamo!»

Drugi stražar, krupan čovek umotan u plavi šinjel iz koga su izvirivali ružni zalisci, pređe preko blata prema njima.

— Odvedi ovu gospođu do štaba. Skarlet mu zahvali i pođe za stražarom.

— Pazi da ne iščašiš nogu na ovom kamenju — reče vojnik i uze je pod ruku. — A neće biti rđavo da maio podigneš suknju da se ne isprljaš.

Glas koji je dolazio iz tih zalisaka imao je onaj isti nosni zvuk, ali je bio ljubazan i prijatan, a njegova ruka je bila čvrsta i puna poštovanja. Gle, pa ti Jenki vojnici nisu baš nimalo rđavi!

— Jako je hladno danas za žensko stvorenje da izlazi — reče njen pratilac. — Jesi li imala mnogo da ideš?

— O da, došla sam čak iz onog drugog kraja grada — reče ona toplije usled ljubaznosti toga glasa.

— Ovo nije zgodno vreme za ženu da se seta po njemu — reče vojnik prekorno — kraj sve ove gripe što je 11 vazduhu. Evo, ovo je kancelarija štaba. Šta ti je?

287

— Ova kuća... zar je ova kuća vaš štab? — Skarlet pogleda naviše u krasnu staru zgradu koja je gledala na trg i zamalo se ne zaplaka. Ona je bila na tolikim zabavama u toj kući za vreme rata. Bilo je to veselo i lepo me-sto, a sad ... nad njom se lepršala velika zastava Sjedinjenih Država.

— Šta je to s tobom?

— Ništa ... samo ... nekad sam poznavala ljude koji su tu živeli.

— E, to je teško. Sigurno je ni oni sami ne bi poznali kad bi je videli, jer je jako iskvarena iznutra. A sad, idi unutra, gospođo, i potraži kapetana.

Ona se pope uz stepenice milujući polomljenu ogradu na njima i gurnu da otvori prednja vrata. Hol bese mračan i hladan kao grobnica a jedan pogrbljen stražar je stajao naslonjen na dvokrilna vrata sobe koja je u bolja vremena bila trpezarija.

— Želim da vidim kapetana.

On samo povuče vrata i ona uđe u sobu, dok joj je srce brzo kucalo a lice planulo od uzbuđenja i zbunjenosti. U sobi se osećao ustajao i zagušljiv vazduh, sastav-Jjen iz dima od vatre, duvanskog dima, vlažnih vunutih uniformi i neopranog tela. Imala je neko neodređeno osećanje golih zidova, pocepanih zidnih tapeta, redova plavih kaputa i šešira sa oborenim obodom povešanih na čivilucima, vatre koja plamti i dugog stola prekrivenog har-tijama, kao i grupe oficira u plavim uniformama s mesin-ganim dugmetima.

Ona proguta nešto pa povraća glas. Ne srne dopustiti da ti Jenki opaze da se ona boji. Mora izgledati što je moguće lepše i što je moguće bezbrižnije.

— Kapetan?

— Ja sam kapetan — reče neki debeli čovek čiji ko-poran bese raskopčan.

— Ja želim da vidim jednog zatvorenika, kapetana Reta Batlera.

— Opet Batler? Taj je omiljen kako izgleda — na-smeja se kapetan vadeći iz usta cigaru koju je žvakao. — Jeste li mu vi neki rod, gospođo?288

„...“ — Jesam... njegova... njegova sestra. /■! On se opet nasmeja. :ti

— Taj irna mnogo sestara, i juče je jedna dolazila. Skarlet se zacrvene. Neko od onih stvorenja s kojima

se Ret druži, verovatno ona Votling. A ovi Jenki misle da je ona neka druga isto takva. To je nepodnošljivo. Čak ni za ljubav Tare neće ona više ni minut ostati tu da je vređaju. Okrete se vratima i ljutito pruži ruku prema kvaki, kad se neki drugi oficir brzo stvori kraj nje. Bio je potpuno obrijan, mlad i imao vesele i ljubazne oči.

— Molim, samo jedan minut, gospođo. Izvolite šesti ovde kraj vatre gde je toplo. Ja ću otići da vidim šta mogu da učinim za vas. Kako se zovete? On je juče odbio da primi... damu koja je dolazila da ga poseti.

Ona se spusti na pruženu stolicu gledajući u postide-nog debelog kapetana i reče svoje ime. Ljubazni mladi oficir navuče svoj šinjel pa iziđe iz sobe, a ostali se od-makoše na drugi kraj stola gde nastaviše razgovor tihim glasom i prelistavanje hartija. Ona blaženo pruži noge prema vatri, shvatajući prvi put kako su joj hladne i žaleći što se nije setila da stavi komad kartona preko rupe na donu jedne cipele. Posle izvesnog vremena ču se žamor glasova ispred vrata i ona ču Retov smeh. Vrata se otvo-riše, kroz sobu dunu hladna promaja i Ret se pojavi, bez šešira, s dugom pelerinom nemarno prebačenom preko ramena. Bio je prljav, neobrijan i bez kravate, ali nekako veselo pouzdan i pored sve svoje neurednosti, a crne oči mu radosno sevnuše kad je ugleda. — Skarlet!

Dohvati njene ruke obema svojima i, kao i uvek, u tome njegovom stisku bese neke životne snage i nečega što uzrujava. Pre nego što je ona jasno shvatila šta on namerava, on se saže i poljubi je u obraz a njegovi brkovi je zagolicaše. Osetivši iznenađen pokret njenog tela da se odmakne od njega, on je obgrli oko ramena i reče: »Draga moja sestrice!«, pa se stade smešiti naniže prema njoj kao da silno uživa u njenoj nemoći da se odupre njenoj nežnosti. Ona nije mogla da se ne nasmeje načinu 289

na koji se on koristio. Ala je to nevaljalac! Zatvor ga nije nimalo izmenio.

Debeli kapetan je gundao preko svoje cigare prema oficiru s veselim očima:

— To je sasvim nepropisno. On bi morao da bude u vatrogasnoj kasarni. Znete naređenje.

— Oh, za ime božje, Henri! Ova dama bi se smrzla u onom ambaru.

— Oh, u redu stvar. U redu! To je na tvoju odgovornost.

— Ja vas uveravam, gospođo — reče Ret okrenuvši se prema njima, ali još uvek držeći ruke oko Skarletinih ramena — moja... sestra nije donela nikakvu testericu ni turpiju da mi pomogne da pobegnem.

Oni se svi nasmejaše, a dok su se oni smejali Skarlet baci jedan brz pogled oko sebe. Gospode bože! Zar će morati da razgovara sa Retom pred tom šestoricom Jenki oficira? Zar je on tako opasan zatvorenik da ga ne puštaju iz vida? Videći njen uplašeni pogled onaj ljubazni oficir gurnu i otvori jedna vrata, pa tiho progovori nekoliko kratkih reci dvojici redova koji behu skočili na noge kad on uđe. Oni dohvatiše svoje puške pa iziđoše u hol i zatvoriše vrata za sobom.

— Ako želite, možete sedeti tu u sobi za posilne — reče mladi oficir. — I nemojte da probate da umaknete kroz ona vrata. Ljudi su tačno ispred njih.

— Vidite kakav sam opasan tip, Skarlet — reče Ret. — Hvala vam, kapetane. To je vrlo ljubazno od vas.

On se pokloni nemarno i uzevši Skarlet pod ruku povuče je da ustane i stade je voditi prema čađavoj sobi za posilne. Ona se nikada kasnije nije mogla setiti kako je ta soba izgledala, osim da je bila mala i mračna i ne baš mnogo topla, i da je bilo nekih ispisanih hartija prikačenih po upropašćenim zidovima i stolica prekrivenih kravljom kožom na kojoj se još videla dlaka.

Kad je zatvorio vrata za sobom Ret joj brzo priđe i naže se nad nju. Znajući za njegovu želju ona brzo okrenu glavu, ali se izazivački nasmeši prema njemu krajem svojih očiju.

19 Prohujalo sa vihorom II290

— Zar vas ne mogu sad stvarno poljubiti?

— Samo u čelo, kao dobar brat — odgovori ona čedno.

— Hvala, neću. Više volim da čekam i da se nadam nečem boljem.

Njegove oči potražiše za česak njene usne i zadržā-se se malo na njima. — Ali, kako je to divno od vas što ste došli, Skarlet! Vi ste prvi čestit građanin koji dolazi da me poseti otkako sam uhapšen, a kad je čovek u zatvoru on nauči da ceni prijatelje. Kad ste došli u grad?

— Juče po podne.

— I izišli ste odmah danas pre podne? Čujte, draga moja, pa to ste vi više nego dobri! — On se smešio prema njoj s pravim izrazom istinskog zadovoljstva koji ona nikad ne bese videla na njegovom licu. Skarlet se tako-đe smešila uzbuđeno i spusti glavu kao da je zbunjena.

— Pa naravno, došla sam odmah čim sam mogla. Tetka Piti mi je pričala o vama sinoć i ja... ja prosto nisam mogla da spavam misleći kako je to grozno. Rete, ja sam tako očajna!

— Zašto, Skarlet?

Glas mu bese blag, ali se u njemu osećalo neko podrhtavanje. Ona pogleda naviše u njega i ne vide ni traga od onog skepticizma, one zajedljive i podsmešljive šaljivosti koju je tako dobro poznavala. Pred njegovim otvorenim pogledom ona obori oči stvarno zbunjena. Stvari su išle čak i bolje nego što se ona nadala.

— Vredno je čak i dospeti u zatvor samo da vas čovek opet vidi i da vas čuje kako govorite takve stvari. Ja prosto nisam mogao da verujem svojim ušima kad su mi kazali vaše ime. Znae, nisam se nikako nadao da ćete mi oprostiti zbog moga rodoljubivog ponašanja one noći blizu Raf end Redija. Ali smatram da ova poseta znači da ste mi oprostili?

Ona oseti kako odjednom u njoj planu Ijutina, čak i posle tako dugog vremena, pri samoj pomisli na onu noć, ali se savlada i zabaci glavu tako da joj minđuše zazvec-kaše. ■■■-...•.■.■.', ■■',■■■

■ -

I

291

— Ne, nisam vam oprostila — reče ona stegnuvši usne Ijutito.

— Još jedna propala nada. I to pošto sam se žrtvovao za svoju zemlju, borio se bosonog u snegu kod Franklina i dobio najlepší slučaj dizenterije koji se može zamisliti, kao nagradu za svoje muke.

— Ne želim da slušam o vašim ... mukama — reče , ona još uvek Ijutito, ali smešeći se na njega uzdignutim očima. — Ja još mislim da ste vi bili odvratni one noći,

i ne mislim da ću vam ikad oprostiti. Da me ostavite ona- 'kc samu kad mi se svašta moglo dogoditi!

— Pa ništa vam se nije dogodilo. ! tako, kao što vi- . dite, moje poverenje u vas nije bilo neumesno. Ja sam znao da ćete vi srećno stići kući i da treba bog da se smiluje na Jenkija koji bi vam se našao na putu!

— Rete, zašto ste zaboga uradili onako ludu stvar — stupili u dobrovoljce u poslednjem trenutku, kad ste znali da ćemo biti tučeni? I posle svih onih priča o luđacima koji idu da poginu.

— Poštedite me, Skarlet! Mene uvek celog obuzima stid kad pomislim na to.

— E, milo mi je da čujem da se stidite načina na koji ste sa mnom postupili.

— Vi me pogrešno razumete. Žao mi je što moram reći da me savest nije nimalo mučila zbog vas. Ali stupiti u dobrovoljce — kad pomislim da sam se pridružio vojsci u lakovanim cipelama i u belom, platnenom odelu, naoružan samo jednim parom pištolja za dvoboj... Pa prelaženje onih dugih milja po snegu, pošto su me cipele izdale a nisam imao ni kaputa niti što za jelo... Ne mogu nikako da razumem kako nisam onda pobegao iz vojske. Sve je to bilo najčistije bezumlje. Ali je to čoveku u krvi. Jušnjaci ne mogu nikad da odole da se ne bore za neku propalu stvar. Nego ostavimo na stranu moje razloge. Dovoljno je da ste mi oprostili.

— Nisam vam oprostila. Ja mislim da ste vi jedan pas. — Ali kao da ga je milovala poslednjom reći, kao ^a je rekla »vi ste zlatni«.

19*292

— Nemojte da vrdate. Vi ste mi oprostili. Mlade dame se ne izlažu neprijatnostima sa Jenki oficirima da po-sete zatvorenike samo iz čistog milosrđa, i ne dolaze taka odevene u kadifu i pera i sa mufom od krzna morskog psa uz to. Kako vi divno izgledate, Skarlet! Hvala bogu što niste u ritama, ili u crnini! Sit sam žena u prepotop-skim, starim haljinama i u većitom krepu. Vi izgledate kao iz Ri de la Pe. Okrenite se, draga, da vas bolje vidim.

Dakle, primetio je kako je odevena. Razume se da će on opaziti takve stvari pošto je Ret. Ona se nasmeja lako uzbuđena i stade se okretati unaokolo na vrh prstiju, s opruženim rukama, s obručima krinolina podignutim naviše da su se videli čipkani ukrasi na gaćicama. Njegove crne oči su je pregledale od šesira pa do peta jednim pogledom kome nije ništa izmicalo, onim starim bestidnim pogledom koji razgolićuje, od koga se ona uvak ježila.

— Izgleda da vrlo dobro stojite, i vrlo ste, vrlo uredni. Skoro tako lepi da vas čovek pojede. Da nije ovih Jenkija napolju ... nego, ne bojte se, sasvim ste sigurni, draga moja. Sedite. Neću da vas zloupotrebim kao što sam učinio poslednji put kad sam vas video. — I protrlja svoj obraz izveštačeno pokajnički. — Da pošteno govorimo, Skarlet, zar niste bili nešto malo sebični one noći? Pomislite samo šta sam ja sve učinio za vas: izložio opasnosti svoj život, ukrao konja, i još kakvog konja! Po-leteo za odbranu naše Slavne Stvari! A šta sam dobio kao nagradu? Nekoliko grubih reci i žestok šamar po licu.

Ona sede na stolicu. Rozgovor nije više išao onim pravcem kako se ona nadala. On je izgledao tako ljubazan kad ju je prvi put video, tako iskreno radostan što je došla. Skoro je izgledao kao ljudsko biće, a ne pokvareni prostak kakav joj je uvek izgledao.

— Zar vi baš morate uvek da dobijete neku nagradu za svoj trud?

— Pa, razume se! Ja sam pravo čudovište od sebičnosti, što sigurno i vi znate. Ja uvek očekujem da mi se plati kad nekom nešto dam.

293

Nju na te reći prođe laka jeza, ali se povrati i zazve-cka svojim mindušama.

— Oh, Rete, vi u stvari niste baš tako rđavi. Vi se samo tako pravite.

— Vere mi moje, vi ste se baš zaista promenili! — reče on i nasmeja se. — Kako ste to postali takva hriš-ćanka? Ja sam se kod mis Piti pat obaveštavao o vama, aii mi ona nije nagovestila da se u vama pojavila ženska dobrota. Pričajte mi nešto više o sebi, Skarlet. Šta ste radili otkako sam vas poslednji put video?

Stara razdražljivost i želja za otporom koje on bese probudio u njoj još su bile žive u njenom srcu i žudela je da mu odgovori zajedljivim recima, ali umesto toga ona se stade slatko smešiti i na obrazu joj se pojavije jamice. On je bio privukao svoju stolicu pored njene, a ona se lako naže unapred i stavi svoju ruku na njegovu mišicu, nekako kao nesvesno.

— O pa, dobro mi je bilo, hvala na pitanju, i sad je sve divno na Tari. Naravno, imali smo mnogo straha i teškoća odmah po Šermanovom prolazu, ali na kraju krajeva on nam nije spalio kuću, a crnci su spasli veći deo stoke time što su je sklonili u baruštine. Prošle jeseni imali smo lepu berbu pamuka: dvadeset bala. To, razume se, nije stvarno ništa u poređenju sa onim što Tara može da da, ali nemamo dovoljno radne snage. Tata kaže da će idućeg leta biti bolje. Ali, Rete, sad je na selu tako strašno dosadno! Zamislite, nema nikakvih balova, ni barbe-kjua, a svet neprestano govori samo o teškim vremenima! Za ime božje, već sam sita toga! Najzad, prošle nedelje mi je sve to tako dodijalo da nisam mogla više da trpim, te mi tata reče da treba da odem malo nekuda i da se lepo provedem. Zato sam došla ovamo da poručim da mi se napravi koja haljina, pa onda idem dole u Čarlston u posetu tetki. Biće divno ići opet na balove.

»Tako, pomisli ona u sebi, ovo sam izgovorila baš onako bezbrižno kako treba. Nismo suviše bogati, ali svakako ni siromašni.«

— Izgledate divno u toj haljini, draga moja, a što je još gore, vi to dobro znate! Ja mislim da je pravi razlog

što ste krenuli na put u tome što ste osvojili sve kavaljere na selu, pa sad tražite nova osvajanja, na novim, dalekim poljima.

Skarlet u mislima zahvali bogu što je Ret proveo po-slednjih nekoliko meseci u inostranstvu i tek se nedavno vratio u Atlant. Inače ne bi nikad rekao nešto tako besmisleno. Pomislila je za časak na svoje seoske kavaljere — odrpane i ogorčene male Fontenove, sirote mladiće Manro — udvarače iz Džonsboroa i Fejetvila koji su tako zaposleni oranjem, tesanjem letava za ograde i iečenjem stare, bolesne marve da su sasvim zaboravili na to da su balovi i prijatna flertovanja ikad postojali. Ali odgurnu nastranu to sećanje pa se zbunjeno nasmeja kao da priznaje istinitost njegovog tvrđenja.

— E, pa... poče ona poluprezrivo.

— Vi ste stvorenje bez srca, Skarlet, ali je to možda baš i jedan deo vaše privlačnosti. — On se smešio na svoj stari način, s jednim krajem usta povijenim naniže, ali je ona znala da joj on laska. — Jer vi, razume se, dobro znate da ste privlačniji nego što bi trebalo da bude zakonom dopušteno. Čak sam to osetio i ja, iako sam prekaljen i neosetljiv. Ja sam se često pitao šta li je to u vama što me nagoni da vas se uvek sećam, jer sam poznao mnoge gospođe koje su bile možda i lepše od vas, svakako mnogo bistrije, a bojim se i moralno mnogo is-pravnije i bolje. Ali, na neki način ja sam se uvek sećao vas. Čak i u toku meseci posle polaganja oružja, kad sam bio u Francuskoj i Engleskoj i kad vas nisam video niti sam išta čuo o vama nego samo uživao u društvu lepirts dama, ja sam se sećao vas i pitao se šta li vi radite.

Ona je za trenutak bila besna što on kaže da su druge žene lepše, bistrije i bolje od nje, ali to trenutno neraspoloženje iščeze u zadovoljstvu što se sećao nje i njenih draži. Dakle, nije je zaboravio? To će utoliko olakšati stvari! A drži se tako lepo, skoro kao što bi svaki džentlmen u takvim okolnostima. Sad ona ima samo da dovede razgovor na njega lično, kako bi mu mogla dati na znanje da ni ona njega nije zaboravila, pa će onda...

295

Ona ga blago steže za mišicu i opet napravi jamice na obrazima.

— Oh, Rete, šta vi to pričate, samo se šalite sa jednom seljankom kao što sam ja. Dobro znam da niste ni pomislili na mene pošto ste me onako ostavili one noći. Nećete mi valjda reći da ste mislili na mene pored svih tih lepih Francuskinja i Engleskinja oko sebe. Ali ja nisam došla ovamo da čujem kako mi vi govorite besmislice. Ja sam došla ... došla sam ... zato ...

— Zato što ...?

— Oh, Rete, ja sam tako očajna zbog vas! Tako se bojim za vas! kad će vas pustiti iz ovog strašnog zatvora?

On brzo pokri njenu ruku svojom i pritisnu je uz svoju mišicu.

— Vaše očajanje vam služi na čast. Niko ne može znati kad ću izići odavde. Verovatno kad malo više produže uže.

— Kakvo uže?

— Ja mislim da ću odavde izići s uzetom o vratu.

— Neće vas valjda obesiti?

— Hoće, ako samo dobiju još koji dokaz protiv mene.

— Oh, Rete! — viknu ona s rukom na srcu.

— Da li bi vam bilo žao? Ako biste bili žalosni kako valja ja bih vas pomenuo u svom testamentu.

Njegove crne oči su se smejale bezbrižno na nju i on stisnu njenu ruku.

Njegov testament! Ona brzo spusti oči iz straha da se ne izda, ali ne dovoljno brzo, jer njegove oči sinuse i odjednom se ispuniše radoznalošću.

— Prema mišljenju Jenkija ja bih mogao da ostavim divan testament. Izgleda da se u ovom trenutku svi jako interesuju za moje novčano stanje. Svakoga dana me izvlače pred neki novi ispitivački odbor i postavljaju mi glupa pitanja. Izgleda da kruži glas da sam ja pobegao sa mitskim milionima zlata Konfederacije.

— Pa ... jeste li?

— Ala je to ispitivanje? Vi znate isto tako kao i ja da jo Konfederacija imala štampariju, a ne kovnicu. v!296

— A otkuda vam sav vaš novac? Od špekulacija? Tetka Pitipat kaže...

— Kakva su to istražna pitanja?

Neka ga vrag nosi. On, razume se, ima novaca. Bila je tako uzbuđena da joj je bilo teško da govori blago a njim.

— Rete, mene jako brine to što ste vi ovde. Zar ne mislite da ima mogućnosti da izidete odavde?

— Moja deviza je nihil desperandum.

— Šta to znači?

— To znači »možda«, moja divna nezalica.

Ona stade treptati gustim trepavicama dok je gledala naviše u njega, pa zatrepta i dok spusti oči.

— Oh, vi ste isuviše pametni pa se nećete dati da vas obese! Ja znam da ćete vi već smisliti nešto da vas ne pobede i da ćete se izvući! A kad to bude...

— A kad to bude? — upita on blago, nagingjući se bliže.

— Pa ja... — i ona uspe da izgleda malo zbunjena i da porumeni. Nije joj bilo teško da porumeni, jer je teško disala i srce joj je lupalo. — Rete, meni je tako krivo što sam vam sve ono rekla one večeri...

znate, tamo kod Raf end Redija. Bila sam ... oh, strašno uplašena i van sebe, a vi ste bili tako ... tako ...

— Spusti oči naniže i vide kako njegova mrka ruka steže njenu. — Pa sam mislila da vam neću nikad, nikad oprostiti! Ali kad mi tetka Piti juče reče da ste vi... da vas mogu obesiti... mene je odjednom obuzelo nešto ... i nisam ... nisam ... — Pogleda u njega brzim, molećivim pogledom u koji unese neki smrtni strah i prepuklo srce. — Oh, Rete, ja bih umrla kad bi vas obesili! Ja to ne bih mogla podneti! Ja, znate... — pa, ne mogavši više da izdrži vatreni sjaj koji je sebao u njegovim očima, njeni kapci opet zatreptaše i spustiše se.

»Još malo pa ću zaplakati, pomisli ona sva ustrelata od čuđenja i uzbuđenja. Da li da zaplačem? Da li bi to izgledalo prirodnije?«

297

On brzo reče: — Za ime božje, Skarlet, vi valjda ne mislite da kažete da vi... — i njegove se ruke sklopiše preko njenih tako snažno da je to zabole.

Ona čvrsto steže oči, trudeći se da istisne koju suzu, ali se seti da okrene malo svoje lice kako bi je mogao lako poljubiti. Sad će, za koji trenutak, njegove usne biti na njenim, tvrde nasilničke usne kojih se odjednom seti tako živo da je obuze neka slabost. Ali je on ne poljubi. Kad se u njoj poče javljati neko čudno razočaranje ona malo otvori oči i usudi se da proviri na njega. Njegova crna glava bese sagnuta nad njenim rukama i, dok ga je ona posmatrala, on podiže jednu pa je poljubi i izuveši drugu položi je za trenutak uz svoj obraz. Kako je očekivala naglost, nju iznenadi taj blagi i veoma nežni pokret. Razmišljala je šta li izražava njegovo lice, ali je njegova glava bila sagnuta pa nije mogla da zna.

Ona brzo spusti oči, bojeći se da on može iznenada pogledati naviše i videti izraz na njenom licu. Znala je da se u njenim očima jasno vidi osećanje pobedonosnog likovanja. Kroz koji časak će je on zamoliti da pođe za njega — ili će bar reći da je voli, a onda... Dok ga je ona posmatrala kroz koprenu svojih

trepavica on okrenu jednu njenu ruku s dlanom naviše da i njega poljubi, pa odjednom brzo uvuče dah. Kad pogleda naniže Skarlet vide svoj sopstveni dlan, pa je obuže hladan strah i poti-stenost. To je dlan neke tuđinke, ne dlan Skarlet O'Hara, mek, beli i nežan dlan s jamicama. Ta ruka je gruba od rada, preplanula od sunca, šarena od pega. Njeni nokti su polomljeni i nepravilni, ruka je puna tvrdih žuljeva na jagodicama dlana, a tu je i poluzalečena brazgotina na palcu. Crveni ožiljak koji joj prošlog meseca bese ostao od vrele masti izgledao je ružno i padao u oči. Ona ga je gledala i grozila se, i, pre nego što bolje razmisli, brzo steže pesnicu.

Ret još ne diže glavu i ona još nije mogla da vidi njegovo lice. On neumoljivo nasilno otvori njenu pesnicu i stade je zagledati, dohvati drugu ruku i držaše ih obe jednu uz drugu, čuteći i gledajući u njih.²⁹⁸

— Pogledajte u mene — reče on najzad dižući glavu, a glas mu je bio vrlo miran. — Ostavite taj svetački izgled.

Ona i preko volje susrete njegov pogled, s licem punim prkosa i zabrinutosti. Njegove crne obrve se uzdigo-še a oči mu sevrnuše.

— Dakle, vrlo lepo vam je išlo na Tari, je li? Zgrnuli ste toliki novac za pamuk pa sad idete u posete. Šta ste radili s tim rukama — orali?

Ona pokuša da ih istrgne, ali ih je on držao čvrsto i prelazio palcem preko žuljeva.

— Ovo nisu ruke jedne dame — reče on i odbaci joj ih u krilo.

— Oh, prestanite! — uzviknu ona, osećajući neko trenutno silno olakšanje što može da govori sve što oseća. — Šta se to koga tiče šta ja radim sa svojim rukama?

»Što sam luda, pomisli ona besno. Trebalo je da uzaj-riim ili da ukradem rukavice tetke Piti. Ali ja nisam zna!a da su mi ruke tako strašne. Razume se da je on morao to da opazi. A sad sam planula i verovatno upropastila sve. Oh, zašto mi se to moralo dogoditi baš kad se on spremao da se izjasni?«

— Vaše ruke se, na svaki način, ne tiču mene — reče Ret pribrano i nemarno se zavalj unazad na svojoj stolici s mirnim i potpuno bezizraznim licem.

To je značilo da će se naljutiti. Pa, moraće i to da pretrpi krotko, iako to ne voli baš mnogo, ako misli da izvuče pobedu iz ovog sloma. Možda, ako bude slatkore-čiva...

— Ja smatram da je to vrlo grubo od vas što ste se okomili na moje sirote ruke. Samo zato što sam prošle nedelje išla da jašem bez rukavica i upropastila ih ...

— Jahali, đavola! — reče on istim mirnim glasom. — Vi ste radili s tim rukama, radili kao crnac. Šta imate da kažete na to? Zašto ste me lagali da je sve u najboljem redu na Tari?

— Slušajte Rete ...

— Hoću pravu istinu. Kakav je pravi cilj vaše posete? Zamalo me vaše koketno držanje nije ubedilo da nešto malo držite do mene i da me žalite.

299

— O, ja vas zaista žalim! Zaista! •■■■•■■ ■

— Ne, ne žalite. Po vama bi me mogli obesiti koliko god hoće visoko. To je jasno ispisano na vašem licu, kao što je na vašim rukama ispisana vaš težak rad. Vi ste nešto hteli od mene, i to ste hteli vrlo nužno kad ste priredili pravu predstavu. Zašto niste došli otvoreno i rekli mi u čemu je stvar? Imali biste više izgleda na uspeh, jer ako ima išta što ja cenim kod žena to je otvorenost. Ali ne, vi ste morali da dodete uz zveckanje minduša, uz durenje i poigravanje, kao neka propalica koja hoće da zavede čoveka.

Kod tih poslednjih reci nije podigao glas niti ih ma kako naglasio, ali one ošinuše Skarlet kao bič, i ona s očajanjem vide da je svršeno sa svim njenim nadama da će ga navesti da joj predloži brak. Da je besno prasnuo, da je vređao njenu sujetu ili je prekorevao, kao što bi to radili drugi ljudi, ona bi još možda mogla nekako da se onda snađe. Ali mrtva mirnoća njegovog glasa poplaši je i ostavi u jakoj nedoumici šta da radi i kako da se drži. Iako je bio zatvorenik, a Jenki su bili u susednoj sobi, njoj pade na pamet da je Ret Batler opasan čovek s kojim se ne treba šaliti.

— Sigurno me pamćenje izneverava, jer bih se ja inače sećao da ste kao i ja, da nikad ništa ne radite bez neke zadnje namere. A sad, hajde da vidimo. Šta ste to smerali u potaji g-đo Hamilton? Ne može biti da ste se toliko varali da ste mogli misliti da ću vam ja predložiti brak.

Njeno lice pocrvene i ona ne odgovori.

— Ali, ne može biti da ste zaboravili moju često po-navljanu primedbu da ja nisam čovek za ženidbu?

Kad ona opet ne odgovori, on nastavi sa naglom žestinom:

— Niste bili zaboravili? Odgovorite!

— Nisam zaboravila — reče ona ojađeno.

— Ala ste vi strašan kockar, Skarlet — podsmehnu se on. — Išli ste na sreću, u nadi da su me zatvor i odvojenost od ženskog društva doveli do takvog stanja da ću odmah skočiti na vas kao pastrmka na crva.³⁰⁰

»A to si ti i učinio — pomisli Skarlet besneći u sebi — i samo da nije bilo mojih ruku ...«

— ■ Sad imamo veći deo istine, sve osim vašeg razloga. De, da vidimo da li ćete mi kazati istinu o tome zašto ste želeli da me gurnete u brak?

U njegovom glasu je bio nekakav sladak ton, i ona se ohrabri. Možda ipak nije sve propalo. Upropastila je, razume se, svaki izgled na brak, ali je ona čak i u svom očajanju bila blažena. U tom nepokolebljivom čoveku postojalo je nešto što ju je plašilo, pa joj je sad i sama pomisao da se uda za njega zadavala strah. Ali možda će ipak moći da osigura sebi zajam ako bude vesta i bude umela da se posluži njegovim simpatijama i sećanjima. I izduži lice u nekakav molećiv i detinji izraz.

— Oh, Rete, možete mi toliko pomoći — ako hoćete da budete ljubazni?

— Nema ništa što bih ja više voleo da budem nego ljubazan.

— Rete, ja vas molim da mi učinite jednu uslugu za ljubav starog prijateljstva.

— Tako dakle, dama sa žuljevitim rukama prelazi na svoj pravi zadatak. Ja sam se bojao da »posećivanje bolesnih i zatvorenih« nije baš vaša prava uloga. Šta želite? Novaca?

Neposrednost toga pitanja uništi svaku nadu da će ga dovesti do svog cilja na neki zaobilazan i sentimentalnan način.

— Nemojte da budete sitničar, Rete — ulagivala se ona. — Meni stvarno treba nešto novaca. Htela bih da mi pozajmite trista dolara.

— Istina je najzad tu. Govoriti o ljubavi, a misliti o novcu. Pravi ženski način. Zašto vam to treba?

— Da platim porez na Taru.

— Dakle želite novaca u zajam? E pa, pošto sve to ide tako trgovački i ja ću biti trgovački raspoložen. Kakvo mi obezbeđenje dajete?

— Kakvo obezbeđenje?

-š;< — Pa tako, obezbeđenje moga novca. Ja, naravno, ne ielim da izgubim svoj novac. — Glas mu je bio izvešta-

30f

čeno ugladen, skoro svilen, ali ona to ne opazi. Možda ć& još sve dobro ispasti.

— Moje minduše.

— Ne zanimaju me minduše.

— Daću vam intabulaciju na Taru.

— A šta bih ja radio s poljskim dobrom?

— Pa, mogli biste... mogli bi... to je plantaža. Vi ne biste izgubili. Ja bih vam vratila dug do iduće berbe pamuka.

— Ja nisam tako siguran. — On se malo zavali na stolici i žabi ruke u džepove. — Gene pamuku su u padu. Vremena su tako teška, a novac je redak.

— Oh, Rete, vi me samo mučite! Vi znate da imate milione.

— Neka topla, svetla iskrica pakosti zasija u njegovim očima dok je gledao u nju.

— Dakle, sve ide vrlo lepo i vama nije jako potreban* novac. E pa, milo mi je da čujem tako nešto.

Volim da znam da su moji stari prijatelji dobro.

— Oh, Rete, za ime božje... — poče ona očajno, jer su je hrabrost i vladanje sobom izdavali.

— Molim vas, samo tiše. Ne želite valjda da vas Jen-ki čuju. Da li vam je ko rekao da imate oči kao mačka — kao mačka u pomrčini?

— Prestanite, Rete. Sve ću vam kazati. Meni zaista treba novac jako nužno. Ja sam ... ja sam vas slagala kad sam rekla da je sve u redu. Sve je naopako kako samo može biti. Tata je... tata nije ono što je bio. Postao je čudan sve od mamine smrti i ne može mi nimalo pomoći. On je sasvim podetinjio. A nemamo nijednog poljskog radnika da obrađuje pamuk, dok ih je toliko koje treba hraniti, nas trinaest. A porezi... porezi su tako visoki. Rete, sve ću vam kazati... Za više od godinu dana mi smo skoro skapavali od gladi. O, vi to ne znate! Vi to ne možete znati. Nismo nikad imali dovoljno da jedemo, a tako je strašno probuditi se gladan i zaspati gladan. Nemamo toplog odela, a deci je uvek hladno i bolesna su...

— Otkuda vam ta lepa haljina?

:302

— Napravila sam je od majčinih zavesa — odgovori ona suviše očajna da bi se stidela toga. — Ja bih još i mogla da snosim glad i hladnoću, ali sad ... ti kuferaši hoće da podignu našu porezu. Novac se mora odmah platiti, i ja imam samo jedan komad od deset dolara u zlatu. Moram naći novac za porezu!

Zar vi to ne shvatate? Ako ga ne položim, ja ću... izgubićemo Taru, a mi nikako ne možemo da je izgubimo! Ja ne mogu dopustiti da ona ode.

— Zašto mi niste sve to rekli odmah u početku, me-sto da se igrate s mojim osjetljivim srcem — uvek slabim kad su lepe dame u pitanju? Ne, Skarlet, nemojte da plaćete. Pokušali ste svaku podvalu osim te, a to, bojim se, neću moći podneti. Osećanja su mi već i onako izmrcvarena usled razočaranja, jer sam pronašao da ste vi želeli moj novac a ne moju zanosnu ličnost.

Ona se seti da je on često govorio pravu istinu o sebi kad je govorio podrugljivo — kad se podsmevao sebi i drugima, pa brzo pogleda u njega. Da li su njegova osećanja zaista uvređena? Da li je njemu stvarno stalo do nje? Da li je zaista baš hteo da je zaprosi onda kad je video njene dlanove? Ili je hteo samo da je dovede do ponovnog, onako odvratnog predloga kakav joj je činio već u dva maha ranije? Da je stvarno mario za nju ona bi ga mogla nekako umiriti. Ali su njegove crne oči streljale prema njoj tako neljubavnički i on se tiho zasmeha.

— Ne dopada mi se vaše obezbeđenje. Ja nisam nikakav vlasnik plantaža. Šta imate drugo da mi ponudite?

Eto, najzad je došla do toga! Sad, napred! Ona duboko udahnu i neustrašivo srete njegov pogled, a svaki trag koketerije i izveštačenog držanja bese iščezao kad se njen duh ustremi da se ponese sa onim od čega je najviše strepela.

— Imam ... imam sebe.

— Da?

Ona stisnu zube, a oči joj postadoše kao smaragd.

— Vi se sećate one noći na tremu tetke Piti, za vre-me opsade? Rekli ste mi... rekli ste mi da žudite za mnom.

303

On se nemarno zavali u stolicu pa se zagleda u njeno napregnuto lice, dok njegovo bese neprozirno. Nešto zasvetle u dnu njegovih očiju, ali on ne progovori.

— Vi ste rekli... rekli ste da nikad niste žudeli ni za jednom ženom toliko koliko za mnom. Ako me još želite, možete me imati, Rete. Učiniću sve što vi želite, samo, za ime božje, napišite mi jedan ček na novac. Ja ću biti od reci, kunem vam se. Neću je poreći. Daću vam to i napismeno ako hoćete.

On je čudno gledao u nju, još neproziran, i dok je ona žurno govorila dalje nije mogla da odredi da li ga sve to zanima ili mu je odvratno. Kad bi samo ma šta rekao. Osećala je da joj obrazu gore.

— Ja moram brzo imati taj novac, Rete. Izbaciće nas na drum, a onaj prokleti tatin nastojnik će kupiti kuću, pa će...

— Čekajte malo. Šta vas navodi na misao da ja vas još želim? Šta vas navodi na misao da vi vredite trista dolara? Većina žena ne ceni sebe tako visoko.

Ona pocrvene do korena kose; njeno poniženje je bilo potpuno.

— Zašto to radite? Zašto ne pustite Taru do vraga i ne živite kod mis Pitipat? Vama pripada polovina kuće.

— Za ime božje! — viknu ona. — Jeste li vi ljudi? Ja ne mogu da pustim da Tara ode. To je moj dom. Neću da je pustim. Ne, dogod sam živa.

— Irci su — reče on spuštajući svoju stolicu ponovo na pod i vadeći ruke iz džepova — najprokletija rasa. Oni toliko polažu na mnoge neumesne stvari. Na primer, na zemlju. A jedan delić zemlje je kao i svaki drugi. Sad dopustite da to izvedemo na čistinu, Skarlet. Vi dolazite meni s jednim poslovnim predlogom. Ja ću vam dati trista dolara, a vi ćete postati moja ljubavnica.

— Da.

Sad kad ta odvratna reč bese izgovorena ona se ose-ti nekako lakše i nada se u njoj opet probudi. Rekao je: »Ja ću vam dati«. U njegovim očima se video neki đavolski sjaj, kao da ga nešto neobično mnogo zabavlja.304

— A ipak kad sam ja bio tako drzak da vam učinim taj prediog vi ste me izbacili iz kuće. Počastili ste me iz-vesnim brojem teških imena i onako uzgred napomenuli da ne želite »čopor dečurlije«. Ne, draga moja, ja ne mislim da vam to natičem na nos, nego se samo divim čudnovatosti vašeg duha. Niste hteli da to uradite iz uživanja, a sad hoćete iz nužde. To dokazuje moje mišljenje da je vrlina prosto stvar cene.

— On, Rete, ala vi odoste daleko! Pa vređajte me baš ako hoćete, terajte sve dalje, samo mi dajte novac.

Sad je lakše disala. Pošto je Ret onaj stari Ret, on će, naravno, želeti da je muči i vređa koliko god može, da se samo naplati za nekadašnja ponižavanja i za njen, malopređašnji pokušaj prevare. Pa otrpeće ona i to. Može ona da otrpi sve. Tara je vredna svega toga. Za je-dan kratak časak učini joj se da je sredina leta, popodneвно nebo bilo je plavo, a ona je ležala i dremuckala u gustoj detelini na travnjaku u Tari, gledala naviše u gomile zamkova u oblacima, s mirisom cveća u nozdrvama i

prijatnim, vrednim zujanjem pčela u ušima. Popodne i tišina, a daleko čuje se kloparanje kola koja se vraćaju sa vijugavo izbrazdanih njiva ... Da, vredna svega, čak i više. Njena se glava uzdiže.

— Hoćete li mi dati taj novac?

On je gledao u nju kao da u nečem silno uživa. Kad progovori u glasu mu se osećala ljubazna svirepost.

— Ne, neću vam ga dati.

Njena pamet za jedan trenutak ne mogaše da shvatf njegov odgovor.

— Ne bih vam ga mogao dati čak ni kad bih hteo. Nemam ni prebijene pare kod sebe. Ni jednog dolara u Atlanti. Ja imam nešto novaca, istina je, ali ne ovde. A neću da kažem gde i koliko. Ali kad bih pokušao da vam napišem ček na taj novac Jenki bi se ustremili na mene kao patka na jelenka, te ga ni ja ni vi ne bismo videli. Šta kažete na to?

Njeno lice dobi neku ružnu zelenu boju, na nosu joj se odjednom ukazaše pege, a njena iskrivljena usta benu slična Džeraldovim kad je van sebe od ljutine. Ona

305

skoči na noge s nekim nerazgovetnim krikom, na koji iznenada prestade žagor glasova u susednoj sobi. Brz kao panter, Ret se stvori pored nje, spusti joj tešku ruku na usta, a desnom je čvrsto obuhvati oko struka. Ona se ludo otimala i borila, pokušavala da ga ugrize za ruku, da ga udara nogama, da vrišti od besa, očajanja, mržnje i smrtnih muka zbog uniženog ponosa. Borila se izvijajući se na sve strane oko njegove gvozdene mišice, srce joj je htelo da pukne a tesni steznik joj je presecao dah. On ju je držao tako čvrsto, tako grubo, da ju je to bolelo, a ruka na ustima joj se nemilosrdno zabijala u vilice. Njegovo lice bese prebiedelo ispod preplanulosti a oči su mu bile uporne. On je podiže potpuno s poda pa je privuče snažno uz svoje grudi i sede na stolicu držeći je na krilu, dok se ona jednako koprcala i izvijjala.

— Draga, za ime božje, prestanite! Ćutite! Ne vičite! Oni će se za čas stvoriti ovde ako vičete. Hajde, smirite se. Hoćete li da vas Jenki vide takvu?

Ona nije više marila ko će je videti, nije znala ni za šta osim za vatrenu želju da ga ubije, ali ju je obuzimala vrtoglavica. Nije mogla da diše; on ju je gušio; njen steznik je bio kao čelični okov koji steže; njegove ruke oko nje nagonile su je da se stresa od nemoćne mržnje i besa. Zatim joj se njegov glas učini slab i nejasan, a njegovo lice više nije stade se okretati u kovitlac u nekakvoj mučnoj izmaglici, koja je postajala sve gušća dok najzad ne prestade da ga vidi — njega i sve drugo.

Kad dođe sebi ona se oseti umorna, slaba. Ležala je zavaljena u stolici, bez šešira, Ret ju je tapkao po rukama, a njegove crne oči su zabrinuto posmatrale njeno lice. Ljubazni mladi kapetan se trudio da joj uspe malo konjaka u usta i prosipao joj ga po vratu. Drugi oficiri su se vrteli nemoćno unaokolo, šaputali i mahali rukama.

— Izgleda da sam pala u nesvest — reče ona, a gias joj je zvučao kao da govori iz daljine, i to je uplaši.

— Popijte ovo — reče Ret, uzevši čašu i pronevši je njenim usnama. Ona se seti svega i nemoćno ga osinu pogledom, ali je bila toliko slaba da se nije mogla ni ljutiti.

20 Prohujalo sa vihorem II

306

— Molim vas, meni za ljubav. -..... Ona uze jedan gutljaj, zagrcnu se i stade kašljati, ali joj on opet prinese čašicu ustima. Ona dobro proguta, a ljuta tečnost joj iznenada opeče grlo.

— Mislim da je sad bolje, gospodo — reče Ret — i mnogo vam zahvaljujem. Suviše ju je uzбудilo saznanje da ja treba da budem pogubljen.

Grupa ljudi u plavom bese nekako u neprilici, stadoše se iskašljavati pa polako iziđoše napolje. Mladi kapetan zastade na vratima.

— Da li ima još štogod što bih mogao učiniti za vas?

— Ne, hvala.

On iziđe i zatvori vrata za sobom.

— Pijte još malo — reče Ret. ' : ' v;

— Neću.

'■■ ■■"■ vv :. ■

— Ispijte.

Ona popi još jedan gutljaj, a toplota joj se poče širiti po telu i snaga joj se vrati u slabe noge. Ona odgurnu čašicu i pokuša da ustane, ali je on gurnu natrag.

— Ne dirajte me. Hoću da idem.

— Ne još. Pričekajte malo. Mogli biste ponovo pasti.

— Više volim da padnem na ulici, nego da budem

ovde s vama.

— Ali ja vas ne puštam da padnete na ulici.

— Pustite me da idem! Mrzim vas!

Na te reci na njegovom licu se ponovo ukaza lak osmeh.

— To već više liči na vas. Znači da se osećate bolje.

Ona je neko vreme sedela mimo i trudila se da prikupi Ijutinu, da povrati snagu. Ali je bila suviše umorna. Bila je premorena da bi mogla bilo da mrzi, bilo da mari ma za šta. Poraz joj je pritiskivao duh kao olovo. Sve je stavila na kocku i sve izgubila. Čak joj ni ponos nije ostao. To je značilo propast njene poslednje nade. To znači da je svršeno s Tarom, svršeno s njima svima. Dugo je ostala sklopljenih očiju i slušala njegovo teško disanje kraj sebe, a vatra od konjaka lagano joj se širila po telu i davala joj neku lažnu snagu i toplinu. Kad najzad otvori oči i pogleda ga u lice u njoj opet planu lju-

307

tina. čim se njene kose obrve spustiše Retu se vrati njegov stari osmeh.

— Sad vam je već bolje. Vidim to po vašem mrgođenju.

— Naravno! Sasvim mi je dobro! Rete Batlere, vi ste odvratna bitanga kakve nije bilo na svetu! Vi ste vrlo dobro znali šta ću da kažem čim sam otvorila usta, a znali ste i da mi nećete dati novac. A ipak ste me pustili da govorim i dalje. Mogli ste me poštediti...

— Da vas pošteditim pa da ne čujem sve što sam čuo. Ne bih ja to radio. Ja ovde imam tako malo razonode i ne znam kad sam čuo tako nešto veselo. — I nasmeja se iznenada svojim podrugljivim smehom. Na taj zvuk ona skoči i zgrabi svoj šešir.

On je odjednom dohvati za ramena.

— Nećete još. Da li se osećate toliko dobro da možete razumno da razgovarate?

— Pustite me da idem!

— Vidim da vam je dosta dobro. Onda, recite mi ovo. Jesam li ja bio jedino gvožđe koje ste imali u vatri? — Oči su mu bile oštre i radoznale, i posmatrale su svaku promenu na njenom licu.

— Šta hoćete time da kažete?

— Jesam li ja bio jedini čovek s kojim ste namera-vali da ovo probate?

— Šta se to vas tiče?

— Više nego što mislite. Ima li još ljudi na vašoj uzici? Kažite!

— Nema.

— Neverovatno. Ja ne mogu da vas zamislim bez petorice ili šestorice u rezervi. Sigurno će se neko naći ko će prihvatiti vaš primamljivi predlog. Ja sam tako uve-ren u to da bih vam dao jedan savet.

— Ne treba mi vaš savet.

— Ali ja ću vam ga ipak dati. Izgleda da je savet zasada jedina stvar koju ja mogu da vam dam.

Slušajte ga, jer je to dobar savet. Kad pokušavate da nešto izvučete od nekog čoveka nemojte to da istresete onako kao što ste uradili preda mnom. Potrudite se da budete malo fi-

20'308

niji, malo zanosniji. Time se postižu bolji rezultati. Vi ste to nekad umeli savršeno dobro. Ali malopre, kad ste mi ponudili svoju ... ovaj... zalogu za moj novac, izgledali ste oštri kao klinac. Ja sam već imao prilike da vidim oči kao vaše, iznad pištolja za dvoboj, na dvadeset koraka od sebe, i to nije nimalo primamljiv prizor za gledanje. One ne bude žar u muškim grudima. Tako se ne postupa s ljudima, draga moja. Vi zaboravljate na svoje nekadanje vaspitanje.

— Meni nije potrebno da mi vi govorite kako da se ponašam — reče ona i malaksalo stavi šešir na glavu. Pitala se kako li on može tako blaženo da se šali s uzetom oko vrata i tako očajnim izgledima pred sobom. Nije čak ni opažala da on drži ruke u džepovima stisnute u pesnice, kao da bi hteo da savlada svoju nemoć.

— Samo veselo — reče on, dok je ona vezivala pan-tljike svog šešira. — Možete doći da gledate moje veša-nje, pa ćete se onda osetiti mnogo bolje. Tada ćete se naplatiti za sve stare svađe sa mnom — pa i za ovu. A ja ću vas se setiti u svom testamentu.

— Hvala vam lepo, ali oni vas mogu obesiti kad bude već suviše kasno da platim porez — reče ona s iznenadnim nastupom pakosti koja je bila ravna njegovoj, a to je i stvarno mislila.

XXXV

Kad je Skarlet izišla iz zatvora padala je kiša, a nebo je bilo suro i sumorno. Vojnici se s trga behu sklonili u svoje barake i ulice behu puste. Nisu se nigde videla nikakva kola, pa je znala da će morati da ide peške sve do kuće.

Konjak je nije više zagrevao i ona je koračala bez volje. Ježila se na hladnom vetru, a kapi kiše su je šibale po licu i bockale kao iglice. Tanki kaput tetke Piti ubrzo prokisnu skroz te je visio oko nje u mokrim borama. Znala je da joj je kadifena haljina upropašćena, a što se tiče petlovih pera i ona su se bila skljkala i visila su kao i kad ih je njihov nekadašnji vlasnik nosio po mokrom dvorištu Tare. Cigle na trotoaru behu polomljene, a na dugim komadima puta potpuno su i nedostajale. Na takvim tmestima blato je bilo duboko do članaka, a njene cipelice bi se zaglavile kao da je to lepak, pa bi čak i potpuno

spadale s njenih mokrih nogu. Kad god bi se sagla da ih izvadi skut od haljine bi joj pao u blato. Nije se čak ni310

trudila da izbegava barice, nego je tupo gazila u njih i vukla za sobom otežale suknje. Osećala je vlažnu donju suknju hladnu oko članaka, ali je bila daleko od toga da mari za svoj upropašćeni kostim. Bila je prokislila, prozebla, klonula i očajna.

Kako sad da se vrati na Taru i da pogleda u oči njima tamo, posle onih hrabrih reci? Kako da im kaže da svi moraju ići... kuda bilo? Kako da ostavi sve ono: crvene njive, visoke jele, tamne barovite delove u nizini, tiho porodično groblje gde Elen počiva u gustom hladu kedrova? Srce joj se punilo mržnjom na Reta dok je gacala sve dalje tim klizavim putem. Što je to nitkov! Daj bože da ga njene oči više nikad ne vide, da ga zaista obese sa njegovim znanjem njene sramote i poniženja. On je, razume se, mogao da nađe novac za nju da je hteo. On, vešanje je isuviše dobro za njega! Hvala bogu što ne može sad da je vidi s pokvašenim haljinama i spalom kosom kako evokoće zubima. Kako li bi je tek onda odvratio gledao i kako bi se smejavao!

Crnci pored kojih je prolazila gledali su začuđeno u nju i smejali se između sebe dok je ona žurila, klizala se, posrtala u blatu i zastajala zadihana da ponovo navuče svoju cipelu. Kako se usuđuju da se smeju, crni majmuni? Kako smeju da se rugaju njoj, Skarleti O'Hara sa Tare. Volela bi kad bi mogla da naredi da ih sve išibaju dok im krv ne poteče niz leđa. Što su ti Jenki luđaci kad hoće da ih oslobode, da ih oslobode da ismejavaju bele ljude. Dok je išla niz Vašingtonovu ulicu njen pogled bese isto tako sumoran kao i njeno srce. Ovde nije bilo ons živosti i veselosti koju bese zapazila u Breskvinoj ulici. Nekada su tu stajale neke vrlo lepe kuće, ali ih je vrlo malo bilo ponovo sagrađeno. Čadavi temelji i usamljeni! dimnjaci, poznati sada pod imenom »Šermanovi stražari«, javljali su se vrlo često i ulivali očajanje. Zarasle staze su vodile prema bivšim kućama — stari travnjaci gusto zarasli u korov, stubovi na kolskim kapijama sa imenima koja je tako dobro poznavala, i direci za vezivanje konja koji nikad više neće videti konjske uzde. Tu su vladali samo hladan vetar i kiša, blato i ogolelo drveće, tišina i 311

pustoš! Kako su joj mokre noge i kako je još daleko do kuće!

Ona ču iza sebe šljapkanje kopita kroz blato i izma-će se na kraj uzanog trotoara da sačuva od novog prska-nja blatom kaput tetke Piti. Putem lagano naiđoše jedan konj i čeze i ona se okrete da ih zagleda, rešena da od kočijaša zatraži da je poveze ako je neko belo lice. Kiša joj je smetala da vidi kad kola naiđoše pored nje, ali vide kako kočijaš proviruje preko nepromoćivog platna pruženog od prednje daske do njegovog podbratka. U njegovom licu bilo je nečega poznatog, i baš kad ona iziđe na put da ga vidi izbliže onaj čovek se nekako zbunjeno nakašlja i dobro poznat glas joj doviknu, prožet zadovoljstvom i čuđenjem: »Kako? Ne može biti da je to gospođa Skarlet!«

— Oh, g. Kenedi! — viknu ona šljapkajući preko puta i naslanjajući se na blatnjav točak, ne obzirujući se na to što još više kalja kaput. — Nikad se u životu nikome nisam toliko obradovala.

On porumene od zadovoljstva na očevidnu iskrenost njenih reci i žurno pijunu sok od duvana na suprotnu stranu čeza i onda Iako skoči na zemlju. Rukova se s njom oduševljeno, pa podiže platno i pomože joj da se popne u kola.

— Gospođo Skarlet, šta vi radite u ovom delu grada tako sami? Zar ne znate da je to sad opasno? I sasvim ste mokri. Evo, uvite ovo oko nogu.

Dok se on bese užurbao oko nje i dok je kvocao kao neka kokoš, ona pusti na volju raskošnom osećanju uživanja da se neko stara za nju. Lepo je to imati nekog čoveka koji se stara, gunda i grdi, pa makar to bio i samo matori momak, Frenk Kenedi. To joj je naročito godilo posle surovog postupanja Reta Batlera. Kako je prijatno videti jedno lice iz svoje Pokrajine kad je tako daleko od kuće! On je lepo obučen, opazi ona, a i čeze su nove. Konj izgleda mlad i uhranjen, ali Frenk izgleda mnogo stariji nego što je po godinama, stariji nego što je izgledao one Badnje večeri kad je bio na Tari sa svojim ljudima. Bio je mršav i potamneo u licu, a njegove žute oči312

behu vodnjikave i upale među opuštene bore. Sivkasta brada mu je bila proređenija nego ikad, šarena od duvan-skog soka i tako nejednaka kao da je neprestano cupkao. Aii je izgledao vedar i veseo, nasuprot tužnim i brižnim borama i klonulosti koje je Skarlet viđala na licima na sve strane.

— Pravo je uživanje gledati vas — reče Frenk topio. — Nisam imao pojma da ste u gradu. Baš sam prošle ne-delje video mis Pitipat, ali mi ona ne reče da vi dolazite. Da li je... ovaj... hm... još kogod došao s vama sa Tare?

»On to misli na Sjuelin, matora luda!«

— Nije — reče ona umotavajući se u topli kolski pokrivač i trudeći se da ga izvuče i obavije oko sebe.

— Došla sam sama, nisam ni tetku Piti izvestila o svom dolasku.

On stade pucketati jezikom konju i ovaj pode pazeći oprezno kako ide niz razrivenu ulicu.

— A kako su svi tamo na Tari?

— Pa, tako, tako.

Mora smisliti nešto o čemu će razgovarati, a njoj je ipak tako teško da govori. Glava joj je sva kao olovo posle poraza koji je pretrpela i samo je želela da se zavalj u to toplo ćebe i da kaže sebi: »Neću sad da mislim o Tari. Misliću o njoj kasnije, kad me ne bude bolelo tako jako«. Kad bi samo mogla da ga navede da govori o nekoj stvari koja bi potrajala sve do kuće, a da ona ne mora da govori ništa drugo osim da mrmlja: »Kako je to divno!« i »E, baš ste vesti«, s vremena na vreme.

— Gospodine Kenedi, mene jako iznenađuje što vas vidim. Ja znam da sam bila rđava što nisam održavala veze sa starim prijateljima, ali nisam znala da ste vi u Atlanti. Čini mi se da mi je neko rekao da ste u Marijeii.

— Ja imam posla u Marijeti, i to puno posla — reče on. — Zar vam gospodica Sjuelin nije rekla da sam se nastanio u Atlanti? Zar vam nije ništa rekla o mojoj radnji?

Ona se sad nejasno sećala toga kako je Sjuelin nešto brbljala o Frenku i o nekakvoj radnji, ali ona nije nikad obraćala pažnju na Sjuelinina pričanja. Za nju je bilo

313

dovoljno da zna da je Frenk živ i da će joj jednoga dana skinuti Sjuelin s vrata.

— Nije, baš ni reci — šlaga ona. — Zar imate radnju? Vi ste vrlo okretni!

On je izgledao malo uvređen kad ču da Sjuelin nije objavila vest, ali se razvedri na njeno laskanje.

— Da, imam radnju i to prilično dobru, rekao bih. Ljudi mi kažu da sam rođen za trgovca. —

Nasmeja se zadovoljno onim svojim sitnim prigušenim smehom koji se njoj uvek činio dosadan.

»Uobražena stara luda« — pomisli ona.

— Oh, vi možete da uspete u svačemu na što se god bacite, g. Kenedi. Ali kako ste, za ime sveta, stvorili tu radnju? Kad sam vas videla pre dve godine, o Božiću, rekli ste da nemate ni prebijene pare.

On se promuklo nakašlja, stade cupkati zaliske i na-smeši se svojim nervoznim, stidljivim osmehom.

— E, duga je to priča, gospođo Skarlet.

»Hvala bogu! — pomisli ona. Možda će to potrajati do kuće«. — Pa glasno dodade: — Hajde pričajte!

— Sećate se kad smo poslednji put dolazili na Taru i lovili namirnice? E pa, ubrzo posle toga ja sam prešao u aktivnu službu. Mislim u stvarnu borbu. Ni govora više o intendanturi za mene. Nije ni bilo više potrebe za intendanturama, gospođo Skarlet, jer smo jedva mogli nešto da nađemo za vojsku, pa sam ja mislio da je mesto jednom sposobnom čoveku samo u bojnoj liniji. I tako sam se borio sa konjicom neko vreme, dok nisam bio ranjen sačmom u rame.

Izgledao je vrlo ponosan i Skarlet reče: — Uh, strašno!

— O, nije to bilo ništa. Samo površinska rana — reče on s omalovažavanjem. — Poslaše me u jednu bolnicu i otprilike kad sam već bio prezdravio Jenki stigoše i navališe na grad. Bože mili, ala je tu bilo gužve! Nismo bili mnogo ranije obavesteni i svi oni koji su mogli da idu pomagali su da se isprazne vojni magacini i bolničke stvari prebace na voz da se izvuku. Bili smo natovarili otprilike jedan voz kad Jenki naiđoše sa drugog kraja grada,³¹⁴

dok smo mi izlazili iz njega na suprotnoj strani što smo brže mogli. Bože moj, to je bio žalostan prizor koji sam gledao sedeći tako na jednom vagonu. Video sam kako-Jenki spaljuju one namirnice koje smo morali da ostavimo na stanici. Gospođo Skarlet, spalili su u dužini pola milje raznog materijala koji smo mi tamo bili nagomilali uz železničku prugu.

— To je užasno!

— Sasvim tačno. Užasno! Naši su se ljudi tada već bili vratili u Atlantuu, pa je i naš voz bio upućen tamo. E pa, nije prošlo mnogo pa se i rat svršio i — kako da vam kažem? — bilo je puno porculana i kreveta, madraca r čebadi, a niko to nije tražio. Ja pretpostavljam da su po pravu pripadali Jenkima. Mislim da su tako glasili uslovi predaje, zar ne?

— Hm — reče Skarlet rasejano. Osećala se malo toplije i sanjivo.

— Ja ni dan danji ne znam da li sam uradio kako valja — reče on malo kao da se pravda. — Ali, kako sam ja mislio u svojoj glavi, sve te stvari ne bi bile Jenkima ni od kakve koristi. Oni bi ih verovatno spalili. A naš je narod platio lepe pare za sve to, pa sam mislio da to još mora da pripada Konfederaciji, ili Konfederircima. Razu-mete li šta hoću da kažem?

— Pa, jeste ...

— Milo mi je što se slažete sa mnom, gospođo Skarlet. To mi je nekako mučilo savest. Mnogi ljudi su mi govorili: »O, ne misli na sve to, Frenk«. Ne bih mogao da ponosno dignem glavu kad bih mislio da sam učinio nešto što nije u redu. Mislite li vi da je to u redu?

— Pa naravno — reče ona, razmišljajući o čemu li taj matori luđak priča. O nekakvoj borbi sa savešću. Kad čovek toliko ostari kao Frenk Kenedi trebalo bi da već zna da ne lupa glavu oko stvari koje nemaju važnosti. Alf on je uvek bio nervozan i brzoplet, sličan staroj usedelici.

— Milo mi je da čujem da tako mislite. — Po predaji imao sam svega deset dolara u srebru i ništa više na be-lom svetuu. Vi znate šta su mi učinili u Džonsborou s kućom i tamošnjom radnjom. Prosto nisam znao šta da ra-

dim. Ali, ja sam upotrebio onih deset dolara da pokrijem jedan stari dućan tamo kod Fajv Pointsa, pa sam u njega uneo bolničke stvari i stao da ih prodajem. Svetu je bio potreban porculan, kreveti i madraci, a ja sam ih prodavao* za jeftine pare, jer sam smatrao da su to isto toliko stvari toga sveta koliko i moje. Ali sam ipak zgrnuo prilično novaca, pa sam nabavio novu robu i tako je radnja išla prekrasno. Mislim da ću u njoj zaraditi dosta para, samo ako se prilike malo poprave.

Na tu reč »pare«, njene se misli vratiše njemu, kristalno jasne.

— Kažete da ste zaradili novaca?

On je očevidno bio blažen što mu ona ukazuje inte-resovanje. Malo je bilo žena, osim Sjueline, koje su prema njemu pokazivale veću pažnju od obične učtivosti, pa mir je sad laskalo što nekadašnja lepotica Skarlet željno gula njegove reci. On uspori hod konja da ne bi stigli do kuće pre nego što dovrši svoju priču.

— Nisam nikakav milioner, gospođo Skarlet, i prema novcu koji sam nekada imao ovo što sad imam izgleda sitno. Ali sam ove godine zaradio hiljadu dolara. Pet stotina od toga novca otišlo je, naravno, na nabavku nove robe, na popravku dućana i plaćanje kirije. Ali mi je ostao čistih pet stotina, pa kako stvari nesumnjivo idu na bolje, treba da iduće godine zaradim bar dve hiljade. A umeću ih dobro iskoristiti, jer, znate, imam ja i drugo gvožđe u vatri.

Na taj razgovor o novcu u njoj se naglo probudi živo interesovanje. Ona prekri oči gustim trepavicama i prima-će se bliže uz njega.

— Šta to znači, gospodine Kenedi?

On se nasmeja i osinu dizginama konjska leđa.

— Sigurno vas gnjavim pričanjem o trgovini, gospođo Skarlet. Lepa ženica kao što ste vi nema potrebe da zna šta bilo o trgovini.

»Matori luđak!« — pomisli ona, ali zato ipak ljubazno reče: -316

— O, ja znam da se ništa ne razumem u pogledu trgovine, ali me to jako zanima. Molim vas pričajte mi o tome, pa mi posie možete objasniti ono što ne razumem.

— E pa, eto, moje drugo gvožđe je jedna pilana.

— Šta je to?

— Strugara za rezanje i glačanje drvene građe. Još je nisam kupio, ali ću je kupiti. Postoji neki čovek po imenu Džonson, koji ima jednu pilanu tamo dalje od Bre-skinog puta i želi da je proda. Hitno mu je potreban gotov novac, pa će je prodati i ostati da upravlja i dalje njom za moj račun, uz nedeljnu platu. To je jedna od malog broja pilana u ovom kraju, gospođo Skarlet. Jenki su ih većinom uništili. Čovek koji je danas vlasnik pilane, vlasnik je zlatnog rudnika, jer danas možete za drvenu građu tražiti što hoćete. Jenki su spalili ovde toliko kuća da ljudi nemaju gde da stanuju i svet izgleda kao da je poludeo od želje da ponovo zida. Ne može da dobije dovoljno građe i ne može da je dobije dovoljno brzo. Ljudi su sad navalili da dolaze u Atlantu, sav onaj svet sa sela koji ne može da uspe sa obrađivanjem zemlje jer nema crnačke radne snage, i Jenki i kuferaši, koji se gomilaju oko nas i pokušavaju da nam još malo bolje oglođu kosti nego što su već oglodane. Kažem vam da će Atlanta skoro biti velika varoš. Ljudi moraju imati građe za svoje kuće, i ja ću da kupim tu pilanu što je moguće pre, u stvari čim mi neki računi budu isplaćeni. Do ovog vremena iduće godine svakako ću malo lakše disati što se tiče novca. Vi... valjda... vi sigurno znate zašto ja želim da što brže dođem do novca, zar ne?

On pocrvene i opet se nasmeja. — Misli na Sju'e'in — pomisli s odvratnošću Skarlet.

Ona se za kratko vreme nosila mišlju da mu zatraži da joj pozajmi trista dolara, ali odbaci tu misao. Kenedi bi se našao u neprilici; počeo bi da zamuckuje, iznosio bi razna izvinjenja ali joj novac ne bi pozajmio. On je naporno radio da to zaradi kako bi se u proleće mogao venčati sa Sjuelinom, pa kad bi se rastao od tog novca njegova ženidba bi morala da se odloži na neodređeno vreme. Čak i kad bi se pozivala na njegove simpatije i

31 ž

na njegovu dužnost prema budućoj rodbini, i kad bi dobila obećanje za buduću zajam, ona je znala da Sjuelin ne bi to nikad dopustila. Sjuelin se sve više brine zbog činjenice da je već stara devojka, pa bi pokrenula i nebo i zemlju samo da spreči sve što bi odložilo njeno vencanje.

Šta je to kod te zajedljive i sumorne devojke što nagoni ovu matoru budalu da želi da joj što pre savije meko gnezdo? Sjuelin ne zaslužuje dobrog muža, ni prihode od radnje i pilane. A onoga trenutka kad bi Sju došla do nešto novaca ona bi nepodnosivo digla glavu i ne bi nikad prinela ni centa za održavanje

Tare. Samo da ona bude dobro odevena i da ispred imena može da stavi reč »gospođa«, pa ne bi ni glave okrenula na Taru niti bi je se ticalo šta će s njom biti.

Dok je Skarlet mislila o osiguranoj Sjuelininoj budućnosti i nesigurnosti svojoj i Tarinoj, ona sva uspijame od Ijutine zbog nepravednosti života. Osvrnu se i brzo pogleda napolje iz čezza na blatnjavu ulicu, bojeći se da Frenk ne vidi izraz njenog lica. Ona mora da izgubi sve što ima, dok će Sju ...

Odjednom se u njoj stvori jedna odluka.

Sjuelin ne srne dobiti Frenka, ni tu radnju, ni piianu.

Sjuelin ih ne zaslužuje. Dobiće ih ona sama. Ona se seti Tare i Džonasa Vilkersona otrovnog kao zvečarka pri dnu prednjih stepenica i dohvati se za poslednju slamku koja je plivala po vodi iznad brodoloma njenog života. Ret ju je izneverio, ali joj je gospod poslao Frenka.

»Ali, mogu li ga ja dobiti?« Prsti su joj se stiskali dok je, ne videći ništa, gledala u kišu. »Mogu li ga navesti da zaboravi na Sju i da mene zaprosi brzo? Ali kad sam ja mogla da navedem Reta da me skoro zaprosi, znam da ću moći i Frenka«. Oči joj preleteše preko njega a kapci zaigraše. On svakako nije nikakav lepotan, mislila je ona hladno, ima ružne zube i zadah iz usta i toliko je star da bi mi mogao biti otac. Osim toga, nervozan je, bojažljiv a dobronameran, i ja ne znam kakve bi još gore osobine neki čovek mogao da ima. Ali, on je bar džentlmen i ja verujem da ću bolje moći podneti da živim s njim nego s Retom. Svakako bih mogla s njim lakše izići na kraj. Na svaki način: žedan konj vodu ne probira.³¹⁸

Njenu savest nije nimalo bunilo to što je on Sjuelinin verenik. Posle potpunog moralnog sloma, koji ju je i doveo u Atlantu i Retu, prisvajanje sestrinog verenika je njoj Izgledalo jedna sitnica i to sitnica oko koje sad ne treba lupati glavu.

Uz buđenje te nove nade ona ispravi kičmu i zaboravi ■ da su joj noge mokre i hladne. Gledala je u Frenka tako netremice, žmireći očima, da se on oseti nekako zbunjen, te ona spusti pogled jer se seti Retovih reci: »Video sam oči slične vašima iznad pištolja u dvoboju ... One ne bude žar u muškim grudima«.

— Šta vam je, gospođo Skarlet? Jeste li nazebli?

— Jesam — odgovori ona slabim glasom. — Da li biste mi dopustili... — Zastade oklevajući bojažljivo. — Da li biste mi dopustili da stavim ruku u džep vašeg kaputa? Tako mi je hladno, a moj muf je skoro prokisao.

— Kako ... šta ... pa razume se! Vi nemate rukavica? On bože, bože, ala sam ja nepažljiv što ovako besposli-čim i tračim vreme u brbljanju, a vi se tu smrzavate i želite da što pre dođete do vatre. Ći, Sali! A onako uzgred, gospođo Skarlet, ja sam se toliko zaneo u pričanje o sebi da vas nisam ni upitao šta vi tražite u ovom delu grada po ovakvom vremenu?

— Išla sam u štab Jenkija — odgovori ona pre nego što stiže da razmisli. Njegove sive obrve odskočiše uvis začuđeno.

— Ali, gospođo Skarlet! Vojnici... Kako ...

»Marijo, majko božja, pomози mi da smislim neku dobru laž« — pomoli se ona žurno. Ne bi nikako imalo smisla da Frenk dođe na misao da je ona išla da poseti Reta. Frenk smatra Reta za najgoru protuvu i opasnog za druženje s pristojnim ženama.

— Išla sam tamo... išla sam da vidim da li... da li bi neki oficir hteo da kupi vez pa da pošalje kući svojoj ženi. Ja vezem vrlo lepo.

On se zavalj natrag na sedište zapanjen, a Ijutina se •u njemu borila sa zaprepašćenjem.

319

— Išli ste Jenkima?... Ali, gospođo Skarlet, to nije trebalo da radite! Kako... pa... Vaš otac to sigurno ne zna. Sigurno ni mis Pitipat...

— Oh, ja bih umrla kad biste vi to kazati tetki Pitipat! —■ uzviknu ona s puno istinskog straha i poče plakati. Bilo joj je lako da zaplače, jer joj je bilo hladno i osećala se bedno, ali dejstvo njenog plača iznenadi i nju samu, Frenk ne bi mogao biti više zbunjen ni nemoćan kad bi ona odjednom počela da se svlači. Stade nekoliko puta pucketati jezikom o zube, mrmljati »O, bože, bože!« i praviti neke izlišne pokrete prema njoj. Kroz glavu mu prođe smela misao da bi trebalo da metne njenu glavu na svoje rame i da je potapše, ali kako nije nikad radio tako nešto ni s jednom ženom, nije znao kako da to učini. Skarlet O'Hara, tako živa i lepa, plače tu u njegovim kolima. Skarlet O'Hara, najponosnija među ponosnima, muči se da proda svoje ručne radove Jenkima... to prelazi svaku granicu.

Ona je jecala i dalje i progovorila bi tek po koju reč i on doznade da sve nije kao što treba na Tari. G. O'Hara nije još nikako »pri sebi«, a nema ni dovoljno hrane za sve njih. Zato je i morala da dođe u Atlantu da bi zaslužila nešto novaca za sebe i za svoga sinčića. Frenk stade opet pucketati jezikom i odjednom oseti da njena glava leži na njegovom ramenu. Nije ni sam znao kako je do-spela tu. On je sigurno nije namestio, ali je glava bila tu. a tu je bila i Skarlet i nemoćno je jecala na njegovim grudima: uzbudljivo i novo osećanje za njega. On je poče bojažljivo tapšati po ramenu, prvo oprezno, pa kad ga ona ne ukori onda on postade smelij i stade je jače tap-šati. Kako je to nemoćno i slatko

stvorenje, puno ženstvenosti! I kako je hrabra i luckasta kad je išla da pokuša da zaradi novaca pomoću igle. Ali imati posla s Jenkima, to je isuviše.

— Ja neću kazati mis Piti, ali mi vi morate obećati, gospođo Skarlet, da više nećete činiti takve stvari. I sama pomisao da kćer vašeg oca...

Njene vlažne zelene oči potražiše njegove, pune molbe.320

— Ali, gospodine Kenedi, ja moram da radim nešto. Ja moram da se staram za svoga sinčića, a sad nema ko da se stara o nama.

— Vi ste hrabra žena — reče on — ali ja neću da dopustim tako nešto. Vaša porodica bi umrla od stida.

— Onda šta da radim? — Njene uplakane oči podigoše se i pogledaše u njega kao da je uverena da on zna sve i kao da željno iščekuje njegove reci.

— Pa, sad ne znam šta da kažem. Ali ću smisliti nešto.

— O, ja sam uverena da hoćete. Vi ste vrlo bistri — Frenk.

Dotle ga nije nikad zvala krštenim imenom, i za njega to bese prijatno iznenađenje. Sirota mala je sigurno tako uzbuđena da nije ni opazila svoju omašku. On se sav osećao pun ljubavi prema njoj i osećao je dužnost da je štiti. Ako išta postoji što on može učiniti za sestru Sjue-line O'Hara, on će to sigurno učiniti. Izvadi iz džepa veliku crvenu maramicu i pruži je Skarleti, a ona stade brisati oči i smešiti se drhtavim usnama.

— Baš sam prava glupa guska — reče ona izvinja-vajući se. — Molim vas oprostite mi.

— Niste vi to nimalo. Vi ste vrlo hrabra ženica, a trudite se da nosite težak teret. Bojim se da vam gospođica Pitipat neće biti od velike pomoći. Čujem da je izgubila veći deo svoje imovine, a i g. Henri Hamilton slabo stoji. Samo mi je žao što ja još nemam svoj dom pa da vam u njemu ponudim utočište. Ali, gospođo Skarlet, zapamtite ovo: kad se gospođica Sjuelin i ja budemo venčali uvek će pod našim krovom biti mesta za vas, kao \ za Veida Hamptona.

Sad je zgodna prilika! Sveci i anđeli iz raja bdiju sigurno nad njom kad su joj pružili ovakvu priliku. Ona se napravi da je jako iznenađena, pa otvori usta kao da hoće da kaže nešto, zatim ih opet zatvori.

— Nemojte sad da mi kažete da niste znali da ja treba da na proleće postanem vaš zet — reče joj on šaljivim tonom koji je odavao njegovu strepnju. A zatim, videći kako se njene oči opet pune suzama, stade je pitati zabri-

321

nuto: — Šta vam je? Nije valjda gospođica Sju bolesna, zar ne?

— O, ne! Ne!

— Šta nije u redu? Morate mi kazati.

— Oh, ne mogu! Ja nisam znala! Ja sam mislila da vam je ona morala pisati... O kako je to nisko!

— Gospođo Skarlet, šta je to?

— Oh, Frenk, ja nisam mislila da vam to odam, aii sam mislila, naravno, da vi to znate... da vam je ona pisala...

— Šta da mi je pisala? — reče on i stade drhtati.

— Oh, da to učini tako krasnom čoveku kao što ste vi!

— Pa šta je učinila?

— Zar vam nije pisala? O, ja pogađam da se stidela da vam piše. I treba da se stidi. Oh, kako je to gadno imati tako podlu sestru!

Tada Frenk već nije više ni mogao da uputi nikakvo pitanje. On je samo sedeo i ukočeno gledao u nju, siv u licu, s olabavljenim dizginama u ruci.

— Idućeg meseca će da se uda za Toni Fontena. Oh, meni je tako krivo, Frenk, Tako mi je krivo što sam ja baš morala da vam to kažem. Bilo joj je suviše čekanja, bojala se da ne ostane usedelica.

Mami je stajala na prednjem tremu kad Frenk pomo-že Skarleti da iziđe iz kola. Bilo je očevidno da je dugo tu stajala jer joj je kapa na glavi bila mokra, a i stari šal koji je držala čvrsto oko sebe pokazivao je mesta prokislila od kiše. Njeno naborano crno lice izražavalo je u isti mah ljutnju i strahovanje, a donju usnu bese izbacila više nego što se Skarlet ikad sećala. Pogleda brzo u Frenka, pa kad vide ko je, lice joj se promeni: preko njega se rasplinu zadovoljstvo, silno iznenađenje, čak i kao neko osećanje krivice. Dogega se napred do njega, blaženo ga pozdravi i nasmeja se, klanjajući se, dok se on rukovao s njom.

— To tako dobro kad vidiš čovek od naše kraj — reče ona. — Kako vi jeste, gospon Frenk? Bog gospod

21 Prohujalo sa vihorom !!

II322

kako vi dobro 'zgleda! Ako ja znala bi kako gospođa Skar-let bio s vama, ja ne brinim tako mnogo. Ja znao da vi dobro čuvati njega. Ja dođi natrag kuća i nađi ono otišao i ja se poplaši i idi tamo-ovamo kao

pile osečena glava, pa misli on trči sam po ovaj varoš kad tamo ima tako puno slobodno crnac na ulica. Kako ti meni ne kažiš ništa ti hoće idiš, zlato moji? I još ima tako mnogo nazeblo.

Skarlet namignu krišom na Frenka, a ovaj se pored sve svoje žalosti zbog rđave vesti koju maločas bese čuo nasmeši u znak da razume da ona od njega traži da je ne oda i da ga tako uvlači u zaveru.

— Požuri, Mami, pa mi spremi neke suve haljine... — reče ona — i malo toplog čaja.

— Bozi moj, vaše haljina sasvim propalo — gundala je Mami. — Ja treba mnogo sušim njega i pegla, ako ho-će ti obučeš njega na svadba ovaj večeras.

Ona uđe u kuću, a Skarlet se naže sasvim uz Frenka i šapnu mu: »Hajde dođite večeras na večeru. Mi smo tako same. A posle idemo na venčanje. Budite nam vi kava-ljer. I, molim vas, nemojte da govorite ništa tetki Piti o ... Sjuelini. To bi je tako ožalostilo, a ja ne mogu da podnesem da moja sestra...

— O, neću! Neću! — reče Frenk žurno, ježeći se i na samu pomisao.

— Vi ste bili tako zlatni danas prema meni i učinili ste mi toliko dobra. Opet se osećam sasvim hrabra.

— Na rastanku mu steže ruku i upravi na njega baterije svojih očiju.

Mami, koja je čekala odmah u vratima, zagleda se u nju nekim neshvatljivim pogledom i pođe dahćući za njom uz stepenice, pa u spavaću sobu. Čutala je neprestano dok je svlačila s nje mokro odelo, prebacivala ga preko stolice i smeštala Skarlet u postelju. Pošto joj donese topao čaj i vrelu ciglu umotanu u flanelsku krpnu, ona pogleda naniže u Skarlet i reče glasom koji je jako ličio na izvinjavanje, kakav Skarlet nije nikad bila čula od nje:

— Kako to, moji jagnji, ti ne kažiš tvoje Mami šta ti ima u tvoja glava? Ja tada ne mora doći tako daleko

323

do 'Lanta. Ja mnogo staro i teško, ne može lako idi tamo--amo.

— Šta to znači, Mami?

— Zlato moji, ti ne može pravi mene budala. Ja tebe zna. Ja vidim lice od gos'n Frenk malopre, i ja može čita tvoje glava kako popa čita negovo knjiga. I ja čuo kako ti šapnuo njemu za mis Sjuelin. Ako ja znalo nešto ti misli sa gos'n Frenk ja hoće ostani kuca, gde mene mesto.

— E pa — reče Skarlet koja se savi u klupče ispod pokrivača i uvide da se Mami ne može podvaliti — šta si ti mislila, o kome se radilo?

— Dete moje, ja ne znalo ništa, samo ja ne volim vidim tvoja lica juče. I ja se setim kako mis Piti piši na mis Meli ono mangup Batler ima puno pare, a ja lako ne zaboravi što čujim. Ali gos'n Frenk pravo džentelnem, ako ono i ne lepo.

Skarlet oštro pogleda u Mami, koja joj uzvratila pogled s izrazom mirnoće osobe koja sve zna.

— Šta ćeš onda da radiš? Kazaćeš mis Sjuelin?

— Ja hoće radi sve što treba i što može pomognem tebe da dobiš gos'n Frenk — reče Mami pokrivajući još bolje Skarlet.

Skarlet je neko vreme ležala mirno dok je Mami poslovala po sobi, a dušu joj je ispunjavalo zadovoljstvo što između njih nisu potrebne reci. Od nje se nisu tražila nikakva obaveštenja, nikakvi prekori joj se nisu upućivali. Mami je razumela i čutala. U Mami je Skarlet naišla na potpunijeg realistu nego što je i sama. Pametne oči stare crkinje videle su jasno, s divljačkom i detinjom neposrednošću, neometane savešću kad je opasnost pretila njenoj mezimici. Skarlet je bila njeno dete, a ono što njeno dete želi Mami će mu pomoći da dobije, makar to i pripadalo nekom drugom. Njoj nisu bili ni na kraj pameti prava Sjueline i Frenka Kenedija, sem što su je izazivala da se ponekad sumorno zasmije. Skarlet je u nevolji i čini sve što mžoe, a Skarlet je Elenino dete. I Mami prihvati njenu stvar bez ijednog trenutka oklevanja.

Skarlet je osećala prečutno odobravanje svoje dadilje i dok joj je vrela cigla grejaia noge, nada koja je u njoj

21*324

zatrepčila slabim plamenom za vreme hladne vožnje kući sad buknu u pravi plamen. Ispuni je svu i natera krv da joj življe zastruji kroz žile. Snaga joj se ponovo vraćala, a s njom i neka bezobzirna veselost koja je navede da se smeje naglas. »Još nisam potučena«, — pomisli ona likujuć.

— Mami, dodaj mi ogledalo — reče ona.

— Čuvaj ne otkriješ tvoja rame — zapovedi Mami dodajući joj ogledalo uz blag osmeh na debelim usnama.

Skarlet se stade ogledati u ogledalu.

— Izgledam bleđa kao avet — reče ona — a kosa mi je kao rep divljeg konja.

— Ti ne tako lepa kako treba budeš.

— Hm ... Da li jako pada kiša?

— Ti zna dobro kako pljušti.

— Pa iako pljušti moraćeš da ideš da mi nešto do-neseš iz varoši.

— Ne, kad ovaj kiša ja ne ide.

— Pa dobro, onda ću ići ja sama.
— Šta tebe treba to može čeka. Mene čini ti dosta bilo na kiša.
— Treba mi — reče Skarlet gledajući se neprestano u ogledalu — boca kolonjske vode. Opraćeš mi kosu, pa onda je dobro istrljati kolonjskom vodom. I kupićeš mi lonče želea od dunjinog semena da mi kosa lepo leži uz glavu.
— Ja ne hoće pere tvoje glava na ovaj vreme, i ne srne metne kolonj na tvoja kosa kao ne dobro žena. Ne kad ja još živo.
— O da, hoću. Pogledaj u moju torbicu i uzmi ona| novac od pet dolara u zlatu pa odmah idi u grad. I... slušaj Mami, kad već ideš u varoš mogla bi mi doneti i jednu teglu ruža.
— Šta to? — upita Mami podozrivo.
Skarlet susrete njen pogled s mirnoćom koju nije ni izbliza osećala. Nije se nikad moglo znati dokle će Mami trpeti da joj se zapoveda.
— Ne tiče te se šta je to. Samo tako traži.
— Ja nikad ne kupim ne zna šta jeste.

325

— E pa, to je boja, ako baš hoćeš sve da znaš. Boja za lice. Ne stoj tu i ne nadimaj se kao žaba. Hajde, pođi, molim.
— Boja! — viknu Mami. — Boja za lice! Ti još ne tako veliki, ja može šiba tebe. Ja nikad ne čulo takav sramota! Ti ludo tvoje glava! Gospođa Elen se okreni u negovo grob ovaj minut! Bojiš tvoje lica kao ...
— Pa ti znaš vrlo dobro da je i baka Robijar bojila lice i...
— Jeste, gospođa, i nosio samo jedan suknja koji se zalepi oko njegovo noga da pokaži kako lepo, ali to ne znači ti praviš tako isto. Vreme bilo mnogo sramotski kad staro gospođa bilo mlado, ali vreme se promeni, pa...
— Onda, kad ćeš ti tako — viknu Skarlet gubeći strpljenje i odbacujući pokrivače — možeš odmah da ideš pravo na Taru.
— Ti ne može pošlji mene na Tara, ako ja neče. Ja sada slobodno — reče Mami uzrujano. — I ja ostani sedi ovde. Legneš natrag u tvoje krevet. Ti hoće dobiš zapa-leno pluča= je li? Baci dole to tvoje mider! Odma' baciš nega, zlato. Sad, gospođa Skahlet, ti ne možeš ideš na ovaj vreme. Milosti bog! Ti sasvim 'zgleđa kao tvoje tata. Ideš natrag tvoje krevet! Ja ne može idi kupi farba... Ja hoće umri od sramota, zašto svaki može zna to ja kupi za moj dete! Gospođa Skahlet, ti tako lepo, tako slatko 'zgleđa bez farba! Ti ne treba farba. Zlato moji, samo ns-valjalo žena metne farba.
— Da, i zato uspeavaju, zar ne?
— Jezus Marija, slušaj kako govori! Zlato, nemoj ka-žiš takva stvar drugo put. Ostavi taj čarapa, zlato. Ja ne može pusti ti sam ide kupi taj farba. Gospođa Elen hoće dođe mene na noć. Hajde natrag tvoje krevet. Ja hoće ide. Možebi, ja nađe jedno dučan što mene ne pozna.

Te večeri u kući gospođe Elsing, posle obavljenog Faninog venčanja kad stari Levi i ostali svirači počеше da udešavaju instrumente za igru, Skarlet je zadovoljno gledala oko sebe. Tako je prijatno opet prisustvovati jednoj³²⁶ društvenoj priredbi. Zadovoljna je bila i srdačnim prijemom na koji bese naišla. Kad je ušla u kuću pod ruku sa Frenkom svi behu poleteli prema njoj s usklikima zadovoljstva i dobrodošlicom, ljubili je, rukovali se s njom i govorili da im je strašno nedostajala i da više nikako ne sme da ide na Taru. Ljudi su, činilo joj se, uljudno zaboravljali da je ona činila sve što može samo da im slomije srca, a mlade devojke kao da se nisu više sećale da im je otimala udvarače. Čak i gđa Merivedar, gđa Huajting, gđa Mid, a i druge stare dame koje su bile hladne prema njoj za vreme poslednjih dana rata, behu zaboravile njeno vs-trenjasto ponašanje i svoje negodovanje protiv nje, i samo su se sećale da je i ona stradala u njihovom opštem porazu i da je Pitina nećaka i Čarlsova udovica. One je sve poljubiše i sa suzama u očima govorahu o smrti njene drage majke i nadugačko i naširoko se raspitivahu za njenog oca i sestre. Svi su pitali za Melani i Ašlija i za razlog zašto i njih dvoje nisu došli u Atlantu. I pored sveg zadovoljstva zbog te dobrodošlice, Skarlet je ipak osećala malu nelagodnost koju se trudila da prikrije, nelagodnost zbog izgleda njene kadifene haljine. Ona je bila još vlažna do kolena, još umrljana oko donjeg ruba, i pored svih očajnih napora stare Mami i kuvarice s loncem vrele vode, čistom četkom za kosu i sušenjem ispred razgorele vatre. Skarlet je strepela da će neko opaziti njenu neurednost i videti da je to njena jedina haljina. Nije se mnogo radovala činjenici što su haljine mnogiii gošća izgledale gore od njene; bile su tako stare i izgledale tako iskrpljene i pohabane. Njena haljina je bar ceia i nova, iako mokra — to je u stvari bila jedina nova haljina na tome skupu, pored Fanine bele satenske venčane haljine.

Sećajući se šta joj je tetka Piti pričala o novčanom stanju Elsingovih, ona se pitala otkuda njima novac za satensku haljinu, za zakusku, kao i za ukrase i svirače. To mora da staje priličnu sumu novaca.

Sigurno su uzajmiii negde, ili je svaki član porodice doprineo nešto sa svoje strane da Fani prirede to skupo venčanje. Takva svadba u ovako teškim vremenima činila se Skarleti ista takva

327

rasipnost kao nadgrobno kamenje mladića Tarlton i ona je osećala izvesnu razdražljivost i neki gnev koje je osećala i onda kada je stajala na porodičnom groblju Tarltonovih. Prošli su odavno dani kad se novac mogao bezbrižno bacati. Zašto je taj svet uporan u pravljenju gestova kao u staro vreme, kad je to vreme sasvim prošlo?

Ali se ipak otrese svoje privremene nelagodnosti. To najzad nije njen novac, i ona ne želi da joj ljutnja na ludost drugog sveta pokvari uživanje u toj zabavi.

Pronađe da vrlo dobro poznaje mladoženju, jer je to bio Tomi Velbarn iz Sparte koga je ona negovala kao bolničarka kad je 1863. bio ranjen u plećku. Bio je to nekad lep mladić, visok šest stopa, koji je napustio studiranje medicine i otišao u konjicu. Sad je izgledao kao neki star-čić, tako je bio pogrbljen usled dobivenih rana. Išao je prilično teško, i kao što tetka Piti bese primetila, vrlo prostački. Ali je izgledao potpuno nesvestan svoga spoljaš-njeg izgleda, ili nije mario za njega i držao se kao čovek koji ni u čemu nije gori od drugih. Bio se zanevke odrekao nade da će nastaviti svoje studiranje medicine, pa je sad bio preduzimač i upravljao jednom grupom radnika, Iraca, koji su gradili novi hotel. Skarlet se čudila kako on može da radi tako naporan posao u takvom stanju, ali nije ništa pitala jer je počinjala da shvata da se sve može kad nužda tera čoveka.

Tomi, Hju Elsing i mali, sličan majmunu, Rene Pikar stajali su i razgovarali s njom, dok su se stolice gurale natrag uz zidove i pripremalo mesto za igranje. Hju se nije bio promenio otkad ga je Skarlet poslednji put videla 1862. godine. Bio je to još onaj isti mršavi, osetljivi mladić s istim pramenom smeđe kose koji mu je visio na čelu i istim nežnim rukama na izgled nemoćnim, kojih se tako dobro sećala. Ali Rene se bio promenio od onog poslednjeg odsustva, kad se oženio sa Mejbel Merivedar. Još je imao onu galsku veselu iskricu u očima i kreolsku vatrenu narav, ali je i pored sveg smeha na njegovom licu bilo nečega otvrdlog čega nije bilo u prvim danima rata. Nestalo je i onog izgleda veirenjaste i nadmene elegantnosti koju je imao kad je nosio neobičnu zuavsku uniformu. 328

— Obrazi kao ruža, a oči kao smaragdi! — reče on ljubeći Skarlet u ruku i odajući priznanje ružu na njenim obrazima. — Krasni kao i kad sam vas prvi put video na dobrotvornom bazaru. Sećate li se? Nikad vas neću zaboraviti kako ste mi dobacili burmu u kotaricu. Ha, pa to je zaista bilo hrabro! Ali ja ne bih nikad mislio da ćete tako dugo čekati da dođete do nove burme.

Oči su mu svetlele zajedljivo i on gurnu laktom Hjuu u rebra.

— A ja nikad ne bih mislila da ćete vi terati kola s kolačima, Rene Pikar! — reče ona. Umesto da se stidi što mu ona tako dobacuje u lice njegovo nisko zanimanje, on je izgledao zadovoljan i nasmejavao se glasno, udarajući Hjuu po ramenu.

— Touche! — viknu on. — Belle Mere, gđa Merive-dar, me je naterala da to radim, prvi put u životu, ja, Rene Pikar, koji je trebalo da se bavi gajenjem rasnih konja i sviranjem u violinu. A sad teram kola s pogačicama i uživam u tome! Gospođa Belle Mere može da natera svakoga da radi što god hoće. Da je ona bila general mi bismo dobili rat, a, Tomi?

»Eto, pomisli Skarlet, dotera čovek dotle da tera koia s kolačima, a nekad su njegovi bili vlasnici imanja od deset milja duž reke Misisipi, kao i velike kuće u Nju Orle-ansu«.

— Da su nam naše tašte bile vojskovođe, mi bismo sigurno potukli Jenkije za nedelju dana — saglasi se Tomi, a očima potraži vitku, neumoljivu priliku svoje nove tašte. — Jedini razlog zbog koga smo se držali tako dugo bile su naše žene iza nas koje nisu htele da popuste.

— Koje neće nikad popustiti — popravi ga Hju, a njegov osmeh bese ponosan, ali i pomalo kiseo. — Nema večeras nijedne dame ovde koja bi se predala, bez obzira na ono što su njihovi muževi uradili kod Apomatoksa. Za njih je to bilo mnogo teže nego što je ikad bilo za nas. Mi smo se bar izbesneli u borbama.

— A one u mržnji — završi Tomi. — Je l' tako, Skarlet! Za žene je mnogo teže što vide na šta su njihovi ljudi spali, nego što je to nama. Hjuv je imao da bude sudija,

329

Rene da svira na violini pred krunisanim glavama Evrope... — On se brzo saže kad Rene zamahnu da ga udari. — A ja sam imao da budem lekar, pa sad ...

— Dajte nam vremena — viknu Rene — pa ću ja postati Kralj pogačica celog Juga, moj dobri Hju Kralj drveta za potpalu, a ti, Tomi, ti ćeš imati irske robove mesto crnih robova. Ala je to promena!... Ala je to veselo! A šta vi radite, gospođu Skarlet? Vi i gospođa Meli? Vi muzete krave, zar ne? Berete pamuk?

— Ne, za ime božje! — uzviknu Skarlet, koja nije mogla da shvati kako Rene veselo prima svoje nevolje. — To rade naši crnci.

— Čujem da je gospođa Meli svome sinu dala ime »Boregar« Kažite joj da ja, Rene, smatram i kažem da nema boljeg imena nego Isus.

Pa iako se smešio, oči su mu se svetlele ponosno pri pomenu imena hrabrog junaka Luizijane.

— Pa, ima i »Robert Edvard Li« — primeti Tomi. --lako ja ne želim da umanjim slavu staroga Boregara, moj prvi sin će se zvati »Bob Li Velbarn«.

Rene se nasmeja i sleže ramenima.

— Da vam ispričam jednu šaljivu, ali istinitu priču. Vi-tiećete kako kreolci misle o našem hrabrom Boregaru i o vašem generalu Liju. Na vozu blizu Nju Orleansa jedan čovek iz Virdžinije, čovek generala Lija, sretne se s jednim kreolcem iz Boregarove vojske. I čovek iz Virdžinije priča, priča, priča kako je general Li učinio ovo, pa uradio ono. A kreolac se pravi uctiv i nabira čelo kao da se muči da se nečaga seti, pa se onda nasmeši i reče: »General Li! Ah, da! Sad znam. General Li! Čovek o kome general Boregar lepo govori!«

Skarlet uctivo pokuša da se pridruži smehu, ali nije videla ničeg smešnog u toj priči, sem što su kreolci isto tako uobraženi kao i svet iz Čarlstona i Savane. A osim toga ona je mislila da je Ašlijev sin trebalo da dobije očevo ime.

Posle dugog udešavanja instrumenata, struganja i pištanja svirači zasnirahu igru »Stari Dan Taker«, a Tomi se okrete njoj.³³⁰

— Hoćete li da igrate, Skarlet? Ja vas ne mogu po častvovati, ali Hju, ili Rene ...

— Ne, hvala. Ja sam još u žalosti za majkom — reče Skarlet brzo. — Ja ću presedeti sve igre.

Njene oči pronadoše Frenka Kenedija i dozvaše ga iz društva gospođe Elsing.

— Ja ću da sedim onde u onome alkovu, ako hoćete da mi donesete nešto od zakuske, pa ćemo onda moći da sedimo i da lepo razgovaramo — reče ona Frenku kad se ona trojica odmakloše.

Kad on žurno ode da joj donese čašu vina i kao har-tija tanko parče kolača, Skarlet sede u alkov pri kraju salona i pažljivo udesi suknju da se najgore mrlje ne vide. Uzbuđenje izazvano viđenjem tolikih poznanika i slušanjem muzike bese potisnulo u pozadinu sećanje na poniženja od toga jutra u poseti kod Reta. Sutra će misliti o Retu i njegovom ponašanju — i o svojoj sramoti, i opet će se gristi zbog toga. Sutra će se pitati da li je učinila ikakav utisak na Frenka i na njegovo uvređeno i zaprepašćeno srce. Sad se osećala kao da je iz nekog sna probuđena, sa svakim čulom i svakom nadom oživelim, i oči su joj blistale od živosti.

Baci jedan pogled na prostrani salon i stade posma-trati igrače, sećajući se kako je ta soba bila lepa kad je ona prvi put došla u Atlantu za vreme rata. Onda su se podovi od tvrdog drveta blistali kao staklo, a iznad glava je luster sa stotinama prizmi hvatao i odbijao svaki zračak od čitavog tuceta sveca koje su bile na njemu i razbacivao ih kao vrcanje iskrica plamena iz dijamanta i safira na sve strane sobe. Stari portreti po zidovima bili su dostojanstveni i ljupki i gledali su dole na goste, s izrazom nasmejane gostoljubivosti. Sofe od ružinog drveta bile su meke i kao da su pozivale čoveka da sedne, a jedna od njih, najveća, stajala je na počasnom mestu u ovom istom alkovu gde je sad sedela. To je bilo Skarletino najomiljenije mesto za sedenje. Sa toga mesta je imala zgodan pregled celog salona, ovalnog stola od mahagonija za kojim je sedelo dvadeset osoba i svih dvadeset stolica s vitkim nogama čedno postavljenih uz zidove, masivnog kre-

331

denca pretovarenog teškim srebrom, sedmokrakim sveć-njacima, kupama, slanicima, bocama za ulje i za vino i malim čašicama. Skarlet je tako često sedela na toj sofi u toku prve godine rata, uvek s nekim lepim oficijom kraj sebe, slušala violinu i violu, harmoniku i bandžo, i čula uzbudljivi šum koji igrači prave svojim nogama po uglačanom podu namazanom voskom.

Sad je luster visio mračan. Bio je nakrivljen ukoso, a većina prizmi je bila polomljena, kao da je Jenkima njihova lepota služila kao meta za gađanje čizmama. Sad su sobu osvetljavale jedna petrolejska lampa i nekoliko sveca, a veći deo svetlosti dolazio je od rasplamtele vatre u širokom kaminu. Njena treperava svetlost je pokazivala kako je pod očajno upropašćen i ispucao. Kvadrati na iz-bledejoj zidnoj hartiji pokazivali su da je tamo stajao poneki portret, dok je neka pukotina u malteru podsećala na onaj dan za vreme opsade kad je jedno đule eksplodiralo na kući i odbilo deo krova i drugog sprata. Teški sto od mahagonija, sav prekriven kolačima i kupama za vinok još je dostojanstvenije stajao u dosta praznoj trpezariji, ali je bio dosta izgurban a polomljene noge pokazivale su tragove lošeg opravljavanja. Kredenca, teškog srebra i stolica s vretenastim nogama bese nestale. Draperije od damasta boje posuknulog zlata, koje su pokrivala zasvođena staklena dvokrila vrata u zadnjem delu sobe, behu takođe iščezle a samo su ostale čipkane zavese, čiste ali iskr-pljene. Umesto sofe s duborezom koja se njoj toliko dopadala sad se nalazila samo jedna tvrda klupa koja nije bila nimalo udobna. Ona je sedela na njoj sa puno dobre volje i želela da su joj suknje suve i da može da igra. Bilo bi tako divno kad bi mogla ponovo da igra. Ali, razume se, ona s Frenkom može postići

više u tome izdvojenom alkovu nego u nekoj zadihanoj igri i može sa zanosom slušati njegov govor i podsticati ga na što veće ludosti.

A muzika je jako dovela u iskušenje. Neprestano je čežnjivo lupkala cipelicom po taktu, zajedno sa ogromnom nogom staroga Levija koji je cupkao žice kreštavog ban-džoa i izvikivao figure kadrila.

Noge su šuštale, grebale i332

tapkale, dok su uporedni redovi igrača igrali jedan prema drugom, povlačili se, okretali i pravili rukama lukove.

»Stari Dan Taker malko pripit,

(Dame okret!)

, ' Pao u vatru, pa digo galamu ... (Kavaljeri, napred!)«

Prijatno je bilo čuti ponovo muziku i tapkanje nogu igrača posle tolikih dosadnih i zamornih meseci provedenih na Tari, ugodno videti prijateljska lica kako se smeju pri slaboj svetlosti, dovikuju šale i zadirkivanja. Izgledalo je kao da se posle smrti ponovo vratila u život. Skoro joj se činilo da su se ponovo vratili vedri dani od pre pet godina. Kad bi samo mogla da zažmuri i ne vidi pohabane, prepravljene haljine i okrpjene cipele, kad joj se u sećanju ne bi javljala lica mladih ljudi koji nedostaju u kadrilu, skoro bi mogla pomisliti da se ništa nije prome-nilo. Ali dok je tako gledala, posmatrala starije ljude okupljene oko stola sa vinom u trpezariji, starije gospođe poredane pored zidova kako razgovaraju sa rukama bez lepeza, i zatalasane lake i žive igrače, ona odjednom hladno i grozno jasno oseći kako se sve to jako promenilo, kao da su sva ta poznata lica aveti.

Izgedali su isti, a ipak bili drukčiji. Otkuda to dolazi"? Da li otuda što su pet godina stariji? Ne, tu ima i nešto više nego što je prosto proticanje vremena. Nestalo je nečega iz njih, iz njihovog sveta. Pre pet godina oni su sa svih strana bili okruženi atmosferom bezbednosti tako ne-osetno da je nisu ni opažali. I cvetali su i napredovali tako u svome zaklonu. Sad je svega toga nestalo, a zajedno s tim iščezlo je i ono staro osećanje radosti, osećanje da iza okuke puta putnika čeka nešto divno i uzbudljivo, stara lepota njihovog načina života.

Skarlet je dobro znala da se i ona sama izmenila, ali ne u istom smislu kao i oni, i to ju je dovelo u zabunu. Sedela je, i dok ih je posmatrala osećala se strana među njima, isto tako strana i usamljena kao da je došla iz nekog drugog sveta, i kao da govori jezikom koji oni ne ra-zumeju a ni ona ne razume njihov. Zatim joj sinu u glavi

333

da je to ono isto osećanje koje je imala i pored Ašlija. Uz njega i uz ljude njegove vrste — a oni su sačinjavali većinu njenog sveta — ona se osećala izvan nečega što nije mogla da pojmi.

Njihova lica su bila malo promenjena, a njihovo ponašanje nimalo, ali se njoj činilo da su te dve stvari sve što je preostalo od njenih starih prijatelja. Oni nose na sebi neizgladivi otisak svoje rase, dostojanstvenosti i elegancije i nosiće ih dok su živi, ali će sobom odneti u grob neko mučno ogorčenje, ogorčenje koje je suviše duboko da bi se moglo izraziti recima. To je ljubazan, strašan i iznuren svet koji je pretrpeo poraz a neće da zna za poraz; koji je skresan a ipak hoće da stoji uspravno. Satr-veni u prašinu, oni ipak dižu glavu, ti građani osvojenih pokrajina. Gledali su kako im neprijateljska noga gazi državu koju su strasno voleli, kako se ološ izigrava sa zakonom, kako njihovi nekadašnji robovi postaju za njih opasnost, kako njihova braća ostaju bez para a žene im vre-đaju. Pored toga sećali su se svojih mrtvih.

U njihovom starom svetu sve se bilo izmenilo osim starih običaja. Neprestano su se držali starih običaja, a morali su ih se držati jer su ti stari običaji bili sve što im je ostalo. Grčevito su čuvali stvari koje su najbolje poznavali i najviše voleli u one stare dane: svoje nemarno ponašanje, svoju ugladenu uljudnost, neku prijatnu neusi-ljenost u opštenju s ljudima, a naročito zaštitnički stav ljudi prema ženama. Verni predanjima u kojima su bili odga-jeni, ljudi su bili puni uljudnosti i ljubaznosti, i skoro su uspevali da oko svojih žena stvore neku atmosferu koja ih je štitila od svega što je grubo i nezgodno za ženska oči. To je, pomisli Skarlet, vrhunac besmislenosti, jer sad već ima vrlo malo stvari koje čak i najbrižljivije sklonjena žena nije videla ili upoznala za ovih pet godina. One su negovale ranjenike, sklapale oči samrtnicima, pretrpele rat, vatru i pustošenje, upoznale zlostavljanje, bekstvo i ■ gladovanje.

Ali bilo kakve prizore da su videli, bilo kakve napore poslove radili i morali još raditi, oni su ipak ostajali dame i gospoda, kraljevi i kraljice u izgnanstvu — ogor-334

čeni, rasejani, bez ikakve radoznalosti, ljubazni jedni prema drugima, tvrdi kao i kristalne prizme na lusteru iznad njihovih glava. Stara vremena su bila prošla, ali će ti ljudi i žene ići i dalje svojim putem kao da stara vremena još traju, ljubazni, bez trunke žurbe, rešeni da se ne guraju i ne utrkuju u borbi za novcem kao što to rade Jenki, aii rešeni da ne odustanu ni od jedne svoje navike.

Skarlet je znala da se i ona sama promenila, jer inače nikad ne bi mogla raditi stvari koje je radila otkako je poslednji put bila u Atlanti. Nikako ne bi mogla namera-vati ono što je u očajanju smislila da uradi i u čemu se nadala da će uspeti. Ali je postojala izvesna razlika između njene otvrdlosti i njihove,

samo što ona još zasada ne bi znala da kaže u čemu se ta razlika sastoji. Možda u tome što ne postoji ništa što ona ne bi uradila, dok ima puno ljudi koji bi pre umrli nego što bi učinili izvesne stvari. Možda u tome što su oni bez nade, ali se još grčevito hvataju za život, smeškaju se, klanjaju se ljubazno dok prolaze mimo njega. A to Skarlet ne bi mogla da radi.

Njoj nije bilo moguće da ne gleda stvarnosti u oči. Morala je da je proživljuje, a ona je bila surova, suviše neprijateljska prema njoj da bi bila u stanju da brblja i da se smeška. Nikako nije mogla da shvati blagost, hrabrost i nesalomljivi ponos svojih prijatelja. Ona je tu vi-dela samo glupu ukrućenost koja je zapažala činjenice ali je odbijala da im pogleda u lice.

Dok je posmatrala igrače zagrejane od igre pitala se da li i njih progone nevolje koje su i nju progonile: smrt ljubavnika, osakaćen muž, izgladnela deca, izmicanje zemlje iz ruku, domaće ognjište oskrnavljeno od tuđinaca. Pa razume se da ih progone. Ona je poznavala njihove prilike tek samo nešto malo slabije nego svoje sopstvene. Njihovi gubici su bili i njeni gubici, njihovi nedostaci i njeni nedostaci, a njihovi problemi isti kao i njeni. A oni ipak nisu na njih odgovarali kao ona. Lica koja je gledala oko sebe nisu bila lica nego maske, odlične maske koje neće nikad biti sklonjene.

335

Ali ako zaista pate zbog teških okolnosti, kao što ona pati, kako onda mogu da pokazuju tu veselost i vedrinu? Zašto se uopšte trude da budu takvi? Oni su prevazilazili njeno razumevanje i to ju je pomalo ljutilo. Ona nije mogla da bude kao oni. Nije mogla da gleda u propadanje svela s izrazom neusiljene nemarnosti. Ona sad liči na neku gonjenu lisicu, koja trči sva zadihana i trudi se da se dočepa svoje jazbine pre nego što je kerovi stignu.

Odjednom oseti da ih sve silno mrzi zato što su različiti od nje, zato što snose sve svoje gubitke s držanjem do koga ona nikad ne može doći, do koga ona nikako i ne želi da dođe. Da, ona mrzi sve te nasmešene, vetropi-raste tuđince, te ponosne ljude koji se ponose nečim što su izgubili, još kao da se ponose što su to izgubili! Žene se drže kao otmene gospođe, a i jesu prave gospođe iako su teški fizički poslovi njihova svakodnevna sudbina, a pored svega toga još i ne znaju kako će doći do iduće haljine. Sve same dame! A ona ne može da se oseća dama, iako ima novu kadifenu haljinu i namirisanu kosu, iako se ponosi svojim poreklom koje stoji iza nje i bogatstvom koje je nekada imala. Grubi dodir s crvenom zemljom na Tari bio je zderao s nje svaku otmenost, i ona je znala da se neće moći nikad osećati kao dama sve dok se njen sto ne stane povijati pod teretom srebra i kristala i ne bude se pušio od bogate hrane, dok joj sopstveni konji i kola ne budu stajali u štali, dok crne, a ne bele ruke ne budu brale pamuk na Tari.

»Ah — mislila je ona ljutito, duboko udišući vazduh — u tome je razlika! Iako su siromašne, one se još jednako osećaju kao dame, a ja ne. Te jadne lude kao da ne shvataju da se ne može biti otmena dama bez novaca!«

Ali i u tom trenutku munjevitog otkrovenja ona je nejasno shvatala da iako taj njihov stav izgleda lud ipak je to jedini ispravan stav. Elen bi sigurno tako mislila. ! to je uznemiri. Znala je da bi trebalo da i ona oseća isto što i taj svet oseća, ali nije mogla. Znala je da treba pobožno da veruje da rođena dama ostaje dama ma bila osuđena i na sirotinju, ali ona sad nije mogla da natera sebe da veruje u to.336

Celog svog života je slušala kako Jenkije obasipaju porugom zato što svoje polaganje prava na otmenost zasnivaju na bogatstvu a ne na vaspitanju. Ali u tome trenutku, iako je to bila jeres, ona nije mogla da ne misli da Jenki imaju pravo u toj jednoj stvari, ako što i greše u svemu ostalom. Treba imati novaca da se bude prava dama; ona je znala da bi Elen pala u nesvest da je samo čula kako njena rođena ćerka kaže tako nešto. Ni krajnja beda ne bi nikad naterala Elen da oseća stid zbog toga. Stid! Da, to je baš ono što je Skarlet osećala. Stid što je siromašna i prisiljena da pribegava raznim smicalicama i da radi crnačke poslove.

Ona sleže razdraženo ramenima. Možda ti ljudi imaju pravo, a možda ona greši, ali ipak, te ponosite lude ne očekuju ništa kao što ona očekuje, ne naprežu svaki živac, ne stavljaju na kocku čak i čast i dobro ime samo da bi povratile ono što su izgubile. Mnogi smatraju da je ispod njihovog dostojanstva da se otimaju za novac. Vremena su gruba i teška. Ona iziskuju i grubu i tešku borbu ako čovek hoće da se u njima održi. Skarlet je znala da će porodično predanje zadržati mnoge od tih ljudi da se ne upuste u takvu borbu koja ima otvoreno za cilj stica-nje novca. Svi oni misle da je otvoreno sticanje novca, pa čak i govor o novcu, do krajnosti prostačka stvar. Razume se da ima izuzetaka. Gđa Merivedar i njeno pečenje pogačica, Reneovo teranje kola s pecivom, pa Hju Elsin-govo cepanje i prodavanje drveta za gorivo i Tomijev pre-duzimački posao. Pa to što Frenk ima smelosti da otvori radnju. Ali šta je sa velikom većinom njih? Vlasnici plantaža će čeprkati po nekoliko jutara zemlje i živeti u bedi. Advokati i lekari će se vratiti svome poslu i čekati na klijente i pacijente koji možda neće nikad doći. A ostali? Oni koji su nekad živeli udobno od svojih prihoda? Šta će biti s njima?

Ali ona ne misli da bude siromašna celog svog života. Ona ne namerava da sedi mirno i da čeka da se dogodi neko čudo da joj pomogne. Uleteće u život i oteći od njega sve što može. Njen otac je počeo kao mlad useljenik pa je stekao mnogo jutara zemlje na Tari. I njegova ćerka

337

može siugrno učiniti ono što je on učinio. Ona neće da bude kao taj svet, koji je sve stavio na kocku zbog jedne Velike Stvari koja je propala i koji se zadovoljava golim ponosom što je izgubio tu Stvar, zato što je ta Stvar zasluživala svaku žrtvu. Oni crpu svoju hrabrost iz prošlosti, dok ona crpe svoju iz budućnosti. Sad Frenk Kenedi predstavlja njenu budućnost. On bar ima svoju radnju i gotovog novca. A ako se samo bude mogla udati za njega i dobiti u ruke njegov novac, ona će već za jednu godinu moći sastaviti kraj s krajem na Tari. A posle toga... Frenk može kupiti pilanu. Ona je mogla i sama da vidi kako se grad brzo ponovo diže i svako ko može da počne da trguje građom sad, kad ima tako malo konkurencije, taj će imati zlatan rudnik.

Tu joj se iz dubine sećanja javi u svesti jedna rečenica koju je Ret izgovorio u toku prvih godina rata o novcu koji je zaradio na blokadi. Ona se onda nije potrudila da je razume, ali joj se sad činila sasvim jasna, i pitala se da li ju je njena mladost ili prosto glupost sprečila da pravilno oceni njenu vrednost.

»Isto se toliko novaca može zaraditi na propadanju jedne civilizacije, koliko i na podizanju neke druge«.

»Ovo je propadanje koje je on predviđao — pomisli ona — i imala je pravo. Još postoji mogućnost da svaki onaj ko se ne boji da radi — ili da grabi — dođe do dovoljno novca«.

Ona opazi Frenka kako ide preko salona noseći joj čašu vina od kupina i na tanjiriću parče kolača i razvuče lice u osmeh. Nije joj bilo ni na kraj pameti da se upita da li je Tara vredna žrtve da se uda za Frenka. Ona je znala da jeste, ali nikako nije htela ni da se bavi tom mišlju.

Smeškala se prema njemu dok je srkivala vino, znajući da su njeni obrazi rumeniji nego kod bilo koje igračice. Ona skloni svoje suknje da bi on mogao da sedne i stade mahati ispred lica svojom maramicom da bi slabi i slatki miris kolonjske vode mogao dopreti do njegovog nosa. Ponosila se svojom kolonjskom vodom, jer nijedna žena u toj sobi nije imala tako nešto, i Frenk je to opazio.

?2 Prohujalo sa vihorom II338

U jednom nastupu smelosti on se usudio da joj šapne da je rumena i mirisna kao neka ruža.

Samo da nije tako bojažljiv! Podsećao ju je na nekog bojažljivog, starog zbunjenog zeca u polju. Da samo ima hrabrost i vatrenost mladih Tarltona, ili makar i bestidnost Reta Batlera. Ali, kad bi imao te osobine on bi ve-rovatno bio toliko pametan da bi osetio očajanje koje proviruje ispod njenih čedno ustreptalih trepavica. Ovako, on nije toliko poznao žene da bi mogao čak i da posumnja šta ona namerava. To je bila njena sreća, ali to ipak nije uvećalo njeno uvaženje prema njemu.

XXXVI

Posle dvonedelnog vrtoglavog udvaranja, Skarlet sva rumena u licu izjavi Frenku Kenediju da nema više snage da se odupire njegovom vatrenom navaljivanju i udado se za njega.

On nije znao da je ona za te dve nedelje neprestano noću išla po svojoj sobi i škrgutala zubima zbog sporosti s kojom je on primao nagoveštavanja i ohrabrenja i molila se bogu da ne dospe do njega neko pismo od Sjueline i da joj ne pokvari plan. Zahvaljivala je bogu što je njena sestra slaba u dopisivanju, što uživa da dobija pisma a ne voli da ih piše. Ali ipak, tu je stalno izvesna mogućnost — mislila je ona u dugim noćnim časovima, dok je šetala ta-rno-amo po hladnom podu svoje spavaće sobe s Eleninim izbledelim šalom omotanim oko spavaće košulje. Frenk nije znao da je ona primila jedno lakonsko pismo od Vila, u kome je on izveštava da je Džonas Vilkinson opet dolazio na Taru, pa je, kad je čuo da je ona otišla u Atlantu, besneo i vikao dok ga Vil i Ašli nisu bukvalno izbacili naša*340 polje. Vilovo pismo joj je isuviše dobro uteralo u glavu da vreme postaje sve kraće do dana kad će se vanredan porez morati da plati. I dok je gledala kako se dani nižu i prolaze osećala je ludo očajanje, tako da je želela da može uzeti u svoje ruke peščani sat i zaustaviti pesak da ne teče.

Ali je tako dobro prikrivala svoja osećanja i tako dobro igrala svoju ulogu, da Frenk nije sumnjao ni u šta i nije video ništa osim onoga što se videlo na površini: lepu i bespomoćnu udovicu Čarlsa Hamiltona koja ga je svake večeri pozdravljala u sobi za primanje tetke Pitipat i slušala ne predišući i sa divljenjem dok joj je on pričao o budućim planovima za razvijanje radnje, koliko novca ima i koliko još očekuje da zaradi kad bude kupio pilanu. Njeno nežno razumevanje i oči koje bi se zasijale i na najmanju njegovu reč koju bi izgovorio, bili su kao balsam na ranu koju mu je zadalo Sjuelinino pretpostavljeno never-stvo. Njegovo srce bilo je bolno i zaprepašćeno zbog Sju-elininog ponašanja, a njegova sujeta, bojažljiva, osetljiva sujeta sredovečnog neženje koji zna da nije privlačan za žene, bila je duboko ranjena. On nije mogao da piše Sju-elini ni da je prekoreva zbog njenog neverstva; on je uz-micao i od same pomisli na to. Ali je mogao da olakša srcu time što će o njoj govoriti Skarleti. Ne govoreći nijedne ružne reci o Sjuelini, ona je mogla da mu kaže da razume kako je njena sestra gadno postupala prema njemu i kako on zaslužuje dobro postupanje od žene koja bi znala da ga cení.

Mala gđa Hamilton je bila tako lepa osoba rumenih obraza, koja je čas setno uzdisala kad bi se setila svog žalosnog položaja, a čas se veselo i slatko smejala sme-hom koji je ličio na zveckanje malih srebrnih zvona kaci bi on pred njom pravio svoje nevine šale da bi je razveselio. Njena zelena haljina, sad lepo očišćena staranjem stare Mami, isticala je do savršenstva njen vitki stas s tankim strukom, a kako li je tek bio zanosan laki miris koji se osećao iz njene maramice i kose! Prava je sramota što je ovako krasna žena sama i nemoćna u tako grubom svetu da ona čak i ne shvata njegovu surovost.

341

Nju ne štiti ni muž, ni brat, pa čak ni otac. Frenk je mislio da je svet suviše grubo mesto za jednu samu ženu, a sa tom misli se Skarlet ćutke i od srca slagala.

On je svake večeri dolazio u posetu, jer je atmosfera u kući tetke Piti bila prijatna i umirujuća. Osmeħ kojim bi ga Mami dočekala na vratima bio je osmeħ koji je ona imala samo za bolji svet. Piti bi ga služila kafom pojačanom konjakom i užurbala bi se oko njega, a Skarlet ja željno gutala svaku njegovu reč. Ponekad bi posle podne došao i poveo Skarlet da je provoza u svojim kolima, kad bi izlazio poslom. Te vožnje su bile vesele prilike, jer mu je ona postavljala mnoga nemoguća pitanja — »sasvim kao prava žena« — govorio bi on sebi sa zadovoljstvom. On nije mogao da se ne smeje njenom neznanju o trgovačkim poslovima, pa se i ona sama smejala i govorila: »Pa, razume se, vi ne možete ni očekivati da jedna žena kao ja razume stvari koje su za ljude«.

Ona mu je, prvi put u njegovom životu stare muške usedelice, dala da oseti da je snažan, uspravan čovek, koga je bog stvorio po plemenitijem kalupu nego druge ljude da štiti nemoćne žene.

Kad, najzad, stajahu na venčanju jedno pored drugog i dok je njena ruka puna poverenja ležala u njegovoj a njene oborene trepavice bacale guste crne polumesece na rumene obraze, on još nije mogao da pojmi kako je došlo do toga. Znao je samo da čini nešto romantično i uzbudljivo prvi put u svom životu. On, Frenk Kenedi, prosto je oduvao sa zemlje to krasno stvorenje i dočekao ga u svoje snažno naručje. To ga je skoro opijalo.

Na venčanju nije bilo nikakvih srodnika ni prijatelja pored njih. Svedoci su bili stranci pozvani sa ulice. Skarlet je navaljivala da bude tako, i on je popustio, mada bi voleo da s njim budu njegova sestra i zet iz Džonsboroa. Pravilo bi mu zadovoljstvo i malo čašćenja sa zdravicama mladi, u sobi za primanje gospođice Piti. Ali Skarlet nije htela da čuje čak ni da venčanju prisustvuje gospođica Piti.

■■■■....., 342

— Samo nas dvoje, Frenk — molila je ona stežući ga za ruku. — Kao da smo umakli. Ja sam uvek želela da uteknem pa da se venčam. Molim te, dragi, meni za ljubav.

Pridobio ga je taj umiljati naziv, još tako nov za njegove uši, i sjajne suze koje su visile na ivicama trepavica nad svetlozelenim očima. Na kraju krajeva, čovek mora da čini ustupke svojoj mladoj nevesti, naročito u pogledu venčanja, jer žene tako mnogo polažu na sentimentalne stvari.

I venčao se pre nego što je u stvari jasno znao šta se dešava s njim.

Pod utiskom nežnih moljakanja Frenk joj dade trista dolara. Isprva nije bio sklon da to uradi, jer je to značilo kraj njegove nade da će kupiti strugaru u skorom vremenu. Ali nije mogao dopustiti da vidi kako njenu porodicu izbacuju iz kuće, a njegovo neraspoloženje se brzo ra-splinu dok je gledao Skarletino lice koje je sijalo od sreće i njeno ponašanje puno ljubavi i zahvalnosti za njegovu plemenitost. Frenk nije nikad ranije imao prilike da mu neka žena pokazuje svoju ljubav, te najzad dotera dotle da poče smatrati da je na kraju krajeva taj novac korisno utrošio.

Skarlet odmah posla Mami na Taru sa trostrukim zadatkom: da Vilu preda novac, da objavi njenu udaju i da dovede maloga Veida u Atlantu. Posle dva dana dobf kratko pisamce od Vila, koje stade nositi svuda sa sobom i neprestano ga čitati sa sve većom radošću. Vil je pisao da je porez isplaćen i da se Džonas Vilkinson »gadno ponašao« na tu vest, ali dosad još nije učinio nikakvu novu pretnju. Vil je završavao želeći joj sreću, lakonski kratkom izjavom koja nije značila ništa. Ona je znala da Vit razume šta je ona učinila i zašto je to učinila, i da je zato i ne osuđuje i ne hvali. Ali, šta li Ašli misli? — pitala se ona grozničavo. Šta li sad mora da misli o meni, posle onoga što sam mu rekla pre kratkog vremena u voćnjaku na Tari?

Dobila je i jedno pismo od Sjueline napisano rdavirrt pravopisom, žestoko, puno grdnji, umrljano suzama, pismo

343

tako puno otrova i istinitih opaski o njenom karakteru da ona to nije nikad mogla zaboraviti niti oprostiti onoj koja ga je pisala. Ali čak ni Sjuelinine reci nisu mogle da pomrače njenu sreću što je Tara spašena, bar od neposredne opasnosti.

Bilo joj je teško da shvati da će odsad njen dom biti u Atlanti a ne na Tari. U onom svom očajnom nastojanju da dobije novac za porez u njenoj glavi nije bilo mesta ni za kakvu drugu misao osim za misli o Tari i o sudbini koja joj predstoji. Čak ni u trenutku kad se venčavala nije pomišljala na činjenicu da će cena koju će imati da plati za spasenje svoga doma biti večito izgnanstvo iz njega. Sada kad je to bilo svršeno ona je shvatala s osećanjem žudnje za domom, koju je bilo teško istisnuti iz srca.

Ali šta je tu je. Ona je zaključila pogodbu, pa je i namerala da je se drži. A bila je tako zahvalna Frenku što je spasao Taru da je osećala toplu naklonost prema njemu, kao i tvrdnu rešenost da mu nikad ne da razloga da se pokaje što se njom oženio.

Gospođe iz Atlante znale su poslove svojih suseda nešto malo slabije nego što su znale svoje vlastite i mnogo su se više interesovale za njih. One su sve znale da je Frenk Kenedi godinama imao izvestan »sporazum« sa Sjuelinom O'Hara. U samoj stvari, on je sam stidljivo govorio da treba da se venčaju idućeg proleća. Zato nije bilo nikakvo čudo što se na vest o njegovom tihom venča-nju sa Skarlet osetilo pravo brujanje od govorkanja, pretpostavki i dubokih podozrevanja. Gđa Merivedar, koja nije nikad puštala da njena radoznalost ostane dugo neza-dovoljena ako je ikako moguće, upita ga sasvim otvoreno šta to upravo ima da znači kad on uzima za ženu jednu sestru pošto je bio verenik druge. Sama je pričala gđi Elsing da je mesto svakog odgovora dobila od njega samo jedan glup pogled. Ali čak ni sama gđa Merivedar, iako je bila neustrašiva, nije se usuđivala da Skarleti pristupi s takvim pitanjem. Skarlet je tih dana izgledala prilično skromna i slatka, ali joj se u očima videlo neko samozadovoljstvo koje je smetalo ljudima, a izgledala je ta-ko rešena da ne dopusti da joj drugi sude da se niko nije usuđivao da je uznemirava.

Skarlet je znala da Atlanta priča, i nije marila za to. Na kraju krajeva nema ničega nemoralnog u tome što se žena uda za nekog čoveka. Tara je van opasnosti. Neka svet priča. Ona je imala isuviše drugih poslova kojima je morala da se zabavi. Najvažniji se posao sastojao u tome da nekim finim i taktičnim načinom navede Frenka da shvati da njegova radnja treba da donosi malo više novaca. Posle straha koji joj bese zadao Džonas Vilkinson ona se nikad neće osećati sasvim lagodno dok Frenk ne bude imao izvesnu sumu uštedenog novca. Pa čak i ako se ne bi javila nikakva izvanredna potreba, Frenk bi morao da ima nešto više novca ako ona želi da nešto uštedi za porez iduće godine. Osim toga njoj nije izbijalo iz glave ono što joj je on rekao o strugari. Frenk bi mogao da dobije od te strugare mnogo novaca. Svako živi bi to mogao ako bi prodavao građu po tako nečuveno visokim cenama. Ona se u sebi neprestano grizla što Frenk nije imao dovoljno novaca i da isplati porez za Taru i da kupi strugaru. I odlučila se da ga natera da na neki način zaradi više novca na radnji, i to brzo, kako bi mogao otkupiti tu strugaru pre nego što mu je neko otme ispred nosa. Ona je jasno videla da je to izvanredno dobra prilika.

Kad bi ona bila muškarac kupila bi tu strugaru pa makar založila i samu radnju da bi dobila novac za to. Ali kad ona to oprezno nagovesti Frenku on se samo na-smeši i reče joj da ne lupa svoju lepu glavicu trgovačkim poslovima. Za njega je bilo veliko iznenađenje čak i to što ona zna šta je zaloga, i to ga je isprva zabavljalo. Ali se ta zabavnost brzo pretvori u osećanje nelagodnog negodovanja još prvih dana njihovog braka. Jednom joj on bese neoprezno rekao da mu neki »svet« duguje novac (naravno je pazio da ne kaže ničije ime), ali da zasad ne može da naplati, a on ne voli da navaljuje na stare prijatelje i otmene ljude. Frenk se pokajao što joj je uopšte govorio o tome, jer je ona posle toga neprestano zapitkivala o tome. Imala je vrlo dražestan detinjast izraz lica, ali je, kako reče, jako radoznala da sazna ko mu sve du-

345

guje i koliko mu duguju. Frenk joj o toj stvari odgovori vrlo neodređeno. Nakašljao se nervozno, odmahnuo rukom i ponovio onu dosadnu primedbu o njenoj lepoj glavici.

Polako mu je počelo da sviće u glavi da je ta ista slatka lepa glavica dobra glava za cifre, stvarno mnogo bolja od njegove, i to saznanje ga je zabrinulo. On je bio kao gromom poražen kad je pronašao da ona može da sabere čitav stubac cifara u svojoj glavi, dok je njemu bila potrebna olovka i hartija za više od tri cifre. Ni razlomci njoj nisu zadavali nikakve teškoće. On je osećao da ima nečega nezgodnog kad se žena razume u razlomcima i u trgovačkim poslovima, pa je držao da ako bi se i desilo da neka dama ima takve prostačke sposobnosti ona bi morala da to krije i da se pravi da ih nema. Sad nije više voleo da joj priča o trgovačkim poslovima, makar koliko da je u tome uživao pre nego što se njom oženio. Onda je on mislio da sve to prevazilazi njeno razumeva-nje i bilo mu je prijatno da joj objašnjava pojedine stvari. Sad je video da ona sve razume sasvim dobro, pa je osećao običnu mušku ljutinu pred ženskom dvoličnošću. Uz to je dolazilo i ono obično muško razočaranje kad se dođe do zaključka da žena ima mozga.

Ali niko nikad nije tačno saznao u koje je doba svoga bračnog života Frenk saznao za prevaru kojom ga je Skarlet navela da se njom oženi. Možda mu je istina sinula u glavi još onda kad je Toni Fonten, slobodna srca, prvi put došao poslom u Atlantuu. Možda mu je istina bila neposred-nije saopštena u pismima njegove sestre iz Džonsboroa, koju je zaprepastila njegova ženidba. Samo, na svaki način nije to doznao od same Sjuelin. Ona mu nije nikako pisala, pa naravno nije ni on njoj mogao pisati da joj objasni stvar. Uostalom, kakva bi mu korist sad bila od objašnjavanja kad je već sve svršeno? On se u sebi grizao što Sjuelin neće nikad doznati istinu i uvek će misliti da ju je on bez ikakvog razloga odbacio. Verovatno da i svi drugi to misle i kritikuju ga. To ga je svakako stavljalno u neprijatan

položaj, a on nije imao načina da se opravda, jer čovek ipak ne može da ide unaokolo i da priča da je346

poludeo za nekom ženom — a pravi džentlmen ne može-svuda da objavljuje činjenicu da ga je njegova žena uio-vila jednom laži.

Skarlet je sada njegova žena, a žena ima pravo na odanost svoga muža. Osim toga on još nije mogao nikako da ide dotle pa da veruje da se ona udala za njega hladno i bez ikakve naklonosti prema njemu. Njegova muška sujeta nije nikako dopuštala da mu se takva misao duže zadrži u glavi. Mnogo je prijatnije bilo misliti da se odjednom zaljubila u njega, pa se čak poslužila i jednom laži da bi ga dobila. Ali je sve to bilo vrlo zagonetno. On \& dobro znao da nije nimalo privlačan, za ženu dvaput mlađu od sebe, a uz to tako lepu i bistru, ali je Frenk bio pravi džentlmen pa je svoje čuđenje zadržao za sebe. Skarlet je njegova žena, i on je nije mogao vređati postavljajući joj nezgodna pitanja koja uostalom ne bi nimalo iz-menila stvar...

A ne može se ni reći da je Frenk imao želju da iz-meni stvari, jer je izgledalo da će njegov brak biti srećan. Skarlet je bila vrlo privlačna i uzbudljiva ženica i on ju je smatrao za savršenu u svemu — sem što je tvrdoglava. Frenk je uvideo još na početku svoga bračnog života da sve dok joj se čini po volji život s njom može biti vrlo prijatan, ali kad joj se usprotivi... Kad je sve bilo onako kako ona želi bila je vesela kao pravo dete, smejala se vrlo mnogo, pravila lude šaie, sedela mu na krilu i cupkala ga za bradu sve dok mu se ne bi učinilo da je dvadeset godina mlađi. Umela je da bude neočekivano slatka i predusretljiva, držala njegove papuče da se greju pored vatre da ih on ima odmah čim dođe kući uveče; bacala se u strašnu brigu zbog njegovih vlažnih nogu i ve-čitih kijavica, pamtila je da on voli pileći želudac i tri ka-šičice šećera u kafi. Da, život je vrlo sladak i ugodan uz: Skarlet — sve dok stvari idu po njenoj volji.

Kad već behu prošle dve nedelje od venčanja Frenk dobi gripu, pa ga dr Mid strpa u krevet. U toku prve godine rata Frenk je proveo dva meseca u bolnici bolestan*

347

od zapaljenja pluća, pa je otada neprestano živeo u strahu da mu se to ne ponovi, te je bio zadovoljan da leži I znoji se ispod tri ćebeta i da pije razne trave koje su mu Mami i tetka Piti kuvale svakog sata. Njegova bolest se produžavala, i Frenk se počinjao zabrinjavati za radnju svakoga dana sve više. Ona je bila poverena staranju jednog mladog pomoćnika, koji je svake večeri dolazio kući da podnese izveštaj o dnevnom poslovanju, ali se Frenk nije time zadovoljavao. On se toliko brinuo, da Skarlet, koja je samo čekala zgodnu priliku, stavi svoju ruku na njegovo čelo i reče:

— Slušaj, dragi, mene to muči ako se ti i dalje tako brineš. Idem sama u varoš pa ću videti kako stvari stoje.

I otišla je, smešeći se na njegovo slabačko protivljenje. Kroz tri nedelje njenog novog braka ona je gorela od želje da vidi njegove računске knjige i da tačno utvrdi koliko on ima novaca. Kakva sreća što je on sad vezan za postelju!

Radnja je bila blizu trga Fajv Points i njen krov od novog crepa bleštavo je odudarao od čađavih cigala starih zidova. Drvena nastrešnica je pokrivala trotoar sve do uličnog puta, a za duge gvozdene poluge koje su spajale direke bili su privezani konji i mazge, pognutih glava na hladnoj i maglovitoj kiši, sa leđima pokrivenim pocepanim ćebadima i pokrovcima. U unutrašnjem delu radnja je ličila na Bulardovu radnju u Džonsborou, samo što u njoj nije bilo besposličara oko usijane peći koja je tutnjala da se iskašlju i pijuckaju mlazeve duvanskog soka u sanduke s peskom. Bila je veća od Bulardove radnje i mnogo mračnija. Drvena nastrešnica oduzimala joj je poveliki deo zimske dnevne svetlosti, a unutrašnjost je bila tamna, čađava i samo se slab mlaz svetlosti probijao kroz male, od muva isprljane prozore visoko na bočnim zidovima. Pod bese pokriven komadićima blata, a svuda se videla prašina i prljavština. U prednjem delu radnje još se i video neki prividan red onde gde su se visoke police dizale u mrak, pune svetlih komada tkanina, porculana, posuda za kuvanje i raznih sitnica. Ali u zadnjem delu radnje, iza pregrade, vladao je potpun nered.348

Tu nije bilo poda, nego je gomila raznovrsne robe bila natrpana bez ikakvog reda po nabijenoj zemlji. U polutama je videla sanduke i bale robe, plugove i arnove, i jeftine mrtvačke sanduke od čamovine. Polovan name-štaj, počevši od najprostijeg drveta pa sve do mahagonija i ružinog drveta nazirao se u tami, a poneka fotelja od bogatog izbledeog brokata i konjske dlake bleštala je i odudarala od prašnjave okoline. Porculansko posuđe, noćni sudovi, bokali i latori za umivanje ležali su po zemlji razbacani, a po podu i svuda unaokolo uz zidove bili su duboki sanduci, tako mračni da je morala da nadnese lampu pravo nad njih da bi videla da je u njima razno seme, klinici, zavrtnji i razni drvodeljski alat.

»Ja sam mislila da će onako pedantan čovek, sličan staroj usedelici, držati stvari u boljem redu« — pomisli ona, čisteći uprljane ruke svojom maramicom. — »Ovo je prosto svinjac. Zar se tako drži radnja? Kad bi samo ovu robu očistio od prašine i izneo pred radnju da je svet vidi on bi mnogo brže prodavao stvari.«

A kad mu je roba u takvom stanju kako li mu tek računi izgledaju?

»Sad ću da mu pregledam računsku knjigu« — pomisli ona, pa uzevši lampu pređe u prednji deo radnje. Mladi pomoćnik Vili dade joj preko volje registar s prljavim koricama. Bilo je očevidno da i on, onako mlad, deli Frenkovo mišljenje da ženama nije mesto u trgovačkim radnjama. Ali ga Skarlet učutka jednom oštrom reci i posla ga napolje da ruča. Kad on ode ona se oseti bolje, jer joj je njegovo negodovanje smetalo, pa se spusti u jednu stolicu s pocepanim sedištem pored razbuktale peći, podvi jednu nogu poda se i stavi knjigu preko krila. Bilo je vreme ručku i ulice su bile puste. Mušterije nisu dolazile pa je imala radnju sasvim za sebe.

Lagano je prelistavala knjigu i izbliza zagledala stupce s imenima i ciframa ispisane Frenkovim sitnim i zgrčenim rukopisom. Bilo je tačno onako kako je očekivala i ona se namršti kad vide taj najnoviji dokaz Frenkovog nedostatka trgovačkog smisla. Najmanje pet stotina dolara pozajmica, neki od dužnika mu duguju već mesecima,

349

a sume dugovanja su stajale uz imena ljudi koje je ona dobro poznavala, među ostalima i uz imena Merivedar i Elsing. Na osnovu Frenkovih nemarnih primedaba o novcu koji mu »svet« duguje ona je zamišljala da su te sume male. Ali ovo!

»Ako ne mogu da plaćaju zašto i dalje kupuju? — mislila je ona razdraženo. — A ako on zna da oni ne mogu da plaćaju zašto im i dalje prodaje robu? Mnogr od njih bi i mogli da plate kad bi on samo hteo da \h natera na to. Elsingovi bi svakako mogli, ako su mogli da dadu svojoj Fani novu satensku haljinu i bogato ven-čanje. Frenk je samo dobra srca i svet ga iskorišćuje. Kad bi naplatio samo polovinu dugova on bi lako kupio strugaru i još bi mu preostalo novaca za plaćanje poreze.«

Zatim pomisli: »Da sam Frenk upravlja i strugarom! Božje mi brade, ako on vodi ovu radnju kao neku dobrotvornu ustanovu, kako se može nadati da će zaraditi novac na strugari? Ta bi za mesec dana otišla na doboš. Pa ja bih mnogo bolje upravljala ovom radnjom nego što on to radi! I mogla bih bolje voditi strugaru, baš ako i nemam pojma o trgovini građom.«

Čudna misao, da žena može da upravlja trgovačkim preduzećem isto tako dobro pa čak možda i bolje od jednog muškarca! Revolucionarna misao za Skarlet, koja je-bila odgajena u shvatanju i predanju da su ljudi sveznajući a da žene nisu jako inteligentne. Ona je, razume se. odavno uvidela da to nije baš tako, ali joj se ta prijatna bajka bese uvertela u glavu. Nikad dotle nije ona bila u stanju da tu znamenitu misao izrazi recima. Sedela je sasvim mirno, s teškom knjigom preko krila, ustima lako otvorenim od iznenađenja i mislila kako je ona za vreme oskudnih meseci na Tari radila posao jednog muškarca i to ga radila dobro. Bila je odgajena u verovanju da sama žena ne može da postigne ništa, a ona je ipak upravljala plantažom bez muške pomoći sve dok Vil nije došao. — »Ta šta, ta kako — mucala je njena svest — ja mislim da bi žene mogle da postignu sve na svetu i bez pomoći muškaraca — osim da dobijaju decu, a bog zna da ni-350

jedna žena pri zdravoj pameti ne bi htela da ima dece ako bi mogla to da izbegne.«

Uz tu misao da je sposobna isto koliko i neki muškarac, dođe i iznenadni nastup ponosa i silna čežnja da to dokaže, da zarađuje novac sama za sebe, kao što ljudi rade. Novac koji bi bio lično njen, koji ne bi morala da traži ni od koga i o kome ne bi morala nikome da polaže račun.

»Kamo sreće da imam novaca da sama kupim tu strugaru — reče ona glasno i uzdahnu. — Ja bih je sigurno odlično razradila. I ne bih nijedan iverak dala na veresiju«-

I opet uzdahnu. Ona nema otkud da dobije novac i ta je misao isključena. Frenk će prosto da naplati novac koji mu se duguje pa će kupiti strugaru. To je siguran način da dođe do novca, a kad bude imao strugaru ona će svakako naći neki način da od njega napravi boljeg trgovca u poslovanju u njoj nego što je bio u poslovanju u radnji.

Ona iščupa jedan list iz zadnjeg dela knjige i poče prepisivati spisak dužnika koji nisu davali otplate već nekoliko meseci. Uzeće da tu stvar raspravlja s Frenkom čim bude došla kući. Nateraće ga da shvati da ti ljudi moraju da plaćaju račune baš ako su i stari prijatelji, makar mu i bilo neugodno da ih poziva na plaćanje. To će verovatno uzurjati Frenka, jer je bojažljiv i uživa da prijatelji pokazuju prema njemu poštovanje. On je tako pažljiv i osetljiv da bi radije i izgubio novac nego što bi pristao da nava-ljuje i traži isplate dugova.

Sigurno će joj reći da niko nema novaca da bi mogao da mu plati. Pa, možda je i tako. Siromaštvo svakako nije ništa novo za nju. Ali je skoro svako bio sačuvao nešto srebra ili nakita, ili još drži neko malo nepokretno imanje. Frenk bi mogao da primi to umesto gotovog novca.

Ona je mogla da zamisli kako će Frenk početi da se brani kad bude pred njega iznela takvu misao. Da uzima nakit i imanja od svojih prijatelja! »E, bogme — pomisli ona sležući ramenima — neka se brani koliko god hoće, ja ću mu kazati da on može zbog prijateljstva da ostane siromašan, ali da ja neću.

Frenk neće doterati daleko ako

351

ne bude imao malo smelosti. A mora da uspešno radi. Jer on mora da zaradi novaca, čak i ako bih ja morala da budem muška glava u porodici i da ga nateram da to uradi«.

Pisala je vrlo vredno, napregnutog lica i s jezikom među zubima, kad se prednja vrata otvoriše i u dućan upade velika količina hladnog vazduha. Neki visok čovek uđe u čađavu prostoriju, stupajući lakim korakom nekog Indijanca. Ona diže oči i ugleda Reta Batlera.

On je izgledao sjajno u novom odelu i ogromnom kaputu s elegantnim ogrtačem nemarno prebačenim preko širokih ramena. Bese skinuo šešir i klanjao se duboko, i kad se njen pogled sukobi s njegovim on položi ruku na grudi besprekorno bele nabrane košulje. Beli zubi su mu neobično sijali prema mrkom licu, a njegove drske oči su je prosto probadale.

— Draga gospođo Kenedi — reče on idući prema njoj. — Moja vrlo draga gospođo Kenedi — i udari u veseo glasan smeh.

Ona se ispočetka bese trgla kao da se u dućanu pojavio neki duh, pa zatim izvuče brzo nogu ispod sebe, ukruti kičmu i stade ga hladno gledati.

— Šta vi tražite ovde?

— Bio sam u poseti kod gospođice Pitipat, pa sam doznao za vašu udaju te sam požurio ovamo da vam čestitam.

Sećanje na poniženje koje je pretrpela od njega na-tera je da pocrveni od stida.

— Ne razumem kako imate drskosti da mi pogledate u lice! — viknu ona.

— Naprotiv! Kako vi imate drskosti da meni pogledate u lice?

— O, vi ste naj...

— Hoćemo li da kažemo da trube zaszviraju primirje? — smešio se on prema njoj širokim, veselim osmehom u kome je bilo bestidnosti, ali ne i stida zbog svojih sopstvenih postupaka, niti osuđivanja njenih. Ona se i preko volje morala nasmešiti, ali je to bio kiseo i nelagodan osmeh.

— Velika šteta što vas nisu obesili!³⁵²

— Ima i drugih koji dele to vaše osećanje, bojim se. No, Skarlet, budite blaži. Izgledate kao da ste progutali rudu a to vam ne stoji lepo. Sigurno ste već dosad imali vremena da dođete sebi od moje ... ovaj... moje maie šale.

— Šale? Ha! Nikad ja neću preći preko toga!

— O da, hoćete. Vi se samo iz pristojnosti pravite ljuti, jer mislite da to tako treba. Smem li da sednem?

— Ne smete.

On se spusti na jednu stolicu blizu nje i nasmeši se.

— Čujem da niste mogli da sačekate ni dve nedelje na mene — reče on i uzdahnu podrugljivo. —

Kako je žena nepostojana!

Kad ona ne odgovori ništa, on nastavi.

— Kažite mi, Skarlet, onako kao prijatelju — kao vrlo starom i vrlo prisnom prijatelju — zar ne bi bilo pametnije da ste pričekali dok ne iziđem iz zatvora? Ili su draži braka sa starim Frenkom Kenedijem zamamnije nego nedopušteni odnosi sa mnom?

Kao i uvek kad bi podsmevanje probudilo u njoj gnev, laj gnev se borio sa smehom zbog njegove bestidnosti.

— Nemojte da budete glupi!

— I da li biste hteli da zadovoljite moju radoznalost u pogledu jednog pitanja koje me muči od nekog vremena? Zar niste osećali nikakvu žensku odvratnost, nikakvog prefinjenog uzmicanja od potrebe da se udate ne samo za jednog, nego za dva čoveka prema kojima niste imali ni ljubavi, ni naklonosti? Ili sam ja bio pogrešno obavešten o prefinjenosti našeg ženskog sveta s Juga?

— Rete!

— Dobio sam svoj odgovor. Ja sam uvek osećao da kod žena postoji izvesna otvrdlost i izdržljivost nepoznata muškarcima, i pored sveg lepog mišljenja kome su ma učili u detinjstvu — da su žene nežna, lomna, osetljiva stvorenja. Ali, na kraju krajeva, prema zakonu o etikeciji koji vlada na Kontinentu, vrlo je neukusno ako muž i žena vole jedno drugo. Zaista vrlo ružno. Ja sam uvek osećao da Evropljani imaju ispravno shvatanje o toj stvari. Stupa se u brak iz interesa, a voli se radi uživanja. Vrlo

353

podesan sistem, zar ne? Vi ste bliže starom zavičaju nego što sam ja mislio.

Kako bi joj bilo prijatno da može da mu dobaci: »Ja se nisam udala iz interesa!« Ali po nesreći Ret je tu ima u rukama i svaki protest njene uvredene nevinosti samo bi izazvao još zajedljivije primedbe s njegove strane.

— Ala vi idete daleko! — reče ona mirno. Zatim željna da promeni predmet, upita: — Kako ste uspeli da iziđete iz zatvora?

— Ah, to! — odgovori on, praveći jedan bezbrižan pokret. — Tu nije bilo velike muke. Pustili su me jutros. Upotrebio sam jedan vrlo fini sistem ucenjivanja prema jednom prijatelju u Vašingtonu koji sedi visoko u savetima Federalne vlade. Sjajan čovek — jedan od stubova rodoljuba Unije od koga sam nekad kupovao puške i krinoline za Konfederaciju. Kad je moja teška nevolja bila njemu dostavljena na izvestan zgodan način on se požurio da upotrebi svoj uticaj i ja sam pušten. Uticaj znači sve, Skarlet. Imajte to na umu kad budete uhapšeni. Uticaj znači sve, a krivica i nevinost su prosta akademska pitanja.

— Ja bih se zaklela da vi niste bili nevini.

— Nisam! Sad kad sam slobodan i van opasnosti priznajem otvoreno da sam kriv kao Kain. Stvarno sam ubio crnca. Bio je drzak prema jednoj dami, a šta bi drugo jedan džentlmen s Juga i mogao da uradi? I kad već priznajem, moram izjaviti i da sam ubio iz puške jednog Jen-ki konjanika posle nekoliko reci svađe u jednoj krčmi. Mene nisu optužili za taj sitan greh, te je tako možda neki drugi bednik bio za to obešen, još odavno.

On je tako mirno govorio o tim ubistvima da se njoj ledila krv u žilama. Na usta joj poleteše reci moralnog negodovanja, ali se odjednom seti Jenkija koji leži pod zamršenim lozama na Tari. On nije uznemiravao njenu savest ni koliko neka buba na koju bi slučajno stala. Ne može ona da sudi Retu kad je i sama kriva koliko i on.

— I, kad sam već počeo da priznajem, moram vani kazati u najstrožem poverenju (znači da ne smete to reći gospođici Pitipat) da sam ja stvarno bio sklonio novac na sigurno mesto, u jednu banku u Liverpulu.

23 Prohujalo sa vihorom 11354

— Novac?

— Da, novac za koji su Jenki tako rado hteli da saznaju. Skarfet, nije mene sebičnost sprečila da vam dam novac koji ste tražili. Da sam vam dao ček, oni bi nekako mogli poći njegovim tragom i sumnjam da biste vi dobili i jednog centa. Ja sam znao da je novac prilično siguran, jer ako bi došlo do najgoreg, ako bi ga oni pronašli i pokušali da ga oduzmu od mene, ja bih imenovao svakoga Jenki rodoljuba koji mi je prodavao municiju i mašine za vjerne rata. Tada bi jako zasmrdelo, jer neki od njih sede vrlo visoko na položajima u Vašingtonu i dan danji. U samoj stvari samo ta moja pratnja da ću sve istresti o njima oslobodila me je zatvora. Ja...

— Hoćete li da kažete da ste vi zaista... zaista od-neli zlato Konfederacije?

— Ne baš sve. O, ne! Mora biti oko pedeset i više blokadera koji su sklonili prilične sume tamo u Nasau, u Engleskoj i Kanadi. Mi ćemo biti jako omrznuti kod Kan-: federiraca koji nisu bili tako vesti kao što smo mi bili. Ja sam zgrabio skoro pola miliona. Samo pomislite, Skar-let, pola miliona dolara da ste samo obuzdali svoju vatrenu prirodu i da se niste ponovo zaleteli u brak!

Pola miliona dolara! Osećala je skoro fizički bol pri pomisli na toliki silan novac. Njegove podrugljive reci pre-letale su joj preko glave i ona ih nije ni čula. Teško je . bilo verovati da postoji toliki novac na čitavom ovom ojađenom i siromašnom svetu. Toliки novac, toliки silan novac, i to neko drugi ima, neko ko je lako do njega došao a kome on nije ni potreban. A ona ima samo bolesnog, postarijeg muža i ovaj prljavi, bedni dućančić između sebe i neprijateljskog sveta. Nije pravo da nevaljalac kao Ret Eatler ima tako mnogo, a ona koja nosi tako težak teret ima tako malo. ! mrzela ga je dok je sedeo tu u svom ctmenom odelu i zadirkivao je. E, bogme, ona baš neće još više pojačavati njegovu uobraženost čestitajući mu na njegovoj bistrini. Čeznula je da pronađe što oštrije reči da ga njima osine.

— I vi sigurno smatrate da je pošteno da zadržite novac Konfederacije? E, ja bih rekla da nije. To je prosto

355

naprosto krađa i vi to dobro znate. Ja ne bih htela da imam to na svojoj savesti.

— Pazite, molim vas! Ala je danas kiselo grožđe! — uzviknu on i namršti lice. — A od koga li ja kradem?

Ona je ćutala i trudila se da smisli od koga zaista. Na kraju krajeva, on je učinio isto ono što je Frenk učinio u manjoj razmeri.

— Polovina novca je pošteno moja — nastavljao je on — pošteno zarađena uz pomoć poštenih rodoljuba Unije, koji su bili voljni da izdaju Uniju iza njenih leđa —■ radi dobiti od sto na sto na svoju robu. Jedan deo sam zaradio na onome što sam ja lično uložio u pamuk u početku rata, koji sam kupovao jeftino a prodavao za dolar funtu kad su engleske fabrike kukale za njim. Jedan deo sam zaradio špekulišući hranom. Zašto da dopustim da mi Jenki oduzmu plodove mog rada? Ali je ostatak zaista pripadao Konfederaciji. To je bio pamuk koji sam ja uspeo da provučem kroz blokadu i da ga prodam u Li-verpulu po astronomskim cenama. Pamuk mi je bio predat na poštenu reč, da kupim kožu, puške i mašinerije. I ja sam ga odneo s poštenom namerom da kupim sve to. Data naređenja su glasila da novac ostavim u engleskim bankama, pod svojim imenom da bih imao povoljan kredit. Vi se sećate da kad se blokada jače stegla nisam mogao provući nijedan brod ni u koje pristanište Konfederacije,

kao ni iz njega, te je novac ostao u Engleskoj. Šta je trebalo da radim? Da kao kakav glupak povučem sav novac iz engleskih banaka pa da pokušam da se provučem u Vilmington? I da dopustim da Jenki dočepaju novac? Jesam li ja kriv što se blokada pojačala? Jesam li ja kriv što je naša Stvar propala? Novac je stvarno pripadao Konfederaciji. Lepo, ali sad nema Konfederacije — iako to ne biste mogli reći ako sudite po govoru nekih ljudi. Kome da dam taj novac? Vladi Jenkija? Tako mi je strašno da me svet smatra za lopova da ću možda i to učiniti.

I neprestano gledajući u Skarlet s nekom izveštače-nom strepnjom, kao da željno očekuje da čuje njeno mišljenje on je izvukao iz džepa kožnu tabakeru, izvadio iz nje jednu dugu cigaretu i pomirisao je sa zadovoljstvom.

23«356

»Neka ga vrag nosi, mislila je ona, on mi uvek izvuče oslonac ispod nogu. U njegovim dokazima uvek postoji nešto netačno, samo što ja nikad ne mogu da znam šta je to«.

— Pa mogli biste — reče mu ona dostojanstveno — podeliti to onima koji su u nuždi. Konfederacije nema, ali ima dosta Konfederiraca i njihovih porodica koje skapavaju od gladi.

On zabaci glavu i nasmeja se glasno.

— Nikad niste slađi ni smešniji nego kad tresnete neku tako licemerno — uzviknu on iskreno veseo.

— Treba uvek da govorite istinu, Skarlet. Vi ne umete da lažete. Irci su najslabiji lažljivci na svetu.

Hajdete sad, priznajte iskreno. Vi niste nikad nimalo marili za oplakivanu pokojnu Konfederaciju, a još manje marite za Konfederir-ce koji skapavaju od gladi. Vi biste vrištali od besa kad bih ja stao da delim sav ovaj novac, sem ako bih prvo vama dao lavovski deo.

— Meni ne treba vaš novac — počeo ona, trudeći se da ostane mirna i dostojanstvena.

— Gle, zar ne treba? A dlan vas svrbi, mogu da se kladim. Kad bih vam sad pokazao makar i jedan dolar vi biste skočili na njega.

— Ako ste došli ovamo da me vređate i da se pod-smevate mome siromaštvu, ja ću vam kazati zbogom — odgovori ona, pokušavajući da ukloni s krila tešku knjigu da bi mogla da ustane i da svoje reči učini što upečatljivi-vijim. Ali on odmah skoči na noge i naže se nad nju, smejući se dok ju je gurao natrag na njeno mesto.

— Kad ćete se vi naučiti da ne planete odmah od ljutine čim čujete istinu? Vi se nikad ne ustručavate da kažete istinu o drugim ljudima, pa zašto se bunite kad je čujete o sebi? Ja vas ne vređam. Mislim da je uporna želja za sticanjem vrlo dobra osobina. Ja nisam došao ovamo da likujem zbog vašeg siromaštva, nego da vam poželim dug život i svaku sreću u novom braku. Uzgred budi rečeno, šta je vaša sestra Sju rekla o vašoj mahi-naciji?

;'i.-i — O čemu? . e^ct-'f.-v.vf i v,,yIK:..., ;,v■....., , ^,....

■

- 357

— O tome što ste joj ukrali Frenka ispred nosa.

— Ja nisam ...

— Dobro, nećemo da se prepiremo oko jedne reci. Šta je ona kazala?

— Nije kazala ništa — reče Skarlet. Retove oči su se sijale dok je ona govorila tu laž.

— Kako je to nesebično od nje! A sad da čujemo nešto o vašem siromaštvu. Ja svakako imam prava da saznam nešto o tome, posle one kratke posete koju stis mi nedavno učinili u zatvoru. Zar Frenk nema toliko novaca koliko ste vi očekivali?

Nije bilo moguće izbeći njegov bezobrazluk. Ili će morati da ga snosi, ili da ga zamoli da se ukloni. A ona sad ne želi da on ode. Njegove reci su bile pune žaoka, ali sve što on kaže istina je. On zna šta je ona učinila i zašto je to učinila, pa kao da ne misli o njoj ništa gore zbog toga. A osim toga, iako njegova pitanja izgledaju neprijatno surova, izgleda da iza njih leži prijateljsko in-teresovanje. To bi za nju značilo veliko olakšanje, jer već dugo nije nikome govorila istinu o sebi, ni o svojim razlozima. Kad god bi ona iskazala svoje mišljenje, svako je izgledao zaprepašćen. Razgovor s Retom se mogao uporediti samo s jednom stvari: sa osećanjem ugodnosti i olakšanja koje čoveku daju stare sobne papuče posle igranja u tesnim cipelama.

— Zar niste dobili novac za porez? Nemojte da mi kažete da vam je još vuk pred vratima na Tari. — U njegovom glasu se osećao drukčiji ton.

Ona diže oči da susretne njegove i ugleda u njima neki izraz koji je najpre iznenadi i zbuni, pa joj onda iza-zva na usnama osmeh, blag i mio osmeh, koji se tih dana i na njima retko pokazivao. Što je to odvratan bednik, ali kako može ponekad da bude dobar! Sad je znala da pra- ! vi cilj njegove posete nije da je pecka nego da se uveri da li je dobila novac zbog koga je tako očajavala. Znala je da se on požurio odmah k njoj čim je bio pušten, ne želeći da ona to primeti, da joj pozajmi novac ako joj je isti još potreban. A ipak bi je mučio, vređao i poricao bi da se toliko interesuje kad bi mu ona to rekla.

Njega je358

uopšte nemoguće razumeti. Da li mu je zaista stalo do nje više nego što hoće da prizna? Ili ima neki drugi razlog? Verovatno ovo drugo, pomisli ona. Ali ko to može znati? On ponekad čini tako čudne stvari.

— Ne — reče ona — vuk nije više pred vratima. Ja ... ja sam dobila novac.

— Ali ne bez borbe, mogu da jemčim. Jeste li uspeli da se obuzdate dok niste dobili venčani prsten na ruku?

Ona pokušava da se uzdrži da se ne nasmeje na to njegovo tačno i sažeto izražavanje njenog držanja, ali nije mogla sprečiti jamice da joj se ne pojave na obrazima. On ponovo sede i udobno opruzi duge noge.

— Pa, hajde, pričajte mi o svome siromaštvu. Je li vas ta životinja, Frenk, obmanuo u pogledu svoga stanja? Trebalo bi ga dobro izlupati ako je zloupotrebio jednu nemoćnu ženu. Hajdete, Skarlet, pričajte mi sve. Vi ne treba ništa da tajite od mene. Ja ionako znam sve najgore o vama.

— Oh, Rete, vi ste najgori ... — Dobro, ne znam šta da kažem! Ne, nije me tako reći obmanuo, nego ...

— Odjednom joj se učini vrlo prijatno da se poveri i da sebi oiakša. — Rete, kad bi Frenk hteo da prikupi novac koji mu svet duguje ja se ne bih ni za šta brinula. Ali, Rete, pedeset lica mu duguje, a on neće da ih pozove da plate. On je isuviše pažljiv. Kaže da jedan džentlmen ne može da uradi tako nešto drugom džentlmenu. Može proći nekoliko meseci dok dobije novac, a možda ga neće nikad ni dobiti.

— Pa šta onda? Zar nemate dovoljno da jedete dok on to ne naplati?

— Imamo, ali — pa eto, meni bi dobrodošlo malo novaca baš u ovom trenutku. — Oči joj sinuse pri pomisli na strugaru. Možda...

— Zašto? Za porez?

— šta se to vas tiče?

— Tiče me se, jer se vi spremate da me molite za zajam. Oh, znam ja sve vaše načine pristupanja. Ja ću vam ga uzajmiti, draga gospođo Kenedi, bez one krasne

359

zaloge koju ste mi nudili pre kratkog vremena. Osim, razume se, ako vi to naročito ne želite.

— Vi ste najgrublji i najsiroviji...

— Nisam nimalo. Samo sam želeo da vas unapred umirim. Znao sam da će vam to zadavati brige. Ne baš mnogo brige, ali ipak malo. A ja sam voljan da vam uzajmim novac. Samo želim da znam na šta ćete ga utrošiti. Računam da imam prava na to. Ako mislite da kupite lepe haljine, ili kola, onda ga uzmite s mojim blagoslovom. Ali ako treba da kupite par novih čakšira za Ašlija Vilksa, bojim se da ću morati da odbijem da vam uzajmim.

Ona sva planu od naglog besa i stade zamuckivati pre no što nađe reci.

— Ašli Vilks nije nikada primio ni centa od mene! Ne bih ga mogla naterati da primi ni kad bi skapavao od gladi! Vi nikako ne shvatate koliko je on častan i ponosan. Vi ga, naravno, ne možete ni razumeti, pošto ste to što jeste ...

— Nemojte da počnemo da se častimo raznim nazivima. Ja bih vam ih mogao prišiti nekoliko koji bi bili sasvim ravni svemu što biste vi mogli reći o meni. Vi zaboravljate da sam ja održavao vezu sa vama preko gospođice Pitipat, a ta krasna duša kaže sve što zna svakome ko je sluša sa simpatijom. Ja znam da je Ašli bio na Tari sve otkako je došao sa Rok Ajlenda. Znam da ste se vi pomirili s tim da imate kod sebe i njegovu ženu, a to je moralo značiti veliki napor s vaše strane.

— Ašli je...

— ■ O, da — reče on i mahnu nemarno rukom. — Ašii je isuviše uzvišen za moje zemaljsko razumevanje. Ali molim vas da ne zaboravite da sam ja bio zainteresovan očevidac vaše nežne scene s njim na Dvanaest Hrastova, a nešto mi kaže da se on nije nimalo promenio od onda. A niste ni vi. Onoga dana on nije izgledao tako uzvišen, ako se tačno sećam. I ne mislim da danas izgleda nešto bolje. Zašto ne uzme svoju porodicu i ne ode nekud da se zaposli? I da prestane živeti na Tari? To je, razume se, tek onako jedna moja zamisao, ali ja, eto, ne nameravam da vam pozajmim ni jednu paru za Taru da360

biste pomagali njega da se izdržava. Među ljudima postoji jedan vrlo nezgodan naziv za muškarce koji dopuštaju da ih žene izdržavaju.

— Kako se usuđujete da govorite tako nešto? On je stalno radio kao običan radnik! — I pored sve svoje ljuti-ne njoj se srce cepalo pri sećanju kako Ašli čepa letve.

— Vredan je on zlata koliko je težak, na svaki način. Mora da je neobično koristan i sposoban pri iznošenju đubreta i...

— On je...

— O, da, znam ja to. Da, dopustimo i to da on čini sve što može, ali ja ne verujem da je on neka velika pomoć. Vi od jednog Vilksa nećete nikad načiniti dobrog poljskog radnika — niti ma šta bilo drugo što je korisno. Ta rasa služi čisto za ukras. A sad prestanite da se ko-strešite i zaboravite na moje prostačke primedbe o ponosnom i blagorodnom Ašliju. Čudno kako te iluzije, ostaju postojane i kod žena tako tvrdoglavih kao što ste vi. Koliko treba novaca, i zašto vam je potreban?

Kad ona ne odgovori ništa, on ponovi.

— Zašto vam je potreban? Ali pazite da udesite nekako da mi kažete istinu. To će vam koristiti isto toliko koliko i neka laž. U samoj stvari i više, jer ako me slažete ja ću to sigurno saznati, pa zamislite kako će vam onda to biti neprijatno. Uvek imajte na umu, Skarlet, da ja mogu da otpim od vas šta bilo osim laži — vašu odvratnost prema meni, vašu ljutinu, sve vaše prepređene postupke, sve osim laži. A sad, zašto vam treba novac?

Onako besna zbog njegovog napada na Ašlija ona bi dala šta bilo da može da pljune na njega i da mu ponudu ?a novac ponosno baci u podrugljivo lice. Za jedan časak to zamalo i ne učini, ali je zadržala hladna ruka zdravog razuma. Ona proguta svoju ljutinu i poštaru se da svome licu da izraz ljubazne dostojanstvenosti. On se zavalio natrag u svoju stolicu, pružajući noge prema peći.

— Ništa ne izgleda tako zanimljivo kao posmatranje vaših duševnih borbi — reče on — kad se neka načelna stvar postavlja nasuprot nekoj praktičnoj stvari kao što je novac. Ja, razume se, znam da će praktično u vama uvek

361

odneti pobjedu, ali ipak čekam da vidim da li vaša bolja priroda neće jednog dana pretegnuti. A kad taj dan dođe ja ću da se spakujem i da zanavek napustim Atlantu. Tako je mnogo žena kod kojih njihova bolja priroda uvek likuje... Nego, da se vratimo poslu. Koliko i zašto?

— Ja ne znam sigurno koliko mi je potrebno — reče ona namršteno. — Ali mi je novac potreban da kupim jednu strugaru — a mislim da je mogu dobiti jeftino. Pa će mi trebati i dvojica kola i dve mazge. Onda jedan konj i čeže za moju ličnu upotrebu.

— Strugaru?

— Da, i ako ste vi voljni da mi pozajmite novac ja ću vam dati polovinu dobiti.

— Koga vruga mislite da radite sa strugarom?

— Da zarađujem novac! Možemo napraviti gomilu novaca. Ili ću vam dati kamatu na zajam — da vidimo šta se smatra kao dobar interes?

— Pedeset na sto se smatra kao vrlo lep interes.

— Pedeset? O, to se vi samo šalite! Prestanite da se smežete, do đavola. Ja govorim ozbiljno.

— Pa zato se i smejem. Pitam se da li još ko osim mene shvata šta se dešava u toj glavi, iza tog varljivog slatkog lica.

— Šta se to koga tiče? Slušajte, Rete, vidite da li vam to ne zvuči kao dobar poslovni plan. Frenk mi je govorio o nekom čoveku koji ima strugaru, nešto malo izvan varoši kad se ide Breskvinim putem, i želi da je proda. Mora da dođe brzo do gotovog novca pa će je prodati jeftino. Ovde oko nas nema mnogo strugara, a pored ovakvog tempa zidanja... ta prodavali bismo građu po basnoslovnim cenama. Taj čovek bi i dalje ostao da upravlja strugarom uz utvrđenu platu. Frenk mi je sve to kazao. On bi i sam kupio tu strugaru kad bi imao novaca. Mislim da je nameravao da kupi nju novcem koji je meni dao za porez.

— Jadni Frenk! Šta će reći kad mu kažete da ste mu je oteli ispred samog nosa? I kako ćete moći da objasnite to što ste novac uzajmili od mene a da ne dove-dete u opasnost svoj dobar glas?362

Skarlet nije mislila o tome, toliko je bila zanesena misleći na novac koji bi joj ta strugaru donela.

— Pa, neću mu to ni kazati.

— On će znati da ga niste našli na ulici.

— Reći ću mu ... pa da, reći ću mu da sam vam prodala briljantske minduše. Pa i daću vam ih. To je moje obez ... kako se to zove?

— Ja ne bih uzeo vaše minduše.

— Meni ne trebaju. Ne dopadaju mi se. One stvarno i nisu moje.

— Nego čije su?

Njene misli se brzo vratiše na ono mirno i toplo podne puno seoske tišine oko Tare i na mrtvog čoveka u plavoj uniformi opruženog u holu.

— Neko ih je ostavio kod mene... neko ko je umro. Ipak su stvarno moje. Uzmite ih vi. Meni ne trebaju. Ja bih više volela da dobijem novac za njih.

— Gospode bože! — uzviknu on nestrpljivo. — Zar vi nikad ne mislite ni o čemu drugom osim o novcu?

— Ne — odgovori ona otvoreno, i upravi prema njemu krut pogled svojih zelenih očiju. — A da ste i vi pre-trpeli ono što sam ja, ne biste ni vi. Ja sam došla do zaključka da je novac najvažnija stvar na svetu, i neka mi je bog svedok, ne nameravam da ikad više budem bez njega.

Seti se vreioj sunca, mekane crvene zemlje ispod svoje bolesne glave, zadaha crnih tela iz kućica iza nje blizu Dvanaest Hrastova, seti se i pripeva kojim je njeno srce neprestano kucalo: »Neću nikad više da budem gladna! Neću nikad više da budem gladna!«

— Jednog dana ću ja imati novaca, i to puno novaca, tako da ću moći da jedem sve što zaželim. A tada neće više nikako biti kukuruzne kaše ni suvog graška na mome stolu. I imaću puno haljina, lepih haljina i sve će biti od svile ...

— Sve?

— Da, sve — reče ona kratko, ne trudeći se čak ni da pocrveni zbog onoga što je on podrazumevao. — Imaću toliko novaca da mi Jenki neće nikad moći oteti Taru. Pa ću napraviti nov krov na Tari, i nov ambar, nabaviti

363

divne mazge za oranje i više pamuka nego što ste ikad videli. A Veid neće nikad znati kako je kad se nema ono što nam je potrebno. Nikad! On će imati sve na svetu. I sva moja porodica. Oni neće više nikad gladovati. Ja to stvarno mislim. Svaku pojedinu reč. Vi to ne razumete, vi ste tako sebičan stvor. Vas nisu nikad kuferaši pokušavali da izbace iz kuće. Vi nikad niste bili gladni, ni u ritama, niti su morala da vam pucaju leđa da biste se spasili da ne skapate od gladi!

On mirno reče: — Ja sam osam meseci bio u vojsci Konfederacije. Ne znam nikakvo bolje mesto za skapava-nje od gladi.

— Vojska! Koješta! Vi niste morali da berete pamuk, ni da okopavate kukuruz. Vi ste... nemojte da mi se sme-jete!

Njegove ruke opet poklopiše njene, dok se njen glas grubo dizao.

Nisam se smejavao vama. Smejavao sam se razlici između onoga što vi izgledate i onoga što ste stvarno. ! setio sam se kad sam vas prvi put video, na barbekjuu kod Vilksovih. Imali ste na sebi zelenu haljinu i male zelene cipelice, sa svih strana ste bili okruženi muškarcima, i niste znali šta ćete od silnog uobraženja. Kladio bih se da onda niste znali ni koliko centa ima jedan dolar. Onda je u vašoj glavi postojala samo jedna jedina misao

— kako ćete da ulovite Aš...

Ona istrže svoje ruke iz njegovih.

— Rete, ako hoćete uopšte da dalje govorite morat© prestati da govorite o Ašliju Vilksu. Mi ćemo se uvek zavaditi zbog njega, jer vi niste u stanju da njega shvatite.

— A vi ga sigurno čitate kao neku knjigu — reče Ret pakosno. — Ne, Skarlet, ako želite da vam pozajmim novac, ja sebi pridržavam pravo da govorim o Ašliju Vilksu-izrazima koji mi se dopadaju. Odričem se i prava da primam interes na zajam, ali nikako i toga prava. A ima izvestan broj stvari o tome mladom čoveku koje bih ja rado hteo da znam.

— Ja ne nameravam da o njemu raspravljam s vama

— odgovori ona kratko.364

— O, da, razgovaraćete i još kako! U mojim je rukama kesa, ne zaboravite to. Jednoga dana kada budete bogati vi možete imati tu istu vlast nad drugima... Jasno je da ga vi još uvek volite...

— Ne volim.

— O, to se tako jasno vidi po načinu na koji vi jur-nete da ga branite. Vi...

— Ne dopuštam da se o mojim prijateljima govori s podsmehom!

— To ćemo zasad ostaviti nastranu. Da li vas on još voli, ili ga je Rok Ajlend naterao da vas zaboravi? Ili je možda naučio da ceni pravo zlato od žene koju ima?

Pri pomenu Melani Skarlet počeo da diše teško i jedva se uzdržavala da ne vikne naglas ćelu priču kako Aš-iija pored Melani drži samo čast. Otvori usta da progovori, pa ih opet zatvori.

— Oh, dakle on još nije toliko pametan da zna da ceni gđu Vilks? I strog zatvor nije umanjio njegovu vatrenu želju prema vama?

— Ja ne vidim potrebu za raspravljanje o toj stvari.

— Ja želim da raspravljam o njoj — reče Ret. U njegovom glasu se osećao nekakav strog ton koji Skarlet nije razumela, ali koji joj se nije dopadao. — I, živoga mi boga, raspravljaću o tome, a od vas očekujem da mi odgovarate na pitanja. Dakle, on vas još voli?

— Pa šta je s tim ako me i voli? — viknu Skarlet podbodena. — Ja ne želim da s vama raspravljam o njemu zato što vi ne možete da razumete ni njega, ni njegovu vrstu ljubavi. Jedina vrsta ljubavi za koju vi znate jeste samo... pa ona vrsta koju provodite sa stvorenjima kao što je ona Votling.

— O — reče Ret blago — dakle ja sam sposoban samo za bludnu žudnju?

— Pa znate i sami da je to istina.

' — Sad cenim vašu nežnu osetljivost i oklevanje da *I toj stvari raspravljate sa mnom. Moje nečiste ruke i usne kaljaju čistotu njegove ljubavi. i —■ Pa, tako je... nešto slično tome.

— Mene zanima ta čista ljubav... .,);,; •

365,

— Nemojte da budete tako pakosni, Rete Batlere. Ako ste tako niski da mislite da je ikad bilo išta grešno između nas ...

— O, takva pomisao mi nije nikad došla u glavu, zaista. Zato me sve to i zanima. A zašto nije bilo ničega grešnog između vas?

— Ako vi mislite da bi se Ašli...

— A, dakle to je Ašli a ne vi bio bitku za čistotu. Zaista, Skarlet, ne bi trebalo da se tako lako odajete. Skarlet pogleda u njegovo glatko, neprozirno lice, zbunjena i puna ljutine.

— Nećemo više govoriti o tome i meni ne treba vaš novac. Zato idite napolje!

— Oh, da, vama treba moj novac, a pošto smo došli dovde zašto da tu stanemo? Svakako ne može biti nikakve štete ako se raspravlja o jednoj tako nevinoj idili... kad nije bilo ničega grešnog. Dakle, Ašli vas voli zbog vašeg uma, vaše duše, zbog plemenitosti vašeg karaktera?

Skarlet se uvijala od muke na njegove reci. Razume se da je Ašli voli tačno zbog tih stvari. To saznanje i čini život snošljivim, saznanje da je Ašli, vezan čašču, voli zbog lepih osobina koje leže duboko u njoj i koje samo on vidi. Ali one ne izgledaju tako lepe kad ih Ret izvuče na svetlost, naročito tim svojim varljivo slatkim glasom koji krije u sebi pakost i podsmevanje.

— Kad čujem da takva ljubav može da postoji na ovome pokvarenom svetu to me vraća mojim dečaćkim idealima — nastavi on. — Dakle ni najmanjeg traga o nečemu nižem u njegovoj ljubavi prema vama? Da li bi to bilo isto tako da ste vi ružni i da nemate belu kožu? I da nemate te zelene oči, koje navode čoveka da se pita: šta biste radili kad bi vas stegao u zagrljaj? I neki način njihanja u kukovima koji zanosi svakog čoveka ispod devedeset godina? I te usne koje su ... no, ne treba da dopustim da kod mene prevlada bludna požuda. Dakle, Ašli ne vidi ništa od svega toga? Ili, ako i vidi, to ga sve ne uzbuđuje? ■•-.-'-, ■>- ■■ i3S3

Skarletino sećanje, i preko njene volje, polete unazad do onoga dana u voćnjaku kad su Aslijeve ruke drhtale dok ju je držao, kad su mu usta bila vrela na njenim, kao da je neće nikad pustiti da ide. Ona se sva zacrvene na to sećanje i to njeno crvenilo ne izmače Retovim očima.

— Dakle tako? — reče on, a u glasu mu se oseti neko podrhtavanje nalik na ljutinu. — Razumem. On vas voli samo zbog vašeg duha.

Kako se on usuđuje da svojim prljavim prstima brlja i da čini da izgleda niska jedina lepa i sveta stvar u njenom životu? On je hladno i smišljeno dovodi ka ispove-sti, a ona već nije više bila daleko od toga da mu pruži obaveštenja koja je tražio.

— Jeste, voli me zbog moje duše — uzviknu ona trudeći se da odgurne od sebe sećanje na Aslijeve usne.

— Draga moja, on čak nema ni pojma da vi imate dušu. Kad bi ga vaša duša privlačila on ne bi morao da se bori protiv vas kao što je morao da radi da bi tu ljubav održao da ostane — hoćemo li reći »sveta«? On bi mogao da bude miran jer, na kraju krajeva, jedan čovek može da se divi duši jedne žene a da ipak bude častan čovek i veran svojoj ženi. Ali njemu mora da teško pada da izmiri časnost porodice Vilksovih sa žudnjom za vašim telom, kao što on to radi!

— Vi sudite o svačijem duhu prema svojim niskim shvatanjima.

— O, ja nisam nikad poricao da žudim za vama, ako je to ono što hoćete da kažete. Ali, bogu hvala, mene mnogo ne muče pitanja časti. Ja uzimam ono što želim ako mogu da dođem do toga, te se tako ne rvem ni sa tJavolima ni sa anđelima. Ali to mora biti veseo pakao koji ste vi stvorili za Ašlija! Skoro da ga i ja sam žalim.

— Ja... ja napravila pakao za njega?

— Da, vi! Tu ste vi, stalno iskušenje za njega, ali on, kao i većina ljudi njegovog kova, više voli ono što se u našoj okolini smatra za čast nego ne znam kakvu ljubav. I meni se čini da siroti čovek nema sad više ni časti ni ljubavi da ga zagrevaju! ■ o: ,r

367

— Ima ljubav!... Hoću da kažem, on me voli!

— Da li? Onda mi odgovorite još samo na ovo, pa smo za danas gotovi i vi možete uzeti novac i baciti ga u oluk na ulici što se mene tiče.

Ret ustade na noge i baci upola popušenu cigaretu. U njegovim pokretima bilo je one iste paganske slobode i zauzdane snage koju je Skarlet zapazila one noći kad je Atlanta pala, nečeg zlokobnog i nečeg što je pomalo ulivalo strah.

— Pa ako vas je voleo zašto je kog vraga dopustio da dođete u Atlantu po novac za porez? Pre nego što bih dopustio da žena koju volim učini tako nešto, ja bih ...

— On nije znao! On nije imao pojma da ja...

— A vama ne dolazi ni na kraj pameti da je on tre balo da zna? — U njegovom glasu se osećao divlji, jedva uzdržavani bes. — Ako vas voli, kao što vi tvrdite, on je trebalo da zna šta ste vi u stanju da učinite kad vas oćajanje na to natera. Trebalo je da vas ubije pre nego da vas pusti da dođete ovamo... i to k meni, između svih ljudi. Gospode bože!

— Ali on nije znao.

— Ako on to nije znao i ako mu se ne kaže, onda on nije nikad imao ni najmanjeg pojma o vašoj prekrasnoj duši.

Kako je nepravedan! Kao da Ašli zna da čita duše! Kao da ju je Ašli mogao zadržati, baš i da je znao! Ali — ona uvide odjednom — Ašli je mogao da je zadrži, i najslabiji nagoveštaj s njegove strane, tamo u voćnjaku, da stvari jednoga dana mogu biti drukčije, i ona ne bi nikad ni pomislila da ide Retu. Samo jedna nežna reč, makar i poljubac na rastanku kad je ulazila u voz zadržali bi je da ostane. Ali on je govorio samo o časti. Pa ipak — da nema Ret pravo? Da li je Ašli trebalo da zna šta je u njenoj duši? Ona brzo odgurnu od sebe tu misao. Razume se da on nije sumnjao. Ašii ne bi nikad mogao ni da pomisli da ona može učiniti nešto tako nemoralno. Ašli je isuviše gospodin da bi imao takve misli. Ret se samo trudi da baci u prašinu ono što je njoj najdragocenijs. Jednoga dana, pomisli ona u sebi pakosno, kad radnja bu-de stala na svoje noge a strugara bude lepo radila, i kad ona bude imala novaca nateraće Reta da ispašta za poniženje kojem je podvrgava.

On je stajao nad njom i gledao u nju s lakim osme-hom kao da ga ona zabavlja. Na njemu se više nisu vi-deli nikakvi tragovi uzbuđenja koje ga je bilo obuzelo.

— Šta se to vas uopšte tiče? — upita ona. — To je moj i Ašlijev posao, a nikako vaš.

On samo sleže ramenima.

— Samo još ovo. Ja imam duboko i nezainteresovano divljenje prema vašoj izdržljivosti, Skarlet, pa ne volim da vidim kako vučete suviše teške okove. Tu je, na primer, Tara. To je već posao za čitavog jednog čoveka. Pa onda uz to vaš bolesni otac. On vam nikad neće biti od pomoći. Zatim vaše sestre i crnci. A sad ste još sebi natovarili i muža, a verovatno i mis Pitipat. Imate i onako na vratu dovoljno tereta i bez Ašlija i njegove porodice.

— On meni nije na teretu. On pomaže.

— Oh, za ime božje — reče on nestrpljivo. — Ne pričajte mi više takve priče. On nije nikakva pomoć. On vam je na vratu i biće na njemu ili na nečijem drugom sve dok je živ. Meni je lično već otužno da govorim o njemu ... Koliko vam novaca treba?

Njoj navališe na usta strašne i pogrdne reci. Posle svih uvreda, pošto je izvukao iz nje sve te stvari koje su njoj najdragocenije i pošto ih je gazio pod nogama, on još misli da će ona primiti njegov novac!

Ali te reci ostadoše neizgovorene. Što bi to bilo divno kad bi s prezrenjem odbila njegovu ponudu i naredila mu da se čisti iz dućana! Ali samo bogataši i oni koji su stvarno sigurni mogu sebi da dopuste takvu raskoš. Sve dok je ona siromašna, samo dotle i nikako duže, ona će morati da trpi prizore kao što je ovaj. Ali kad bude bogata — oh, što je to divna misao koja zagreva srce! — Kad bude bogata, ona neće više trpeti ono što joj se ne dopada, neće više biti bez onoga što želi, čak ni učtiva prema ljudima, sem ako joj se ti ljudi dopadaju.

»Reći ću im svima da idu do đavola — pomisli ona — a Ret Batler će biti prvi među njima?,
369

Zadovoljstvo koje je osećala na tu misao unese iskricu sjaja u njene zelene oči i neki polusmeh na njene usne. I Ret se nasmeši.

— Vi ste vrlo lep stvor, Skarlet — reče joj on. — Naročito kad smišljate neku vragoliju. I samo iz uživanja da vidim tu jamicu na obrazu ja bih vam kupio i tuce mazgi ako vam ih srce želi.

Prednja vrata se otvoriše i mladi pomoćnik uđe čačkajući zube jednim perom. Skarlet ustade, prikupi šal oko sebe i čvrsto veza pantljike od šešira ispod brade. Njena je odluka bila gotova.

— Jeste li zauzeti danas popodne? Možete li da pođete sa mnom? — upita ona.

— Kuda?

— Htela bih da me povežete do strugare. Obećala sam Frenku da se neću sama izvoziti izvan varoši.

— Do strugare, po ovoj kiši?

— Da. Hoću da je kupim sad odmah, pre nego što se vi predomislite.

On se nasmeja tako glasno da se dečko iza tezge trže i stade gledati u njih radozno.

— Vi ste zaboravili da ste udati. Gđa Kenedi ne može sebi dopustiti da je vide kako se vozi u kolima izvan grada sa otpadnikom Retom Batlerom koga ne primaju u najboljim salonima. Jeste li zaboravili na svoj dobar glas?

— Moj dobar glas? Koješta! Ja hoću da kupim tu strugaru dok se vi niste predomislili i pre nego što Frenk dozna da je ja kupujem. Nemojte biti spori kao kornjača, Rete. Čudna mi čuda, malo kiše. Hajde da požurimo.

Ah, ta strugara! Frenk bi zaječao uvek kad bi se nje setio i proklinjao je sebe što ju je ikad pomenuo pred njom. Već je i to suviše što je prodala svoje minduše Retu Batleru (nikom drugom) i kupila strugaru i ne pitajući za savet svoga muža, a još je gore što mu je nije predala u ruke nego stala da je sama iskorišćuje. To izgleda rdavo. Kao da nema poverenja u njegovo rasuđivanje.

Frenk je kao i svi ljudi koje je poznavao smatrao da žena treba da se upravlja po višem znanju svoga muža,

24 Prohujalo sa vihorom II370

da prima njegova mišljenja u potpunosti i da nema svojih. Izvan toga on bi ostalo ženama pustio na volju. Žene su čudni stvorovi ali nije nikad teško zadovoljiti njihove sitne prohteve. Od prirode mekušac i blag, on nije bio u stanju da nešto odrekne svojoj ženi. Uživao bi da zadovoljava luckaste želje neke blage ženice, da je s puno ljubavi grdi zbog njene gluposti i neuidavnosti. Ali stvari koje su Skarleti padale na pamet nisu se dale ni zamisliti.

Na primer, ta strugara. To je bio najveći potres u njegovom životu kad mu je ona, odgovarajući na njegovo pitanje, rekla sa slatkim osmehom da misli sama da upravlja njom. »Hoću sama da se upustim u trgovinu građom«, kako se ona izrazila. Frenk nikad neće zaboraviti grozu koju je osetio u tom trenutku. Da se sama upusti u trgovinu građom! To se nije dalo zamisliti. U Atlanti nije bilo žena u trgovini. U stvari, Frenk nije čuo da žene obavljaju trgovačke poslove ma gde. Ako su neke žene toliko ne-srećne da su osuđene da zarađuju pomalo da bi pomogle svojim porodicama u ovim teškim vremenima, one to rade na tih, ženski način — peku pogačice kao što radi gđa Merivedar, ili malaju na porculanu, šiju i drže pansionere kao gđa Elsing i Fani, predaju u školi kao gđa Mid, ili daju časove muzike kao gđa Bonel. Te gospođe zarađuju novac, ali ostaju kod kuće za to vreme, onako kako dolikuje ženi. Ali da žena ostavi zaklon kuće i da se upusti u grubi svet ljudi, da se s njima takmiči u poslu, da ide rame uz rame s njima, da se izlaže uvredama i ogovaranjima ... Naročito kad je ništa ne goni da to radi, kad joj je muž potpuno u stanju da se stara o njoj.

Frenk je isprva mislio da ona samo hoće da ga bocka i da izvodi neku šalu sumnjivog ukusa, ali ubrzo uvide da Skarlet stvarno misli ono što govori. Ona je stvarno upravljala strugarom. Ustajala je mnogo pre njega, izvozila se kolima Breskvinim putem i često ne bi došla kući do kasno u noć, još dugo pošto bi on zatvorio svoju radnju i vratio se kući tetke Piti na večeru. Vozila se preko mnogih milja samo u pratnji nezadovoljnog čika Petra, a sume su bile prepune oslobođenih crnaca i Jenkija najlošije vrste. Frenk nije mogao da ide s njom, jer mu je

371

radnja uzimala sve vreme, a kad se bunio ona bi mu kratko rekla: »Ako ja dobro ne otvorim oči, onaj lisac Džon-son će mi pokrasti građu pa će je prodati i strpati novac u svoj džep. Kad budem mogla da nađem čestitog čoveka da upravlja strugarom neću morati da izlazim tako često. Tada ću moći da provodim vreme u građu i da prodajem građu«.

Da prodaje građu u varoši! To je još najgore od svega. Ona bi često po čitav dan izostala iz strugare pa bi vozila građu i prodavala je, a u takve dane bi Frenk želeo da može da se sakrije u mračno, zadnje odeljenje svoga dućana i da ne vidi nikoga. Njegova žena prodaje građu!

A ljudi su strašno raspravljali o njoj. Verovatno i o njemu što joj dopušta da se ponaša na tako neženski način. Uvek ga je dovodilo u nepriliku kad bi preko tezge pogledao u lice nekoj mušteriji i kad bi čuo kako kaže: »Baš maločas sam video gđu Kenedi kod...« Svako se starao da mu kaže šta ona radi. Svi su govorili o onome što se dogodilo tamo preko gde se zida novi hotel. Skarlet je bila priterala svoja kola baš u trenutku kad je Tomi Velbarn kupovao građu od nekog drugog čoveka, pa je sišla sa svojih čezza među grube irske zidare koji su polagali temelje i kratko rekla Tomiju da mu podvaljuju. Rekla je da je njena građa bolja i jeftinija i da bi mu to dokazala nanizala je čitav stubac cifara iz glave i dala mu cenu, tu, na licu mesta. Nije joj bilo dosta što se ubacila tako među strane, tuđe radnike, nego, što je još gore za jednu ženu, pokazala je tako javno da zna dobro računicu. Kad je Tomi primio njenu cenu i dao joj porudž-binu, Skarlet nije otišla mirno i brzo nego se besposlena vrtela unaokolo sa Džonom Galagerom, palirom irskih radnika, žilavim malim kepecom koji je uživao vrlo rdav glas. Varoš je nedeljama govorila o tome.

I još preko svega toga, ona je stvarno zarađivala novac na toj strugari, a nijedan čovek ne bi mogao da se oseća kao što treba u pogledu žene koja ima uspeha u tako neženskom poslu. A ni govora o tome da njemu preda zarađeni novac, ili makar jedan deo od njega da ga iskoristi u radnji. Većim delom ga je slala na Taru i pi-

24*372

sala beskrajna pisma Vilu Bentinu u kojima ga je upućivala kako da ga upotrebi. Osim toga rekla je Frenku da će kad jednom opravke na Tari budu završene davati novac pod interes na hipoteku.

— Oh, bože, bože! — uzdisao je Frenk kad god bi pomislio na to. — Žena ne bi trebalo ni da zna šta je to hipoteka.

Skarlet je tih dana bila puna planova i svaki je od njih bio gori od onog prethodnog. Čak je govorila i o tome kako će da sazida krčmu na mestu gde je bio stari magacin koji je spalila šermanova vojska.

Frenk nije bio nikakav trezvenjak, ali se grozničavo protivio toj zamisli. Biti vlasnik krčme je nepristojna stvar i skoro isto tako nemoralna kao i biti vlasnik javne kuće. To ne nosi sreću. Ali ni sam ne bi nikako bio u stanju da objasni zašto je to tako, a ona je uvek na njegove sakate dokaze odgovarala samo: »Koještarije!«

— Krčmari su dobre kirajdzije, to kaže čika Henri — rekla mu je ona. — Oni uvek uredno plaćaju kiriju, i slušaj, Frenk, ja bih mogla da jeftino sagradim krčmu od lošije građe koju ne mogu da prodam i da dobijem za nju dobru kiriju, pa bih s novcem od kirije i od strugare i onim što bih dobila od kamata na zajmove mogla da kupim još koju strugaru.

— Šta će ti još koja strugaru, dušo? — uzviknu Frenk preplašeno. — Trebalo bi da prodaš i tu što imaš. To te zamara, a ti i sama znaš kako je teško držati tamo, na radu, slobodne crnce ...

— Slobodni crnci svakako ne vrede ništa — složi se Skarlet, potpuno prelazeći preko njegovog nagoveštaja da bi morala da proda strugaru. — Gospodin Džonson kaže da nikad ne zna da li će imati potpun broj radnika, ili ne. Na crnce se više ne može nikako osloniti. Oni rade dan--dva pa prestanu i izležavaju se dok ne potroše ono što su zaradili, a i čitava ekipa je gotova da napusti rad preko noći. Što više upoznajem to oslobođenje, sve više mi se čini kao pravi zločin. To je upropastilo crnce. Hiljade od njih ne rade uopšte, a oni koje možemo da dobijemo za rad na strugari tako su lenji i tako nesamostalni da ih

373

skoro ne vredi ni držati. A ako samo viknete na njih, da i ne govorimo o ponekom šamaru, Oslobođenički ured se odmah ustremi na vas.

— Dušo, ti valjda ne dopuštaš gospodinu Džonsonu da tuče te...

— Razume se da ne — odgovori ona nestrpljivo. — Zar nisam rekla da bi me Jenki odmah strpali u zatvor kad bih to radila?

— Ja sam uveren da tvoj tata nije nikad udario nijednog crnca u svom životu — reče Frenk.

— Jeste, samo jednom. Jednog konjušara, zato što nije dobro osenjao konja pošto je ovaj celog dana bio u lovu. Ali, Frenk, sve je to bilo drukčije onda. Slobodni crnci su nešto drugo, i ne bi im nimalo škodilo kad bi ih neko s vremena na vreme dobro izlemao.

Frenk je ne samo bio zaprepasćen pred shvatanjima svoje žene i pred njenim planovima, nego i pred prome-nom koja se na njoj izvršila u toku nekoliko meseci od venčanja. Ovo nije nikako ona ista meka, slatka, ženstvena golubica koju je on uzeo za ženu. Za ono kratko vreme svoga udvaranja on je mislio da nije nikad video zanosniju ženu u svim njenim odnosima na život: neupućenu, bojažljivu i nemoćnu. Sad je sve to kod nje bilo muško. I pored svojih rumenih obraza, svojih jamica i slatkog smeškanja, ona je govorila i postupala kao muškarac. Glas joj je bio prek i odlučan, a rešavala se za tili čas bez ikakvog ženskog predomišljanja. Ona je znala šta hoće i išla je cilju najkraćim putevima kao muškarac, a ne skrivenim i obilaznim putevima koji su svojstveni ženama.

Ne bi se moglo reći da Frenk pre toga nije imao posla sa ženama koje znaju da zapovedaju. Atlanta je kao i sve varoši na Jugu imala svoj propisan broj oštrokondi kojima niko nije smeo da se usprotivi. Niko nije mogao da bolje zapoveda nego debela gđa Merivedar, ni tiranskije nego slabačka gđa Elsing, ni da bude prepredeniji u postizavanju svojih ciljeva od gđe Huajting, sa njenom srebrnom kosom i blagim glasom. Ali ma kakvim sredstvima te gospođe pribegavale da dospeju do svoga cilja, ta sredstva su bila uvek ženska sredstva. One su polagale na to da³⁷⁴

poštuju poglede ljudi, bilo da se upravljaju po njima ili ne. One su bar bile toliko učtive da su se pravile da se upravljaju prema onome što ljudi kažu, a to je ono što je važno. Ali Skarlet se ne upravlja ni prema kome osim prema sebi samoj, a svoje poslove svršava na muški način i zbog toga čitav grad govori o njoj.

— Pa — mislio je Frenk utučeno — verovatno govore i o meni što joj dopuštam da se ponaša onako kako se žene ne ponašaju.

Zatim, tu je taj prokleti Butler. Njegove česte posete kući tetke Piti bile su najgore poniženje od svega. On je Frenku oduvek bio odvratn, čak i kad je svršavao trgovačke poslove s njim pre rata. Često je proklinjao onaj dan kad je doveo Reta na Dvanaest Hrastova i predstavio ga svojim prijateljima. On ga je mrzeo zbog hladnokrv-nosti s kojom je vršio svoje špekulacije za vreme rata i zbog činjenice što nije bio u vojsci. Samo je Skarlet znala da je Ret osam meseci bio u vojsci, ali ju je Ret, praveći se da se boji, molio da nikome ne priča o toj njegovoj >.sramoti«. A još najviše ga je Frenk prezirao što i dalje drži zlato Konfederacije, dok su časni ljudi koji su se nalazili u istom položaju, kao admiral Bulok i ostali, predali hiljade federalnoj blagajni. Ali dopadalo se to Frenku ili ne, Ret je bio čest posetilac. On je prividno dolazio u posetu gospođici Piti, a ona je bila toliko vetrenjasta da se čak i ponosila njegovim posetama. Ali je Frenk imao neko nelagodno osećanje da njega ne privlače draži tetke Piti. Mali Veid ga je jako voleo, iako se dečko stideo pred ostalim svetom, pa ga je čak zvao i »čika Ret«, što je bilo neprijatno Frenku. A Frenk nije mogao da se ne seća kako je Ret obletao oko Skarlet za vreme rata i kako je onda čela varoš govorila o njima. Nijedan od njegovih prijatelja nije imao hrabrosti da nešto tako pomene Frenku i pored sve otvorenosti sa kojom su govorili o Skarletinom ponašanju u vezi sa strugarom. Ali on nije mogao da ne opazi kako njega i Skarlet sve manje pozivaju na večere, ručkove i u društva, i kako sve manji broj ljudi dolazi da ih poseti. Skarleti je bila odvratna većina suseda, a bila je isuviše zauzeta oko

strugare da bi marila za posete onih koje je volela, te joj taj smanjeni broj poseta nije zadavao brigu. Ali je Frenka to duboko vređalo.

On je celog svog života bio rob fraze: »Šta će susedi reći?«, ali je bio nemoćan pred udarima koje mu je zadavalo ženino često gaženje pristojnosti. Osećao je da svako osuđuje Skarlet i da njega prezire što joj dopušta da se pravi »muškobanja«. Ona radi toliko stvari koje po njegovom mišljenju muž ne bi smeo da dopusti ženi, a kad joj on naredi da prestane s tim, ili joj makar samo dokazuje i kritikuje je, onda mu se nad glavom razbesni strašna oluja.

— Bože, bože! — mislio je on nemoćno. — Ona zna da se ljuti strasnije i duže nego ijedna žena koju sam ikad poznavao.

Čak i kad su stvari išle sasvim lepo, bilo je za divno čudo kako je ta žena puna šale i ljubaznosti, žena koja je pevušila u sebi radeći po kući, bila u stanju da se potpuno i brzo pretvori u sasvim drukčiju osobu. Dovoljno je bilo da on kaže: »Kad bih bio na tvome mestu, dušo, ja ne bih ...« pa da odmah izbije bura.

Njene crne obrve bi se odmah digle uvis da se sastave u oštrom uglu iznad nosa, a Frenk bi se skoro očigledno šćućurio i stao da drhti od straha. Imala je plaho-vitu narav nekog Tatarina i besnela je kao divlja mačka, a u takvim prilikama nije vodila računa šta govori, ni koliko to može da boli. U takvim trenucima nad kuću su se nadnosili tamni oblaci. Frenk bi odlazio rano u radnju i vraćao bi se kasno. Piti bi pobjegla u svoju spavaću sobu kao zec u šumu. Veid i čika Petar bi pobjegli u štalu, a kuvarica se nije pomaljala iz kuhinje i izbegavala je da suviše glasno peva hvale gospodu. Samo je Mami hladno podnosila Skarletinu tutnjavu, jer je Mami imala mnogo godina prakse sa praskanjem Džerajda O'Hare. Skarlet nije želela da bude tako prgava i stvarno je želela da Frenku bude dobra žena, jer ga je volela i bila mu zahvalna što je spasao Taru. Ali je on zaista tako često i na tako različite načine dovodio njeno strpljenje u veliko iskušenje.,376

Ona nije nikako mogla da uvažava čoveka koji dopušta da se vuče za nos, a bojažljiv i neodlučan stav koji je on zauzimao u svakom neprijatnom slučaju — bilo pred njom ili pred drugima — dovodio ju je do besnila. Ali bi ona još i mogla da pređe preko tih stvari i da čak bude srećna sad kad su se neke od njenih novčanih teškoća rešavale same od sebe, samo da nije bilo stalnog ponav-ljanog razdraživanja koje je izbijalo iz mnogih slučajeva koji su pokazivali da Frenk niti je sam dobar trgovac, niti njoj dopušta da to bude.

On je, kao što je i očekivala, odbijao da naplati one nenaplaćene račune sve dok ga ona nije naterala na to, pa i onda je to radio s puno izvinjavanja i nekako preko srca. To iskustvo je bilo poslednji dokaz koji joj je bio potreban da uvidi da će porodica Kenedi uvek imati tek toliko da ne umre od gladi, sem ako ona lično ne zaradi novac koji se resila da mora imati. Sad je njoj bilo jasno da bi Frenk bio zadovoljan da celog veka petlja po onom svom prljavom dućančiću. On kao da nije shvatao kako njihova sigurnost visi o jednoj dlaci i kako je važno imati više novaca u ovo nesigurno vreme kad je novac jedina zaštita od novih nedaća.

Frenk bi možda i mogao biti napredan trgovac u ono lako vreme pre rata, ali je sad bio tako nesnosno zasta-reo, po njenom mišljenju, i tako uporan u svome nastojanju da se uvek drži starih metoda, iako su stare metode i stara vremena već prošli. Njemu je sasvim nedostajala nasrtljivost koja je tako potrebna u ovim teškim danima. E pa, ona ima dovoljno nasrtljivosti i ona je rešena da se njom služi, pa bilo da se to Frenku dopada ili ne. Njima je potreban novac, a ona ga zarađuje i to s teškom mukom. Po njenom mišljenju Frenk bi mogao da učini bar toliko da se ne mesa u njene poslove koji daju dobre rezultate.

Sa njenim neiskustvom upravljanje strugarom nije bilo laka stvar, a utakmica je sad bila življa nego što je to bilo ispočetka, te je ona obično bila umorna, zabrinuta i ljuta kad bi uveče dolazila kući. A kad bi se Frenk bojažljivo nakašljao i rekao: »Dušo, ja ne bih radio to«, ili »Ja

377

ne bih to radio, dušo, da sam na tvom mestu«, ona je imala grdne muke da se savlada da ne plane, a ponekad i ne bi uspela da se savlada. Ako on nema smelosti ni umešnosti da iziđe u svet i da zaradi novac, zašto uvek nalazi da njoj nešto zamera? A sve ono što njoj zamera tako je besmisleno. Kakav je to greh, u ovakvim vremenima, u tome što je ona muškobanjasta? Naročito kad njena strugara donosi novac koji je njima tako nužno potreban, njoj i porodici na Tari, pa i samom Frenku.

Frenk je žudeo za odmorom i mirom. Rat u kome je on služio tako savesno upropastio mu je zdravlje, stao ga imanjanja i načinio od njega starog čoveka. On nije žalio za svim tim, i posle četiri godine rata on nije tražio ništa drugo do malo mira i ljubaznosti, milih lica oko sebe i uvažavanje prijatelja. I ubrzo je uvideo da domaći mir ima svoju cenu i da je ta cena puštanje Skarleti na volju bilo šta želela da radi. I tako je on, zato što je bio umoran, kupovao sebi mir po njenoj ceni. Ponekad je mislio da i vredi videti je kako se smeši kad mu otvori kućna vrata u hladnom sutonu i poljubi ga u nos ili u uho, ili u neko drugo slično mesto, kad oseti kako ona namešta sanjivo svoju glavu na njegovo rame, ispod toplog

pokrivača. Domaći život može da bude prijatan kad sve ide kako Skar-let hoće. Ali je mir koji je on tako dobijao bio šupalj, samo spoljni izgled mira, jer ga je kupovao po cenu svega onoga što je on smatrao da je u redu u bračnom životu.

— Udata žena bi trebalo da vodi više računa o svojoj kući i porodici, a ne da tumara unaokolo, kao neki muškarac — mislio je on. — Kad bi samo ona imala bebu...

Nasmešio se kad je pomislio na dete i često je mislio o detetu. Skarlet je sasvim otvoreno izjavljivala da ne želi decu, ali deca retko čekaju da ih neko pozove. Frenk je znao da mnoge žene govore da ne žele decu i da je to samo ludost i strah. Kad bi Skarlet imala dete ona bi ga volela i bila bi zadovoljna da može da ostane kod kuće i da ga neguje kao i druge žene. Tada bi bila primorana da proda strugaru i sve njegove nedaće bi bile re-378

šene. Svim ženama su potrebna deca da bi bile potpuno srećne, a Frenk je znao da Skarlet nije srećna.

Makar kako slabo poznavao žene, on nije bio toliko šlep da ne bi video da je ona često nesrećna.

Ponekad bi se noću probudio i čuo tihi šum plača prigušenog jastukom. Kad se prvi put probudio i osetio da se krevet tresе od njenog jecanja, uplašeno ju je upitao: »Šta ti je, dušo?« i dobio je preko nosa uzrujan odgovor: »Oh, pusti me na miru!«

Da, dete bi je usrećilo i isteralo joj iz glave stvari kojima ne bi trebalo da se zanosi. Ponekad bi Frenk uzdahnuo pomišljajući kako je uhvatio tropsku pticu svu od plamena i boja dragog kamenja, iako bi mu i običan carić bio sasvim dobar.

XXXVII

Bilo je to jedne noći u aprilu kad je bura besnela i kad Toni Fonten stiže iz Džonsboroa na zapenušenom konju, polumrtvom od umora, zakuca na njihova vrata i probudi nju i Frenka zbunjene od straha. Tada je Skarlet, po drugi put u toku četiri meseca, imala priliku da živo oseti sve posledice Rekonstrukcije i da tačno shvati šta je Vil mislio u svojoj glavi kad joj je rekao: »Naše su muke tek počele«, da uvidi da su istinite sumorne Ašlijeve reci izgovorene u voćnjaku kroz koji je duvao vetar: »Ono što stoji sad pred nama svima, gore je od rata... gore od zatvora... gore od smrti.«

Njen prvi susret sa Rekonstrukcijom bio je onoga dana kad je doznala da Džonas Vilkinson zajedno sa Jen-kima može da je izbaci sa Tare. Ali Tonijev nagli dolazak joj to pokaza i posvedoči na jedan mnogo grozniji način. Toni stiže po mraku i po najžešćem pljusk, a posle nekoliko minuta bese već ponovo iščezao u noć zavek, ali u onome kratkom međuvremenu on je podigao zavesu380

na jednom prizoru punom nove grozote, zavesu koja, kako je ona očajno osećala, neće više nikad biti spuštена.

Te burne noći kad je neko pomamno lupao u vrata ona je stajala na stepeništu, stezala oko sebe ogrtač i pogledavši dole u hol sagledala za časak Tonijevu cmpu-rasto uzbuđeno lice, pre nego što se on naže napred i ugasi svecu u Frenkovoј ruci. Ona se požuri dole u mrak, steže njegovu hladnu mokru ruku i ču ga kako šapuće: »Potera ide za mnom ... idem u Teksas ... moj konj je skoro mrtav... a ja mrtav gladan. Ašli mi reče da ćete mi... Ne palite svecu! Ne budite crnce... Ne želim da vam pravim neprilike, ako se ikako može.«

I tek u kuhinji, kad se roletne behu sasvim spustile i zavese navukle, on dopusti da se upali svetlost i stade govoriti Frenku u brzim isprekidanim rečenicama, dok je Skarlet žurila i trudila se da mu spremi nešto za jelo.

Bio je bez zimskog kaputa i prokisao do kože, bez šešira, a crna kosa mu se bese ulepila po niskom čelu. Ali živa veselost mladih Fontena, neka ledena veselost te noći, videla se još u njegovim živim očima dok je gutao viski koji mu behu doneli. Skarlet je zahvaljivala bogu što tetka Piti mirno spava gore u svojoj sobi. Ona bi sigurno pa!a u nesvest da je videla to priviđenje.

— Jedan gad ... jedan Skalavag manje — reče Toni, pružajući čašu da mu se ponovo napuni. — Jahao sam ludo i otići će mi koža ako ne umaknem odavde brzo, ali je bilo vredno muke. Tako mi boga, jeste! Pokušaću da se dočepam Teksasa pa ću se tamo prikriti. Ašli je išao sa mnom u Džonsboro i on mi je rekao da dođem k vama. Moram imati novog konja, Frenk, i nešto novaca. Moj konj je skoro mrtav — sve dovde po ovakvom pljusk! — a kao svaka budala, izišao sam bez šešira i bez novaca, iako u našoj kući nema baš mnogo novaca.

Nasmeja se, pa se baci gladno na hladnu pogaču i hladno, kuvano lišće od repe, čija se mast bila stisnula u guste, bele pahuljice.

— Možeš uzeti moga konja — reče Frenk mirno. — Ja sad imam samo deset dolara, ali ako možeš da priče-

kaŠ dO SUtra... y: .-> f ■ .. :.; <.■.-.,■ ,■■..•.;:■■■..-> r,u...iv_ . .

381

— Do sto đavola, ne mogu da čekam! — reče Toni snažno, ali veselo. — Oni su mi verovatno odmah za leđima. Nisam mnogo odmakao ispred njih. Da me nije Ašli izvukao odande i naterao da uzjašem konja, ja bih ostao onde kao neki luđak i verovatno bih sad već visio. Dobar je drug Ašli.

Dakle i Ašli je umešan u tu strašnu zagonetku. Skarlet se sva ohladi i prinese ruku grlu. Da li su sad Jenki uhvatili Ašlija? Zašto, zašto Frenk ne pita u čemu je ceia ta stvar? Zašto prima sve to hladno, kao nešto sasvim prirodno? I stade se mučiti da sama izusti neko pitanje.

— Šta?... — poče ona. — Ko? ...

— Bivši nastojnik vašeg oca... onaj prokleti... Džo-nas Vilkerson.

— Jeste li ga... je li mrtav?

— Bože moj, Skarlet O'Hara — reče Toni nabusito. — Kad se ja resim da izrečkam nekog, ne mislite valjda da ću ga milovati tupom stranom noža, zar ne? Ne, živoga mi boga, isekao sam ga na komade!

— Dobro je — reče Frenk nemarno. — Taj mi se čovek nikad nije dopadao.

Skarlet ga pogleda. Ovo nije onaj krotki Frenk koga je ona poznavala, onaj čovečuljak koji samo nervozno cupka bradu i koga je ona navikla da tako lako zastrašuje. Sad se na njemu video neki izraz čvrstine i odlučnosti, i primao je stvari bez izlišnih reci. Sad je on bio čovek, a i Toni je čovek, i taj položaj pun silovitosti bio je muški posao u kome žena nema šta da traži.

— Ali Ašli... Je li on ...

— Nije. On je hteo da ga ubije, ali sam mu ja rekao da je to moje pravo, jer je Sali moja snaha, te je on najzad uvideo da ja imam pravo. Pošao je u Džonsboro sa mnom za slučaj da Vilkerson prvi mene pogodi. Ali ja ne mislim da će stari Ašli doći u nepriliku zbog toga. Nadam se da neće. Imate li kakvog pekmeza s ovom pogačom? I možete li mi malo uviti da ponese sobom?

— Počeću da vrištim ako mi sve ne ispričate.

""■■ — Pričekajte dok ja odem pa onda vrištite ako vam s* Vrišti, ispričaću vam sve dok Frenk bude sedlao konja.382

Onaj prokleti... Vilkerson već je izazvao mnogo nereda. Znae šta je radio za vaš porez. To je samo jedna od njegovih niskosti. Ali je najgore bilo kako je on neprestano dražio crnce. Da mi je samo rekao da ću doživeti dan da omrznem crnce! Vrag im nosio njihove crne duše, oni veruju sve što im te lopuže kažu i zaboravljaju na svs dobrote koje smo im mi činili. Sad Jenki pričaju kako će dopustiti crncima da glasaju, a neće da dopuste da mi glasamo. Ta jedva da ima šaka demokrata u celoj ovoj Pokrajini koji nisu isključeni od glasanja, sad kad su isključili svakog čoveka koji je bio u vojsci Konfederacije. A ako budu crncima dali pravo glasa, onda je s nama svršeno. Ta, do vraga, ovo je naša država! Ona ne pripada Jenkima. Boga mi, Skarlet, to se ne može trpeti! A neće se ni trpeti! Mi ćemo uraditi nešto zbog toga, pa makar to značilo i nov rat. Uskoro ćemo imati crnce sudije, crnce zakonodavce ... crne majmune iz džungle.

— Molim vas... požurite, kažite mi! Šta ste uradili?

— Dajte još komadić te pogače dok je niste zavili. E pa, čulo se svuda da je Vilkerson otišao malo predaleko s pitanjem jednakosti crnaca. O, da, on je po čitave časove govorio tim crnim budalama.

Imao je drskosti... da... — Toni stade nemoćno zamuckivati — da kaže da crnci imaju pravo na... na... bele žene.

— Oh, Toni, nije moguće?

— Boga mi jeste! Ne čudim se što izgledate kao da vam je muka. Ali, do sto đavola, Skarlet, to ne može biti novost za vas. Oni su to govorili njima i ovde u Atlanti.

— Ja... ja to nisam znala.

— Pa da, sigurno je to Frenk krio od vas. Posle toga smo mi svi mislili da potajno posetimo Vilkersona jedne noći i da se postaramo za njega, ali i pre nego što smo mi stigli da to uradimo...

Sećate li se onoga crnca, Jus-tisa, koji je bio kod nas predradnik?

— Da.

— Danas je došao na vrata kuhinje kad je Sali dovršavala ručak i ne znam šta joj je rekao. Valjda to neću više nikad ni saznati. Ali joj je on rekao nešto i ja čuh

383

kako ona vrisnu pa potrčah u kuhinju, kad tamo a on pijan kao pas ... Oprostite, Skarlet...

— Pričajte dalje.

— Ubio sam ga na mestu, a kad majka dotrča da se poštara oko Sali ja skočih na konja da idem u Džons-boro da potražim Vilkersona. On je krivac za sve. Prokleta crna budala, ta ne bi nikad ni pomislila na to da nije bilo njega. Prolazeći pored Tare sretnem Ašlija, i on, razume se, pođe sa mnom. Reče mi da mu dopustim da on to uradi zbog Viikersonovog postupanja prema Tari, a ja sam rekao da ne dam i da je to moj posao pošto je Sali žena moga poginulog brata, a on je išao i dalje navaljivao celim putem. A kad stigismo u varoš ja videh, bog rne ubio, da sam zaboravio svoj revolver. Bio sam ga ostavio u štali. Tako sam bio besan da sam zaboravio...

Ćutao je i žvakao parče žilave pogače, a Skarlet je drhtala. Ubistveni bes Fontenovih je odavno bio poznat u istoriji Pokrajine, mnogo pre početka ove glave.

— i tako sam morao da pođem na njega s nožem. Našao sam ga u jednoj krčmi. Priterao sam ga u kut, i dok je Ašli držao ostale rekao sam mu zašto to radim, pre nego što sam ga udario. Bilo je svršeno pre

nego što sam i znao — reče Toni zamišljeno. — Posle toga sećam se samo to da me je Ašli popeo na konja i govorio mi da dođem do vas. Ašli je dobar drug u nuždi. Ne izgubi glavu.

Frenk uđe s velikim zimskim kaputom preko ruke, ali Skarlet se ne pobuni. Izgledala je tako izvan svega toga, izvan te čisto muške stvari.

— Ali, Toni — biće potrebna tvoja pomoć kod kuće. Sigurno, kad bi ti otišao natrag i objasnio...

— Frenk, ti si se oženio ludom — reče Toni nasme-jano uvlačeći se s mukom u teški kaput. — Ona misli da će Jenki nagraditi čoveka koji brani svoje žene od crnaca. Daj mi jedan poljubac, Skarlet.

Frenk neće zame-riti, a ja vas možda neću nikad više videti. Teksas je daleko odavde. Neću smeti da pišem, nego pozdravite moje i kažite im da sam srećno stigao do vas.

Ona mu dopusti da je poljubi, pa dva čoveka iziđoše napolje u kišu i zastadoše još neko vreme u razgovoru³⁸⁴

na zadnjem tremu. Zatim ču nagli topot konjskih kopita i Tonija bese nestalo. Ona odškrinu vrata i vide kako Frenk vodi prema štali jednog zadihanog konja koji se spoticao. Opet zatvori vrata i sede, ali su joj kolena drhtala.

Sad je znala šta znači Rekonstrukcija, znala isto tako kao da je kuća bila opkoljena golim divljacima koji čuče na svojim cevanicama. Sad joj se stadoše množiti u glavi mnoge uspomene i druge stvari o kojima ona nije mnogo mislila u poslednje vreme, razgovori koje je načula ali ih nije slušala, muške priče koje su se prekidale čim bi ona naišla u sobu, sitni događaji u kojima ona u ono vreme nije videla nikakvog značenja, Frenkova uzaludna upo-zoravanje da se ne vozi u strugaru samo pod zaštitom staroga čika Petra. Sad se sve to spajalo i uklapalo jedno u drugo u jednu jezivu sliku.

Crnci su gospodari, a iza njih su bajoneti Jenkija. Nju bi mogli ubiti, mogli bi je silovati i, vrlo verovatno, nikoga ne bi glava zbolela zbog toga. A Jenki bi obesiii svakoga onoga ko bi je osvetio, obesiii bez blagodeti suđenja od strane sudije i porote. Jenki oficiri, koji nemaju ni pojma o zakonu, a još manje mare za okolnosti zločina, mogu da sprovedu i formalnost suđenja i da stave uže oko vrata jednog Južnjaka.

— Šta možemo da radimo? — pomisli ona, kršeći ruke u smrtnim mukama od nemoćnog straha. — Šta možemo da radimo protiv demona koji bi obesiii tako krasnog mladića kao što je Toni samo zato što je ubio jednog pijanog crnca i jednog pokvarenog Skalavaga da zaštiti svoje ženske srodnike.

»Pa to se ne može trpeti!« — rekao je Toni, i imao je pravo. To se ne može trpeti. Ali šta mogu oni da rade osim da trpe, takvi nemoćni kakvi su sad? Ona stade drhtati i, prvi put u svome životu, vide ljude i događaje kao nešto odvojeno od sebe same, vide jasno da Skarlet O'Hara, poplašena i nemoćna, nije jedino što je važno. Postoje još hiljade žena kao što je ona širom celog Juga, koje su poplašene i nemoćne. I hiljade ljudi koji su položili oružje kod Apomatoksa opet su ga prihvatili i stoje

385

spremni da stave na kocku svoje živote svakoga časa i da polete da zaštite svoje žene.

Na Tonijevom licu bilo je nečeg što je opazila da se ogleda i na Frenkovom, nekakav izraz koji je u poslednje vreme viđala i na licima drugih ljudi u Atlanti, neki izraz koji je viđala ali se nije trudila da ga analizira. Bio je to izraz jako različit od one klonule nemoći koja se videla na licima ljudi kada su se vraćali kući iz rata, posle kapitulacije. Ti ljudi nisu marili ni za šta osim za vraćanje kući. Sad su opet marili za nešto, utrnuli živci su se vraćali u život a stari duh je opet počinjao da plamsa. Oni sad opet žive s nekom hladnom, bezobzirnomošću. I svi misle kao i Toni: »To se ne može trpeti!« Videla je ljude s Juga, blage i opasne onih dana pre rata, bezobzirne i tvrde poslednjih dana očajnih borbi. Ali na licima dvojice ljudi koji su nepomično gledali jedan u drugoga pri svetlosti svece pre kratkog vremena, bilo je nečega sasvim drukčijeg, nečega što je nju bodrilo iako ju je plašilo — besa koji se nije mogao izraziti recima, odlučnosti koja neće ustuknuti ni pred čim.

I prvi put oseti se srodna sa ljudima oko sebe, oseti se ista s njima u svim strahovanjima, u ogorčenjima i u odlučnosti. Ne, to se ne može trpeti! Jug jeisuviše lep da bi se mogao pustiti da ode bez ikakve borbe, suviše voljen da bi ga pod nogama gazili Jenki koji toliko mrze Južnjake da bi ih rado sprštili u blato, suviše voljen zavičaj da bi se tek onako mogao predati crnačkim nezalicama pijanim od viskija i slobode.

Dok je tako mislila o Tonijevom iznenadnom dolasku i odlasku ona se osećala srodna s njim, jer se sećala stare priče o tome kako je njen otac pobeo iz Irske, po-begao na brzinu, noću, posle jednog ubistva koje za njega i za njegovu porodicu nije bilo ubistvo. U njoj je bila Džeraldova krv, nasilna krv. Ona se sećala onog zadovoljstva kad je ubila pljačkaša Jenkija. Nasilne krvi je bilo u njima svima opasno blizu površine, krvi koja proviruje odmah ispod uljudne spoljašnjosti. Svi oni, svi ljudi koje je ona znala, čak i Ašli sanjarskog pogleda, i nemirni stari Frenk, svi su takvi iznutra .. ubistveni i nasilni ako se ja-

25 Prohujalo sa vihorom II383

vi potreba. Čak i sam taj Ret, onakav bezobziran tip, ubio je crnca zato što je bio »drzak prema jednoj dami«.

Kad se Frenk vrati sav mokar od kiše i kašijući, ona polete prema njemu.

— Oh, Frenk, koliko će ovo još trajati?

— Sve dok nas Jenki budu ovako mrzeli, dušo.

— ■ A zar nema ništa što bismo mi mogli da radimo? Frenk pređe umorno rukom preko mokre brade.

— Pa mi radimo ponešto.

— A šta to?

— Zašto govoriti o tome dok još nismo uradiiii ništa? Možda će tu trebati da prođu i godine. Možda će... možda će Jug uvek biti ovakav.

— Oh, neće valjda!

— Dušo, hajde u krevet. Sigurno si se smrzla. Vidiš da drhtiš?

— Kad će svemu tome biti kraj?

— Kad opet budemo mogli glasati, dušo. Kad svaki čovek koji se borio za Jug bude mogao da spusti kuglicu u kutiju za nekog Južnjaka i demokratu.

— Kuglicu? — viknu ona očajno. — Kakva nam korist od kuglica kad su crnci poludeli? Kad su ih Jenki otrovali protiv nas?

Frenk je i dalje objašnjavao na svoj strpljivi način, ali sama pomisao da se zlo može izlečiti kuglicom bila je suviše zapletena za nju da bi ga mogla pratiti. Ona je sa zahvalnošću mislila da Džonas Vilkinson neće više biti opasan za Taru a mislila je i na Tonija.

— Oh, ti siroti Fontenovi! — uzviknu ona. — Sad je ostao samo Aleks, a na Mimosi ima tako mnogo da se radi. Zašto Toni nije imao toliko pameti pa da... da to uradi noću kad niko ne bi znao ko je uradio. Mnogo bi korisniji bio kad bi bio tu da pomogne pri proletnjem oranju nego što će biti u Teksasu.

Frenk je obgrli rukom. On je obično bio oprezan kad bi to radio, kao da je unapred očekivao da ga ona nestrpljivo odgurne, ali je noćas u njegovim očima bio neki zamišljen izraz a mišica mu je čvrsto stezala njen stas.

387

— Ima stvari mnogo važnijih od oranja, dušice. A jedna je od tih zaplašivanje crnaca i davanje lekcija Skala-vazima. Sve dok još imamo tako divnih mladića kao što je Toni, ja mislim da se ne moramo mnogo brinuti za naš Jug. Hajde u krevet.

— Ali, Frenk ...

— Ako samo stojimo složno i ne popustimo ni milimetra pred Jenkima, mi ćemo jednog dana pobediti. Ne lupaj o tome svoju lepu glavicu, dušo. Pusti naše ljude da se brinu za to. Možda to neće doći za naših dana, ali će sigurno doći jednog dana. Jenkima će dosaditi da nas mrcvare kad vide da ne mogu ni da nas načnu, a tada ćemo imati pristojan svet u kome ćemo živeti i podizati svoju decu.

Ona pomisli na Veida i na tajnu koju je od nekog vremena nosila u sebi. Ne, ona ne želi da se njena deca odgajaju u ovom paklu punom mržnje i neizvesnosti, gorčine i nasilja koji proviruju ispod same površine, siromaštva, teških nevolja i nesigurnosti. Ona nikako ne želi da njena deca ikad saznaju kako sve to izgleda. Želi za njih siguran i dobro sređen svet, u kome će ona moći gledati u budućnost i znati da pred njima stoji sigurna budućnost, svet u kome će njena deca znati samo za blagodet i toplinu, za dobro odelo i lepu hranu.

Frenk misli da će se to postići glasanjem. Glasanjem? Kakve važnosti ima glasanje? Ti krasni ljudi s Juga neće nikad više imati pravo glasa. Postoji samo jedna stvar na svetu koja je bedem protiv svake nesreće koju sudbina može doneti, a to je novac. Ona grozničavo pomisli da oni moraju imati novaca, mnogo novaca da im očuva bezbednost protiv nesreća.

I odjednom mu iznenada saopšti da će imati dete.

Nedeljama posle Tonijevog bekstva kuća tetke Piti bese podvrgnuta neprestanim pretresima od strane Jenki vojnika. Oni bi preplavili kuću u svako doba i bez prethodne prijave. Rasturili bi se po svim sobama, postavljali pitanja, otvarali ornnane, preturali posteljne stvari, zagledali ispod kreveta. Vojne vlasti su bile saznale da je To-

25«388

niju savetovano da dođe u kuću gospođice Piti, pa su bile uverene da se on još krije tu ili negde u susedstvu.

Usled toga je tetka Piti neprestano dolazila u ono što je čika Petar zvao »stanje«, pošto nikad nije znala kad će u njenu sobu upasti neki oficir s odredom vojnika. Ni Skarlet ni Frenk joj ne behu ništa rekli o kratkoj Tonije-voj poseti, te stara dama nije mogla ništa odati čak i da je bila sklona za to. Ona je bila potpuno ispravna u svojim uzrujanim dokazivanjima da je Toni Fontena videla samo jednom u životu, i to o Božiću 1862. godine.

— A u to vreme je — dodala bi ona zadihano obraćajući se Jenki vojnicima, nastojeći da im bude od pomoći — tada je on bio sasvim pijan.

Skarlet koja je teško podnosila početno stanje svoje trudnoće, bila je puna silne mržnje na ljude u plavoj uniformi koji su joj narušavali ličnu samoću i ponekad odnosili poneku sitnicu koja bi im se

dopala, i isto tako . silnog straha da Toni može povući u propast sve njih. Zatvori su bili puni ljudi koji su bili uhapšeni zbog mnogo slabijih razloga. Ona je znala da ako bi se i najmanja sitnica dokazala protiv njih, ne samo ona i Frenk nego i nevina Piti bi otišla u zatvor.

Neko vreme se vodila agitacija u Vašingtonu da se konfiskuje sva »buntovnička svojina« da bi se isplatio ratni dug Sjedinjenih Država, te je to održavalo Skarlet u nekom stanju grozničave strepnje. Sad je još pored toga Atlanta bila puna glasova o konfiskovanju imanja svih prestupnika protiv vojnog zakona, a Skarlet je drhtala od straha da ona i Frenk ne izgube ne samo svoju slobodu, nego i kuću, dućan i strugaru. Pa čak ako vojska i ne bi oduzela njihovu imovinu, ona bi bila kao da je izgubljena ako bi ona i Frenk otišli u zatvor, jer ko bi onda vodio računa o preduzećima u njihovom odsustvu? Sad je mrzela Tonija što im je nabacio na glavu ove nevolje. Kako je mogao da uradi tako nešto svojim prijateljima? I kako je Ašli mogao da pošalje Tonija k njima? Nikad ona više neće ukazati pomoć bilo kome ako bi to značilo da im se Jenki sruče na glavu kao roj osa. Ne, ona će zaključati vrata pred svakim kome je potrebna po-

389

moć. Osim, razume se, pred Ašlijem. Za vreme od nekoliko nedelja posle Tonijeve kratke posete ona se budila iz ružnih snova na svaki šum napolju na ulici, bojeći se da to nije Ašli koji se trudi da umakne bežeći za Teksas zbog pomoći koju je ukazao Toniju. Ona nije znala kako stvar stoji s njim, jer nisu smeli da pišu na Taru o Toni-jevoj ponoćnoj poseti. Jenki bi mogli uhvatiti pismo pa bi to i plantažu dovelo u nezgodan položaj. Ali kad protekoše mnoge nedelje i oni ne čuše nikakve rdave vesti znali su da se Ašli nekako izvukao čist. Pa, naposletku, i Jenki prestadoše da ih uznemiravaju.

Ali čak ni to olakšanje i vraćanje u normalno stanje ne oslobodi Skarlet od strepnje u kojoj je živela neprestano od one noći kad je Toni zakucuo na njihova vrata, od straha koji je bio gori nego užas od bombardovanja za vreme opsade, gori čak i od straha od Šermanovih ljudi za vreme poslednjih dana rata. Izgledalo je kao da je Toni-jeva pojava one burne noći skinula blagotvorne koprene s njenih očiju i nagnala je da vidi istinsku nesigurnost njihovog života.

Posmatrajući oko sebe u hladno proleće 1866. godine Skarlet shvati šta očekuje nju i ceo Jug. Može ona praviti planove i zamisli, može raditi napornije nego što su radili njeni robovi, može i uspeti da savlada sve teškoće, može čak upornom odlučnošću resiti i probleme za koje je raniji život nije bio nikako pripremio, ali i pored svega njenog naprezanja, požrtvovanja i dovitljivosti, njeni mali počeci stečeni tako skupo mogu joj svakog trenutka biti oteći. A kad bi se to dogodilo za nju ne postoje zakonska prava, niti kakve zakonske naknade — osim onih istih vojnih sudova o kojima je Toni govorio onako ogorčeno, onih prekih sudova sa proizvodnjim suđenjem. Samo crnci u ovo vreme imaju pravo na naknadu. Jenki su svalili Jug na zemlju pa nameravaju da ga tako i dalje održe. Izgledalo je kao da se neka džinovska ruka svalila na ceo Jug, a oni koji su nekad gospodarili na njemu sad su nemoć-niji od svojih nekadašnjih robova.

Džordžija je bila jako posednuta vojnim garnizonima, a Atlanta je imala mnogo više vojske nego što je bilo po-

390

trebno. Zapovednici Jenki trupa u raznim gradovima imali su potpuna ovlašćenja, čak i pravo života i smrti nad građanima, pa su i upotrebljavali to svoje pravo. Mogli su da uhapsu svakog građanina iz kakvog bilo uzroka, ili i bez uzroka, da ga liše imovine i da ga obese, pa su to i radili. Oni su mogli da ih muče i da ih sputavaju, i sputavali su ih raznim protivrečnim propisima o upražnjavanju njihovih radnji, o nagradama koje moraju davati svojim službenicima, šta smeju govoriti javno i u privatnom razgovoru i šta treba da pišu u svojim pismima. Određivali su kako, kad i gde smeju bacati svoje đubre, pa su odlučivali i kakve pesme smeju kćeri i žene bivših Konfederira-ca pevati, tako da onaj ko bi zapevao »Diksi«, ili »Lepi plavi barjak« taj bi činio prestup tek nešto malo manji nego što je izdaja. Propisivali su da niko ne srne primiti pismo na pošti ako nije položio »zakletvu lojalnosti«, a u nekim slučajevima oni su zabranjivali i izdavanje dozvola za venčanje onima koji nisu položili tu mrsku zakletvu. Novine su bile tako pritegnute da nikakav javni protest nije mogao biti objavljen protiv nepravdi ili protiv pljačkanja od strane vojske, a pojedinačne proteste su učutkivali osudama na zatvor. Zatvori su bili puni istaknutih građana koji su u njima ostajali bez nade na skorašnje suđenje. Suđenje od strane porote i zakon habeas corpus bili su stvarno ukinuti. Građanski sudovi su još radili na izvestan način, ali su radili kako se prohtelo vojsci koja je imala pravo i upotrebljavala ga da se mesa u njihove presude, tako da su građani koji su imali nesreću da budu uhapšeni bili stvarno ostavljeni na milost i nemilost vojnim vlastima. A tako su mnogi hapšeni. I samo podozrenje da je neko buntovnički govorio protiv vlade, podozrenje o saučesništvu u Kju Klaks Klenu ili žalba nekog crnca da se neki belac drsko ponašao prema njemu bili su dovoljni da građanina ubace u zatvor. Dokazivanja i svedočenja nisu bila potrebna. Bila je dovoljna optužba. A zahvaljujući podbadaanjima od strane Oslobođenič-kog ureda uvek su se mogli naći crnci voljni da podnesu

tUžbu.

" ■ '•- •

v .-...•,; ;■;■• -•:■ ■■ - v,' ' ■>..•, •-...-...; ;j •

Crncima još nije bilo dato pravo glasa, ali je Sever bio rešen da oni giasaju, a isto tako je bio rešen i da postigne da njihovo glasanje bude naklonjeno Severu. Imajući ovo na umu, crnci već nisu znali šta da traže. Jenki vojnici su ih potpomagali u svemu što su oni predu-zimali da urade, a najsigurniji način da neki građanin na-strada bio je da podnese bilo kakvu tužbu protiv nekog crnca.

Nekadašnji robovi bili su sad neograničeni gospodari, a uz pomoć Jenkija na vrhu su bili najniži i najgluplji od njih. Oni koji su bili bolji među njima i koji nisu mariii za ovu slobodu patili su isto onako jako kao i njihovi beli gospodari. Na hiljade domaćih slugu, najviše kaste među ropskim stanovništvom, benu ostale pored svojih gospodara, belih ljudi, te su radili fizičke poslove koji su nekada bili ispod njihovog dostojanstva. I mnogi odani poljski radnici benu odbili da se koriste novom slobodom, ali čitave horde »bednih slobodnih crnaca« koje su zadavale najviše muka velikim delom su dolazile iz njihovih radova.

U dane robovanja ti niži crnci su bili prezreni od strane kućnih crnaca i crnaca-zanatlija kao stvorovi bez vrednosti. Isto onako kao što je Elen činila, i druge gospodarice plantaža širom čitavog Juga pripremale su crne mališane kroz tečajeve obučavanja da bi odabrale najbolje među njima za položaje s većom odgovornošću. Oni koji su preostajali za rad u polju bili su oni koji su imali najmanje volje i sposobnosti za učenje, najmanje energije, najmanje poštene i pouzdani, najporočniji i najsure-viji. A sad je ta klasa, najniža u crnačkom društvenom redu, činila život nesnosnim ceiom Jugu.

Potpomagani bezobzirnim pustolovima koji su radili u Oslobođeničkom uredu i podsticani vatrenom mržnjom Se-vernjaka, skoro verskom u svome fanatizmu, nekadašnji poljski radnici su se odjednom našli uzdignuti na položaje svemoćnih upravljača. Na tim mestima su se oni ponašali onako kako se moglo i očekivati da će se maloumni stvorovi ponašati. Oni su odmah podivljali kao majmuni ili kao deca puštena da rade što hoće među pred-392

metima čija vrednost premaša njihovo razumevanje, podivljali su bili iz svog naopakog uživanja u rušenju, ili zbog svog neznanja.

Ali se ipak mora priznati u prilog crnaca, da čak ni među onim najogorčenijim nije bilo mnogo onih kojima su upravljali pakost i osvetoljubiva mržnja, pošto su takvi čak i u vreme ropstva bili poznati pod imenom »gadni crnci-«. Ali svi ti oslobođeni robovi nisu imali više razuma nego deca, te su se dali lako zvesti baš zato što su uvek bili navikli da od nekoga dobijaju uputstva i zapovesti. Nekada su im njihovi beli gospodari izdavali zapovesti, a sad su imali druge gospodare, Ured i kuferaše, a njihove su zapovesti glasile: »Vi ste isto tako dobri kao i ma koji beli čovek, pa radite u tome smislu. Čim budete mogli da glasate za republikance, vi ćete dobiti imovinu belaca. Ona skoro kao da je već vaša. Uzmite je, ako možete da je dobijete.«

Takvi ljudi govori su im zavrteli mozak, te je sloboda za njih dobijala izgled stalnog zabavljanja, sa barbekjuom svake nedelje kao neki karneval besposličjenja, krađa i drskosti. Crnci sa sela behu nagrnuli u gradove i ostavili seoska naselja bez radne snage za obrađivanje zemlje. Atlanta je već bila prepuna njih, a još su svakodnevno dolazili stotinama, leni i opasni zato što su im se neprestano propovedale nove doktrine. Pošto su živeli natrpami po malim i trošnim kućicama, među njima izbiše boginje, tifus i tuberkuloza. Naučeni na negu od strane svojih gospodarica kad su bili bolesni dok su bili robovi, oni nisu umeli da neguju sami sebe ni svoje bolesnike. Oslanjajući se na svoje gospodare, u staro vreme, da se postaraju za stare i za malu decu, oni sad nisu imali osećanje odgovornosti za blagostanje slabih i nemoćnih. A Oslobođenič-ki ured je bio isuviše zanesen političkim stvarima da bi se brinuo za negu koju su im nekada davali vlasnici plantaža.

Napuštena crnačka deca su jurila kao poplašene životinje na sve strane po varoši, dok ih ne bi neki beli ljudi dobra srca primili u svoje kuće da ih odgaje. Ostareli crnci sa sela, ostavljeni od svoje dece, zapanjeni i prepla-

šeni u bučnim varošima, sedeli su na ivičnjacima i dovikivali gospođama koje su prolazile: »Gospa, molim piši jedan pismo moje gospodar tamo u Pokrajina Fejet ja sad jeste ovde. On hoće dodži uzme njegovo staro crnac i vodi opet kuca. Ah, bozi, ja ima dosta ovaj sloboda!«

Oslobođenički ured, pretrpan navalom tih silnih masa koje su pristizale, uvide suviše kasno jedan deo svoje greške i pokuša da ih pošalje natrag njihovim pređašnjim gospodarima. Govorili su crncima da ako hoće da se vrate natrag oni će ići kao slobodni radnici, zaštićeni pisanim ugovorima kojima se utvrđuju njihove nadnice. Stari crnci se vrlo rado stadoše vraćati na plantaže, i tako navali još teži teret na osiromašene vlasnike plantaža koji nisu imali srca da ih izbace napolje, ali su mladi ostali u Atlanti. Oni nisu želeli da budu kakvi bilo radnici ma gde. Zašto da se radi kad je želudac pun?

Sad su crnci prvi put u svom životu mogli da dobiju viskija koliko im je volja. U dane ropstva oni ga nisu nikad okusili, osim o Božiću kad bi svaki dobio po jednu »kapljicu« zajedno sa svojim darom. Sad su pak imali ne samo agitatore Ureda i kuferaše da ih podbadaju, nego i razdraženje usled viskija, tako

da su nasilja bila neizbežna. Ni život ni imovina nisu bili sigurni od njih i beli ljudi su bili podložni njihovom teroru. Ljudi su vređani na ulicama od strane pijanih crnaca, kuće i ambari paljeni noću, konji, stoka i živina kradeni usred bela dana, vršeni su zločini svake vrste a mali je broj zločinaca odlazio pred sud.

Ali sve te niskosti i opasnosti nisu bile ništa u poređenju sa opasnošću koja je pretela belim ženama, od kojih su mnoge bile ucveljene ratom i lišene muške zaštite, a koje su živele samohrane u zabačenim opštinama na samotnim putevima. Taj veliki broj nasilja nad ženama i većito živi strah za bezbednost svojih žena i kćeri naterao je ljude Juga u onaj hladni i uzdrhtali gnev i izazvao da se prekonoc javi Kju Klaks Klen. Protiv te mračne organizacije listovi Severa vikali su iz sveg glasa, a nikad nisu shvatili tragičnu nuždu koja je nju stvorila. Listovi Severa su zahtevali da se i poslednji član Kju Klaks Kle-394

na uhvati i obesiti što se usuđuje da uzme u svoje ruke kažnjavanje zločina u vreme kada su obični postupci zakona u interesu reda bili pogaženi od strane zavojevača.

Tu se video uzbudljiv prizor kako jedna polovina naroda pokušava da vrhovima bajoneta nametne drugoj polovini gospodarstvo crnaca, od kojih su mnogi tek pre jednog pokolenja bili došli iz afričke džungle. Njima se moralo dati pravo glasa, ali su se toga prava morali lišiti njihovi predašnji vlasnici. Jug se mora održavati u pokornosti, a lišavanje belaca prava glasa bilo je jedno sredstvo da se ta pokornost održi. Većina onih koji su se borili za Konfederaciju, ili služili u njoj, ili su joj ma kako pružili pomoć i potporu, nisu mogli imati pravo glasa, nisu imali mogućnosti da biraju svoje činovnike i potpuno su bili pod vlašću tuđinske vladavine. Mnogi ljudi, misleći trezveno na reci generala Lija, želeli su da polože zakletvu, da postanu opet građani i da zaborave na prošlost. Ali im nije bilo dopušteno da je polože. Drugi, kojima je bilo dopušteno da je polože, vatreno su odbijali da to urade prezirući da se obavežu na odanost vladi koja smišljeno podvrgava sve njih svirepostima i poniženju. Skarlet je neprestano slušala sve jedno isto, dok joj nije došlo da zavrišti od silnog ponavljanja reci: »Ja bih položio tu njihovu prokletu zakletvu odmah posle predaje da su oni postupali pristojno.« Skarlet je i danju i noću drhtala od straha u to vreme. Uvek živa opasnost od crnih bezakonika i Jenki vojnika stalno joj je mučila dušu, opasnost od konfiskovanja imovine uvek joj je bila u glavi, čak i u njenim snovima, a bojala se da će doći još i veće strahote. Potištena usled nemoći svoje, svojih prijatelja i celoga Juga, ona se u te dane često sećala reci koje joj je Toni Fonten rekao tako strasno: »Boga mi živog, Skarlet, ovo se više ne može trpeti, I neće se trpeti!«

Uprkos ratu, požaru i Rekonstrukciji Atlanta je opet postala bučna i napredna varošica. Ona je u mnogom pogledu podsećala na mladu varoš iz prvih dana Konfедера-395

cije. Jedina nevolja bila je u tome što vojnici koji su za-krčili ulice nisu nosili uniformu koju bi svet rado gledao, što novac nije bio u rukama onih ljudi u čijim je rukama trebalo da bude, i što su crnci živeli udobno dok su se njihovi predašnji gospodari mučili i skapavali od gladi.

Na prvi pogled Atlanta je činila utisak napredne varoši koja se brzo podiže iz ruševina, ali kad bi se pogledalo izbliza videlo se da su beda i strah odmah ispod površine. Izgledalo je kao da Atlanta mora uvek da se žuri, ma kakve okolnosti bile. Savana, Čarlston, Augusta, Ričmond, Nju Orleans ne bi se nikad žurili. Žurba nije bila nikako oznaka dobrog vaspitanja, to je odlika Jenki-ja. Ali je u to doba Atlanta bila i manje lepo vaspitana a i više jenkizirana nego ikad pre i posle toga. Usled toga što je »novi svet« navaljivao sa svih strana, ulice su bile zakrčene i bučne od jutra do mraka. Sjajne karuce žena Jenki oficira i skoro obogaćenih kuferaša zapljuskivale su blatom rasklimatane čezze građana Atiante, a raskošni novi domovi bogatih stranaca mešali su se sa mirnim kućicama starih stanovnika. Rat je nepobitno utvrdio važnost Atiante za privredu Juga, te je dotle nezatna varošica sad bila poznata nadaleko. Železnice, za koje se Šerman borio čelo jedno Ieto i pobio hiljade ljudi, opet su davale života varoši koja je i ponikla iz njih. Atlanta je opet bila središte radinosti za jedan prostran predeo kao što je bila i pre svoga opustošenja, a uz to je još dolazio i veliki priliv novih građana, željenih i neželjenih.

Kuferasi su od Atiante bili napravili svoj glavni štab, te su se na ulicama češali laktovima o predstavnike najstarijih porodica na Jugu koji tako isto behu postali pri-došlice u toj varoši. Porodice iz seoskih opština koje behu pogorele za vreme Šermanovog nastupanja i koje više nisu mogle da žive na selu bez svojih robova koji bi im obrađivali pamuk bile su došle u Atlantuu da žive. A svakog dana su dolazili i novi iseljenici iz Tenesija i obeju Karolina, gde je Rekonstrukcija još teže pritisla. Veliki broj Iraca i Nemaca koji su bili plaćenici u vojsci Unije nastanili su se u Atlantuu posle otpuštanja iz vojske. Žene i396

porodice Jenki garnizona, pune radoznalosti i želje da upoznaju Jug posle četiri godine rata, došle su da još više uvećaju stanovništvo. Pustolovi svake vrste navaljivali su u rojevima nadajući se da će se obogatiti, a crnci sa sela su još uvek neprestano dolazili.

Varoš je bila širom otvorena kao pogranično selo i nije se trudila da prikrije svoje poroke i grehove. Krčme su nicali prekonoc, po dve pa i po tri u jednoj zgradi, a čim bi pao mrak ulice su bile pune pijanih ljudi, crnih i belih, koji su se povodili od jednog kraja ulice do drugog. Apaši, secikese i javne ženske izvirivali su iz svake neo-svetljene uličice i po tamnim ulicama. Kockarnice su bile pune buke i retko bi prošla koja noć da u njima ne dođe do pucanja ili do vađenja noževa. Čestiti građani su se grozili kad bi saznali da Atlanta ima čitav jedan veliki i napredan kraj crvenih lampi, veći i napredniji nego što je bio za vreme rata. Preko čele noći se čulo tandrkanje klavira iza navučenih zavesa, a razuzdane pesme i smeh su se razlegali po ulici, prošarani ovde-onda ponekim vriskom ili pucnjem pištolja. Žiteljke tih kuća bile su drskije nego prostitutke iz ratnih dana, pa su bezobzirno visile na svojim prozorima i dozivale prolaznike. A nedeljom popodne lepe karuce toga kraja prošle bi glavnim ulicama pune devojaka u najlepšim haljinama, koje su izlazile na vaz-duh iza spuštenih svilenih zavesa. Bel Votling je bila najpoznatija »madama«. Bila je otvorila svoju vlastitu novu kuću, veliku zgradu na dva sprata prema kojoj su druge kuće u tom kraju izgledale jadne zečje rupe. Na donjem spratu bio je prostran bar, elegantno ukrašen uljanim slikama, a crnački orkestar je svirao svake noći. Gornje prostorije su, kako se pričalo, bile ukrašene nameštajem prevučenim najlepšom crvenom kadi-fom, teškim čipkanim zavesama i ogromnim ogledalima u pozlaćenim ramovima. Tuce mladih dama kojima je kuća bila snabdevena bile su prikladne premda sjajno našminkane i držale su se mnogo mirnije nego one u ostalim kućama. Bar policija nije često imala posla u kući Bel

Volting. ... :■.,.■..■, .•■,■.■ :■:;...; .', f,,-e,i.■,-.■ ■.■:..

■ ■:
397

Ta kuća je bila nešto o čemu su starije gospođe u Atlanti šaputale krišom, a što su sveštenici žigosali opreznim izrazima u svojim propovedima kao ambis pun nečisti, mesto greha i napast božju. Svaki je znao da jedna žena kao što je Bel nije mogla da zaradi toliko novaca da sama stvori jedno tako raskošno preduzeće. Svakako je morala da ima nekoga iza sebe i to nekog bogatog. A Ret Batler nije nikad imao toliko pristojnosti da krije svoje odnose s njom, te je bilo očevidno da samo on i niko drugi mora biti taj ko stoji iza nje. Sama Bel je izgledala vrlo bogata kad bi se na kratko vreme pokazala u svojim zatvorenim karucama koje je terao neki drzak žuti crnac. Kad bi se tako provezla u kolima u koja su bila upregnuta dva zelenka, svi dečaci na ulici — koji su mogli da umaknu od svojih majki — potrčali bi da provire prema njoj i šaputali uzrujano: »To je ona! To je Bel, video sam joj ridu kosu!« Pored bombardovanih kuća iskrpljenih starim gredama, daskama i čađavim ciglama uzdizali su se prekrasni domovi kuferaša i ratnih bogataša, sa mansardnim krovovima, tornjevima i kulicama, s prozorima od obojenog stakla i širokim travnjacima. Iz noći u noć u tim novosazidanim domovima prozori su bleštali od jake svetlosti a vaz-duhom se širili zvuči muzike i šum od nogu igrača. Žene u krutoj svili živih boja šetale su po prostranim verandama praćene ljudima u večernjem odelu. Pucali su zapušćaci od boca šampanjca, a na čipkanim stonim zastiračima služile su se večere sa sedam jela. Šunke u vinu, pečene patke, paštete od gušćije džigerice, retko voće u sezoni i van sezone iznosilo se u izobilju.

Iza izbledelih vrata starih kuća vladali su siromaštvo i glad — utoliko gorči i mučniji što su podnošeni sa hrabrom blagošću, utoliko crnji zbog spoljašnjeg izgleda ponosite ravnodušnosti prema materijalnim potrebama. Dr Mid je mogao da priča nadugačko i naširoko jezive priče o porodicama koje su iz svojih raskošnih domova bile doterane u porodične pansione, a iz pansiona u potkrovnice sobice u zabačenim ulicama. Imao je isuviše pacijentkinja koje su patile od »slabog srca« i »slabljenja«. On je znao,398 a i one takođe, da je dugo gladovanje uzrok svemu tome. Mogao bi da priča kako je sušica pokosila čitave porodice, a pelagra, koja se nekad javljala samo kod najsiriromašnijih belih porodica, sad se javljala i u najboljim porodicama Atlante. A bilo je i mnogo dece s tankim, rahitičnim nogama i majki koje nisu mogle da ih doje. Nekada je stari doktor hvalio boga za svako dete koje bi doneo na svet. Sad nije više mislio da je život velika bla-godet. Težak je to bio svet za malu dečicu te su mnoga umirala u prvim mesecima svoga života.

Bleštave svetlosti i vino, violine i igranje, brokat i fini štofovi u raskošnim kućama, a odmah iza ugla sporo umiranje od gladi i hladnoće. Naduvenost i bezobzirnost za zavojevače, a gorka patnja i mržnja za pokorene.

XXXVIII

Skarlet je gledala sve to, živela s tim preko dana i odlazila s tim u postelju, strahujući neprestano od onoga što se još može dogoditi. A znala je da su ona i Frenk zapisani kod Jenkija u crne knjige zbog Tonija, te se nesreća može svaliti na njihove glave svakog časa. Ali baš sad, u ovo vreme, ona nikako ne bi smela dopustiti da bude odbačena unazad na ono odakle je počela: nikako sad kad joj dolazi dete, kad strugara počinje da donosi a Tara zavisi od njenog novca dok najesen ne dođe nova berba pamuka. Oh, ako bi ona sad izgubila sve! Pa ako bi morala da počne opet ispočetka samo sa onim svojim jadnim oružjem protiv toga ludog sveta. Da mora da se sa svojim crvenim usnama, zelenim očima i svojim

lukavim mozgom nosi sa Jenkima i svim onim što ti Jenki predstavljaju. Klonula od straha, ona je osećala da bi se pre ubila nego što bi pokušala da ponovo počne da radi ispočetka.

400

U ruševinama i haosu toga proleća 1866. godine ona se uporno baci svom snagom na to da postigne što veću dobit od strugare. U Atlanti ima novaca. Talas ponovnog zidanja joj pruži priliku koju želi i ona je znala da može zaraditi novac samo ako može da se sačuva zatvora. Ali, govorila je ona sebi svaki čas, zato će morati da ide oprezno, lagano, da bude krotka prema uvredama, popustljiva pred nepravdama, da nikad nikoga ne uvredi, ni crnog ni belog, ko bi joj mogao naškoditi. Mrzela je bezobrazne slobodne crnce isto toliko koliko i svaki drugi, i koža joj se ježila od besa uvek kad bi čula njihove uvredljive pri-medbe i kreštavi smeh kad bi prolazila mimo njih. Ali ih nije nikad ni prezrivo pogledala. Mrzela je kuferaše i Ska-lavage koji se bogate tako lako dok se ona bori, ali nije govorila nikad ništa ružno o njima. Niko u Atlanti nije osećao više odvratnosti prema Jenkima, jer je za nju i sam pogled na plavu uniformu bio dovoljan da joj se smu-či od besa, ali ona čak ni u najužem i poverljivom krugu svoje porodice nije ništa govorila o njima.

»Neću da budem zajedljiva luda«, mislila je ona u sebi. »Neka drugima puca srce za starim danima i za ljudima koji se neće više nikad povratiti. Neka drugi plamte od besa zbog vladavine Jenkija i gubljenja prava glasa, neka drugi idu u zatvor što govore ono što misle, i neka idu i na vešala što su u Kju Klaks Klenu. (O, kako je to strašno ime, skoro isto tako strašno za Skarlet kao i za crnce). Neka se druge žene ponose što im muževi pripadaju tome društvu. Hvala bogu što se Frenk nikad nije mešao u to! Neka se drugi ljute i besne, planiraju i kuju zavere zbog stvari koje se ne mogu izmeniti. šta marim ja za prošlost u poređenju sa napregnutom sadašnjicom i sumnjivom budućnošću? Šta me se tiču kuglice kad su stvarni problemi hleb, krov nad glavom i ne dospeti u zatvor! I, molim te bože, da ne dopadnem nikakve nevolje bar do juna!«

Samo do juna! Skarlet je znala da će oko tog meseca morati da se povuče u kuću tetke Piti i da ostane zatvorena sve do posle porođaja. Svet je već kritikuje što se pojavljuje na ulici u takvom stanju.

Nijedna dama se ne

401

pokazuje dok je trudna. Frenk i Piti su je molili da ne izlaže neprilici sebe — i njih — i ona im je obećala da će prestati da radi u junu.

Samo do juna! Do juna će ona strugaru urediti tako da će je tada moći ostaviti. Do juna će imati toliko novaca da joj pruži bar neku malu zaštitu protiv nesreće. Ima tako mnogo da se uradi za tako kratko vreme. Ona je želela da dan ima više časova i brojala je minute dok se grozničavo naprezala trčeći za novcem i opet za novcem.

Zato što je neprestano gurala Frenka radnja je sad bolje išla pa su čak naplaćeni i neki stari računari. Ali su sve njene nade bile uložene u strugaru. Atlanta je u to vreme bila kao neka divovska biljka posečena do korena koja sad ponovo izbija novim izdancima, s gušćim lišćem, većim brojem grana. Potražnja drvene građe bila je mnogo veća nego što se mogla podmiriti. Gene građe, opeke i kamena behu skočile do neba, a Skarlet je gonila strugaru da radi od zore pa sve do mrklog mraka.

Jedan deo svakog dana ona bi provodila u strugari, zagledajući sve, nastojeći što bolje da stane na put lopovluku za koji je bila sigurna da postoji. Ali veći deo vremena je provodila vozeći se po varoši, obilazeći građevine, preduzimače, drvodelje, pa čak posećujući i strance za koje bi čula da će zidati u skoroj budućnosti, umiljavajući im se da bi izmamila obećanje da će samo od nje kupiti građu.

Nije mnogo prošlo pa je ona bila dobro poznata po ulicama Atlante kako sedi na svojim čezama pored dostojanstvenog, nezadovoljnog, starog crnog kočijaša, s jednim skutom svoje haljine podignutim visoko oko sebe, s rukama u dugim rukavicama sklopljenim u krilu. Tetka Piti joj bese napravila lep zelen kaputić koji joj je krio struk i zelen šešir nalik na palačinku koji joj je odgovarao očima i ona je uvek išla tako prikladno odevena i u posiov-ne posete. Jedan sasvim tanak s!oj ruža na obrazima i još slabiji miris kolonjske vode dopunjavali su krasnu sliku sve dok ne bi sišla s kola i pokazivala svoj stas.

A retko se ukazivala potreba za to, jer bi se ona nasmešila s kola

?6 Prohujalo sa vihorom II

III402

i prstom dozvala, a ljudi su brzo prilazili kolima i često ostajali gologlavi na kiši da razgovaraju s njom o trgovačkom poslu.

Ona nije bila jedina koja je videla zgodnu priliku za zarađivanje novca na drvenoj građi, ali se nije

bojala konkurencije. Znala je s puno svesnog ponosa da je dorasla kome bilo od njih. Bila je

Džeraldova rođena ćerka, a prepredeni trgovački duh koji bese nasledila sad je bio nuždom izoštren.

Drugi prodavci su joj se isprva smejali, smejali se s dobroćudnim prezrenjem i na samu pomisao o ženi kao trgovcu. Ali se sad više nisu smejali. Psovali su tiho u sebi kad bi je videli kako prolazi. Činjenica što je žena delo-vala je često njoj u prilog jer je u izvesnim prilikama ume-la da izgleda tako slabakča, nemoćna i dirljiva da bi i kamen uzbudila, i srca su postajala mekša. Ona je bez ikakve vidljive teškoće,

nemo, mogla da učini utisak hrabre ali stidljive ženice, silom surovih okolnosti doterane do nezgodnog položaja, nemoćne male gospođe koja će ve-rovatno i skapati od gladi ako mušterije ne kupe njenu građu. Ali kad ženska lukavstva ne bi donela rezultate ona bi postajala hladno poslovna, pa bi dragovoljno i spuštala cenu niže od svojih suparnika, makar i s nekim gubitkom za sebe, ako se radilo o tome da pridobije neku novu mušteriju. Ona se nije ustezala da proda lošiju vrstu građe po ceni dobre građe ako bi mislila da je neće uhvatiti, a nije imala nikakvih obzira nego je čak i ogovarala svoje konkurente. Sa svim izgledima kao da ne voli da govori neprijatnu istinu ona bi s uzdahom govorila mogućem budućem mušteriji da je građa njenog konkurenta suviše skupa, trula, puna rupa od čvorova i uopšte vrlo lošeg kvaliteta.

Kad je Skarlet prvi put izustila takvu laž osetila se zbunjenom i krivom — zbunjenom zato što joj je laž tako prirodno došla na usta, a krivom zato što joj je u glavi sinula misao: »Šta li bi majka kazala?« Nije bilo nikakve sumnje o tome šta bi Elen rekla kćeri koja govori laži i upušta se u nečiste poslove. Ona bi bila zapanjena od neverice, pa bi govorila blage reći,

403

koje peku baš zbog svoje blagosti, govorila bi o časti, o poštenju, istina i o dužnosti prema svome bližnjem. Skarlet se za trenutak sva skupi u sebe dok zamišljaše sliku lica svoje majke. Zatim ta slika izblede zamrljana jednim bezobzirnim, gramzljivim podstrekom koji se u njoj javio u gladnim godinama na Tari, a pojačan sadašnjim neizves-nostima života. Tako je ona prošla i pored te prepone na putu kao što je i ranije prolazila pored drugih — uz uzdah što nije onakva kakvu bi je Elen htela da vidi, uz slega-nje ramenima i ponavljanje svoje neizostavne čarobne formule: »Misliću o svemu tome kasnije«.

Ali nikad više nije mislila na Elen u vezi sa trgovačkim poslovnim metodama, nikad se više nije kajala ni za kakvo sredstvo kojim bi se poslužila da otme neki posao od drugih trgovaca građom. Ona je dobro znala da nema opasnosti ako bude lagala o njima: štitiće je juž-njačko viteštvo. Jedna gospođa s Juga može da laže o nekom gospodinu, ali neki gospodin, Južnjak, ne može da laže o nekoj gospođi ili, što je još gore, da neku gospođu nazove lažljivicom. Ostali trgovci građom su mogli da be-sne u sebi i da u krugu svojih porodica vatreno izjavljuju da bi želeli da gđa Kenedi bude muškarac samo za jedno pet minuta.

Neki belac niskog porekla, koji je imao svoju strugaru u ulici Dekatur, stvarno pokuša da se protiv nje bori njenim oružjem i reče otvoreno da je ona lažljivica i varalica. Ali to mu nanese više štete nego koristi, jer je svaki bio zapanjen kako se jedan čovek niskog porekla usuđuje da govori tako ružne stvari o jednoj dami iz dobre porodice, baš ako se ta dama i ne ponaša onako kako bi dami dolikovalo. Skarlet otrpe njegove reci sa ćutljivim dostojanstvom i vremenom posveti svu svoju pažnju njemu i njegovim mušterijama. Ona stade tako neumoljivo davati građu jeftinije od njega i ječeći potajno od muke lifero-vati tako odličnu vrstu građe da dokaže svoje poštenje da on brzo bankrotira. A tada ona, na Frenkovo silno za-prepašćenje, kupi i njegovu strugaru.

Kad je već postala vlasnica druge strugare pred nju se postavi težak problem da nađe pouzdanog čoveka ko-

26-404

me bi je poverila. Nije želela još jednog čoveka kao što je g. Džonson. Ona je znala da i pored sveg njenog otvaranja očiju on prodaje građu iza njenih leđa, ali je mislila da će joj biti lako naći pravog čoveka. Zar nije svako siromašan kao ubogi Jov? Zar nisu ulice pune ljudi od kojih su neki nekada bili bogati i koji su bez posla? Nije prolazio ni dan a da Frenk ne mora da daje novaca nekom gladnom bivšem vojniku, ili da tetka Piti i kuvarica ne daju nešto hrane nekom mršavom prosjaku.

Ali Skarlet, iz nekog razloga koji ni sama nije mogla da razume, nije želela nikoga od njih. »Meni nisu potrebni ljudi koji nisu našli da nešto rade za čitavu godinu dana — mislila je ona. — Ako se još nisu snašli u miru, oni se neće snaći ni kod mene. A svi izgledaju nekako očajni i satrveni. Ja ne želim čoveka koji je potučen. Meni treba neko ko je otresit i energičan, kao Rene, ili Tomi Velbarn, ili Kels Huajting, ili jedan od mladih Sajmonsa — ili koji bilo od te vrste. Oni nemaju onaj ravnodušan izraz koji su vojnici imali odmah posle predaje. Oni izgledaju kao ljudi koji mare za mnoge stvari.«

Ali na njeno veliko iznenađenje, mladi Sajmonsi, koji behu počeli s nekom ciglanom, i Kels Huajting, koji je prodavao neku mešavinu napravljenu u kuhinji svoje majke i koja je uz garanciju trebalo da ispravi najkovrdžaviju kosu svakoga crnca posle šest mazanja, nasmešiše se učtivo, zahvališe joj i odbiše. Isto je tako bilo i sa mnogim drugim koji je poznavala. Ona u očajanju povisi platu koju je nudila, ali su je i dalje odbijali. Jedan od nećaka gđe Merivedar primeti drsko da iako ne uživa bogzna kako da tera špediterska kola, to su ipak njegova kola, pa zato više voli da tera za svoj račun nego za Skarletin.

Jednoga popodneva Skarlet zaustavi čeze pored pekarskih kola Renea Pikara, pa pozdravi Renea i sakatog Tomija Velbarna koji se vozio kući na koiima svoga prijatelja.

— Slušajte Rene, zašto ne biste došli da radite kod mene? Upravljanje strugarom je ipak nešto uglednije nego teranje pekarskih kola. Ja sam mislila da ćete se vi sti-deti toga.. „
405

— Ja ne marim više za stid —■ nasmeja se veselo Rene. — Ko danas želi da bude ugledan? Ja sam celog života bio ugledan dok me rat nije oslobodio kao i crnce. Nikad više ja neću biti dostojanstven i pun dosade. Slobodan kao ptica! Ja volim svoja pekarska kola. Volim svoju mazgu. Volim drage Jenkije što tako ljubazno kupuju pogačice moje uvažene Belle Mere. Ne, draga Skarlet, ja moram da budem kralj pogačica. To je meni pisano. I ja. kao Napoleon, idem za svojom zvezdom. — I svečano pozdravi bičem kao sabljom.

— Ali vi niste odgajeni da prodajete kolače, kao što ni Tomi nije bio odgajen da se nosi sa ruljom irskih zidara. Moja vrsta posla je više ...

— A vi ste valjda odgajeni da upravljate strugarom

— reče Tomi, a kutovi usana su mu poigravali od uzdr-žanog smeha. — Da, ja kao da sad gledam malu Skarlet kako kod maminog krila uči lekciju: »Nikad ne prodaj dobru građu, ako možeš da dobiješ bolju cenu za rđavu«.

Rene se stade previjati od smeha, njegove sitne, majmunske oči su igrale od uživanja, pa stade lupati Tomija po iskrivljenim plećima.

— Nemojte da budete bezobrazni — reče Skarlet hladno, jer nije videla ništa smešno u Tomijevoj primedbi.

— Razume se da ni ja nisam odgajena da upravljam strugarom.

— Ja nisam mislio da budem bezobrazan. Ali vi upravljate strugarom, bili za to odgojeni ili ne. A uz to upravljate njom vrlo dobro. E pa, niko od nas, ukoliko ja mogu da vidim, ne radi danas ono što smo nameravali da radimo ali mislim da ćemo ipak nekako izići na kraj. Jadani jp to stvor i jadan narod koji sedi i plače što život nije baš onakav kakav je on očekivao da će biti. Što ne nađete nekog preduzumljivog kuferaša da radi kod vas, Skarlet? Šume su pune njih, hvala bogu.

— Meni ne treba kuferaš. Kuferaši će ukrasti sve što nije usijano ili prikovano. Da su oni nešto vredeli ostali bi tamo gde su bili umesto da dolaze ovamo da nam glođu kosti. Meni treba neki zgodan čovek, iz dobre porodice, koji je otresit i energičan, pošten i...406

— Ne tražite mnogo. I nećete ga dobiti za platu koju nudite. Svi ljudi te vrste, osim onih koji su gadno osakaćeni, već imaju nešto da rade. Možda nisu baš za mesto na kome su, ali ipak imaju nešto da rade. Nešto svoje sopstveno, što radije rade nego da rade kod jedne ženo.

— Ljudi nemaju mnogo pameti, zar ne, kad se dobro zagleda u stvar?

— Možda i nemaju, ali imaju mnogo ponosa — reče Tomi trezveno.

— Ponosa! Ponos je sjajna stvar, naročito kad ss uhvati lepa korica pa se pomaže pekmezom po vrhu — reče Skarlet kiselo.

Dva čoveka se nasmejaše, nešto malo preko volje, a Skarleti se činilo da su se približili jedan drugome i negodovali protiv nje. Ono što Tomi kaže tačno je, pomisli ona, nabrajajući u pameti ljude kojima je ponudila i one kojima je nameravaia da ponudi vođenje strugare. Svi su zaposleni, zaposleni nečim, rade naporno, rade i napornije nego što bi ikad u one dane pre rata pomislili da mogu raditi. Možda i ne rade ono što bi želeli, ni ono što je najlakše, ni ono za šta su odgajeni, ali ipak rade nešto. Vremena su teška i niko ne može da bira. A ako i tuguju za propalim nadama, čeznu za promašenim načinom života, to ne zna niko osim njih. Oni sada vode jedan nov rat, teži rat nego pre. I opet vole život, vole ga s onim istim žarom koji ih je zagrevao pre nego što im je rat presekao život na dva dela.

— Skarlet — reče Tomi nespretno. — Meni je strašno teško da vas molim za uslugu pošto sam bio bezobrazan prema vama, ali ću vas ipak zamoliti. Možda će vam to ipak biti od neke pomoći. Moj šurak, Hju Elsing, ne zarađuje baš bogzna kako sa svojim prodavanjem drveta za potpalu. A ja znam da stvari vrlo teško idu u porodici Elsing. Ja... ja činim što mogu, ali ja moram da izdržavam Fani, pa onda imam i svoju majku i dve sestre udovice, tamo u Sparti, da se staram za njih. Hju je pogodan, a vi želite nekog pogodnog čoveka, a i od dobre je porodice kao što znate, a uz to je pošten. ...■,.....
407

— Ali... pa, Hju nema dovoljno energije, jer bi irva-će uspeo sa svojim drvima za potpalu. Tomi sleže ramenima.

— Vas je teško zadovoljiti Skarlet — reče on. — Ali vi ipak razmislite o Hjuu. Mogli biste i mnogo gore da se provedete. Ja mislim da njegovo poštenje i dobra volja nadoknađuju nedostatak energičnosti. Skarlet ne odgovori ništa jer nije htela da bude ne-učtiva. Ali po njenom mišljenju malo je osobina, ako ih uopšte ima, koje mogu da nadoknade energičnost.

Pošto je uzalud obigrala ćelu varoš i odbila ponude mnogih kuferaša željnih da dobiju upravu strugare u svoje ruke, ona se najzad resi da primi Tomijevu ponudu i da pozove Hjuu Elsinga. On je bio hrabar i dovitljiv oficir za vreme rata, ali dve teške rane i četiri godine borbe kao da behu utrošile u njemu svu

dovrtljivost i ostavile ga da se bori s teškoćama mira unezveren kao neko dete. Sad se, dok je išao i raznosio drva za potpalu, u njegovim očima video izraz kao u izgubljenog psa, a to nije nikako onakav čovek kakvog se ona nadala da će dobiti.

»Glup je — pomisli ona. — On nema pojma o trgovini, i ja bih se kladila da ne zna ni koliko je dva i dva. A sumnjam da će ikad naučiti. Ali je pošten i neće me prevariti«.

Skarlet tih dana nije mnogo cenila poštenje kod sebe lično, ali što ga je manje cenila kod sebe utoliko je više počinjala da ga ceni kod drugih.

»Šteta što je Džoni Galager vezan za Tomi Velbarna na onoj građevini — pomisli ona. — On je tačno čovek kakav meni treba. Tvrd je kao kamen a gibak kao zmija, ali bi bio pošten kad bi mu se isplatilo da bude pošten. Ja njega razumem a i on mene razume, pa bismo mogli da radimo vrlo dobro jedno s drugim. Možda ću ga još i moći dobiti kad se hotel svrši, a dotle ću morati da se zadovoljim Hjuom Elsingom i g. Džonsonom. Ako Hjuu po-verim novu strugaru a g. Džonsona ostavim u staroj, ja mogu ostati u varoši i starati se o prodaji dok oni rukuju rezanjem i prevoženjem. Dok ne budem dobila Džonija moraću da se izložim opasnosti da me Džonson krade408

ako budem neprestano ostajala u varoši. Samo da on nije lopov! Mislim da ću stvoriti stovarište građe na polovini placa koji mi je ostao od Čarlsa. Samo da se Frenk ne buni toliko protiv toga da na onoj drugoj polovini sagradim krčmu! E, bogme, ja ću ipak sagraditi krčmu na njemu čim budem uštedela nešto novaca, ma koliko se on bunio. Samo da Frenk nije takav sitničar. O, bože, i samo kad ne bih morala da dobijem bebu baš sad u ovo vreme! Još malo pa ću biti takva da uopšte neću moći da izlazim. O, bože. samo kad ne bih morala da dobijem bebu! I još nešto, bože, samo da me Jenki ostave na miru. Kad ...

Kad! Kad! Kad! U životu je puno tih kad, a nikad nikakvog osećanja sigurnosti, uvek isti strah da se ne izgubi sve i da čovek ne ostane da gladuje i da se smrzava. Naravno, Frenk sad zarađuje nešto malo više novaca, ali je Frenk stalno bolešljiv od nazeba pa često mora da ostaje u postelji po nekoliko dana. Šta bi bilo kad bi se sasvim onesposobio? Ne, ona ne može sebi dopustiti da mnogo računa na Frenka. Ne srne računati ni na šta i ni na koga, do na sebe samu. A ono što je ona u stanju da zaradi izgleda tako jadno i malo. O, a šta bi radila kad bi Jenki došli i oduzeli joj sve? Kad! Kad! Kad!

Polovina od onoga što bi zaradila išla je Vilu za Taru, jedan deo Retu na plaćanje duga, a ostalo je ostavljala na stranu. Nijedna tvrdica nije brojala svoje zlato češće i nijedna tvrdica nije više strepela da ga ne izgubi. Nije htela da ulaže novac u banku, jer bi banka mogla propasti ili bi je Jenki mogli konfiskovati. Zato je onoliko koliko je mogla nosila sa sobom, zatutkano u steznik, a male svežnje novčanica krila je po kući, pod labavim ciglama na kaminu, ili u torbi za krpe i među listove domaće Biblije. I što su nedelje više prolazile njena narav je postajala sve prgavija, jer je svaki dolar koji bi uštedela značio jedan dolar više koji će izgubiti ako je neka nesreća snađe.

Frenk, Piti i posluga snosili su njene ispade sa ljubaznim strpljenjem koje je nju dovelo do ludila, jer su njeno rđavo raspoloženje pripisivali trudnoći a nisu nika-

409
ko shvatali pravi uzrok. Frenk je znao da se trudnim ženama mora ugađati, te je svoj ponos strpao u džep i nije ništa više govorio o njenim strugarama, ni o njenom hodanju po varoši u takvom stanju što nijedna dama ne radi. Njeno ponašanje je za njega bilo stalna neprilika, ali je računao da ga može pretrpeti još malo. Kad se dete bude rodilo on je znao da će ona opet postati slatka, ženstvena žena kojoj se on udvarao. Ali uprkos svemu što je činio da joj ugodi ona je i dalje imala svoje nastupe, te je ponekad mislio da se ponaša kao da je pobe-snela.

Izgedalo je da niko stvarno ne shvata šta nju muči, šta je goni da se ponaša kao opčinjena. To je bila njena želja da svoje stvari dovede u red pre nego što bude morala da se povuče iza zatvorenih vrata, da ima što je moguće više novaca za slučaj ako se poplava ponovo sruči na nju, da ima dobar nasip gotovine koji bi je čuvao od sve jače mržnje Jenkija. Novac joj je tih dana bio naj-glavnija misao u glavi. Ako je uopšte pomišljala na dete, mislila je na njega s uzdržanim besom zbog njegovog dolaska u nevreme.

»Smrt, porezi i porođaj! To čoveku uvek dolazi u nevreme«.

Atlanta se već dovoljno zgranjavala kad je Skarlet, žena, počela da upravlja strugarom, ali ukoliko je vreme više prolazilo varoš je uvidela da nema granica njenim postupcima. Njena nečista trgovačka poslovanja su zaprepašćivala, naročito što joj je majka bila od porodice Robijar, te je bilo do krajnosti nepristojno što je neprestano išla ulicama kad je svaki znao da je u drugom stanju. Nijedna čestita bela žena, pa čak ni mnoga crnkinja, nije izlazila iz kuće od trenutka kad bi prvo posumnjala da je zatrudnela, a gđa Merivedar je ljutito izjavila da će Skarlet, kako se sad ponaša, imati porođaj nasred ulice.

Ali sva ranija kritikovanja nisu bila ništa u poređenju sa onim što se sada govorilo na sva usta po varoši. Skar-410

let ne samo da trguje sa Jenkima, nego su svi izgledi da i uživa u tome.

Čda Merivedar i mnogi drugi Južnjaci imaju takođe poslovnih odnosa sa pridošlicama sa Severa, ali je razlika u tome što oni u tom ne uživaju i što jasno pokazuju da to ne vole. A Skarlet to voli, ili bar tako izgleda, što je isto tako ružno. Ona je stvarno odlazila na čaj kod oficirskih žena u njihovim kućama. Stvarno je činila sve, samo što ih nije pozivala u svoju kuću, a varoš je mislila da bi ona i to uradila da nije tetke Piti i Frenka.

Skarlet je znala da varoš govori, ali nije marila, nije mogla sebi da dozvoli da mari. Ona je još mrzela Jenkije neobuzdanom mržnjom kao i prvog dana kad su hteli da spale Taru, ali je mogla da prikrije tu mržnju. Znala je da ako hoće da zarađuje novac ona će ga morati zarađivati od Jenkija, pa je bila navikla da im se ulaguje osmesima i ljubaznim recima kao najsigurnijim sredstvima da dobije njihove porudžbine za svoju strugaru.

Jednoga dana kad bude bogata i kad njen novac bude sklonjen tako da joj ga Jenki ne mogu naći, onda, onda će im ona tačno kazati šta misli o njima, reći im koliko ih mrzi, kako su joj odvratni i koliko ih prezire. I kako će se onda radovati tome! Ali dok to vreme ne dođe prost zdrav razum joj nalaže da se s njima slaže. A ako je to licemerstvo, neka Atlanta iskoristi njen primer.

Pronašla je da je sklapanje prijateljstva sa Jenki oficirima isto tako lako kao i gađanje ptica na zemlji. Oni su usamljeni izgnanici u neprijateljskoj zemlji a mnogi od njih su bili željni društva ugladenih žena u varoši gde časne žene sklanjaju ustranu svoje suknje od njih i izgledaju kao da će ih pljunuti. Samo su javne žene i crkinje ljubazne prema njima i ljubazno govore s njima. A Skarlet je očevidno dama, i to dama iz bolje porodice, iako radi, i oni bi se zagrejali na njen ljubazni osmeh i prijatan sjaj zelenih očiju.

Često, dok bi Skarlet sedela u svojim kolima i razgovarala s njima, stavljajući u pokret svoje jamice, u njoj se tako jako dizala odvratnost da joj je bilo teško da se uzdrži da ih otvoreno ne zaspe pogrdama.

Ali se uzdrža-

411

vala, pa je uvidela da savijanje Jenkija oko malog prsta nije nimalo teže nego što je ta ista rasonoda sa ljudima s Juga. Samo što ovo nije bila nikakva rasonoda nego sumoran posao. Uloga koju je igrala bila je uloga južnjačke dame u teškom položaju. Držeći se s puno dostojanstvene rezervisanosti ona je bila u stanju da drži svoje žrtve na pristojnom odstojanju, ali je ipak u njenom ponašanju bilo ljupkosti koja bi ostavljala kod Jenki oficira tople uspomene na gđu Kenedi.

Ta toplina joj je bila vrlo korisna — kao što ja Skarlet i nameravala da to bude. Mnogi oficiri garnizona ne znajući koliko će vremena biti u Atlanti poslali su po svoje žene i decu. Kako su hoteli i pansioni bili prepuni, oni su zidali manje kuće, pa su bili srećni da kupuju građu od ljupke gđe Kenedi, koja se prema njima ponašala mnogo uljudnije nego ma ko u toj varoši. Kuferaši i Ska-lavazi, koji su zidali lepe kuće, radnje i hotele sa svojim novim bogatstvom, nalazili su da je prijatnije praviti poslove s njom nego s nekadašnjim vojnicima Konfederacije, koji su bili uljudni, ali uljudnošću formalnijom i hladnijom nego otvorena mržnja.

I tako, zato što je bila lepa i primamljiva i što je mogla da se pravi sasvim bespomoćna i očajna, oni su kupovali u njenom stovarištu građe, pa i u Frenkovoju radnji, osećajući da treba da pomognu jednoj hrabroj ženi koja, očevidno, ima muža koji nije dovoljno sposoban da je izdržava. A Skarlet posmatrajući kako radnja napreduje, osećala je da ona ne samo osigurava sadašnjost novcem Jenkija, nego i budućnost pomoću svojih Jenki prijatelja.

Održavanje odnosa sa Jenki oficirima na onom ste-penu koji se njoj dopadao učinilo se Skarleti lakše nego što je očekivala, jer su oni sve izgledali u strahu od žena s Juga, ali ona brzo uvide da se njihove žene postavljaju pred nju kao jedan problem na koji ona nije ranije mislila. Ona nije nikako tražila dodir sa ženama Jenkija. Bila bi srećna da ih izbegne, ali to nije mogla jer su oficirske žene bile rešene da se s njom upoznaju. One su imale nezasitu radoznanost za Jug i žene Juga, a Skarlet im je 412 pružala pravu priliku da je zadovolje. Druge gospođe iz Atlante nisu htele da imaju nikakvog posla s njima, pa su čak odbijale i da im se naklone u crkvi, te kad bi Skarlet dolazila poslom u njihove kuće bila je kao neki odgovor na njihove molitve. Često dok bi Skarlet sedela u svojim čezama ispred kuće nekog Jenkija i razgovarala o direcima i šindri sa domaćinom kuće, žena bi izišla da se pridruži razgovoru ili da navaljuje na nju da uđe na jednu solju čaja. Skarlet je retko odbijala, ma koliko joj to bilo odvratno, jer se uvek nadala da će imati priliku da taktično uputi domaćicu da kupi nešto u Frenkovoju radnji. Ali je često njeno vladanje sobom dolazilo u iskušenje zbog ličnih pitanja koja su joj postavljali, kao i zbog uobraženog i potcenjujućeg načina s kojim su govorili o svemu što se ticalo Juga.

Smatrajući »Čika Tominu kolibu« kao najbolju knjigu koja dolazi odmah iza Svetog Pisma, sve su žene Jenkija želele da znaju nešto o tragačkim psima koje svaki Juž-njak drži da bi hvatao odbegle robove. I nisu htele nikako da joj veruju kad im je rekla da je u životu videla samo jednog tragačkog policijskog psa, i da je to bio neki krotak mali pas a nikako neki zverski rundov. Isto su tako želele da znaju nešto o strašnom gvožđu za žigovanje kojim se vlasnici plantaža služe da žigošu lica svojih ro-

bova, kao i o devetostrukom biču kojim ih šibaju do smrti, a pokazivale su, po Skarletinom mišljenju, i vrlo neukusno interesovanje za pitanje crkinja kao ljubavnica. Ovo poslednje ju je naročito ljutilo s obzirom na ogroman priraštaj malih mulata u Atlanti otkako su se Jenki vojnici bili nastanili u gradu. Svaka druga žena bi prasnula od Ijutine što mora da sluša takva zatucana neznaička pitanja, ali je Skarlet us-pevala da se savlada. U tome joj je pomagalo osećanje da se u njoj budi više prezrenje nego Ijutina. Na kraju krajeva i one su Jenki, a od Jenkija se nešto bolje ne može ni očekivati. Tako su je isto i njihove nepromišljene uvrede u pogledu njenog stanja, njene porodice i njenog morala samo okrznule, a nikad je nisu pogodile duboko da bi kod nje izazvale nešto više nego izvesno dobro pri-

413

kriveno prezrivo smeškanje, sve do jednog slučaja koji je dovede do besa i pokaza joj, ako je još trebalo nekog pokazivanja, kako je dubok jaz između Severa i Juga i kako je potpuno nemoguće premostiti ga.

Jednog popodneva, vozeći se kući s čika Petrom, ona prođe pored kuće u kojoj se behu natrpale porodice trojice oficira koji su zidali svoje sopstvene kuće sa Skarletinom gradom. Sve tri žene su stajale na stazi kad ona naiđe i domahnuše joj rukom da stane, izišavši sa bašten-ske staze na ulicu pozdraviše je naglaskom koji joj je uvek ulivao osećanje da se Jenkima može oprostiti sve osim njihovih glasova.

— Vi ste baš žena koju želim da vidim, gospođo Ke-nedi — reče jedna visoka, mršava žena iz Mena.

— Treba mi neko obaveštenje o ovoj zaostaljoj varoši.

Skarlet proguta uvredu Atlanti s preziranjem koje je zasluživala i nasmeši se što je mogla slađe.

— A šta vam ja mogu kazati?

— Moja dadilja, moja Bridžet, vratila se na Sever. Rekla je da ne bi više ni dana ostala ovde, među ovim »ne-grima«, kako ih ona zove. A deca me dovode do ludila. Pa vas molim da mi kažete šta da radim da dođem do druge dadilje. Ne znam kome da se obratim.

— Pa to ne bi trebalo da bude teško — reče Skarlet i nasmeja se. — Možete naći neku crkinju koja je tek došla iz unutrašnjosti i koju nije pokvario Oslobođenički ured pa ćete imati devojkicu da ne može biti bolju. Samo stanite ovde na kapiju i pitajte svaku crkinju koja naiđe i ja sam sigurna ...

Sve tri žene stadoše Ijutito protestovati.

— Zar mislite da bih ja poverila svoju decu jednoj crkinji? — viknu žena iz Mena. — Ja hoću neku dobru Irkinju.

— Ja se bojim da nećete naći irskih devojaka u Atlanti — odgovori Skarlet glasom punim hladnoće.

— Ja lično nisam nikad videla bele služavke, a ne bih ni volela da je imam u svojoj kući. A — ne mogavši da iz svoga glasa odstrani izvesnu zajedljivost — ja vas uveravam da crnci nisu ljudožderi i da su sasvim pouzdani.⁴¹⁴

— Bogme ne! Ja ne bih primila tako nešto u svoju kuću. To je čudna ideja!

— Ja im ne bih mogla verovati kad ih nemam pred očima, a da im dam u ruke svoju decu ...

Skarlet se seti dobrih čvornovatih ruku Mami, ogru-belih u Eieninoj službi, u službi oko nje i Veida.

Šta ti stranci znaju o crnim rukama, kako one mogu da budu drage i da teše, kako sigurno umeju da umiruju, da maze, da miluju! I nasmeja se kratko.

— Čudno je da baš vi tako mislite kad ste ih vi sve oslobodili.

— Gospode! Ne ja, draga moja — nasmeja se žena iz Mena. — Ja nisam nikad videla živog crnca dok nisam došla na Jug prošlog meseca, i ne želim da vidim više nijednog. Koža mi se ježi od njih. Ne bih se mogla osloniti ni na jednog od njih ...

Skarlet je već od nekog vremena bila svesna da čika Petar teško diše i da sedi vrlo uspravno i gleda netremice u konjske uši. Ona bolje obrati pažnju na njega kad ona žena iz Mena prekide naglo govor i udari u smah pokazujući ga svojim prijateljicama.

— Gledajte kako se onaj neger naduo kao žaba — nasmeja se ona. — Kladila bih se da je to neka stara maza, zar ne? Vi Južnjaci ne znate kako se postupa s crncima. Mazite ih preko svake mere.

Petar naglo udahnu vazduh, a njegovo naborano čelo pokaza dublje brazde, ali je i dalje držao oči uprte ispred sebe. Nije nikad u svom životu čuo da ga beli ljudi nazivaju negrom. Od drugih crnaca jeste, ali nikad od neke bele osobe. I da mu se kaže da je nepouzdan i »stara maza«, on, Petar, koji je bio dostojanstveni stub porodice Hamilton kroz tolike godine!

Skarlet više oseti nego što vide kako se crna brada počinje tresti zbog uvređenog ponosa i svu je obuze ubilački bes. Slušala je s mirnim prezrenjem sve dok su te žene potcenjivale vojsku Konfederacije, klevetale Džefa Devisa i optuživale Južnjake za ubijanje i mučenje robova. Kad bi se radilo o nekoj koristi ona bi otpela i uvrede protiv njenog vlastitog poštenja i časnosti. Ali saznanja

415

da su povredile vernog, starog crnca svojim glupim pri-medbama zapali je kao iskra barut. Ona je za trenutak pogledala u veliki pištolj za Petrovim pojasom i ruke je zasvrbeše da ga dohvati. Te bezobrazne nezalce, ti na-duveni osvajači zaslužuju da ih čovek pobije. Ali ona stade stiskati zube

dok joj mišići na vilicama ne nabreknu-še, sećajući se da još nije vreme kad može kazati Jen-kima tačno šta misli o njima. Jednoga dana, da, tako mi boga da! Ali ne još.

— Čika Petar je član naše porodice — reče ona uz-drhtalim glasom. — Zbogom, gospođe. Terajte, Petre.

Petar tako naglo osinu bičem konja da iznenađena životinja pojuri napred a čeze odskočiše. Skarlet ču kako žena iz Mena kaže zbudjenim glasom: — Član njene porodice? Nije valjda htela da kaže da joj je rod? Strašno je crn.

»Ubio ih bog! Trebalo bi ih zbrisati s lica zemlje. Ako ikad budem došla do novca, pljunuću im u lice. Ja ću ...

Pogleda u Petra i vide kako mu se jedna suza kotrlja niz nos. Odjednom je svu obuze jaka nežnost i žaljenje zbog njegovog poniženja i učini da joj oči zasuziše. Izgledalo je kao da je neko bio besmisleno surov prema njenom detetu. Te žene su uvredile čika Petra — Petra koji je prošao kroz Meksikanski rat sa starim pukovnikom Hamiltonom, Petra koji je držao svoga gospodara na rukama kad je umirao, koji je odgajao Melani i Čarlsa, bdeo nad praznoglavom i luckastom Pitipat, »zaštiti« je kad je bila izbegla i »nabavio« konja da je vrati iz Makona kroz ratom opustošenu zemlju posle kapitulacije. A one nemaju poverenja u crnce!

— Petre — reče ona a glas ju je izdavao i stavi svoju ruku na njegovu mršavu mišicu. — ■ Ja vas se stidim što plačete. Šta vas se tiče? To su samo prokleti Jenki!

— Ono govori pred mene kao da ja jeste mazga i ne može razumi njima — kao da ja jeste Afrikan što ne zna šta ono govori — reče Petar strašno šmrkajući. — ! ono kaže ja »niger«, a mene niko ne zovi »niger« od beio ljudi, i ono kaže ja staro maza, i kaže kako crnac ne mo-416
že veruješ! Pa kad staro pukovnik hoće umri, ono kaže mene: »Ti, Petar, ti čuvaš moja deca. Čuvaš dobro go-spojca Pitipat — kaže ono — zašto ono nema više mozak glava nego malo skakavac«. I ja čuvalo njima sve ovaj godina...

— Ni sam anđeo čuvar ne bi ih mogao bolje sačuvati — reče Skarlet umirljivo. — Mi ne bismo mogli ni ži-veti da nije vas.

— Jeste, gospa, hvala lepa, gospa. Ja to zna, i vi to zna, ali to prokleta Jenki ne zna i ono neće nauči ništa. Kako oni dođi mesa se u naše posla, gospa Skahlet? Ono ne razumi nas od Konfederacija.

Skarlet ne reče ništa, jer je još plamtela od ljutine koju nije sručila u lice onim Jenki ženama. Oboje su se vozili kući čuteći. Petrovo šmrkanje prestade, a donja mu se usna stade postepeno isturati tako da ju je to plašilo. Njegov gnev je sve više rastao sad kad se početna uvre-đenost stišavala.

Skarlet je mislila: »Kako su čudni ti prokleti Jenki! One proklete žene su mislile da Petar ako je crn nema ni ušiju da čuje i da nema nežnih osećanja kao što su i njihova, koja se mogu povrediti. One nemaju pojma kako se sa crncima mora blago postupati, kao da su deca, kako se moraju upućivati, hvaliti, maziti, grditi. One ne ra-zumeju crnce, ni odnose između crnaca i njihovih ranijih gospodara. A borili su se tobož da ih oslobode. Sad kad su ih oslobodili, oni neće ništa da imaju s njima, osim da ih upotrebe da zlostavljaju Južnjake. Oni ih ne vole, nemaju poverenja u njih, ne razumeju ih, a ipak stalno viču kako Južnjaci ne razumeju kako treba postupati s njima«.

Ne verovati crncu! Skarlet veruje njima više nego mnogome belcu, svakako više nego što veruje kome bilo Jenkiu. U njima ima osobina odanosti, neumornosti i ljubavi koje nikakav napor ne može uništiti, niti ikakav novac potkupiti. Sećala se onih nekoliko crnih lica koja au ostala na Tari i pred samom najezdom Jenkija, iako su mogli da pobegnu i da se pridruže vojsci pa da žive bez napora. Ali oni su ostali. Sećala se kako je Dilsa naporno radila na njivama s pamukom uporedo s njom, kako

■■ -'. ■ •■

■•

...■■■■.-.■■.. 417

je Pork izlagao opasnosti svoj život u susednim kokošinj-cima samo da bi porodica imala šta da jeć3, kako je Mami došla s njom u Atlantu da je spreči da no učini što ružno. Mislila je o slugama svojih stisda, koji su vorno ostajali pored svojih belih gospodara, zaštitili svojo gospodarice dok su ljudi bili na frontu, išli u izbegliatvo s njima zajedno kroz strahote rata, negovali ranjenike, sahranjivali mrtve, tešili ožalošćene, radili, prosili, krali, samo da bi bilo hrane na stolovima. Pa čak i sad kad Oslobođenički ured obećava svakovrsna čuda oni još ne napuštaju bele gospodare i rade mnogo napornije nego što su ikad radili u vreme kad su bili robovi. Ali Jenki ne razumeju te stvari i nikad ih neće razumeti.

— A ipak su vas oni oslobodili — reče ona naglas.

— Ne, gospa! On ne mene oslobodi. Ja neće dopusti takvi ljudi mene oslobodi — reče Petar besno. — Ja još čovek od mis Piti, a kad ja umri ono mene šarani u grobnica od porodica Hamilton i ja tamo spada ... Moje gospojca hoće mnogo ljuti kad ja kaže nima kako vi pusti Jenki žena mene uvredi.

— Ja nisam to učinila — reče Skarlet iznenađeno.

— Vi jeste uradila tako, gospa Skahlet — reče Petar i izbaci još više svoju donju usnu. — Stvar tako jeste, što vi treba govori sa to Jenki pa ono može 'vredi mene. Da vi nema govori s njega, ono neće ima prilika kaži za mene kao da ja jeste mazga, ili Afrikan. A vi mene i ne branilo ništa.

— Jesam vas branila! — reče Skarlet koju bočnu to kritikovanje.

— Gospa Skahlet, vi nema posla govori s Jenki. Je li drugo gospa radi to? Vi ne može vidi mis Piti briši njegovu malo cipelica od to takvo ljudi. I on neće voli kad on sluša šta ono kazalo za mene. Petrova kritika joj je teže padala nego sve što bi joj rekli Frenk, tetka Piti ili susedi i to ju je tako bolelo da joj je dolazilo da prodrma starog crnca dok mu ne zacvo-koču prazne desni. Ono što je Petar govorio bilo je istina, samo što ona nije nikako volela da to čuje od jednog crnca i to od porodičnog crnca. Ne stajati visoko u nji-

71 Prohujalo sa vihorom II418

hovim očima bilo je najveće poniženje koje Južnjak može da doživi.

— Staro maza! — gundao je Petar. — Ja misli gospa Piti neće više pusti mene vozi vama posle ovo što bilo. Ne, gospa!

— Tetka Piti će reći da me vozite kao i obično — reče ona strogo — zato neću više da čujem ništa o tome.

— Mene hoće boli moje leđa — opomenu je Petar smrknuto. — Moje leđa boli mene strašno ovaj minut, ja skoro ne može sedi. Moje gospa neće traži ja vozi vama kad ja mnogo bolesno ... Gospa Skahlet, to ne bidni dobro za vama da iepo živi sa Jenki, ako vaše rođeno kaži vama to ne dobro. To je bilo tako sažeto i jezgrovito izražavanje njenog položaja kako je moglo samo biti, i Skarlet opet utonu u Ijutito ćutanje. Da, osvajači misle Iepo o njoj, ali njena porodica i njeni susedi ne misle. Ona je znala sve što se u gradu govori o njoj. A sad i stari Petar toliko negoduje protiv nje da ne želi više da ga u varoši viđaju zajedno s njom. To je poslednja kap od koje se čaša preлива.

Sve dosad ona nije marila za javno mnjenje, nije marila za njega pa ga je čak pomalo i prezirala. Ali Petrove reci izazvaše da joj u grudima plane bolna žalost, dotera je u odbrambeni položaj, dovede je do toga da odjednom poče da mrzi svoje susede isto onako kao i Jenkije.

»Šta se njih tiče šta ja radim? — pomisli ona. — Oni sigurno misle da ja uživam da se družim sa Jenkima i da radim kao poljski radnik! Samo mi još više otežavaju i onako težak rad. Ali ja ne marim šta oni misle. Neću da dopustim sebi da marim. Ja nemam računa da se na to osvrćem. Ali jednog dana ... jednog dana ...«

Oh, jednog dana! Kad u svetu opet bude bezbedno-sti, kad bude mogla da sedi u naslonjači i da sklopi ruke u krilu kao velika gospođa, kao što je Elen bila! Tada će biti slaba i zaštićena, kao što prava gospođa i treba da bude, i svakome će se to dopadati. Oh, kako će to biti divno kad bude imala mnogo novaca! Onda će moći dozvoliti sebi da bude dobra i blaga kao što je bila Elen, i da misli o drugim ljudima i o pristojnosti, tako isto. Neće

419

je i danju i noću progoniti strah, a život će biti miran i bez neprestane žurbe. Imaće vremena da se igra sa svojom decom i da ih uči. Tada će biti dugih, toplih popod-neva kad će gospođe dolaziti u posetu, a ona će, uz šu-štanje svilenih sukanja i ritmično pucketanje lepeza od palmeto lista, služiti čaj, izvrsne sendviče i kolače, i na miru ćaskati po čitave sate. I biće tako dobra prema onima koji pate i stradaju, nosiće kotarice s jelom siromašnima i bolesnima, i »obilaziti« svojim lepim kolima one koji su manje srećni. Tada će ona biti dama na pravi južnjački način, kao što je i njena majka bila. I tada će je svaki voleti, kao što su voleli Elen, govoriće kako je nesebična i zvaće je »Gospođa dobrotvorka«.

Njeno uživanje u tim mislima o budućnosti nije bilo ograničeno nikakvim shvatanjem da ona nema stvarne želje da bude nesebična, milosrdna i dobra. Ona je samo žudela za glasom da ima te osobine. Ali su mrežice njenog mozga bile suviše široke, suviše grube da bi mogla da shvate tako sitne razlike. Bilo je dovoljno za nju da će jednog dana kad bude imala dovoljno novaca svako Iepo misliti o njoj. Jednog dana! Ali ne sad. Ne sad, i pored svega što bi ma ko mogao da kaže o njoj. Sad nije vreme da se bude velika gospođa.

Petar je održao svoju reč. Tetka Piti se strašno uzrujala, a Petrova bolest se pogoršala prekonoc u takvoj me-ri da nikad više nije terao čeze. Posle toga je Skarlet te-rala sama, a žuljevi koji behu počeli da iščezavaju s njenih dlanova opet se pojavise na njima.

Tako su prolazili meseci, a prohhladne aprilske kiše predoše u toplo i mirisno vreme zelenog maja. Nedeije su bile ispunjene radom, brigama i smetnjama sve veće trudnoće, dok su stari prijatelji postajali hladni, a njena porodica sve ljubaznija, sve osetljivije zabrinuta zbog nje i sve potpunije šlepa za stvarne razloge njenih napora. Za vreme tih dana strepnje i borbe postojala je na svetu samo jedna osoba na koju se mogla osloniti i koja ju je razumela, a to je bio Ret Batler. Bilo je pravo čudo što

Ti'

■ ' .420

se on jedini od sviju javljao u toj svetlosti, jer je on bio nepostojan kao živa i pokvaren kao đavo koji je tek stigao iz pakla. Ali joj je on pokazivao svoje simpatije, stvar koju ona nije imala ni od koga i koju nije nikako očekivala od njega.

On je često odlazio iz grada na neka svoja tajanstvena putovanja u Nju Orleans, koja joj nije nikad objašnjavao ali za koje je ona sigurno osećala, s nešto malo ljubomore, da stoje u vezi s nekom ženom —■ ili sa ženama. Ali otkako čika Petar bese prestao da je vozi, on je sve duže i duže ostajao u Atlanti. Dok je bio u gradu veći deo vremena je provodio u kockanju na spratu iznad krčme »Kod savremene devoj-ke«, ili u baru Bel Votling u piću s bogatijim Jenkima i ku-ferasima i u razgovoru i pravljenju planova za zgrtanje para, što je činilo da ga građani mrze, čak i više nego njegove drugove. Sad više nije dolazio da je posećuje u kući, verovatno iz obzira prema osećanjima Frenka i tetke Piti, koji bi negodovali kad bi muškarac dolazio u po-setu dok je Skarlet u takvom stanju. Ali ju je slučajno sretao skoro svakog dana. Svaki čas bi se dešavalo da on pritera svoga konja uz njene čeze kad bi prolazila kroz puste delove Breskvine ulice ili Dekatur puta, gde su se nalazile njene strugare. Uvek bi zaustavio konja da razgovara s njom, a ponekad bi privezao konja za kola pa bi on vozio njena kola. Ona se tih dana zamarala mnogo brže nego što je volela da prizna i uvek mu je u sebi bila zahvalna kad bi prihvatio dizgine. On bi je uvek napustio pre nego što bi došli do grada, ali je sva Atlanta znala za njihove susrete, i to je bilo nešto novo što se moglo dodati dugom spisku Skarletinih vredanja pristojnosti.

Ona se ponekad pitala da li ti susreti nisu više nego slučajni. Postajali su sve brojniji što su nedelje više prolazile i što se u gradu osećala sve veća zategnutost usled crnačkih ispada. Ali, zašto on ide za njom baš onda kad ona izgleda najgore? Svakako nema nikakvih namera prema njoj, ako ih je ikad i imao, a ona je počinjala da sumnja čak i u to. Već je prošlo toliko meseci a on nije napravio nijednu šaljivu aluziju na njihovu očajnu scenu u

421

zatvoru Jenkija. Nikad više nije pominjao Ašlija ni njenu ljubav prema njemu, niti je ikad pravio grube i nevaspita-ne primedbe o tome kako »žudi za njom«. Ona je smatrala za najpametnije da »pusti pse da na miru spavaju«, te nije tražila nikakva objašnjenja njihovih čestih susreta. I najzad pomisli da on pošto nema nikakvog drugog posla csim kocke i ima vrlo malo prijatnih poznanika u Atlanti traži nju samo radi prijatnog društva.

Makar kakvi bili njegovi razlozi njoj je njegovo društvo bilo dobrodošlo. On je neprestano slušao njena jadi-kovanja zbog izgubljenih mušterija, zbog rdavih dužnika, varalačkih postupaka g. Džonsona i Hjuove nesposobnosti. Radovao se njenim uspesima, dok se Frenk samo blago smeškao, a Piti bi samo rekla »Gle, je l' istina?«, nekako zabezeknuto. Bila je uverena da joj je često upućivao neke mušterije, jer je bio prisni prijatelj s bogatim Jenkima i kuferasima, ali je on poricao da joj pomaže. Ona je znala kakav je on i nikad mu nije verovala, ali bi se uvek zaradovala i oživela kad bi ga ugledala kako izjahuje iza neke okuke senovitog puta na svom visokom vrancu. Kad bi se popeo u kola i preuzeo dizgine iz njenih ruku, dobacujući joj neku drsku primedbu, ona bi se odmah ose-tila opet mlada, vesela i primamljiva i pored svih svojih briga. Mogla je da govori s njim skoro o svačemu, ne starajući se da krije svoje razloge ili svoja prava mišljenja. S njim nije nikad bila u neprilici o čemu da govori, kao s Frenkom — pa čak i s Ašlijem, ako hoće da bude iskrena prema sebi samoj. Naravno, u svim njenim razgovorima s Ašlijem bilo je tako mnogo stvari koje se nisu mogle govoriti iz obzira prema časti, ali je njihov silni značaj prožimao sve njihove reci. Bilo je utešno imati prijatelja kao što je Ret, sad kad je on iz nekog neobjašnjivog razloga odlučio da se tako lepo ponaša prema njoj. Vrlo utešno, jer je tih dana imala tako malo prijatelja.

— Rete — upita ona ljutilo, ubrzo posle čika Petrovog ultimatum — zašto se svet u ovoj varoši ponaša prema meni tako gadno i zašto toliko govore o meni? Pitanje je o kome govore gore, o meni ili o kuferasima. Ja sam gledala svoj posao i nisam radila ništa ružno i... , i422

— Ako niste radili ništa ružno to je zato što niste imali prilike, pa možda i oni to shvataju nekako nejasno.

— Oh, budite ozbiljni! Taj me svet tako ljuti. A ja sam se samo trudila da zaradim malo novaca i...

— Vi ste radili sve samo da budete drukčiji od svih ostalih žena i u tome ste prilično uspeli. Kao što sam vam i pre rekao, to je stvar koja se u ovom našem društvu ne oprašta. Razlikujete se, pa ste otišli do vraga. Skarlet, prosta činjenica što ste vi uspeli u svojoj strugari uvreda je za svakog čoveka koji nije uspeo. Imajte na umu da je mesto svake lepo vaspitane žene u njenom domu i da ona ne bi smela znati ništa o ovom poslovnom i surovom svetu.

— Ali da sam ostala u svom domu ja danas ne bih imala doma da u njemu ostanem.

— Tu se podrazumeva da bi trebalo da otmeno um-rete od gladi i s puno ponosa.

— Oh, sve je to koješta! Pogledajte gđu Merivedar. Ona prodaje kolače Jenkima, a to je gore nego upravljanje strugarom, a gđa Elsing prima da šije tuđe stvari i drži pansionere, dok Fani mala nemoguće porculanske stvari koje nikom ne trebaju i koje svako kupuje da im pomogne...

— Ali vi ne shvatate stvar, draga moja. One ne uspe-vaju i zato ne vređaju osetljivi južnjački ponos njihovih muškaraca. Ljudi još mogu da kažu: »Sirote ludice, kako se muče. Pa neka, pustimo ih neka misle da nešto pomažu«. A osim toga, dame koje ste spomenuli ne uživaju što moraju da rade. One svakome daju na znanje da one to rade samo dok neki čovek ne dođe da ih smeni i da ih oslobodi njihovog neženskog tereta. I zato ih svako žali. Ali vi očevidno volite da radite, i vi očevidno ne mislite da dopustite nijednom čoveku da preuzme vaš posao od vas, pa niko ne oseća ništa za vas. A Atlanta vam to nikad neće oprostiti. Tako je prijatno sažaljevati ljude.

— Ja bih jako volela da vas vidim ozbiljnog ponekad. —• Jeste li čuli istočnjačku poslovicu: »Psi laju, air karavan prolazi«? Neka oni laju, Skarlet. Ja se bojim da ništa neće zaustaviti vaš karavan.

■.....- ..,.....

423

— Ali zašto je njima krivo ako ja steknem nešto novaca?

— Vi ne možete da imate sve, Skarlet. Vi možete ili da zarađujete novac na sadašnji neženski način i da svuda nailazite na hladnoću, ili da budete siromašni i otmeni pa da imate puno prijatelja. Vi ste izabrali svoje.

— Ja neću da budem siromašna — reče ona brzo.

— Ali je moj izbor na svom mestu, zar ne?

— Ako je novac ono što najviše želite na svetu ...

— Jeste, želim novac više nego išta drugo na svetu.

— Onda ste učinili jedini izbor. Ali s tim u vezi stoji izvesna kazna, kao i sa većinom stvari koje želite. To je usamljenost.

To nju učutka za trenutak. To je istina. Kad je zastala da razmisli osećala se pomalo usamljena — usamljena bez ženskog društva. Za vreme rata imala je Elen koju je mogla posetiti kad se osećala neraspoložena. Posle Elenine smrti imala je Melani, iako ona i Melani nisu imale ničeg zajedničkog osim napornog rada na Tari. Sad nije imala nikoga, jer tetka Piti nije shvatala svet van svog uskog kruga poznanika.

— Ja mislim ... ja mislim — poče ona oklevajući — da sam ja uvek bila usamljena kad su u pitanju žene. Nije samo moj rad razlog zbog koga me gospođe u Atlanti ne vole. One me ionako ne vole. U samoj stvari mene nijedna žena nije volela, osim moje majke. Čak ni moje sestre. Ja ne znam zašto, ali čak ni pre rata, čak i pre nego što sam se udala za Čarisa žene me nisu volele i kao da nisu odobravale ono što sam ja radila...

— Vi zaboravljate na gđu Vilks — reče Ret, a oči mu zasvetleše zajedljivo. — Ona je uvek bila uz vas sve do kraja. Ja smem da kažem da bi ona odobrila sve što biste vi uradili, osim ubistva.

Skarlet pomisli u sebi sumorno: »Odobrila je i samo ubistvo«, i nasmeja se prezrivo.

— Oh, Meli! — reče ona, pa dodade sa žaljenjem:

— To svakako ne služi meni na čast što je Meli jedina žena koja odobrava moje postupke, jer ona nema baš424

mного mozga. Da ima malo pameti... — I zastade nešto zbunjena.

— Da ima malo pameti ona bi shvatila poneku stvar, pa ne bi odobravala — završi Ret njenu rečenicu.

— E, pa, vi znate o tome više nego ja, razume se.

— Neka vrug nosi vaše pamćenje i vaše nevaspitano ponašanje.

— Ja ću preći preko vaše neopravdane grubosti s ćutanjem koje ona zaslužuje, pa ću se vratiti na vaš raniji predmet. Pomirite se s tim. Ako ste drukčiji, onda ste izdvojeni ne samo od ljudi vašeg doba, nego i od onih iz pokolenja vaših roditelja, kao i vaše dece. Oni vas neće nikad razumeti i zgranjavaće se ma šta vi radili Ali bi vaši dedovi bili ponosni zbog vas i rekli bi: »Evo jednog iverka od stare klade«, a unučad će uzdisati za-vidljivo i govoriti: »Što je ta naša baka morala biti sjajna!« i trudiće se da budu kao vi.

Skarlet se stade veselo smeјati.

— Što vi ponekad umete da pogodite istinu! Eto, na primer, moja baka Robijar. Mami je imala običaj da mi je neprestano ističe za primer kad god sam bila nevaljala. Baka je bila hladna kao led i stroga u pogledu ponašanja svoga i svakog drugog, ali se udavala triput i mnogo se ljudi tuklo na dvobojima zbog nje, a upotrebljavala je ruž i najneprirodnije duboko izrezane haljine i ni... no ... ovaj... skoro ništa ispod haljina.

— A vi ste joj se strašno divili iako ste se trudili da budete kao vaša majka. Ja sam imao dedu iz porodice Batler koji je bio morski gusar.

— Ozbiljno! Od onih koji su terali ljude da skaču s daske u more?

— Sigurno je terao ljude da skaču s daske, ako je bilo kakvih para da se na taj način zarade. Na svaki način, zaradio je toliko novaca da je mog oca ostavio sasvim bogatog. Ali ga je porodica uvek brižljivo pominjala kao pomorskog kapetana. Poginuo je u jednoj tuči u krčmi, mnogo pre mog rođenja. Nije ni

potrebno da se kaže da je njegova smrt značila veliko olakšanje za njegovu decu, jer je čiča većim delom vremena pio, a kad bi se

425

.napio imao je običaj da zaboravi da je bivši pomorski kapetan pa je pričao uspomene od kojih se deci dizala kosa na glavi. Ali ipak, ja sam mu se divio i trudio sam se da se ugledam na njega mnogo više nego na svoga oca, jer je moj otac jedan čestit gospodin, pun časnih navika i pobožnih pogleda — znate već kako je. Ja sam uveren da vas vaša deca neće mnogo ceniti, Skarlet, kao što vas gđe Merivedar i Elsing i njihov porod ne cene sada. Vaša će deca, verovatno, biti meki, mirni stvorovi, kao što je obično slučaj s decom prekaljenih ljudi. A da bi stvar bila još gora, vi ste, kao i svaka majka, tvrdo rešeni da oni nikad ne saznaju za nevolje koje ste vi pre-trpeli. A to je sasvim pogrešno. Nevolje stvaraju ljude, ili ib krše. Zato ćete morati čekati tek da vam se unuci dive.

— Hteia bih da znam kakvi li će naši unuci biti!

— Da li s tim »naši« hoćete da nagovestite da ćemo mi imati zajedničke unuke? Ih, gospođo Kenedi! Skarlet, koja iznenada shvati svoju omašku u govoru, sva pocrvene. Zastidela se od nečeg više a ne samo od njegovih šaljivih reci jer se odjednom seti svoga stanja. Nijedno od njih nije nikad nijednom reci ciljalo na njeno stanje, a ona je uvek držala skut svoje haljine ispod pazuha kad je bila s njim, čak i kad je bilo toplo, tešeći se na običan ženski način verovanjem da se ništa ne vidi kad se tako pokrije, pa se odjednom naljuti na svoje stanje i zastide što on zna za to.

— Odmah da ste sišli s ovih kola, vi pokvarenjače! — reče ona, a glas joj je drhtao.

— Nije mi ni na kraj pameti da to uradim — odgovori on mirno. — Smrknuće se pre nego što vi stignete' kući, a ima jedna nova kolonija crnaca u šatorima i barakama blizu idućeg izvora: opasnih crnaca, kako čujem, pa ne vidim razloga zašto biste vi dali vatrenim članovima Kju Klaks Klana povoda da navlače svoje noćne košulje i da jašu daleko od kuće po noći.

— Izlazite — viknu ona vukući za dizgine i odjednom joj pozli. On brzo zadrža konja, dodade joj dve čiste maramice i pridržao joj glavu preko ivice čezza prilično vesto. Za nekoliko trenutaka njoj se učini da sunce, koje se spu-

štaio prema zapadu i čiji su kosi zraci treperili kroz mlado zeieno lišće, posrče u vihoru zelene i zlatne boje. Kad nastup popusti ona stavi glavu među ruke i zaplaka od čistog stida. Ne samo što joj je pozlilo pred jednim čo-vekom — što je za jednu ženu najveća neprilika koja je može zadesiti — nego je tim samim i sramna činjenica njene trudnoće postala očevidna. Osećala je da neće nikad više moći pogledati Retu u lice. Da se to desi baš njoj, i to pred Retom, koji nema nimalo poštovanja prema ženama! Plakala je očekujući neku njegovu sirovu i šaljivu primedbu koju mu ne bi nikad oprostila.

— Ne budite ludi — reče joj on mirno. — A zaista ste ludi ako plaćete zbog stida. No, Skarlet, ne budite dete! Vi sigurno znate da ja, pošto nisam šlep, znam već odavno za vašu trudnoću.

Ona samo izusti »on!« užasnutim glasom i pokri svoje crveno lice rukama. Zgrozila ju je i sama ta reč. Frenk je uvek o njenoj trudnoći govorio zbunjeno kao o »vašem stanju«, a Džerald je imao običaj da kaže nežno za trudnu ženu da je »kao u porodici« kad bi morao da govori

0 takvim stvarima, dok su žene govorile o trudnoći kao o ženi »u škripcu«.

— Vi ste pravo dete ako ste mislili da ja to ne znam,

1 pored sveg vašeg umotavanja u skut haljine. Razume se da sam znao, jer inače iz kakvog bih ja razloga...

Odjednom stade i među njima zavlada ćutanje. On uze dizgine i zapucka jezikom konju. Nastavio je da govori a njegovo otezanje padalo je prijatno na njene uši i izvestan deo rumenila počeo iščezavati s njenog pognutog lica.

— Ja nisam mislio da se vi možete tako zgranuti, Skarlet. Mislio sam da ste razuman stvor, pa sam se razočarao. Je li moguće da se u vašim grudima još krije čednost? Bojim se da se ja nisam ponašao kao lepo va-spitan gospodin s obzirom na to što me trudne žene nimalo ne zbunjuju kako bi trebalo. Ja nalazim da mogu da se prema njima ponašam kao prema normalnim stvorovima, a ne da gledam u zemlju ili u nebo, ili kuda bilo u vasionu samo ne u njihov struk — pa da onda krišom ba-

427

cam na njih poglede koje sam oduvek smatrao za vrhunac nepristojnosti. Zašto bih to radio? To je jedno potpuno normalno stanje. Evropljani su mnogo pametniji od nas. Oni čestitaju budućim majkama na njihovom stanju, lako ja ne bih savetovao da idemo tako daleko, ja ipak smatram da je to pametnije nego naš način nastojanja da se pravimo nevešti. To je jedno prirodno stanje i žene bi trebalo da budu ponosne, umesto da se kriju iza zatvorenih vrata kao da su izvršile neki zločin.

— Ponosne! — uzviknu ona prigušenim glasom. — Ponosne... uh!

— Zar se vi ne ponosite što ćete imati dete?

— Oh, bože sačuvaj! Ja... ja mrzim decu!

— Valjda mislite — Frenkovo dete?

— Ne — čije bilo dete ...

Za trenutak se opet trže na tu novu omašku u govoru, ali je njegov glas nastavljao da govori glatko, kao da to nije ni opazio.

— Onda se mi razlikujemo. Ja volim decu.

— Volite ih? — uzviknu ona i pogleda naviše, tako Iznenadena tim tvrđenjem da zaboravi na svoju zbunjenost. — Ala vi lažete!

— Ja volim bebe i volim malu decu, dok ne počnu da rastu i stiču odrasle navike mišljenja, odrasle navike da lažu i podvaljuju, i da budu prljavi. To ne može biti nikakva novost za vas. Vi znate da ja volim Veida Hamp-tona mnogo, iako on nije baš onakav dečko kakav bi trebalo da bude.

»To je istina« — pomisli Skarlet u sebi, čudeći se odjednom. Izgledalo je da on zaista voli Veida i često mu je kupovao poklone.

— Sad kad smo izneli taj strašni predmet na svet-lost i kad vi priznajete da očekujete bebu u nedalekoj budućnosti ja ću vam reći nešto što sam nedejama hteo da vam kažem — dve stvari. Prva je da je vrlo opasno-da se vozite sami. Vi to znate. To su vam svi dosta često govorili. Ako vi lično ne marite za to da li će vas neka napastvovati, mogli biste da se osvrnete na posledice. Zbog vaše upornosti vi možete doći u poiožaj u kome br428

vaši hrabri sugrađani bili primorani da vas osvete veša-njem nekoliko crnaca. A to bi nateralo Jenkije da se ustreme na njih, pa bi neko verovatno bio obešen. Da li vam je palo na pamet da je možda jedan od razloga što vas gospođe mrže u tome što vaše ponašanje može da izazove vešanje njihovih sinova i muževa? A osim toga ako Kju Klaks Klen bude imao posla još s kojim crncem Jenki će pritegnuti Atlantu tako strašno da će se Šerma-novo držanje smatrati za anđeosko. Ja znam šta govorim jer ja sam nerazdvojan s Jenkima. Sramno je da priznam, ali oni se prema meni ponašaju kao prema jednom od svojih i ja ih slušam kako govore otvoreno. Oni namera-vaju da unište Kju Klaks pa makar to značilo i spaljivanje cele varoši ponovo i vešanje svakog muškarca preko deset godina. To bi vas zbolelo, Skarlet. Mogli biste da izgubite novac. I ne može se reći gde će požar prerije prestati kad jednom krene. Konfiskovanje imovine, povišenje poreza, globe na podozrive žene — čuo sam kako se sve te stvari predlažu. Kju Klaks ...

— Da li vi znate koga iz Kju Klaksa? Je li Tomi Velbarn, ili Hju, ili...

On sleže ramenima nestrpljivo.

— Kako bih ja to znao? Ja sam renegat, prevrtljivac, Skalavag. Zar bih ja mogao da znam? Ali stvarno znam neke ljude na koje se sumnja i samo jedan pogrešan pokret s njihove strane i oni su već gotovi za vešanje. Iako znam da vi ne biste žalili što biste svoje bližnje poslali na vešala, ja verujem da biste žalili svoje strugare. Vidim po vašem tvrdoglavom izrazu lica da mi ne verujete i da moje reci padaju na kamenito zemljište. Zato ja mogu samo da vam kažem da držite svoj revolver spreman, a kad sam u varoši ja ću nastojati da vam se nađem pri ruci, da vas vozim ...

— Rete, da li vi zaista... da li ste vi zbog moje zaštite ...

"i

— Da, draga moja, moje mnogo hvaljeno viteštvo je ono što me nagoni da vas štitim. — Podrugljivi sjaj poče da se pojavljuje u njegovim crnim očima, a svi znaci ozbiljnosti iščežoše s njegovog lica. — A zašto? Zbog moje

429

duboke ljubavi prema vama, gospođu Kenedi. Da, ja sam u tišini žudeo za vama i obožavao vas izdaleka; ali pošto sam častan čovek, kao i g. Ašli Vilks, ja sam to krio od vas. Ali avaj, vi ste Frenkova žena i čast mi je zabranjivala da vam to kažem. Ali kao što i časnost g. Vilksa na-pukne ponekad, tako isto i moja sad puca i ja vam otkrivam svoju tajnu ljubav i svoju ...

— Oh, za ime božje, čutite — prekide ga Skarlet koju je kao i uvek bunilo kad bi je on pravio nekom uobraženom ludom, i pošto nije volela da čuje kako Ašli i njegova čast postaju ponovo predmet razgovora. — Koja je ona druga stvar koju ste hteli da mi kažete?

— Šta? Vi menjate predmet razgovora kad vam ja otkrivam svoje zaljubljeno, ali izranjavljeno srce? E pa, druga stvar je u ovome. — Podrugljiv sjaj zamre u njegovim očima, a lice mu postade mrko i mirno.

— Hteo bih da učinite nešto sa ovim konjem. Tvrdo glav je i ima usta tvrda kao gvožđe. Zamara vas da ga terate, zar ne? E pa, kad bi se on resio da jurne, vi ga ne biste mogli nikako zadržati. Trebalo bi da

mu stavite najteži đem koji možete da dobijete, ili da mi dopustite da vam ga zamenim za jednog blagog konja s malo oset-ljivijim ustima.

Ona pogleda naviše u njegovo mirno i blago lice i odjednom njena razdraženost iščeze isto onako kako je iščežla zbunjenost posle razgovora o trudnoći. On je bio tako dobar da joj je pre kratkog vremena pomogao baš kad je htela da umre od stida. A sad je bio još ljubazniji i s mnogo više obazrivosti u pogledu konja. Nju ispuni osećanje zahvalnosti prema njemu i upita se zašto on ne može da bude uvek takav.

— Ovoga konja je teško terati — saglasi se ona krotko. — Ponekad me mišice bole po čelu noć od silnog zatezanja dizgina. Učinite s njim što god smatrate za najbolje, gospodine Rete.

Njegove oči zasvetlucaše pakosno.

— To zvuči slatko i vrlo ženski, gospođo Kenedi. Nikako po vašem zapovedničkom načinu. Dakle, samo treba⁴³⁰

vesto postupati pa da se od vas napravi loza koja se pripija.

Ona se natmuri i ljutina joj se opet vrati.

— Ovoga puta ćete sići s mojih kola, ili ću vas oši-nuti bičem. Ja ne znam zašto vas trpim — zašto pokušavam da budem ljubazna prema vama. Vi ne znate šta je lepo ponašanje. Vi ne znate za moral. Vi niste ništa do... No, silazite! Ja to ozbiljno mislim.

A kad on već bese sišao i dok odvezivaše konja srne-šeci se izazivački prema njoj ona ne mogade da uguši svoj osmeh kad je odlazila.

Da, grub je, varalica je, nesiguran je da čovek ima posla s njim, i nikad se ne može znati kad će se tupo oruđe koje mu se u trenutku neopreznosti da u ruke pretvoriti u najoštrij nož. Ali, na kraju krajeva, on čoveka oživi i zagreje kao... kao krišom popijena čašica konjaka.

Za tih nekoliko meseci Skarlet se bese navikla na konjak. Kad bi dolazila kući kasno popodne, sva prokislila, sva zgrčena i puna bolova od nekoliko časova provedenih u čezama, ništa je ne bi osnažilo tako kao pomisao na bocu sakrivenu u gornjoj fijoci pisaćeg stola, zaključanoj i sklonjenoj od Maminih radoznalih očiju. Dr Midu nije palo na pamet da je upozori da žena u njenom stanju ne treba da pije, jer mu nije bilo ni na kraj pameti da jedna pristojna žena može da pije nešto jače nego što je vino od dudinja. Osim, razume se, čaše šampanjca na nekom venčanju, ili toplog čaja s rumom kad leži u postelji od jakog nazeba. Ima, naravno, nesrećnih žena koje piju, na večitu sramotu svojih porodica, kao što ima žena koje su lude, ili razvedene, ili koje veruju zajedno sa mis Suzanom B. Antoni da žene treba da glasaju. Ali makar koliko dobri doktor mislio rđavo o Skarleti, on ipak nije podozrevao da ona i pije.

Skarlet je pronašla da čašica čistog konjaka pre večere naročito pomaže, a uvek se može posle toga žva-kati malo kafe, ili se mogu isprati usta mirisavom vodom da se odstrani miris iz usta. Zašto su ljudi tako strogi u pogledu žena koje piju, dok oni mogu da piju i da se opijaju da sve posrću kad god im je volja? Ponekad, dok

431

bi Frenk ležao hrčući pored nje a njoj san nije išao na oči, dok je ležala i prevrtala se, puna strahovanja od siromaštva, straha od Jenkija, puna čežnje za Tarom i žudnje za Ašlijem, ona je mislila da bi poludela da joj nije bilo boce s konjakom. A kad bi se poznata, prijatna toplina stala razlivati po žilama, njene nevolje su počinjale da blede. Pošto bi triput povukla, ona je uvek mogla da kaže sebi: »Misliću o tim stvarima sutra, kad budem mogla bolje da izdržim«.

Ali je bilo noći kad ni konjak nije mogao da utiša bol u njenom srcu, bol koji je bio jači nego strah da može izgubiti strugare, bol zbog čežnje da opet vidi Taru. Atlanta sa svojom bukom, svojim novim zgradama, svojim novim licima, uskim ulicama prepunim konja i kola i užurbanom gomilom sveta, kao da ju je ponekad gušila. Vo-lela je Atlantu, ali... oh, gde je onaj slatki mir i seoska tišina s Tare, crvene njive i tamne jele oko nje? Oh, da joj je da se samo vrati na Taru, pa makar kako joj život bio težak tamo! I da bude blizu Ašlija, samo da ga vidi, da ga čuje kako govori, da je podržava saznanje o njegovoj ljubavi! Svako pismo od Melani u kome joj ona javlja da su dobro, svako pisamce od Vila sa izvешtaim o oranju, savi i napredovanju pamuka ulivale u nju i uvek ponovo čežnju za domom

jaroslava, a prećutku želju da se opet vrati na Taru i na Ašlija. Ona je znala da ide,